

E

NEPLAČ

Nela Nezábudková

Nela Nezábudková

NEPLAČ

Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Autorka: Nela Nezábudková
Redaktorka: Magda Kmeťková
Korektor: Filip Bielik
Grafik: Zuzi Maat
Vydali: Elist s.r.o., Liptovský Mikuláš
Zdieľanie o.z., Bratislava

Tlač: Alfa Print, Martin
Náklad: 1 000 kusov
Rok vydania: 2025, prvé vydanie
ISBN: 978-80-8197-590-5

Všetky práva vyhradené.

Sedím v preteplenom autobuse. Vedľa mňa veľký cestovný kufor. V hlave tornádo myšlienok. Desať rokov práce. Desať rokov poctivých zmien v teréne. Základná škola Ďateľka. Miesto, ktoré som si zamilovala od prvej chvíle, miesto, ktoré mi ukradlo srdce. V rýchlych strihoch sa mi pred očami mihajú spomienky. Prvé kontakty s deťmi, prvé prehry aj víťazstvá, šťastná únava, úctivé pozdravy rodičov, tváre kolegyň, veľký šéf peniaci na verejnom zastupiteľstve proti našim rómskym žiakom, náš vzájomný otvorený boj a hlavne deti. Deti – balzam na moju dušu. Plné ihrisko detí, plné chodby smiechu. A naplnenie. Naplnenie tejto kapitoly života.

Cítila som, že dozrel čas odísť a pridať ruku k dielu na inom mieste, v inej pozícii. Dovolila som vlnám osudu, aby ma odniesli k brehom ostrovov, ktoré ešte nepoznám. Rozhodla som sa vyzliecť si oblek pedagogickej asistentky a meň rómske veci priamo tam, kde sa kreuujú. Vo veľkej Bratislave.

Cítila som, že s mojim rozhodnutím súhlasí aj Boh, záhradník môjho života. Prišla by azda pracovná ponuka z Mekky Rómov na Slovensku, keby to tak nebolo?

„No, môže to byť aj skúška tvojej pýchy. Čím vyššie, tým boľavejší pád, nezabudni na to, ty záchrankyňa sveta,“ pichlo ma pochybnosťou moje prostoreké detské Ja. Rozhodla som sa ho nepočúvať. Vyfúkla som ochladzujúci vzduch na augustom rozpálené čelo, rukou zotrela kropaje potu a započúvala sa do rozhlasového vysielania, ktorým si krátil cestu vodič autobusu. Sucho čítal správy rozhlasový moderátor práve vtedy, keď sme míňali tabuľu s nápisom Bratislava. Autobus míňal prvé výškové budovy, doprava na cestách sa napriek dovolenkovému obdobiu zhustila. Všade množstvo ľudí.

Ruch veľkomesta ma fascinoval. Jeho energia ma naplňovala veľkou nádejou. Tajne som dúfala, že tu nenarazím na neočakávané rasistické prekážky, ktoré budem musieť preskakováť bez rozbehu, veď hlavné mesto je multikultúrne a ľudia v ňom sú menej spútaní predsudkami, úprimne som verila, že si konečne oddýchnem od cezpoľného behu v mene

rovnosti a budem mať možnosť zhora pre dobro najzraniteľnejších. Hmatateľne som v sebe cítila tú úprimnú silu odhodlania, roztepala sa v mojich žilách nedočkavosťou tak nahlas, že som začala zhlboka dýchať. Asi som nadšením dýchala príliš hlasno, lebo taxikár, ktorý ma viezol z autobusovej stanice na Nábrežie Ludvíka Svobodu, sa ustarostene obzrel, aby na vlastné oči skontroloval, či som v poriadku.

Taxík zastal pred bytovkou neďaleko električkového tuneľa pod hradný kopec. Zaplatila som a zostala sama na dovolenkovo pustom parkovisku. Spoločnosť mi robil iba môj veľký kufor. Pozrela som na hodinky. Do dohodnutého stretnutia s majiteľkou bytu zostávalo ešte pätnásť minút. V duchu som si predstavovala samú seba, ako žijem v tom úžasnom bytíku na piatom poschodí, ktorý som si po dlhšom hľadaní konečne predsa len vygooglila na prenájom. Telefonicky sme sa dohodli s majiteľkou na prenájme, na cene, na podmienkach, ktoré zapracuje do zmluvy, a na stretnutí, kde podpíšeme zmluvu a vyplatím jej v hotovosti peniaze za dva mesiace prenájmu a kauciu. Nuž a po tomto všetkom môžem zostať v byte rovno bývať.

Tých pätnásť minút sa mi zdalo ako večnosť. Bolo mi dlho, tak som sa nervózne prechádzala okolo kufra. Bolo sparno a slnko mi neznesiteľne páľilo na tmavé vlasy. V ústach som mala čoraz viac sucho. Vlny Dunaja sa hrali na naháňačku s autami a električkami. Začínali ma znervózňovať. Odfukovala som si ofinu zo spoteného čela a netrpezlivo pozrela na hodinky. Už by tu mala byť.

„Naivka, a ty si myslíš, že príde? Uvidíš, že z toho nič nebude,“ prorokovalo pobavene moje prostoreké detské Ja. Bolo čoraz dospeljšie a keby to pomohlo, zapchám si uši, aby som nepočula jeho hlas.

„Na rozdiel od teba, ja ľudom verím, dali sme si predsa slovo. Počkám ešte akademických pätnásť minút!“ rozhodla som odhodlane.

Ubehlo pätnásť minút a majiteľky nikde. Vytiahla som z kabelky mobil a s trasúcimi prstami som listovala v telefón-

nom zozname, kým som na ňu nenašla kontakt. Vytočila som jej telefónne číslo. Telefón dlho vyzváňal. Moje Ja sa so zadosťučinením pochechtávalo.

Už som chcela zložiť, keď sa z mobilu ozval bojovne naladený hlas:

„Počúvam...“

„Dobrý deň, boli sme dohodnuté na dnes ohľadne prenájmu bytu.“

„Jáj, to ste vy?“

„Áno.“

„Byt už nie je voľný, prenajali sme ho študentom.“

„Ale veď ste hovorili, že sme dohodnuté a ja...“

Nenechala ma dohovoriť. Zložila. Ešte s mobilom na uchu som prekvapene zdvihla hlavu k bytovke a odrátala vytúžený byt na piatom poschodí. Na balkóne stála bledá moletná dáma a pohrdlivo si ma premeriavala pohľadom. V ruke sa jej zatrblietal mobil, ktorý práve skladala od ucha. Odprisahala by som, že si smerom ku mne odpľula, pokrútila nadradene hlavou a zmizla za hustou záclonou v útrobach bytu.

Akoby som dostala facku. V hlave mi dunelo.

„Bože, aj tu?“

Tá facka ma zrazila na kolená. Vysala energiu. Cítila som, ako sa mi začínajú plniť oči slzami. Čo budem robiť? Ako zajtra nastúpim do práce? Kde teraz nájdem iný byt? Mám sa premaľovať na oranžovú?! Čo je toto za svet?

„Pod' budeme hľadať ďalej, nevzdávaj sa,“ tíšilo ma moje Ja a snažilo sa ma rýchlo vrátiť z priepasti zúfalstva do reality. Sadla som si na kufor a začala hľadať ďalšie voľné byty na prenájom. A pendlovať po hlavnom meste. Bola som vďačná, že existujú taxíky a nemusím sa vláčiť v tom teple s obrovským kufriskom peši alebo v mestskej doprave. Absolvovala som pätnásť stretnutí s majiteľmi bytov v rámci obhliadok ich bytov na prenájom v piatich mestských častiach s ôsmymi realitnými agentami. Scenár stále rovnaký. Keď som si stretnutia cez realitné kancelárie dohadovala telefonicky a nepovedala, že som Rómka bolo všetko v poriadku

a vždy som pookriala, vždy sa vo mňa naliala nová nádej. Avšak osobné stretnutie s majiteľmi v ich bytoch bolo iné. Keď zbadali, aká som tmavá, odpoveď bola rovnaká: byt tesne pred naším stretnutím prenajali. Nepomohlo ani to, že som mala v peňaženke hotovosť na zaplatenie prenájmu.

Z každého takéhoto stretnutia som odchádzala so zvesenejšou hlavou, stiahnutejšími plecami a čím viac sa blížil večer, s tým ťažšími nohami. Zdalo sa mi, že namiesto nich mi narástli ťažké betónové stĺpy, ktoré zarastajú do zeme. Mala som pocit, že už nedokážem urobiť ani jeden krok vpred. Čo budem robiť? Pozajtra ma čaká prvé stretnutie v práci a ja nemám kde hlavu zložiť.

„Musíš sa vrátiť domov. A zajtra znovu sem. Potrebuješ sa najesť a osprchovať. Kedy si pila naposledy? Vôbec na seba nemyslíš. A neospravedlňuje to žiadne tvoje trápenie,“ vstupovalo mi do svedomia moje Ja a ja som úplne presne vedela, že dospelo. Moje vnútorné dieťa sa stalo dospelším ako ja sama. Porazenecky som sklonila hlavu a sadla do taxíka.

„Na autobusovú stanicu,“ zavelila som bez energie. V mojom vnútri sa bili hnev, zlosť a sklamanie. Cítila som sa pokorená a porazená. Špinavá cigánka. Zhasínalo vo mne posledné svetielko nádeje. Čo budem robiť? Odpoveď však neprichádzala.

Sedela som v autobuse domov pevne rozhodnutá nevrátiť sa už do Bratislavy. Nechcú ma tu. Všetko tomu nasvedčuje. Budem chvíľu doma. Staráť sa o dom, zvieratá, záhradu. V škole som dala výpoveď, odporučila za mňa náhradu, tam už niet cesty späť. Nakoniec, asi to tak má byť. Mám za sebou ťažký rok, oddýchnem si, budem písať a časom bude dobre.

Mlčky som sa pozrela na nočnú krajinu, ktorá sa mihala v autobusovom okienku. Sledovala som diaľnicu, ako tma hltala svetlá áut, ktoré nás míňali. Aj tie sa ponáhľali. Možno domov, možno za prácou. Ticho prerušilo zvonenie telefónu. Rýchlo som siahla po mobile, aby som nevyrušila zo sladkého spánku spolucestujúcich. Rýchlo som ho priložila k uchu.

„Dobrý večer. Prepáčte, že sa ozývam až teraz, viem, že už je neskoro večer, ale chcem sa spýtať, ako ste na tom s tým prenájmom? Našli ste už niečo?“ z druhej strany mobilu sa mi prihovoral príjemný hlas mladej ženy, realitnej agentky, s ktorou som absolvovala jeden z neúspešných pokusov o prenájom. Smutne som pokrútila hlavou a zašepkala do mobilu:

„Nič sa mi nepodarilo nájsť, tak som na ceste domov. Asi tu v Bratislave nie som vítaná.“

„Nehádzte flintu do žita, to chce čas. A ja by som asi niečo vhodné mala... Ak ešte žiaden byt nemáte, zistím podrobnosti a možnosti stretnutia a hneď vám zavolám späť, ako sa veci majú.“ pokračovala pani z realitnej kancelárie.

„Počkajte prosím.“ zastavila som ju.

„Áno?“

„Prosím Vás, nezabudnite im povedať, že som Rómka.“ šepala som ešte viac potichu. Odpoveďou mi bol hlboký a ťažký povzdych. Cítila som, že jej srdce prežíva moje trápenie rovnako silno ako ja. Neubehlo ani desať minút a opäť mi zvonil telefón.

„Tak pani Naďa, hovorila som s majiteľkou bytu, je to moja dobrá známa, ide o trojizbový byt v Ružinove a zajtra sa s vami stretne.“

„A povedali ste že som...“

„Áno, povedala som,“ dokončila za mňa vetu „a nebojte sa, majiteľka s tým nemá problém.“

„Stretnutie som dohodla na zajtra o štrnástej. Presnú adresu vám pošlem do esemesky.“

„Ďakujem vám veľmi pekne,“ habkala som prekvapene.

„Prosím, neďakujete. Vidíme sa zajtra. Určite prídte, určite to nevzdávajte.“

„Ďakujem ti Bože!“ vyletelo z mojich úst, keď skladala. Započula som ešte, ako sa šťastne zasmiala. Cítila som, ako sa môjmu nepokojnému Ja vyrovnáva hladina cukru. Náhly prívál energie okamžite začal meniť plány. Vystúpim v Nitre. Zaveziem sa k Omrvinke a ráno môžeme ísť spolu do

Bratislavy. Omrvinka predsa ide pozajtra na pracovný pohovor do Bratislavy, tak môžeme ísť spolu a podporiť sa navzájom. A ak jej ten pohovor vyjde, možno bude chcieť bývať so mnou v tom trojizbáku. Nebude mi tam smutno samej a aj o nájomné sa podelíme. Začala som si predstavovať, ako všetko dobre dopadne.

Omrvinka sa mojej nečakanej nočnej návšteve potešila. A ešte viac ju potešilo, že na druhý deň budeme cestovať spolu. Vyrozprávala som jej všetky moje peripetie s prenájmom bytu.

„To čo sú za ľudia! Ty nemôžeš za to, že si sa narodila ako Rómka! A vôbec ťa nepoznajú! Ako ťa môžu tak nechutne súdiť?“ bolo vidno, že jej je do plaču. A to je Nerómka.

„Upokoj sa, prosím! Ja som zvyknutá. Rómom sa to deje na Slovensku neustále,“ snažila som sa ju utíšiť.

„Aha, aká hrdinka odrazu,“ štiplo moje Ja pobavene.

„Zajtra, zajtra pôjdeme spolu a budeme hľadať. Tiež mám vyhladených zopár bytov na prenájom a ak ti nevyjde ani ten v Ružinove, prejdeme spolu tie moje.“

Ani neviem, ako sme docestovali do Bratislavy, taká som bola napätá, ako to dopadne s tým bytom. Pamätám si len, že sme s Omrvinkou a realitnou agentkou prešľapovali pred bytovkou a ja som sa dívala po oknách, či z nich na mňa niekto nehľadí spoza záclony a či o chvíľku nato, ako zistí, že som Rómka, nezazvoní telefón, že byt je obsadený. Okná však boli bez pohybu. Zato spoza rohu bytovky sa vynorila vysoká štíhla dlhovlasá pani v dlhej sukni. Prišla v sprievode manžela a malého synčeka.

„Dobrý deň. Som Ema,“ podávala nám s úsmevom ruku. Z jej stisnutia som vycítila porozumenie a láskavosť. Vôbec si ma nepremeriavala, skôr naopak, hľadela mi priamo do očí, akoby mi chcela povedať, že sa nemusím báť.

„Poďte, ukážem vám byt a poviete mi ako ste sa rozhodli.“ Vyročila smerom k bytovke a my sme sa poslušne šuchtali za ňou ako húsky.

Vstúpili sme do bytu. Očarila ma jeho jednoduchosť

a útulnosť. A vôňa dreva. Zamierila som rovno k sedačke.

„Prepáčte, prosím, musím si sadnúť. Nevládzem,“ povedala som plná dojmov.

Sledovala som, ako pani domáca komunikuje s Omrvin-
kou a s realitnou agentkou.

„Na zmluve nám chýba už len váš podpis,“ prihovoral sa mi manžel pani domácej. Uvedomila som si, že som driemala s otvorenými očami.

„Naozaj nám byt prenajímate?“ spýtala som sa neveriacky.

„Och, pravdaže áno. Keď mi včera večer zavolala Zuzka,“ hodila pohľad smerom na realitnú agentku, „a povedala mi, ako sa trápите, tak som dlho neuvažovala. Cítte sa tu, prosím, ako doma.“

„A nevadí vám že...“

„Nie, ja mám rada ľudí a vážim si ich. A rada vždy pomôžem. Buďte pokojná. No, už vás necháme, aby ste si oddýchli, vybalili sa. Buďte tu šťastné,“ prešla po nás láskavým pohľadom, akoby nás ním chcela pohladiť.

Keď domáca pani so svojou rodinkou odišla, zmohla ma únava a stres úplne. Len tak oblečená som sa ako drevo zvalila na posteľ, privrela som oči a začal sa mi premietiť celodenný záznam z dňa.

Kým sme čakali na stretnutie s pani domácou, čas sme si vyplnili prechádzkou okolo Štrkovca. Snažila som si v mysli predstaviť jeho obraz, ale moja myseľ nemala vo svojom zázname obrázok, ktorý by ma potešil. Spomenula som si, ako ma v tej najväčšej horúčave dňa, keď slnko prepaľovalo svojimi lúčmi tvrdý asfalt, priamo v Parku Andreja Hlinku, prepadli silné bolesti. Prišli bez pozvania a na svoju prítomnosť upozornili takým agresívnym úderom, že mi až vyrazili slzy do očí. Ležala som na lavičke ako človek bez nádeje a bez domova.

„Na čo myslíš? Máš bolesti?“ stála nado mnou starostlivá Omrvinka a premeriavala si ma skúmavým pohľadom.

„Snažím sa dobiť si baterky. Nemám energiu, minuli sa aj

záložné zdroje.“

„Aha, tak si oddýchni, ja sa idem pripraviť na zajtrajší pohovor.“

Ochádzala z izby a mne neuniklo, že tak ako ja aj Omrvinka si hľadá svoje miesto, svoj odrazový mostík do života. Už-už ma spánok opantával svojimi sieťami a ja som sa vôbec nebránila, keď z ničoho nič zazvonil mobil. Meno, ktoré sa mi zobrazilo na displeji telefónu ma zatlačilo do kúta postele.

„Círrn, círrn...“ kričal mobil „okamžite ma zdvihni!“

S trasúcim sa prstom som prijala hovor.

„Prosím,“ opatrne som sa ozvala. Cítila som, ako mi mearavejú nohy strachom.

„Prečo nedvíhaš, keď volám!!! Tebe je jedno, ako sa máme?! Ty už sa o nás nezaujímaš?!!!“

Spŕška výčitiek ma schmatla do svojho víru hnevu a rozdrvila na cucky.

„Mama, mám toho veľa a neviem čo skôr. A nie som ani doma,“ snažila som sa vysvetliť pokojne a dôrazne.

„Už ti nezáleží na tvojej rodine?“

„Mama, vždy som sa snažila vám pomáhať, celý môj život dokonca až tak, že som zabúdala na seba a na moju budúcnosť. Vydala som sa. Mám manžela, on je mojou rodinou, nemôžem ho zaprieť, tváriť sa že neexistuje.“

V rukách som žmolila kraj deky a v duchu som si hovorila: Nežľakni sa.

„Aká rodina? Deti nemáš a ani mať nebudeš! Nechcem ťa viac vidieť a nechod' mi ani na pohreb!“

„Mama!“

Odpoveďou mi bol zložený telefón. Posledné vety sa mi ako červík boľavo zavrtali do srdca. Kvapka po kvapke padala z otvorenej rany a putovala k duši. Okovy na nohách sa viac zomkli. Srdce ledva mohlo biť. Nebolo, kam uhnúť. Bože môj, ako dlho ešte budeš skúšať moje srdce? Tak veľmi sa snažím ctiť si otca a matku, milovať moju rodinu. Už ako dieťa som im dala všetko. Povedz mi, prosím, kedy bude moje srdce voľné, kedy sa oslobodí od okov ťarchy zodpo-

vednosti a výčitiek?

Slzy si brázdili cestičku na mojej tvári. V bolesti a slzách, schúlená do kľbka, som podľahla spánku.

„Bež! Neobzeraj sa! Bež, kým ti nohy vládzu!“ počula som hlasy v mojej hlave a odpoveďou im bol fučiaci dych, ktorý sa predieral mojimi ústami. Už som nevládala, nohy nemali sily, zachytávala som sa o kmene stromov a v duchu som prosila horu, aby ma pohltila. V tesnom závese za mnou som počula hlas môjho otca:

„Stoj! Naďa, hovorím ti, stoj!“

„Nesmieš zastať, ani na chvíľu! Nedopadne to dobre,“ hovorilo moje Ja.

Otcov hlas sa mi vrýval do uší a holé nohy iba v kraťasoch som mala vybičované od konárov, ktoré sa povaľovali v hore. Ocitla som sa na okraji hory a rosa mi pobozkala bosé chodidlá. Jej dotyk ma ochladil. Čo teraz? Otec bol ďaleko, počula som ako nadáva a sem tam vzduchom zahvízdal výstrel zo vzduchovky. Oblúkom som prešla k maštali a potichu som zozadu prišla domov na dvor tak, aby ma nikto nevidel. Nohy sa mi triasli strachom. Do domu vojsť nemôžem a maštal' bude prvá, kam ma pôjde hľadať. V tme som pocítila, že sa mi niečo obtiera o nohy a občas hlávkou udrie do mojich nôh.

„Benny, lapaj malý. Chceš, aby ťa trafil?“ zobrala som psíka na ruky a pritúlila k sebe. Razom mi olízal tvár, celý šťastný, že ma vidí.

„Čo s tebou? Hm?“ poškrabala som ho pomedzi uši. „Pod', ukryjeme sa sem do latríny, ale musíš byť tíško, lebo z nás bude sekaná.“

Akoby mi rozumel, položil svoju malú hlávkku s malými očkami na moje plece. Hladkajúc ho po chrbte som sa rýchlo suchla do latríny. Naťahujúc uši ako netopier som sa snažila zachytiť otcove kroky. Ani neviem, či som dýchala.

„Tu si!!! Kto ti kázal predo mnou utekať!!! Keď ti poviem stoj, tak máš stáť!!!!“

Schmatol ma za vlasy a vytiahol z latríny. Cítila som silu

jeho rúk, zmiešanú s nenávisťou a s mojou bolesťou.

„Niiiiiiiiiiii!!!! Otec nie!!!!“

Otvorila som oči snažiac sa v tme rozpamätať kde som. Rukami som si prešla po tele. Som v poriadku, nemám nič zlomené. Bol to iba sen. Sen, ktorý ožil z minulosti, sen, ktorý mi svojim dychom pripomenul silu minulosti a môj strach. Spustila som nohy z postele, utierajúc si pot zmiešaný so slzami, som si nahlas opakovala:

„Bol to iba sen, nesmiem sa už báť. Pane môj, daj mi silu, prosím. Uzdrav moje srdce, zbav ma, prosím, strachu,“ opakujúc modlitbu stále dookola som si sadla do obývačky a započúvala som sa do prebúdajúcej sa Bratislavy.

Sny ma lámu každú noc, sny, v ktorých ožívajú moji démoni, ničia ma, trhajú na márne kúsky. V mojom srdci neprechovávam hnev, ani nenávisť, len bolesť, že ma otec nikdy nenazval dcérou, že som v jeho hlase nikdy nezachytila záchvev otcovskej lásky. Bola som trňom v oku. Oči sa mi spotili slzami.

„Nesmieš plakať, ani sa ľutovať! Musíš vstať a ísť ďalej, začína nový deň. Nový príbeh. Máš dnes predsa to dôležité stretnutie...“ pripomenulo mi moje Ja. Stretnutie! Zablikala červená kontrolka. Ako raketa krátkeho doletu som vyletela z postele a priamou vzdušnou čiarou do kúpeľne.

„Dobré ráno,“ zrazila som sa vo dverách kúpeľne so štíhrou postavičkou v pyžame, vlásky mierne rozstrapatené.

„Dobré ráno, Omrvinka!“ odpovedala som s úsmevom.

„Prečo nespíš? Prečo buntošíš tak skoro ráno?“ znela v jej hlase menšia výčitka.

„Mám dnes to stretko na úrade.“

„Stretko? Aha. Vlastne fakt,“ zívajúc odišla do kuchyne. Počula som, ako sa mrví v kuchyni chystajúc si rannú kávu. Bzučanie varnej kanvice občas doplnila zívnutím. Zvláštne, mám tri sestry, vekovo sú ako Omrvinka, ale nikdy sa medzi mnou a mojimi sestrami nezrodila sesterská blízkosť. Nikdy sme si nehovorili tajomstvá, nesmieli sme sa. Bola som utiahnutá a sama, kým moje sestry držali spolu. Nechtiac som

otvorila zrkadlovú knihu, ktorá ma vtiahla späť do minulosti k mojím sestrám. Nastúpila som do vlaku spomienok a ocitla som sa v butiku s oblečením, ktoré vlastnili moje sestry. Videla som samu seba ako vchádzam do butiku a moje sestry si ma premeriavajú pohľadmi. Boli pekne oblečené, namaľované dlhé husté vlasy pekne zopnuté. Asi som ich vyrušila pri káve. A ja? Staré obnosené džínsy, tmavé tričko, bez mejkapu, na nohách ošúchané tenisky. Opálená slnkom. Asi som bola celý deň pri sene. Počula som samú seba ako hovorím: „Mohli by ste mi pomôcť? Zajtra idem do práce a nemám na cestu.“

„Čo si sa zbláznila? Budú nám peniaze chýbať v pokladni. Ale keď si už tu, budeš v sobotu predávať v butiku.“

„Nemôžem, v sobotu mám na pláne, ak nebude pršať, zväzať seno. Nemôžem prísť predávať, bude mi chýbať práca so senom.“

Buchla som dvermi a odkráčala som. Pamätám sa, že na druhý deň som do práce na Pílu išla pešo. Osemnásť kilometrov. Prosto som nemala na cestovné.

„Ešte stále si v kúpeľni?“

„Už idem,“ odpovedala som potichu Omrvinke. Omrvinka sa načiahla a vytrhla ma z vlaku spomienok. Toxické spomienky aj tak priotrúvali moju dušu.

Cestou v električke na Vajnorskú som sa snažila upokojiť. Moju pozornosť si vypýtal ruch mesta, ktorý sa míňal spoza okien električky. Nezúčastnené budovy, nezúčastnené, náhliace sa ľudské tváre v uliciach.

„Zastávka Vajnorská,“ oznámila nahrávka v električke a tá zastavila. Vystúpila som a zamierila k veľkej budove. V tesnej blízkosti jej mohutnosti som sa cítila ako bezvýznamný červík. Budova sa v mojich očiach premenila na obrovský parník zo začiatku minulého storočia. Loď, ktorá vždy bola mojím snom. Ku ktorej ideálom vždy smerovala moja práca. Konečne som k nej dopádlovala a jej námorníci ma na vrátnici identifikovali a výťahom vyviezli na palubu. Vtedy som ešte netušila, že je to paluba môjho Titaniku, ktorý

ma priťahoval svojou majestátnosťou a vznešenosťou. Titanik, ktorý brázdil nepoznané moria a oceány.

„Vitajte! Konečne mám tú česť spoznať vás aj osobne,“ podávala mi s úsmevom ruku pani D. Rozpačito som ju prijala. Uvedomila som si, že má pravdu. Vyše roka sme komunikovali iba telefonicky a osobne sa po prvýkrát stretávame až dnes. Jej otvorenosť mi však bola vždy blízka.

„Podťe, pôjdeme spolu za pani Admirálkou,“ zvrtila sa na opätku a ja za ňou. Vstúpili sme do malej kancelárie. Za nie veľkým stolom sedela štíhla vysoká postava a tvár jej lemovali dlhé medené vlasy. Hľadela von oknom a ani nezaregistrovala našu prítomnosť.

„Admirálka, smieme?“

„Pravdaže, nech sa páči,“ mierne sa usmiala a nespúšťala zo mňa pohľad.

„Prišli sme s pani Nadou. Hľadá si prácu a či by nemohla pracovať u nás. Je autorkou knihy Dievčatko z kláštora...“

Prekvapene som zaostrila na policu za chrbtom Admirálky. Moja kniha tam trónila na čestnom mieste.

„Akú máte skončenú školu?“

„Mám iba gymnázium a prax pedagogickej asistentky,“ odpovedala som zahanbene.

„Aha, stredoškolačka. Ale aby som vás prijala, musíte mať vysokú školu. Ja tu pre vás nemám miesto.“

„Možno by mohla u nás pracovať na dohodu,“ snažila sa situáciu zachrániť pani Dáša.

„To by šlo. Dobre, súhlasím,“ odpovedala splnomocnenkyňa.

Srdce mi zvieralo. Minulosť ho zobrala do dlane a riadne stisla. Dusila som sa. Stískala ho mocne, dávajúc mi najavo, že sa jej nezbavím a vždy bude mať svoje prsty v mojej prítomnosti.

Je to len dohoda, žiadna zmluva, ako môj optimizmus vydedukoval z rozhovorov s pani D., ale je to môj cestovný lístok na parník. Možno mi námorníci časom dovoľia vyškriať sa na sťažeň a napnúť plachty, utešovala som sa.

A potom, v prenajatom domove, ma pohltila beznádej.

Vonku za oknami bytu fúkal silný vietor. Snažil sa dostať sa ku mne dovnútra a mocne mnou zalomcovať.

„Som v bezpečí,“ uisťujem sa pre seba. Nervózne čajky poletujú za oknom hore dole, sprava doľava a snažia sa prekričať vietor. Občas mám pocit, že tancujú na vlnách vetra divoký tanec a len-len, že udržia balans. V prítmí a tichu obývačky sa utiahnem do môjho tajného sveta. Vypínam diaľkové ovládanie očí, aby sa nerozptyľovali tanečnou zábavou čajok za oknami.

„Spamätaj sa!“

Ostrá bolesť prenikla mojou hrudou. Predo mnou stojí moje Ja. Vlasy má zopnuté do vrkoča, schované pod fialovou šiltovkou. Bledozelená roztrhaná flanelová košeľa, čierne do-trhané džínsy a staré zničené tenisky, z ktorých vykúkajú prsty. Hlboký ostrý pohľad, v ktorom nie je miesto pre ľútosť. Moje Ja stálo predo mnou a tenučkým prstom ma d'obalo do hrude: „Spamätaj sa! Teraz nie je čas na sebaľútosť! Ty si ju nikdy nepoznala!“

„Ale ja už nevládzem. Vzdala som sa všetkého a nedostala som nič,“ snažím sa oponovať.

„Spomeň si na dni, keď si utekala do maštale k nemým tváram. Spomeň si, ako si sa tam umárala čistením maštale, dojením a vyhadzovaním suchého sena na povalu. Spomeň si, ako si sa nemým tváram žalovala, plakala si a od žiaľu ti išlo srdce puknúť. Nikdy si sa nevzdala, nikdy si sa neľutovala. Hovorila si: ja to zvládnem, budem silná! Je to sľub, ktorý si dala sebe, mne, nám! Tak ho dodržuj a buď silná...“

Oči sa mi spotili pocitom viny. Zahanbene som sklonila hlavu a nezmohla som sa na jediné slovko.

Veľká kancelária na úrade zívava prázdnotou. Jej chladné steny a šušťanie papierov mi pripomínali obrovskú kajutu na lodi, kde sa stratil smiech posádky a ostalo len škripanie lán vo vetre. Sem-tam sa z tieňa vynoril človečik, zamračený ako bocman, ktorý stráži svoje povely a nerád víta cudzincov na palube.

Pristúpila som hneď k prvému stolu. Stál tam ako kormidlo uprostred mostíka – obložený šanónmi, perami a pohodenými papiermi, čo vyzerali ako mapy rozfúkané búrkou. Moje kroky na podlahe zneli dutými ozvenami, akoby som kráčala po palube v prístave, kde sa rozhoduje o ďalšom kurze mojej plavby.

„Ahoj, som správne v kajute máp, grafov a hľadania možností?“

„Ahoj, jasné, že si správne. Ja som Dagmara,“ milo sa na mňa usmiala mladá Rómka. „Ty si tá nová dohodárka, však?“

„Ehm, som.“

„Tak poď, poviem ti, čo budeš dnes robiť.“

Zaviedla ma k obrovským plechovým skriniam, odkiaľ vykúkali tučné kancelárske zakladače.

„Toto sú naše obce. Sú usporiadané podľa abecedy. Pozakladaj do nich tieto papiere. Musíš ich správne priradiť ku každej obci.“

Zhodila som bundu, ruksak šupla cez stoličku a pustila sa do práce. Hermanovce, Kecerovce, Doľany. Predo mnou sa rozprestieralo celé východné Slovensko, pre mňa nepoznané a neznáme. Papiere len tak lietali. Keďže som bola zvyknutá na určité tempo v práci, bola som hotová do dvoch hodín.

„Hotovo?“ neveriacky sa spýtala Dagmara.

„Hej.“

„Tak si poď zapáliť.“

„Teraz sa mi nechce.“

S palubným lístkom na dlani som na druhý deň hrdo vykročila do nového dňa a s pevnou nohou som sa nalodila na parník. Lístok šušťal medzi prstami ako malý sľub, že tentoraz sa plavba vydarí.

Keď som vstupovala do kancelárskej kajuty, cítila som, ako vo mne stúpa hladina radosti, presne tak, ako keď sa po búrke začne more zdvíhať v pokojnom prílivovom rytme. Vyprahnutá, unavená duša, doteraz pripomínajúca loď

s prasknutou palubou, hľadala všetky živé vetvičky nádeje, ako námorník hľadá na obzore zelený pruh ostrova. Dúfala som, že ešte raz rozkvitnú zeleňou, že moje vnútorné paluby znova ožijú šumom života a že znovu ucítim vôňu čerstvého vetra, ktorý sľubuje nový začiatok.

V kancelárskej kajute sa ale námorníci neskláňali nad obrovskými mapami sveta a nehľadali miesta, ktoré ešte nikto neobjavil. Hľadali ostrovy už dávno objavené a pomenované, len neriešené. V kancelárii bolo napriek ponurému prítmiu podpalubia cítiť človečinu. Tu, na malom kúsku priestoru, námorní navigátori usilovne kreslili základy národných projektov a obnovovali mapy ľudských dotykov. Občas niektorí naskočili do malej lode a nahodili kurz východné Slovensko, kde bojovali s nepoddajnými vlnami mora a regionálnych okolností.

A ja? Ja som sa deň čo deň ponárala do plechových skriň bez citu, ktoré už na pohľad svojim odpudivým, chladným vzhľadom mrazili. Každé jedno škrípavé otvorenie plechových skriň som robila s očakávaním a predtuchou nového a nového administratívneho problému zakliateho v čase predošlých kapitánov parníka.

Mojou úlohou bolo zakladanie dokumentácie z obcí do tučných kancelárskych zakladačov, ktoré sa predo mnou dvíhali ako staré lodné truhlice plné máp a listín. Stránky šušľali ako plachty vo vetre a ja som ich ukladala jednu po druhej, až kým nevytvorili poriadok, pevný ako uzly na lanách.

Kompletné usporiadanie obcí podľa abecedy bolo mojou navigačnou mapou - každé písmeno bolo ako hviezda na nočnej oblohe, podľa ktorej som určovala kurz. A tak som deň čo deň zoradila dediny, mestá a osady, aby v nich panoval poriadok ako na palube dobre vedenej lode.

Každý deň som netrpezlivo čakala na úlohu, ktorú mi vyššia dôstojníčka z Národného projektu Terénna sociálna práca zadala. Jej príkazy prichádzali ako rozkazy kapitána: stručné, pevné, nezvratné. A ja som vedela, že mojou povinnosťou je

plniť ich presne, ako posádka poslúcha hvizd lodnej píšťalky.

Ako som mohla zameniť kreatívnu prácu pedagogickej asistentky, miesto, ktoré ma zmysluplne naplňalo každú sekundu dňa novými podnetmi a ľudskými stretnutiami, za miesto, ktoré vo mne zabíjalo myslenie, cítenie a lásku? Prečo som súhlasila s úlohou pandrláčika na šnúrke, ktorý sa bezcieľne pohybuje po lodi a v tichosti závidí námorníkom ich švih a ruch, keď napínali plachty, nahadzovali kurz či hľadali miesta na nedokončenej mape? Akoby v mojom vnútri zastali hodiny. Ich ručičky sa síce občas slimačím krokom posunuli o mikrosekundu vpred, ale spravidla vzápätí aj o dve tri sekundy vzad. Prešľapovala som bezútešne na jednom mieste a občas sa posunula aj vzad podľa svojvôle lodného mostíka.

„Dobré ráno všetkýým!“

Pozdrav sprevádzala melódia zvonivého smiechu, ktorý pripomínal detsky roztopašnú zvonkohru. Pani D. sa rútila cez kanceláriu ako veľká voda. Ráznym krokom prešla po medzi národné projekty a každého námorníka v kajute pohľadila pohľadom. Jej prítomnosť všetkých donútila zdvihnúť hlavy a upriamiť pozornosť na ňu. Každý radový námorník, dokonca aj ja, dohodársky pandrláčik na šnúrke, sme jasne cítili, že jej prítomnosť priniesla do kajuty čerstvý morský vzduch. Ten vzduch aj cez dlho neumyté, ocapkané okná vniesol do priestoru jasné svetlo, ktoré sa lámalo na svetelné lúče. Tie sa zapichovali do hustej hmly kajuty a rozbíjali ju na cucky.

„Ako sa všetci máte? Už ste dnes mali prvú zdravotnú?“ priložila si dva prsty k ústam, akoby fajčila. „Podťe na jednu...“

Zopár námorníkov sa odtrhlo od máp a grafov a s kávou v ruke vyšli s pani D. na palubu lode. Zostala som na mieste, potrebovala som byť sama. Pociťala som mierne capnutie po pleci.

„Hej pani! Ja vás už týždeň pozorujem. Vy nikdy nesedíte. Všetko robíte postojacky a stále beháte po kancelárii. Vy si

takto ničíte zdravie, vaše kosti to nevydržia! Ráno máte na stole hŕbu papierov a keď odchádzate domov, máte prázdny stôl, až sa človek zľakne, že ráno už neprídete, keď ste za deň spravili týždennú robotu!“ hrozila mi prstom, ktorým mi takmer vypichla oko, nízka mužská postava v teplákoch a v rozgajdanom tričku, opierajúc sa o metlu, na ktorej mala omotanú handru. Tvár toho rómskeho muža bola vážna. Jeho moretná postava pripomínala zemeguľu, malé oči mal úzke ako ryža a šľahali z nich presvedčivé pedagogické plamene.

„Kde sa tu zobral? Kto to je? Ako to, že som ho ešte nevidela, ale on ma pozoruje?“ uvažovala som, kým mi robil prednášku.

„Vy sa len smejete, ale budú vás bolieť kosti, uvidíte!“ schmatol handru a šmaril ju do stredu kajuty. Handra sa na podlahe rozčapila a barinou vody vypustila zo seba aj silnú dezinfekčnú vôňu. Okamžite mi upchala nos aj pľúca a moje oči sa zaliali podráždenou červeňou. Dusiac sa chlórovým zápachom som vyletela na palubu medzi fajčiacich a zhlboka som sa nadýchla. O niekoľko minút som cez špinavé okno videla, ako neznámy Róm, opierajúc sa o metlu, veselo debatoje s námorníkmi v kancelárskej kajute.

„Kto je to?“ spýtala som sa kolegyne, keď vyfúkaval nosom cigaretový dym.

„Jáj, ten?“ hodila očkom na veselého Róma. „To je Zoli, náš upratovač.“

Od kolegyne som sa dozvedela, že Zoli je nalodený u inej flotily, ale k nám chodí upratovať. Pridelili ho nám, lebo je Róm. Kolegyňa opäť vyfúkla dym, tentokrát priamo do mojej tváre.

„Ak si už dokončila svoju robotu, tak choď za šéfkou.“ Pretrela som si oči vyštípané od cigaretového dymu a cez kajutu prešla k šéfke na koberček. Nesmelo som zaklopala na dvere.

„Ďalej,“ ozvalo za spoza dverí.

„Dobrý deň, volali ste ma?“

„Sadnite si,“ povedala a ani nezdvihla oči od papierov.

Sadla som si na stoličku a uprene som sa zahľadela pred seba.

„Neustále vám opakujem, že si máte prácu šetriť. Ste tu každý deň, takto si míňate hodiny, tých 350 hodín miniete do týždňa a čo potom?“

„Ale pre mňa je práca všetkým. Ja inak robiť neviem. Doteraz som bola neustále v pracovnom kolobehu a tak nedokážem len tak prísť a sedieť...“ oponovala som jej.

„Musíte so svojim časom a prácou múdro hospodáriť, ste len dohodárka.“

„Chápem, pomocná sila,“ doplnila som jej vetu. Cítila som, ako sa prepadám kdesi do priepasti neistoty. Do temnej ničoty, ktorá sa do mňa boľavo zahryzla. Jej tesáky zanechali stopy a tie neznesiteľne boleli a svrbeli.

„Vidím, že s vami nepohnem...“ skonštatovala, chvíľu na mňa hľadela a premýšľala. „Dobre, tak ak niečo chcete robiť, tam kde sedíte, je skartovačka, skartujte všetky papiere, ktoré sú nepoužiteľné...“

Bez slova som sa postavila a odišla na svoje miesto. Hnev, zlosť, pýcha a sklamanie mnou lomcovali ako vietor s listom na strome. Vyšla som na palubu. Vonku mrholilo a moja duša nasiakla všetku tú vlhkosť. Pretláčala sa mi do očí. Čo tu vlastne robím? Stratila som smer a nemám ani kompas, nemám záchytné body a plávať v tomto veľkom svete zjavne neviem, nechápem ho. Do práce sa predsa chodí pracovať. Spolu so mnou odchádzal z kajuty aj skúmavý pohľad navigátorky. Prenasledoval ma. Ticho kráčal za mnou, sledujúc každý môj krok. Občas sa o mňa obtrel, akoby mi chcel povedať: tak čo, zvládneš to? Budeš bojovať? Čo vlastne odo mňa chce? Skúša ma?

Vzápätí sa rozleteli dvere kancelárskej kajuty, akoby ich rozrazil poryv morského vetra, a objavila sa v nich pani D. so svojim zborom. Kývla som jej na pozdrav a pokúsila sa o úsmev, no ten uviazol ako kotva v kalných vodách smútku. Jej oči si ma skúmavo prešli od hlavy po päty, ako keď skúsený lodný inšpektor hľadá prasklinu v trupe. Sadla si na opus-

tenú stoličku a poradcovia ju obstúpili ako stráž pri kormidle kapitánskeho mostíka. Posunula som sa ďalej, až k oknu, za ktorým sa ozýval neutíchajúci šum vln a škrípanie lán. Hľadala som pred seba, akoby na prázdny horizont, kde sa nebo spája s morom. Cítila som na sebe jej skúmavý pohľad, ťažký ako olovené závažie, no ani jedna z nás ho nepretavila do rozhovoru. Na čo asi myslela? Počuje šum mojich nepokojných, pochybovačných myšlienok, čo vo mne narážajú ako vlny o bok lode? Vie, že vo mne prebieha tichá bitka, že zápasím s akceptovaním tvrdej pravdy – že toto spojenectvo je len dohoda, chatrná ako povraz natiahnutý medzi dvoma stoziarimi, čo sa môže kedykoľvek roztrhnúť? Neistá a neurčitá dohoda. Držala som medzi prstami dlho vyhasnutý ohorok cigarety, čierny ako zhasnuté uhlie v lodnom kotli. Jej dym sa dávno rozplynul, no ja som v ňom stále cítila pach mora, nafty a samoty.

Odišla prvá, jej kroky zneli po podlahe kajuty ako odhodlané kroky kapitána smerujúceho na mostík. Za ňou odplával jej zbor poradcov, ako húf námorníkov miznúcich v úzkych chodbách podpalubia.

Hárok po háрку som brala husto popísané papiere a výkazy z veľkých papierových krabíc a skartovala ich na drobné, nečitateľné čiastočky. Kým ruky pracovali, moja myseľ hľadala odpovede a nespokojné srdce tíklo ako divé. Kým osadenstvo kancelárskej kajuty bezpráčne klebetilo a rehotalo sa na bezprizorných taľafatkách, ja som dýchala papierový prach skartovačky a niesla si na pleciah vlastnú hanbu.

Bože môj, pozri na mňa, moja minulosť ma dobehla, dobehla ma v tej najostrejšej zákrute a šplechla mi moju najväčšiu chybu do tváre. Mala som možnosť študovať na vysokej škole v čase, keď sa ešte len rozbiehal vlak mojej budúcnosti, dokonca mi zastavil na stanici a chcel ma odviezť na štúdiá práva, nečudo, veď celé štúdium gymnázia som sa učila na jednotky, mohla som študovať a vyštudovať, ten vlak na mňa čakal a ja? Ušla som do kláštora. A pozri na mňa dnes! Bez

diplomu, akoby som ani nebola človekom. Ešte aj pracovné tempo mi vyčítajú a robia si z neho srandu.

Nevyštudovala som vysokú školu, lebo moju mladosť pohltila zodpovednosť za moju dušu. Moje sny o Bratislave sa rozplynuli ako ranná hmla. Bezmocnosť mi zviazala ruky.

Slzy som už-už mala na krajíčku. Moja hrdosť a ľudská dôstojnosť sa lámali na haprujúcej skartovačke a vysmiatych pohľadoch námorníkov a námorníčok, ktorí boli viac ľuďmi. Lebo mali vysokú školu a trvalý pracovný pomer.

„Nadi, ideme?“ kde nič tu nič sa pred skartovačkou ocitla Omrvinka. Po úspešnom výberovom konaní ju nalodili na trvalý pracovný pomer. Na rozdiel odo mňa má vysokú školu. V duchu som poďakovala Bohu, že ma prišla vyslobodiť zo skartovacieho prekliatia.

„Áno, idem,“ rýchlo som sa zdvihla a kráčala za Omrvinkou. Aj keď kráčala predo mnou a nevidela som jej do tváre, cítila som jej nespokojnosť, cítila som, že ju niečo trápi.

„Chceš sa ísť prejsť na Kuchajdu? Odtiaľ môžeme ísť pešo domov,“ navrhla.

„Hej, môžeme, dnes je pekne,“ odpovedala som pohotovo. Obidve sme potrebovali čerstvý vzduch, ktorý by zbavil našu myseľ ťaživých myšlienok, ktorých bol Titanik plný do prasknutia.

„Aký si mala deň?“

„Ani neviem, či bol dobrý.“

Cítila som jej smútok a obavy.

„Omrvinka, ja viem, že ty to zvládneš. Ja ťa poznám. A je dôležité, aby si si verila aj ty sama. Si silná a máš skončenú vysokú školu ekonomickú s červeným diplomom, je čas využiť vedomosti a ukázať, čo v tebe je.“

„Ja ti neviem. Predstavovala som si to inak,“ odpovedala smutne a hľadela kdesi do neznáma.

„Dôveruj, uvidíš, bude lepšie. Premeň všetko zlé na silu a vykroč dopredu.“

„A čo ty? Dnes som ťa videla pri skartovačke. Až ma pichlo pri srdci. Takto ťa ponížiť!“ mierne zvýšila hlas.

„Bol to ťažký deň, ale dnes som mala čas rozmýšľať a prehodnotiť veci. Mala som pocit, že zo mňa chcú vycicať všetku chuť do života a práce, znechutiť ma tak, že sama odídem. Ale ja sa nezľaknem, zostanem, neutečiem. Nevieť ti to vysvetliť, ale cítim, že tam patrí. Je to náš úrad, jediná inštitúcia, na ktorú sa my Rómovia obraciame s dôverou a očakávaním. Jediná inštitúcia, ktorá nám patrí.“

„To mi chceš povedať, že ti nevadí, že robíš ponížujúcu prácu?“

„Vadí mi to a bolí ma to, veľmi.“

Zostala som stáť uprostred chodníka a pozrela uprene na Omrvinku. Okolo nás prebehol udychčaný jesenný bežec zanechávajúc za sebou zápach spoteného tela. Keď nám do uší doliehal už len zvuk fučiacej lokomotívy, vydýchla som:

„Omrvinka, je nechcem ujsť a zľaknúť sa prvej prekážky. V živote som už toľkokrát prosila, plakala, ale kým som mala síl, vydržala som. A navyše, dobrý Pán Boh ma nikdy neopustil, vždy mi dal nádej, vždy svoj sľub dodržal. Síce nie hneď, lebo veď vieš, so mnou to má ťažké, ale cítim, že je so mnou...“

Omrvinka mi hľadela do očí, akoby chcela prečítať budúcnosť aspoň o niekoľko strán ďalej.

„Myslíš, že bude aj lepšie?“

„Určite bude,“ mierne som sa pousmiala. Nevieť, či som tomu verila, ale práve toto Omrvinka potrebovala v tej chvíli počuť.

Neskoro v noci som sa potichučky vyplazila z postele, aby som nezobudila Omrvinku. Nakukla som do jej izby. Pohľad mi spadol na malé stočené kľbko, ktoré sa občas nespokojne pomrvalo.

Vyšla som na malý balkónik nášho prenajatého ružinovského bytíku a z deviateho poschodia som sa zahľadela na Bratislavu. Všetko ešte spalo v predtuche rána. Malé, veľké. Len stará električka svojím nervóznym rachotom preľala ticho. Škrípavo pribrzdila na zastávke. Žmurkla na mňa oranžovým blinkrom a karhavo sa spýtala sa, prečo nespím.

„Nedokážem spať, moje srdce je nespokojné,“ vyslovila som vetu nahlas do tmy, električka sa začudovane odpichla na ďalšiu zastávku. Čo by ona dala za teplú garáž depa. Prázdnota vo mne začala zívvať únavou. V obývačke mi pohľad padol na malý ruženec na stole. Tvár mi vzbĺkla hanbou. Ako som mohla zabudnúť? Ako som mohla vynechať a neutekať za ním? Zobrala som malý ruženec a pomrvila som ho pomedzi prsty. Utiahla som sa do mojej izby a začala sa modliť.

„Pane môj, prosím otvor mi!“ počula som v srdci môj vlastný hlas, zlomený tichým plačom. Slzy, ako malé hrášky, sa mi skotúľali po líci. Nechala som ich kresliť na mojej tvári cestičky. Nikto mi neodpovedal a ja som sa ešte viac primkla k modlitbe. Prosím, nehnevaj sa, že som na teba zabudla, nehnevaj sa, že sa zo mňa stal malý zúfalec a nevedela som nájsť kľučku tvojich dverí...

Každý deň na palube Titaniku som sa presviedčala, že bez vysokoškolského vzdelania som ničím. Stála som tam ako radová členka posádky, ktorá síce ovláda každý uzol a vie čítať more podľa vône vetra, no predsa jej na uniforme chýba hodnosť, čo otvára dvere ku kormidlu.

Moje dlane zívajú prázdnotou, prsty sa márne snažili zachytiť čosi hmatateľné, čosi, čo by mi dodalo váhu. Mohla som sa oháňať šikovnosťou, skúsenosťami nadobudnutými rokmi plavby, no pred mojím menom nežmurkal žiadny titul – ten malý zlatý maják, ktorý iným žiaril na vizitkách ako svetlo ukazujúce cestu k vyšším palubám.

A tak som sa cítila, akoby som neustále kráčala podpalubím Titaniku: vedela som, že loď je obrovská, majestátna a krásna, ale mne bolo súdené drhnúť jej palubu a nie stáť na mostíku, odkiaľ sa rozhoduje o kurze.

Aj čajky sa mi vysmievali a dookola opakovali: „Bláznivá, maturita už nič neznamená a skúsenosti sú len bonus.“

Musím študovať, musím a chcem nájsť v sebe odvahu stať sa študentkou. A hoci v kalendári už na dvere búchala

polovica októbra, rozhodla som sa, že urobím všetko preto, aby som sa stala študentkou vysokej školy. Začala som volať na študijné oddelenia všetkých vysokých škôl v Bratislave a odpoveď bola vždy jedna a tá istá:

„Zimný semester už predsa začal v septembri. Skúste na budúci rok.“

Sklamane som skladala telefón. Opäť ma prepadalo zúfalstvo. V mojom zozname vysokých škôl sa na mňa rozpačito usmievala už iba posledná vysoká škola: Paneurópska vysoká škola.

V telefóne sa ozval príjemný hlas. Nebol podfarbený ani únavou, ani nervozitou.

„Do-do-dobry deň!“ zakoktala som sa a nastalo prázdne ticho. Stratila som niť.

„Ako vám môžem pomôcť?“ povzbudila ma pani na druhej strane linky so záujmom v hlase.

„Ja by som chcela študovať na právnickej fakulte ako externá študentka. Nevieť, či si ešte smiem k vám poslať prihlášku,“ vysypala som na ňu bez nádychu.

„Najprv sa upokojte, nadýchnite sa,“ zasmiala sa pani a pridala otázku „A povedzte mi, prečo chcete študovať právo?“

„Lebo som dlžná sebe samej vyštudovať právo, lebo cítim, že musím. Nevieť to opísať. Som hladná po vedomostiach,“ dodala som potichu.

„Zaujímavá odpoveď. Tak vyplňte na našej stránke online prihlášku a pošlite mi životopis. Pokúsím sa upokojiť váš hlad,“ oznámila mi pani.

Ako namydlený blesk som vypĺňala prihlášku na vysokoškolské štúdium.

„Odoslaná v mene Božom,“ mrmlajúc som odkladala počítač. Neubehla ani hodina a zvonil telefón. S napätím som čakala, kto sa mi ozve z druhej strany.

„Zdravím vás. Volám zo študijného oddelenia vysokej školy. Máte zaujímavý životopis a podľa vašich pracovných skúseností by ste sa skôr hodili na štúdium pedagogiky alebo

sociálnej práce, ale právnik by mal mať v sebe aj srdce pedagóga. Takže, moja milá Nadežda, ste prijatá študovať na právnickej fakulte,“ oznámil mi ženský hlas slávnostne.

„Ozaj?!“ spýtala som sa neveriacky.

„Áno. Domov vám príde rozhodnutie o prijatí podpísané pani dekanou. Do mailu vám pošlem bližšie informácie o štúdiu a budúci týždeň prídte na zápis do prvého semestra. Stihli ste to tak-tak...“

„Ďakujem,“ zmohla som sa iba na jedno jediné slovo. V mojom srdci sa opäť rozsvietilo a moje dospelé Ja sa opäť premenilo na hravé dieťa, ktoré sa s výskotom rozbehlo cez obývačku a začalo tancovať rituálny oslavný tanec Radosti.

„Ako si zaplatím školné?“ Razom ma zamrazila táto otázka, ktorá sa vynorila uprostred radosti ako ľadovec pred provou Titaniku. Som takmer bez práce a moja hrdosť mi nedovolila povedať manželovi, že potrebujem peniaze. On je vždy mojou oporou, pevným stožiarom uprostred búrky a určite by mi mohol pomôcť, no celý môj život som bola sebestačná.

Moje Ja mi to nedovolilo. Moje Ja chcelo byť nezávislé, tak ako vždy, ako loď, ktorá sama drží kurz, aj keď sa jej plachty roztrhnú. Uvedomila som si, ako je celé dni v práci, ako cestuje stovky kilometrov, neúnavne prekonáva more ciest a vzdialeností... Nedokázala som mu pridať ešte aj svoju farchu. A tak som stála sama, s pocitom, že moje paluby sú prázdne a zásoby miznú. Vlny pochybností narážali o bok mojej lode, no kormidlo som si nedala vziať. Radšej budem hľadať cestu ako preplávať cez búrku, než prosieť niekoho, aby ma odtiahol na lane.

Večer som sedela na balkóne a počúvala ticho. Moje srdce nič nehovorilo a dokonca aj listy stromov akoby oddychovali.

„Nadi? Nad čím rozmýšľaš?“ Vytrhla ma z meditácie ticha Omrvinka.

„Nad ničím, len tak počúvam ticho. Hovorí sa, že ticho

lieči," dodala som s úsmevom.

„Mám pre teba dobrú správu.“ Usmievala sa.

„Máš zaplatené školné na celý zimný semester.“

Uprene som sa pozerala na Omrvinku a cítila som, ako mi slzy vyplňajú oči.

„Nerozumiem.“

„Dostala si darček od mojich rodičov. Majú ťa veľmi radi a tak sa rozhodli, že ťa podporia. A ja som rada, že mám sestru, ktorú som vždy chcela mať.“

Emócie sa združili do jednej neviditeľnej postavy, ktorá vo mne otvorila kohútik a dala slobodu slzám. Zaplavili moje srdce, ktoré sa tíško rozplakalo. Nedokázala som odolať povodni slz, nedokázala som povedať ďakujem. Sklonila som hlavu a nedovolila som, aby Omrvinka videla moje zaplavené oči.

Priateľ môj, čím som si zaslúžila, že do môjho života posielajú ľudí, ktorí ma chytia za ruku vždy, keď potrebujem pomoc? Pozri sa na mňa, som samá chyba a nedokonalosť, som časovaná bomba, ktorá môže kedykoľvek vybuchnúť a ublížiť.

Pochybuješ o sebe, to akoby si pochybovala o mne. Posielam ti do cesty dary, ľudí, aby si nemala pocit samoty, aby ťa mohli objasniť, pohladať, aby sa s tebou mohli smiať, plakať s tebou. Obzri sa za seba, vidíš tú diaľku, ktorú si prešla? Nebola to ľahká cesta. Spoznala si bolesť, hlad, strach, bezsenné noci, neistotu. Si silná, pamätáš sa, čo si hovorievala: Nevadí, aj zajtrajšok mi patrí a budem sa snažiť prežiť ho v radosť.

Áno, namáhavá cesta. Sklonila som zahanbujúco hlavu.

S radosťou a nadšením som sa na druhý deň vybrala do práce. Pripadala som si ako mladý kadet, čo prvý raz vstupuje na palubu – s iskrou očakávania, ale aj s pocitom, že ho čaká nekonečné more povinností. Ponorila som sa do úloh námorníka: prepočty, zápisy, kontrola údajov – všetko to škrípalo a šumelo ako laná napnuté vo vetre.

„Podťte na chvíľu do mojej kajuty,“ ozval sa hlas pani D. Spoza dverí zaznel ako volanie kapitána, ktorý si žiada prítomnosť člena posádky. Odtrhla som pohľad od dát – od tej nekonečnej mapy čísel a tabuliek – a uprene som sa na ňu zahľadela. Bola nečitateľná, akoby jej oči boli zakalené hmlou, z ktorej sa nedal vyčítať ani náznak úmyslu či smerovanie ďalšej plavby.

„Dobrý deň, tak som tu,“ povedala som trochu opatrne, akoby som sa blížila k neznámej pevnine.

„Podťte, sadnite si,“ ukázala rukou na miesto oproti nej, na starú stoličku, čo pripomínala kormidlo opustené uprostred mostíka. „Ako sa vám darí?“ snažila sa rozvinúť rozhovor, jej hlas bol pokojný, no niesol v sebe tieň skúšok, ktoré ma ešte len čakali.

„Zatiaľ zvládam úlohy námorníka,“ odvetila som s jemným úsmevom, hoci som cítila, že moje plachty sú napnuté na hranici.

„Nad’a,“ preriekla napokon po chvíli ticha, „odteraz budete mať home office – až do momentu, kým vás nezavolám.“ Jej slová zazneli ako nový rozkaz, ako keď kapitán zavelil posádke zmeniť kurz.

V tej chvíli som si uvedomila, že moja cesta sa mení. Nebudem viac sedieť v tejto kajute medzi mapami a šumom kancelárskeho mora. Čakali ma dni v ústraní – akoby som bola vyslaná na malý čln, ďaleko od hlavnej lode, kde budem sama bojovať s vetrom aj tichom, až kým sa nerozhodnú, že ma povolajú späť na palubu.

„Nerozumiem. Prečo tá zmena?“ spýtala som sa opatrne, akoby som sa pýtala kapitána, prečo odrazu meníme kurz uprostred mora.

„Všade je covid,“ odvetila pani D., jej hlas zaznel ako vzdialený hrom nad horizontom, „a rada by som, aby ste pracovali z domu. A to hneď od zajtra.“

Na chvíľu som ostala ticho. Jej slová vo mne zazneli ako signál lodného zvona, čo oznamuje nečakanú zmenu stráže.

Home office... to znelo, akoby ma vysielali na menší čln, ďaleko od posádky, aby som sama veslovala cez pokojné, no nevyspytateľné vody. V jej kajute bolo cítiť ťarchu rozhodnutia, ako keď sa na mostíku rozprestrie mapa mora a kapitán ukáže prstom nový smer. Vzduch stíchol, poradcovia stiahli zrak a ja som vedela, že od zajtra budem mimo hlavnej paluby. Ostane mi iba obraz obzoru, šum mora v ušiach a povinnosti, ktoré musím zvládnuť sama, bez zvyšku posádky po boku.

Ticho som pozerala pred seba a uvedomila som si, že ma práve hodila cez palubu do studeného mora – mňa, neplavca, bez záchranej vesty. Cítila som, ako ma pohltili vlny a objali ma svojimi ramenami šepkajúc: „Vitaj!“ Studené objatie mi presiaklo oblečením až na kožu. Studené, necitlivé dotyky vysávali posledné kvapky nádeje.

Stála som v tom mrazivom mori, akoby ma vietor a voda chceli potopiť do hĺbín, kde sa už nič nevracia späť na palubu. Každá vlna mi brala trochu viac tepla, každý príliv odvádza kúsok odvahy. Dýchala som vystrašene, vzduch mi uháňal do pľúc ako ostrý morský sprej, a v spleti mojich myšlienok sa usadzoval ľad – neviditeľný, ale ťažký. V tom šere som si uvedomila, že ak chcem prežiť a vyliezť späť na palubu, musím si nájsť vlastné lano, pevné ako uzol, čo drží skúsený námorník. Aj keď som neplavec, aj keď voda kradne nádej, nie je to ešte koniec plavby – len chvíľa, keď treba zabráť rukami a vyškrabať sa späť na dosku, ktorá volá: „Drž sa, ešte je čas.“

„Bojuj, deň ešte neskončil! Moje ja ma vytrhlo z chladného objatia a dotiahlo na opustený ostrov nezamestnanosti a beznádeje.“

Cítila som, ako sa strácam sama pred sebou. Každý večer som chodila na breh ostrova a s túžbou som očakávala loď s nápisom: hľadáme ťa. Z čoho budem žiť, ako prežijem tu vo veľkej Bratislave – v prístave, ktorý nikdy nespí a kde sa

človek ľahko stratí ako kvapka v oceáne? Mám sa vrátiť domov, do svojho malého prístavu, a tam sa schúliť do kľbka v podpalubí, usedavo plakať, až kým ma búrka nevypľuje späť na breh?

Si ticho, nič nehovoríš. Prečo si dopustil, aby sa moja loď ocitla bez kormidla? Verila som ti, ako námorník verí hviezdam, že ho dovedú k pevnine!

Plač, hnevaj sa, len nebuď ticho. Nedus v sebe emócie, lebo sú ako víchor zavretý v sude – keď ho neotvoríš, roztrhne celú palubu. Viem, ako sa cítiš, viem, aký hnev v tebe vybuchuje, ako vlna narážajúca na bok lode. Len rozprávaj, nemlč, inak sa potopíš do vlastného ticha.

Môj Pane, keď idem vo výťahu, kráčam ulicami, sedím v električke vnímam pohľady ľuďí, ako čítajú nápis na mojej tvári – nezamestnaná. Pocit bezmocnosti mnou lomcuje každým dňom.

Keď kráčaš ulicami, čo vidíš?

– ulice plné usmievaných spokojných tváří,

– ozaj? Pozri sa lepšie...

– aj ľuďí bez domova,

– a teraz sa pozri na seba, ako sa správaš. Kam sa stratila tvoja odhodlanosť zapáliť celý svet pre tvoju vec?

– ja... neviem.

Deň čo deň zo mňa opadávali listy nádeje. Cítila som sa ako nahý strom uprostred zimy, ale aj ako loď, ktorej vietor vyfúkol plachty a nechal ju stáť bez pohybu na rozbúrenom mori.

Netrepezlivo som sa prechádzala pred obrovskou budovou na Školskej ulici. Vyzerala ako mohutná pevnosť na brehu, kam vplávajú stovky lodí, no len máloktorá zakotví. „Čo tu vlastne robím?“ opakovala som si v duchu, akoby som stála na palube a pýtala sa, prečo som sa vydala na túto plavbu.

Potrebujem prácu, ktorá ma bude naplňovať, ktorá sa stane odmyslom môjho života – nie iba prístav, kde zakotvím na pár

dní, ale pevnú zem, kam môžem konečne položiť svoju kotvu. Môj pracovný pohovor... už ani neviem, ktorý v poradí. Prestala som ich počítať – číslo nekonečno, ako hviezdy nad nočným oceánom. Každý jeden bol ako pokus vplávať do prístavu, kde sa brána neotvorila. Povzdychla som si a stlačila zvonček. Zvuk sa niesol chodbami budovy ako lodný zvon, ktorý oznamuje môj príchod. A ja som čakala, či ma vpustia dnu alebo nechajú stáť pred bránou, ako loď odmietnutú prístavom.

„Prosím!“ ozval sa chrapľavý hlas.

„Dobrý deň, som dohodnutá s pani riaditeľkou na stretnutí.“

„Dobréééé.“ povedal a ozval sa bzučiak, ktorý ma pozýval ďalej. Víťala ma priestranná chodba, z vitrín na mňa pokrikovali významné ocenenia žiakov v športe: „my sme najlepší!“

„Á tu ste. Vitajte v našej škole.“

„Ďakujem, pani riaditeľka.“

„Poďte, pôjdeme do riaditeľne, lebo o chvíľu zazvoní, z tried vylezú žiaci a budú hluční. Ale to asi poznáte,“ dodala s úsmevom na tvári.

„Áno, poznám.“ Bola malej drobnej postavy s dlhými vlasmi po pleciah.

„Máte zaujímavý životopis,“ začala hneď otvorene.

„Ďakujem.“

„Dnešné stretnutie neberte ako pohovor, skôr ako príjemný rozhovor, pretože už som sa rozhodla, že vás prijmem ako pedagogickú asistentku.“ Jej priamosť ma dostala do neistoty. „Prečo ste sa rozhodli prijať ma bez pohovoru?“

„Ako som povedala, máte zaujímavý životopis a máte prax pedagogickej asistentky. Potrebujem človeka ako ste vy, ktorý vie pracovať s deťmi, rozumie im a vie si ich získať. Našu školu navštevuje veľa rómskych detí.“

„A aké máte odo mňa očakávania?“

„Vaše skúsenosti ako pedagogickej asistentky potrebujem,“ odpovedala s úsmevom. „Pracovnú zmluvu by ste

mohli prísť podpísať o dva týždne a od prvého januára by ste mohli nastúpiť na pozíciu pedagogickej asistentky. Môže byť?”

„Áno, odpovedala som potichu.“

Čo si sa zbláznila? Chceš vstúpiť dvakrát do tej istej rieky? Cestou v autobuse som sa v duchu rozprávala sama so sebou. Si si istá, že to chceš spraviť? Neviem, či to chcem spraviť, ale jedno viem, potrebujem stálu prácu. Možno mi je súdené byť pedagogickou asistentkou. Časom sa s tým možno zmierim. Z môjho vnútorného dialógu ma vytrhlo zvonenie telefónu. Pohľadom som prebehla po displeji. „Volá mama,“ hlásil telefón. S ťažkým povzdychom som zdvihla.

„Ahoj mama.“

„Tebe je dobre! Z teba je už veľká pani v Bratislave! Už ti je jedno, čo je s nami!“

„Mama, aj ja mám svoj vlastný život, mám rodinu a snažím sa, aby bolo všetko dobré.“

„Tak ty máš rodinu? A kde máš deti?!“

„Nebolo mi súdené mať deti, ale mám manžela a to stačí, aby sme boli rodinou.“

„Tak manžela! Ty si už na nás zabudla, už ani exekúcie neplatíš?“

„Mama, splatila som ich veľa, splácala som exekúcie, pôžičky, ktoré som ani nevidela. Nechcem sa hádať. Prepáč, radšej zložím.“

Po milom rozhovore s mamou som cítila, ako sa mi trasú ruky, cítila som pohľady ľudí v autobuse. Upokoj sa, neplač, teraz to nebude vhodné, opakovala som si celú cestu. Z autobusovej zástavky som utekala na byt. Bežala som do bezpečia malej izby. „Tebe je dobre, z teba je veľká pani!“ počula som mamin hlas. Bože môj, kedy sa to všetko skončí?! Dokedy ma bude prenasledovať minulosť? Nemôžem ísť pracovať na zmluvu, už neznesiem pocit hanby, ktorý ma kvôli exekúciám zrazí na kolena. Čo si o mne pomyslia v práci?

V kabelke som vylovila telefón a vytočila číslo do novej

práce.

„Dobrý deň, rada vás počujem!“ ozvalo sa z druhej strany. „Mrzí ma, že vás ruším, viem, že sme sa dnes rozprávali, ale zabudla som vám povedať dôležitú vec.“

„Počúvam?“ znelo s neistotou.

„Veľmi si vážim vaše prijatie, rozhovor s vami bol povzbudivý, ale žiaľ z dôvodu exe...“ ani som nedopovedala slovo a hrádza uvoľnila slzy. Dusivý plač mi nedovolil pokračovať.

„Rozumiem vám, napriek tomu vám dávam príležitosť pracovať u nás. A vážim si vašu úprimnosť.“

„Odpusťte, ja nemôžem.“ Ten pocit hanby mi nedovolil žiť a pracovať naplno.

„Kedykoľvek sa mi ozvite, dvere máte otvorené.“

Vždy, keď chcem rozťahnuť krídla, kedykoľvek sa chcem vo výške nadýchnuť, zrazí ma šíp zo zeme priamo do srdca. Keby som aspoň spadla do mora, nie, ja padám do hlbokej priepasti, udierajúc si hlavu i celé telo o ostré hrany skál. Aj dnes ležím v prachu a aj keď príbehne ku mne pomoc, neviem rozprávať, nedokážem prijať pomoc. Moja bolesť a sklamanie ma pohltia, vtiahnu do svojich sietí. Už nevnímam hlasy z vonka.

„A tu si! Sedíš tu ako opustená prázdna strana v knihe, ktorú práve opustila kapitola.“

Moje malé strapaté desaťročné Ja si prisadlo ku mne.

„Potrebujem byť sama. Nechcem teraz rozprávať.“

„Zabudla si, ako ťa deti v škole volali? Bola si pre nich špinavá cigánka. Učitelia sa ti vyhrážali detským domovom, sedela si v somárskej lavici. A aj oni ti hovorili cigánka. A doma? Doma ťa otec stĺkol ako žito a ty si sa bála nahlas plakať. Plakala si v tichosti zo strachu.“

„Pamätám sa. Hráškové slzy sa kotúľali po mojej duši. A stále to bolí.“

„Neplač, hore hlavu.“

„Chystáš sa na more?“ Podišla ku mne bližšie s rukami vo vreckách. V jej očiach nebolo svetlo, bola tam tma.

„A kto sa pýta?“

„Moje meno je Pochybnosť. Viem, si tu nová, na ostrove nezamestnaných.“

„A?“

„Každé ráno nasadneš na malú loďku a ideš smerom k ostrovu hojnosti a práce. Povedz, má to zmysel? Sklonila sa ku mne.“

„Áno, pre mňa je každý deň novým začiatkom. Nevzdávam sa. Odpovedala som s dôrazom.“

„Práve teba tam budú chcieť, tvoje skúsenosti potrebujú! Pozri sa na seba! Si cigánka! Poď, pridaj sa do mojej skupiny pochybných, nemusíš robiť nič, len čakať.“

„Nemôžem, nechcem a nedokážem!!!! Musím byť silná, nesmiem sa vzdávať! Bože, nauč ma premieňať bolesť a slabosť na silu, prosím.“

„Dovoľ mi len na chvíľu sa dotknúť tvojej mysle.“

„Nie, to nesmiem pripustiť, rozbiješ mi celý navigačný systém a ja stratím smer.“

„Nemáš strach zo žralokov, ktorí číhajú v mori na svoju obeť, na teba?“

„Bojím sa, mám veľký strach, že nedopĺvam na breh, že zlyhám uprostred cesty. Ak ale nevyplávam každé ráno, bol by to signál, že som sa vzdala.“

„Čo ak ťa uprostred mora prekvapí búrka, ktorá ti zláme krídla? Hm?“

„Búrka je mocný živý a vlny, jej spriaznené, by ma tiež nešetřili, ale prečo si lámať hlavu búrkou? Veď zatiaľ po každej búrke vyšlo slnko a more sa upokojilo, tak prečo tie otázky? Pochop, ja som tu len dočasne, nechcem žiť na tvojom ostrove.“

Sama v loďke na otvorenom mori, za mnou ostrov nezamestnaných a predo mnou ostrov hojnosti a práce. Sem-tam nado mnou preletela čajka, ktorá si ma z výšky obzerala a možno bola prevapená z môjho nájazdu. Surfovanie po vodnej hladine, pomedzi vlny, sa mi páčilo viac, ale dnes som sa rozhodla pre tichú plavbu. Potrebovala som chvíľu ticha.

„Hej, uhnúúú!!!!“ Vytrhol ma z myšlienok pokrik krátkozrakého námorníka.

Z diaľky sa na moju malú loď rútila obrovská flotila. Vlnila sa na vlnách popri mne a krútila bokmi. Na jej palube ma zaujali usmievavé spokojné tváre námorníkov. Ach, ako vám závidím, pomyslela som si v duchu.

„Nepotrebuje námorníkov?“

„Koho? Teba?“ Ozval sa kapitán od kormidla.

„Napríklad...“

„My sme plní, skús sa spýtať inej flotily.“ A zatrúbila na rozlúčku.

„Horkosť, spriateľená so sklamaním, ma posadili späť do loďky.“ Sklonila som hlavu, vypla motor a zakotvila uprostred otvoreného mora.

„Haló, kolegyňa, pokračujte v odpovedi...“ vytrhol ma z myšlienok profesor na skúške.

Zažmurkala som, snažiac sa vrátiť čo najskôr do reality.

„Čo sa s vami deje? Kam ste mi odplávali? Hm?“

„Ja... prídem na budúce!“ Vysypala som zo seba a dvíhala sa zo stoličky.

„No tak to hádam nemyslíte vážne! Chcete schytať FX? Viem, že to viete a viete to aj vy!“ Oprel sa o stoličku chrptom a z diaľky na mňa pozeral, neveril mi. „Pozrite sa, chcem vás vidieť na magisterských štátniciach o tri roky. Preto sa teraz pokúsite upokojiť a sústrediť na odpoveď. Pamätajte, nepustím vás zo skúšky, kým mi nepoviete niekoľko súvislých viet.“

„Tak to skúsím.“ Po niekoľkých vetách ma zastavil. No vidíte, že to ide, kolegyňa. Usmieval sa. „Tentokrát je to za D, ale nezabudnite, vidíme sa...“

„Na magisterských...“ dokončila som vetu.

„Áno, áno, bežte,“ dodal s úsmevom.

Potichu som sa vytratila zo skúšky a niesla som ďalej so sebou ťažký náklad, ktorý ma už tlačil k zemi.

V taške som zacítila jemné vibrovanie telefónu.

„Prosím.“

„Dobrý deň, som zo spoločnosti Prepisujem s.r.o. Poslali

ste nám odpoveď na inzerát s vašim životopisom a vypracovanou prácou.“

„Áno, poslala, ešte pred mesiacom.“

„Zaujímavo ste do ľudskej reči prepísali niektoré časti zákona o dokladoch. Mám pre vás ponuku, je to síce iba na dohodu o vykonaní práce, ale vieme sa dohodnúť?“

„Ďakujem, ale čo tak stretnúť sa osobne? Pekne spievate do telefónu, ale privítam radšej osobné stretnutie.“

„Ok. Pošlem vám mail s dátumom a miestom stretnutia,“ odpovedal s úsmevom.

Vybrala som sa pešo smerom k prístavu. Tam, kde kotvili veľké lode. Možno sa mi ešte niečo iné pritrafí.

„Spomal!“ Malá rúčka sa dotkla mojej. Moje malé Ja kráčalo vedľa mňa a usmievalo sa.

„Viem, nie je to práca na trvalý pracovný pomer, je to iba dohoda, ale beriem to aspoň na niekoľko hodín do týždňa, moje dni budú mať zmysel.“

„Som rada, vidím ti na tvári, že si spokojná.“

„Ach, vôbec nie som spokojná, len čo iné mi zostáva? Už nevládzem, celé noci blúdím po internete a hľadám, odpovedám na pracovné ponuky. A pozri sa, moje dlane sú prázdne!“ Strčila som jej moje dlane pod nos.

„Ja ti neviem, nezdá sa mi, že sú prázdne. Vidím tam naše srdce. Je zlomené, potrebuje pohladíť.“

„Pamätáš, ako si doma...“

„Prosím, nie, nevrťaj sa v minulosti, bolí ma to.“

„Nie, počúvaj. Nedala sa zastaviť. Pamätáš, ako si doma, keď nebolo čo jesť, chodila po lese a zbierala hríby?“

„Pamätám. Odpovedala som s priduseným hlasom.“

„A nezlomilo ňu to, ale posilnilo.“

„Avšak srdce mi zostalo doráňané. Zatvorila som oči. Prosím už nepokračujme na ceste spomienok do minulosti, prosím.“

„Stmieva sa, kedy sa chceš vrátiť na ostrov nezamestnaných?“

„Už sa tam nevrátim. Dusím sa tam, cítim sa, akoby ma stále niekto škrtil a dusil.“

Konečne som dorazila do prístavu. Privítal ma puch rýb, ostrý a prenikavý, akoby sa celá morská soľ vpila do drevených dosiek nábrežia. Z hustej hmly sa pomaly vynárali štíhle stožiare lodí, pripomínali les kopijí, ktoré chránia skrytú flotilu.

Okolo nich sa hmýrilo toľko života: upratovači s vedrami špliechali vodu a drhli paluby, nosiči dební sa pod nákladom kolísali, ako lode vo vlnách, účtovníci so zvitkami a zošitmi prepočítavali čísla, akoby držali v rukách mapu pokladu. A pomedzi nich pobehovali usmievať námorníci v prúžkovaných tričkách, so šatkami na krku, písali si piesne a mávali na prichádzajúce posádky.

Prístav pulzoval ako srdce veľkej lode – každý mal svoju úlohu, každý poznal svoje miesto. A ja som stála na okraji nábrežia, s pocitom, že aj ja sa musím zaradiť do tohto ruchu, nájsť vlastný stožiar, vlastnú plachtu, vlastnú posádku.

„Aha, pozri, tam je maják.“ Ukázalo malé Ja a prstom nakreslilo vzdušnú čiaru. Ideme?

„Jasné, ideme.“

Majestátne sa vypínal do hustej hmly, svietil, žmurkal na všetky lode široko ďaleko.

Moje nohy ma niesli od dverí k dverám, klikala som pracovné webové stránky, hľadala som, žobrala o prácu:

„Miesto už je obsadené!“

„Nemáte vysokú školu!“

„Ďakujeme, ozveme sa vám!“

„Neprijímame Rómov!“

Poslednou odpoveďou mi vrazili kôl priamo do srdca. Odistili na diaľku časovač a ja som vybuchla hnevom i zlosťou, ktoré sa premenili na prach sklamaní a plaču. Prečo, priateľ môj, prečo toľká nedôvera? Veď ma nepoznajú! Ako môžu, kto im dal na to právo ma odsúdiť len preto, že som Rómka?

Moje dieťa,
počul som ťa pri každom zaklopaní.
Stál som vedľa teba, keď ti zatvárali dvere, keď si počula nie, „lebo
si Rómka“.
Nie ich slová ti lámali srdce, ale to, že si si myslela, že si tam stála
sama.
Nebola si. Ja som bol v твоjich nohách, keď si kráčala. V твоjich dla-
niach, keď si prosila.
A v твоjich slzách, keď si ticho kričala. Nie si menejcenná, si nosi-
teľka svetla.
To, že ťa svet nevidí, neznamená, že nesvietiš.
To, že ti neveria, neznamená, že tvoja hodnota zmizla.

Ich slová ťa nedefinujú.
Moje áno je silnejšie než ich nie.
Moje prijatie je troalé, bez podmienok, bez kategórií. A keď sa znova
vydáš na cestu, pôjdeš so mnou. Nie preto, že to bude ľahké. Ale
preto, že ty si statočná.

„Ale tu, tu ma to bolí.“ Udrela som sa päšťou do hrude,
ako keby som chcela zatlačiť vlastný kľúč do zatvorených
dverí kajuty. Bolesť mi prenikla až k rebrám ako studený kli-
nec z lode, čo niekto zabodol do jej trupu.

Slzy mi zaplavili oči – kropaje, čo mi stekali po tvári, sa
miešali s morskou soľou v pamäti. Cítila som ich ťažobu, no
aj rýchlejší tlkot srdca pod rukou, ten nezlomný rytmus,
ktorý námorníci poznajú: keď loď prijíma náraz, ale ešte stále
pláva. Nie – ja nebudem plakať. Zdvihla som bradu, otriasla
sa ako plachta po búrke a prikovala pohľad na vstup do prí-
stavnej haly. „Budem hľadať ďalej,“ zašepkala som si ako vý-
straža vetru, „kým mi neotvorí a nepozvú ďalej.“

A tak som vykročila znova, s päšťou, čo ešte stále trochu
bolela, ale s krokom pevnejším než predtým. Každé moje
šliapnutie po mokrej dlažbe znelo ako odhodlanie – kým ne-
zaznie volanie „vstúp“, ja budem stáť pri dverách a klopať.

Moje smutné a tvrdohlavé dieťa. Obdivujem tvoju nádej,

ktorá je v tebe, stále dúfaš.

Áno, budem dúfať a veriť, že raz niekto príde a zaspieva mi pieseň môjho srdca.

Sedela som v útulnej kancelárii a cítila, ako sa okolo mňa rozlieva ticho, prerušované len šuchotom papiera. Z police na mňa pokukovali zbierky zákonov – hrubé zväzky v kožených obaloch, ktoré stáli zoradené ako námorníci pri rannom nástupe. Ich chrbty sa leskli v tlmenom svetle a ja som mala pocit, že si ma obzerajú, skúmajú moju tvár i ruky, akoby rozhodovali, či ma prijmú medzi seba. Každý zväzok bol ako skúsený dôstojník, ktorý si v duchu zapisuje moje chyby i cnosti. Sedela som pod ich zrakom ako kadet v kapitánskej kajute – trochu nesvoja, ale pripravená obstať.

„Dobrý deň, tak vy ste študentkou práva, že?“

„Áno.“

„Fajn a ste v treťom ročníku, tak dúfam, že dôležité predmety máte za sebou.“

„Áno, mám,“ odpovedala som potichu.

„Potrebujem flexibilného človeka, ktorý sa nič nebude pýtať, všetko si preštuduje, je samostatný, bude vedieť ma zastúpiť kdekoľvek a kamkoľvek. Cítite sa na to?“

„Urobím všetko, čo bude v mojich silách, aby ste boli spokojná.“

„No, pôsobíte tak zahmlene, ale dobre, vyskúšame. Poďte, ukážem vám vašu kanceláriu.“ Rázne sa zdvihla zo stoličky a jej vysoké telo sa nado mnou vystrelo ako hora. Zažmurkala som, snažiac sa odohnať moje pochybnosti, pocity, ktoré mi šepkali: „*neber to!*“

„Tak, môžete začať! Na stole je spis, preštudujte si ho a keď to budete mať naštudované, chcem aby ste sa stretli s klientkou a pripravili všetky náležitosti k prechodnému pobytu za účelom zlúčenia rodiny. Podotýkam, že všetko máte v spise!“

V momente sa hora otočila a odplávala z kancelárie. Pustila som sa do práce. Je to len ďalšia dohoda, ale vyplní moju

prázdnotu.

A tak moje dni vyplnila agenda v advokátskej kancelárii a noci prepisovanie zákonov do ľudskej reči. Nosila som dve dohody v každej dlani.

„Naďa, poďte na chvíľu do mojej kancelárie.“ Privítala ma hneď skoro ráno.

„Pôjdete na katastrálny úrad a spravíte tam návrh na vklad.“ Tu máte bankomatovú kartu, s ňou zaplatíte kolok, a tu je spis.

„Mám hotovosť, potom mi to preplatíte.“ Nechcela som prijať bankomatovú kartu, cítila som, ako mi zvláštny pocit stisol srdce.

„Nie, tak ako som povedala, tu je bankomatová karta,“ odpovedala rázne.

Vytratila som sa z kancelárie a vybrala sa splniť úlohu. Neskoro večer mi zvonil telefón. Volá šéfka!

„Dobrý večer!“

„Naďa, vy ste mi ukradli bankomatovú kartu! Nevrátili ste mi ju!“

„Ako prosím!?“

„Opakujem, nevrátili ste mi bankomatovú kartu! Kričala do telefónu.“

„Ja som vám ju vrátila, dala som vám ju do rúk a vy ste si ju hodili do kabelky.“ Odpovedala som pokojným hlasom.

„Nie, nevrátili ste mi ju!“ Kričala ešte viac.

„Prosím, pozrite si kabelku, prosím.“

„Dobre, idem pozrieť.“ Zložila telefón. A ja som cítila, ako sa mi trasú nohy a slová „ukradli ste“ ma začali trieštiť na drobné kúsky. Srdce sa mi rozbúchalo.

Na druhý deň ráno ma čakala.

„Dobré ráno. Našli ste bankomatovú kartu?“

„Našla.“ Odpovedala úsečne, nepozerajúc na mňa.

„To som rada.“ Už som chcela odísť.

„Počkajte! Chcem vám povedať, že dnešným dňom u nás

končíte.“ Ďalej mala hlavu sklonenú a nepozerala na mňa.

„Nie ste spokojná s mojou prácou?“

„Som, ale končíte. Na vašom stole v kancelárii máte pripravené dokumenty k ukončeniu dohody, podpíšte prosím. A dovidenia.“

Bez slova som odišla do kancelárie hodiť autogramy.

„Vy mi nič nepoviete? Prečo nekričíte, že som vás obvinila! Len ticho všetko prijímate!“

„A aký zmysel má vŕtať do žulovej hory?“

„Ako?“

„Ste tvrdá na seba a na ľudí okolo seba, možno preto, že ste mali za sebou ťažkú cestu, kým ste sa vypracovali. Nedôverujete ľuďom, všade vidíte tieň.“

„Ja som vás včera obvinila.“

„A?“

„Vyhodila som vás.“

„Lebo ste nakoniec kartu našli a neviete si priznať chybu?“ Dokončila som vetu.

„Tak mi vynadajte, povedzte, že krivé obvinenie, diskriminácia.“

„Nie, neurobím to, ja v tichosti teraz odídem. Nepatrím sem. A to, že nekričím, neznamená, že neviem reagovať, jednoducho nechcem. Prečo by som mala víriť prach, aby nás potom štípali oči?“

Mlčky si ma premeriavala a červený rumenec jej pohladil líca.

„Tak zostaňte.“

„Nemôžem, už ste vystrelili šíp a trafili ste a keď ho vytiahnem, rana bude krváčať ešte viac – preto radšej pôjdem.“

„Naďa! Tak neodchádzajte, prosím... skúsme to ešte raz. Je mi to tak ľúto...“

„Ja nemôžem. Nedokážem,“ odpovedala som so sklopeným zrakom. Nechcela som, aby videla moje slzy. So zlomeným srdcom som vyšla z dverí. Chladný vietor mi udrel do tváre, ako keby mi chcel pošepkať: „Choď. A nevracaj sa.“

„Hej, uхни z cesty! Čo ťa život omrzelo?!“ zatrúbila červená električka. Rýchlo som uskočila, vyplašená, srdce mi bilo až v hrdle. Nastúpila som do tej istej električky smerom domov. Prestala som vnímať ľudí okolo seba, hluk, mestský chaos. V mojej hlave búšila len jedna jediná veta: „Ty nepatríš nikde. Vždy budeš trpieť za to, kto si. Predsudky ťa budú prenasledovať a nenásytná pavučina sa ti bude vrývať do srdca. Zanechá tam ryhy – hlboké, bolestivé a navždy tvoje.“

„Ja to nezvládnem. Nepatrím sem,“ napísala som Magdalénke.

Odpísala takmer okamžite: „Čo? Ako to myslíš? Kam chceš ísť?“

„Pozri sa na mňa... som bez práce. Moje dlane sú prázdne. Cítim sa taká zbytočná! Bola som na toľkých pohovoroch... ani neodpíšu. A keď už sa ozvú, zavolajú na stretnutie, potom sa viac neozvú. Mŕtvi chrobáci.“

Chvíľu bola ticho. Cítila som, ako v nej niečo vrie, ako keby sa snažila ovládnuť svoj hnev.

„A toto všetko je dôvod, aby si si zbalila veci a ušla? Toto si ty? Zbabelec? Možno tomu teraz nerozumieš, ani ja presne nechápem, čo sa deje... ale vedz, moja drahá, že to nie je len tak. A ešte niečo – nie si prvá a ani posledná Rómka bez práce. Ale ty možno jedného dňa budeš tým, kto bude iným otvárať dvere.“

mlčala som. Jej slová sa mi pomaly usádzali v hrudi ako kamene.

„V rozhlase, v národnostnom magazíne, hľadajú externých redaktorov,“ povedala Magdalénka.

„Ja? Redaktorka? To myslíš vážne? Nikdy som nič také nerobila... neviem rozprávať, pýtať sa ľudí... a veď najprv musím prejsť nejakou prípravou, školením, kurzom alebo...“

„Prestaň už! Zavolaj Kristíne. Tu v Bratislave nikoho nemajú – a ty zasa potrebuješ prácu. Neboj sa. Všetko ťa naučím.“

„Hm... veľa nezarobíš,“ dodala po chvíli. „Ale keď budeš makať, a ty to vieš, tak to zvládneš.“

Ubehlo len pár dní a už som sedela na rýchlokurze externej redaktorky. „Toto je mikrofón,“ vysvetľoval školiteľ. „A toto zapneš, keď budeš hovoriť alebo odpovedať respondent. Ale pozor – nesmie sa ti triasť ruka, zle sa to potom strihá. A otváraj ústa! Rozprávaj zrozumiteľne! Nebrbli! A hlavne – žiadne filozofické a ani uzavreté otázky!“

Tak som išla na svoj prvý rozhovor – do prístavu. Napochodovala som tam ako invazívny druh na Titaniku. Mojou prvou obeťou bola admirálka toho veľkého kolosu.

„Pod’te, prejdeme do mojej kajuty,“ povedala vecne. Usadila sa za stôl a potiahla si z cigarety. „Sadnite si. Nebojte sa ma.“

„Môžeme začať? Alebo ste si to rozmysleli?“

Nezbednú kučeru si odhrnula z čela. „Pýtajte sa ma,“ povedala. Ako prikovaná som na ňu hľadela. Bolo v nej niečo, čo ma ťahalo bližšie. Bola ako ja. Bola Rómka.

Obyčajná jednoduchosť, ktorá splynula s ohňom a múdrosťou Komenského. Múdra hlava by možno povedala: a tak sa zrodila admirálka.

„Môžem sa vás opýtať niečo osobnejšie?“

„Skúste.“

„Ste Rómka. Hovoríte o tom otvorene. Prečo je podľa vás dôležité, aby existoval Úrad splnomocnenca pre rómske community?“

„Pretože bez tohoto úradu by sme boli ešte menej. Ten úrad nie je dokonalý, často zlyháva. Ale horšia ako zlá pomoc je neviditeľnosť. Nie sme problém. Nie sme diagnóza. Sme skupina ľudí, ktorú história tlačila na okraj. A kým nás spoločnosť nevidí, nepočuje, neprizná si, že sme jej súčasťou – dovtedy bude ten úrad potrebný. Aj keby len ako výkričník.“

Círrn! Zahučal telefón na druhý deň ráno.

Bola som ešte v polospánku, zabalená do deky, ktorá páchla včerajšou únavou. Ale ten zvuk ma prebral ako studená sprcha. Siahla som po mobile a pohľad na displej ma prefackal.

Nie doslova – ale presne tak, ako keď ti niekto uprostred

zlého sna vyleje vedro reality rovno do tváre.

Aj napriek bolesti som ho zdvihla.

„Prosím...?“ Hlas sa mi zachvel. A potom som prestala dýchať.

„Meškáte so splátkami,“ syčala chobotnica.

Jej hlas preliezal cez slúchadlo ako slizký dotyk, nepríjemný a neústupný. Pretlačila cez telefón svoje chápadlo, pomaly a presne – ako keby mi s ním siahla rovno na krk. Držala ma pod hrdlom, a pritom sa ani nenamáhalo zvýšiť hlas.

„Ja... ja teraz nemám,“ zadrhávala som sa. „Ale viem to zaplatiť na konci mesiaca.“

„Dobre. Budem čakať,“ odvetila chobotnica sucho. A bolo po hovore.

Stála som tam, pritlačená k stene, s vypúlenými očami, ako keby som práve prežila podmorský útok. Len som hľadela do prázdna – ako sa tá chobotnica odplazila späť do mora, zanechajúc za sebou len dusivý sliz a číslo na displeji.

Sedela som na brehu mora. Pozerala som na pokojné nebo a počúvala ticho. To ticho bolo ako melódia, ktorá ma na chvíľu zbavila všetkých myšlienok.

A potom sa to stalo.

Z ničoho nič sa zo stredu nočnej temnoty vynorila. Ukázala na mňa chápadlom. Druhým mi siahla na krk a začala ma dusiť.

Ach nie... exekúcia. Nepýta sa prečo. Nezaujímajú ju dôvody. Ona chce len jedno – počuť ston, cítiť pád, sledovať prasknutie človeka zvnútra.

Zotnem jedno chápadlo, ale hneď sa objaví ďalšie. Nikdy nie je len jedno.

Ten neznesiteľný pocit hanby...

Je ako keď chceš omylom uhasiť požiar olejom. Myslíš si, že to pomôže. Že tým niečo upokojíš, zahladíš. Ale namiesto toho len nakrmiš plamene. A tie sa rozšíria, rýchlejšie, vyššie – a pália presne tam, kde si najzraniteľnejšia.

Prečo vlastne vysvetľovať, kde a ako sa v mojom živote objavila nenásytná chobotnica? Nie je to jedna konkrétna

chyba, jeden podpis, jeden deň. Je to príbeh, ktorý sa začal dávno predtým, než som vedela, čo je účet alebo splátka.

Vyrastala som v chudobnej generačnej rodine, kde hlad nebol len občasným hosťom, ktorý zaklopal na dvere a po chvíli odišiel. Hlad bol viac než len nájomník v špajze. Bol to stály člen posádky našej domácnosti, ktorého sme poznali po mene. Vedeli sme, ako vyzerá jeho tvár – prázdne taniere, prázdne police, prázdne vrecká.

Bol ako morský vietor, ktorý sa zakráda cez škáry v oknách, ako studená vlna narážajúca do lode, keď sa snažíš udržať kurz. Niekedy sa skryl za úsmevy a hry, inokedy za ticho, keď mama rozdelila posledný kúsok chleba medzi nás. Ale nikdy neodišiel. Vždy sedel pri stole s nami, vždy číhal za dverami, vždy nás učil, že prežiť znamená hľadať nové prístavy, nové spôsoby, ako preplávať cez búrku. Dlhý, exekúcie...

Pustila som ich do svojho života.

Otvorila som im dvere – možno nie naraz, ale po kúskoch. A zrazu boli dnu.

Privrela som oči a na chvíľu som sa preniesla do minulosti. Do obdobia, keď som ešte pracovala.

„Naďa, ako to, že ešte nemáš peniaze na účte?“

„Neviem... niekoľko dní to trvá, mám inú banku ako zamestnávateľ.“

„Doposiaľ tu takéto móresy neboli!“

Jeho hlas stúpil, až napokon udrhel päťou do stola. Strhla som sa. Tlak ma tlačil k zemi. Bolela ma hlava.

Ako keby mi niekto päťami udieral do spánkov. Nespala som. Ani som neplakala. Bola som prázdna. Taká vyčerpaná, že som necítila nič. Chcela som len jedno. Aby to prestalo. Aby som mala pokoj. Aspoň na chvíľu. Bola som taká nezodpovedná!

„Ako to myslíš? Ty plačeš? Neplač. Azda si mala silu to zmeniť? Veď už tak či tak si išla proti prúdu,“ utešovalo ma moje Ja.

„Musíš byť silná. Nedaj sa zlomiť. Prosím, nie je vhodný čas.“

Ten hlas. Môj hlas. Moje Ja. Nie rozkaz, skôr prosba.

Tichá, ale pevná.

„Áno... máš pravdu. Musím byť silná. Nedám sa zlomiť. Aj keď vo mne praská človek, musím sa udržať pokope. Dohodnem si splátkový kalendár. Aj keby som nemala čo jesť.

Aj keby som musela zatnúť zuby. Musím to zoládnúť.

Musím sa zbaviť chobotnice. Zničiť ju. Vykoreniť z môjho života. Raz a navždy.“

Telefón zazvonil a môj žalúdok sa okamžite stiahol. Prsty som mala studené, telo napnuté. Vedela som, že to nebude dobrá správa. Zdvihla som hovor.

„Prosím?“

„Naďa? Tu je Hana.“

Zavrela som oči. Jej hlas ma na chvíľu prebral z otupenosti. Znel pokojne, ale cítila som v ňom napätie, akoby si aj ona nebola istá, či ma týmto telefonátom nezlomí ešte viac.

„Chcela som sa len opýtať, ako sa máš...“ povedala potichu.

Neodpovedala som hneď. Vlastne som nevedela, čo povedať. Mala som pocit, že sa rozpadávam na malé časti. Ale v tej chvíli mi napadlo len jedno slovo, ktoré bolo pravdivé.

„Dýcham.“

To bolo všetko, čo som mohla povedať. A zároveň to bolo dosť.

Na druhej strane bolo ticho. Nie výčitky, nie súcit. Len ticho človeka, ktorý chápe.

„To je dobre,“ povedala Hana. „Pretože to je základ. Aj keď sa ti zdá, že nič nemáš, dýchaš. A to znamená, že si tu. A že sa to ešte neskončilo.“

Zhlboka som sa nadýchla. Prvýkrát po dlhom čase to nebolo len automatické. Vnímala som ten nádych. Aj výdych.

„Naďa, mám pre teba návrh,“ pokračovala. Jej hlas bol pokojný, ale rozhodný. „Neponúkam ti zázraky, ani rýchle riešenia. Ale poznám jednu malú organizáciu, kde hľadajú niekoho na administratívu. Nie je to nič veľké. Ale mohla by si tam začať, aspoň pár hodín týždenne.“

Cítila som, ako sa mi stiahlo hrdlo. Práca. Slovo, ktoré pre mňa kedysi znamenalo dôstojnosť. Dnes to bol len vzdialený sen. Ale z jej úst to neznelo ako výsmech. Ani ako súcitiť. Znelo to ako ponuka.

„Neviem, Hana... Neviem, či ešte niečo zvládnem.“

„Nemusíš vedieť. Stačí, že to skúsime spolu. Zavoláš mi zajtra, dobre? Teraz si len oddýchni.“

Položila som telefón a ostala sedieť na posteli. Ruky som mala zovreté v lone, pohľad upretý na jednu škvrnu na stene, ktorá mi pripomínala mapu sveta. Taký bol teraz aj môj život – rozbitý na nečitateľné úlomky, v ktorých sa nedalo zorientovať. A predsa... niečo vo mne sa pohlo. Slabý impulz, ako keď sa pod ľadom mihne ryba. Možno to bol len záblesk, ale bola tam.

Nevedela som, či tú ponuku prijmem. Ale po dlhom čase som nad niečím uvažovala nie preto, že musím, ale preto, že možno... chcem.

Zliezla som z postele a šla do kuchyne. Voda v kanvici bola studená, chlieb suchý, ale aj to bol dôvod spraviť si čaj. Malý úkon, ktorý nemal nič spoločné s bojom o prežitie, ale s obyčajnou starostlivosťou o seba.

V tú noc som síce nezaspala ľahko, ale prvýkrát po dlhej dobe som nezaspávala s pocitom hanby. Len s myšlienkou, že možno zajtra bude treba vstať. A možno bude kam ísť.

Ráno ma nezobudil budík, ale svetlo.

Prenikalo cez závesy a dopadalo mi priamo na tvár. Chvíľu som ležala bez pohybu, premýšľala, či to nebol len sen. Hanin telefonát. Tá ponuka. Ten pocit, že niečo možno ešte existuje.

Postavila som sa. Nohy sa mi trochu triasli, telo bolo ťažké, ale nebolo to iné ako inokedy. Len... niečím iné to predsa bolo.

Otvorila som okno. Vzduch bol svieži, trochu studený.

Na stolíku ležal telefón. Chvíľu som naň pozerala, potom som ho vzala do ruky a vytočila číslo.

„Hana? Tu Nadá. Môžeme sa ísť pozrieť na tú prácu.“

Na druhej strane sa neozval výskot ani eufória, len obyčajné:

„Dobre. Som rada. Prídem pre teba o hodinu, môže byť?“

„Môže.“

Na zvonček som nereagovala okamžite. Ruky som mala stále vlhké od nervozity, utierala som ich do nohavíc. Kým som otvorila dvere, dvakrát som si uhladila vlasy a raz sa nadýchla. Hana stála na chodbe s úsmevom, ktorý nebol silný, ale úprimne opatrný – ako keď človek nevie, či môže niekomu položiť ruku na plece alebo ho tým ešte viac zlomiť.

„Ahoj,“ povedala jednoducho.

„Ahoj,“ odpovedala som a po dlhom čase som sa usmiala. Neisto, ale skutočne.

Cesta bola tichá. Nepýtala sa, ako sa cítim. Nerozprávala zbytočne. Ale jej prítomnosť bola... bezpečná. Ako keď kráčaš po ľade, ale nie si na ňom sama.

Zastali sme pred nenápadnou budovou. Niekoľko schodov, sivý vchod, na dverách nálepka s nápisom občianskeho združenia, ktoré mi zatiaľ nič nehovorilo. Hana otvorila dvere, vošla prvá a kývla mi, aby som ju nasledovala.

Vo vnútri ma ovanul teplý vzduch a vôňa kávy.

Za stolom sedela mladá žena v bielej košeli a s prirodzene upravenými vlasmi. Keď nás zbadala, vstala a podala mi ruku.

„Vy musíte byť Naďa. Volám sa Katka. Veľmi rada vás spoznávam.“

Nevedela som, čo povedať.

Povedala som len:

„Aj ja vás. A... ďakujem, že ste ma vôbec prijali.“

„To my ďakujeme, že ste prišli,“ odpovedala pokojne a bez ľútosti.

V tej chvíli som pochopila, že sa možno ešte stále bojím, ale už nie som sama.

Vošli sme do miestnosti, ktorá nepôsobila ako kancelária. Bola to skôr obývačka, ktorú niekto prerobil tak, aby sa v nej dalo pracovať. Na jednej strane stála staršia pohovka

s pestrofarebnou dekou, na druhej skrinka s čajmi a dvoma šálkami. Steny boli biele, ale nebolo v nich chladno. Na nástenke boli pripnuté odkazy, obrázky detí a fotografie ľudí, ktorí zjavne neboli zamestnanci korporátu. Skôr ako rodina.

„Sadnite si, prosím,“ povedala Katka a ukázala na stoličku pri malom stolíku. Sama si sadla oproti, s malým blokom v ruke, ale bez pocitu vypočúvania. Skôr to pôsobilo ako neformálne stretnutie pri čaji.

„Neviem, koľko vám Hana o nás povedala, ale sme malé občianske združenie. Pracujeme s ľuďmi, ktorí zažili životné zvraty, chudobu, stratu istoty... alebo len potrebujú druhú šancu. Hľadáme niekoho, kto by nám pomohol s drobnou administratívou - e-maily, telefonáty, prepisy, zoznamy účastníkov. Nič ťažké, ale my dve to už nestíhame samy.“

Počúvala som ju, no zároveň som vnímala aj seba. Tlaky v hrudi, neistotu, chvenie rúk. A pritom aj niečo, čo som nevedela pomenovať - možno malý, skoro neviditeľný záchvev zmyslu.

„Neviem, či to zvládnem,“ povedala som potichu. „Nepracovala som s počítačom veľmi dlho. A posledné mesiace som bola... mimo. Všetkého.“

Katka sa usmiala. Nie blahosklonne, ale s pochopením.

„To, že ste tu, je najdôležitejšie.“

Chvíľu sme len sedeli. Ja so zloženými rukami v lone, ona s perom, ktoré ani nepoužívala. Žiadne papiere, žiadne zmluvy. Len pokoj.

„Navrhujem,“ začala Katka jemne, „aby sme si to skúsili. Na pár dní v týždni, zatiaľ pár hodín. Prídete, porozhliadnete sa, začnete s jednoduchými vecami. Nebudeme na vás tlačiť. Ani hodnotiť.“

Cítila som, ako sa mi trochu uvoľnili plecía.

Nehovorila ako šéfka. Hovorila ako človek.

„A čo ak... čo ak to nezvládnem?“ vyslovila som napokon.

„Tak si to povieme. Úprimne. A nič sa nedeje. Ale dotedy... to spolu skúšame, dobre?“

Prikývla som.

Až potom som si uvedomila, že som sa prvýkrát po dlhom čase nadýchla bez bolesti v hrudi.

„Dobre,“ povedala som ticho. „Skúsme to.“

Katka natiahla ruku cez stôl a jemne sa dotkla tej mojej.

„Vitajte, Naďa. Sme radi, že ste tu.“

Katka sa na mňa ešte raz pozrela a usmiala sa. Vstala od stola, prešla k polici a podala mi letáček. Na jeho vrchu stálo jednoduché, ale silné meno:

Miesto, kde sa dýcha.

Držala som ho v rukách ako niečo krehké. Nie papier, ale niečo, čo sa mi už dlho nedostalo – priestor. Bez tlaku. Bez súdu. Bez toho, aby som musela vysvetľovať, prečo som tam, kde som.

„Takto sa voláme,“ povedala Katka, „lebo každý, kto k nám príde, potrebuje najprv len jedno – nadýchnuť sa. A potom sa dá stavať ďalej.“

Nevedela som, čo povedať. Bolo to presne to slovo, ktoré vo mne stále znelo od chvíle, keď som Hane do telefónu zašepkala: „Dýcham.“

Katka mi ukázala malú miestnosť s dvomi stolmi, tlačiarňou, krabicami papierov a starým počítačom.

„Toto by bolo vaše miesto. Je tu trochu chaos, ale inak je to celé vaše. Ak chcete, môžeme skúsiť prvý deň už zajtra. Alebo až o pár dní. Je to na vás.“

Pozrela som sa na tú miestnosť a hoci nebola ničím výnimočná, v tej chvíli sa mi zdala ako začiatok. Malý, nenápadný, ale môj.

„Zajtra,“ povedala som. „Chcem prísť zajtra.“

Cesta späť domov bola iná než tie predchádzajúce. Nie preto, že by sa zmenilo mesto – ľudia nastupovali a vystupovali, električka sa triasla na koľajniciach rovnako ako vždy – ale niečo vo mne sa posunulo. Už som nebola tá istá žena, ktorá ráno bezcieľne stála pred skriňou a premýšľala, či má vôbec cenu niekam ísť.

Opierala som sa o okno, v rukách držala leták s názvom,

ktorý mi stále rezonoval v hlave.

Miesto, kde sa dýcha.

Tak jednoducho, a predsa tak presne vystihnuté to, po čom som mesiace túžila. Dýchať – nie len prežiť ďalší deň. Dýchať bez výčitiek, bez pocitu zlyhania, bez neustáleho obviňovania samej seba.

Z kabelky som vytiahla ten papier ešte raz. Prechádzala som po ňom prstami, akoby sa mohol každú chvíľu rozpadnúť. Bol len z obyčajného papiera, ale pre mňa mal cenu ako zmluva – nie s organizáciou, ale sama so sebou.

Keď som konečne prišla domov, bola som vyčerpaná. Vystúpila som po schodoch pomaly, každý krok vážil viac, než by mal. Odomkla som dvere, vstúpila do bytu a zastala. Bolo tam ticho – nie prázdnota, ale ticho, ktoré sa dalo znieť. Niečo sa zmenilo. Možno len v mojom vnútri, ale aj to stačilo.

Zložila som kabát, sadla si na posteľ a dlhý čas len tak sedela. V ruke som stále držala ten leták, akoby mi mal pripomínať, že to dnes nebol len sen. Že skutočne existuje miesto, kde ma niekto prijal bez otázok a bez podmienok.

Zajtra tam mám prísť.

Nie začať nový život, nie hneď všetko napraviť – len prísť.

Možno sa mi podarí spraviť chybu, možno sa mi bude triasť ruka, možno nebudem rozumieť. Ale budem tam. A budem sa snažiť.

A to, čo som dnes urobila – prijať tú ponuku, nebáť sa odpovedať „áno“ – to bol prvý krok.

Nie veľký, ale po dlhom čase môj.

Keď som vošla do bytu, bolo tam ticho. Neprijemné, ale nie neznáme. Zavrela som dvere, zložila kabát a kabelku, no nič ďalšie som už neurobila. Sadla som si na posteľ, bez toho, aby som sa vyzula. Prsty som mala studené a pohľad mi padol na letáčik, ktorý som ešte stále držala v ruke: „*Miesto, kde sa dýcha.*“

To jednoduché spojenie sa mi stále prehánalo hlavou, akoby malo moc zastaviť všetko, čo ma doteraz tlačilo k zemi. A predsa som cítila strach. Nie veľký, ale dostatočný

na to, aby ma zasiahol presne tam, kde som bola najslabšia – v pochybnostiach o sebe.

Sadla som si s nohami na posteľ, objala si kolená a chvíľu len tak sedela. V izbe vládlo šero, len cez záclonu prenikalo slabé svetlo z ulice. Hádzalo tieň na stenu, ale ja som sa na ne nepozerala. Pozerala som do seba. Do ticha, ktoré ma začalo zaplavovať.

Myšlienky prichádzali nepozvané. Hlas, ktorý som roky počúvala vo svojej hlave, sa znovu ozval – tentoraz potichu, ale tvrdo. Pýtal sa, čo si tam počnem, či sa nestrápnim, či tam naozaj patrí. S každou ďalšou otázkou som cítila, ako sa mi v hrudi sťahuje nepokoj a hanba, akoby som už vopred zlyhala.

„Čo ak nepatrím ani tam?“

Tá veta mi vyšla z úst skôr, než som ju stihla zastaviť. V izbe po nej zostalo ešte väčšie ticho. Neprišla odpoveď. Len slzy, ktoré sa mi nehlučne spustili po lícach. Neprebíhali dramaticky. Boli tiché, obyčajné a predsa také ťažké.

Zhasla som svetlo, ľahla si a nechala sa objať tmou. Nebola teplá, ale bola moja. V tej chvíli som si dovolila nerobiť nič, len ležať. Bez výčitiek, bez snahy niečo riešiť. Nepretvarovala som sa, že sa cítim lepšie, než sa cítim. Ani som sa nesnažila byť hrdinkou.

Dnes mi stačilo, že som prežila. Zajtra možno urobím krok.

Ale teraz... teraz chcem len dýchať.

Zobudila som sa ešte pred budíkom. Neotvorila som oči prudko. Len pomaly, ako keď si telo aj myseľ ešte overujú, či je bezpečné vstať.

Chvíľu som len ležala a počúvala byť.

Bol tichý. Nie opustený – len vyčkávajúci.

Umyla som si tvár a pozrela sa do zrkadla. V očiach som nemala istotu, ani odvalu, ale niečo sa v nich predsa len zmenilo. Neboli prázdne. Boli tam – a to už niečo znamenalo.

Oblečenie som si pripravila večer. Bolo obyčajné – tmavé

nohavice, svetlý sveter – ale čisté a trochu slávnostné, aspoň pre mňa. Hoci nikto odo mňa nečakal, že sa budem tváriť, že som „v poriadku“, chcela som vyzeráť dôstojne. Sama pre seba.

Cesta do Miesta, kde sa dýcha bola krátka, no každá zastávka v električke ma roztriasla. Nie z chladu – z neistoty. Čo ak nič nebudem vedieť? Čo ak budem len sedieť a tváriť sa, že rozumiem?

Ale keď som vošla do budovy a otvorila dvere, Katka tam už čakala. Mala v ruke dve šálky. Jednu mi podala.

„Čaj so zázvorom,“ povedala. „Upokojuje. Ale keď budeš chcieť kávu, kávovar je tam vzadu.“

Usmiala som sa. Možno trochu rozpačito, ale úprimne. Katka mi ukázala moje miesto. Starší počítač, vedľa neho šanóny, poznámky, perá a papier. A pod stolom teplý koberec. Nie luxus, ale niečo, čo malo byť útulné. A bolo.

Dopoludnie prebehlo bez veľkých drám. Prepisovala som zoznam účastníkov jedného projektu, upravovala názvy priechinkov a odpovedala na jednoduchý e-mail podľa vzoru, ktorý mi Katka predtým ukázala. Sem-tam som sa zapotila, keď sa mi zasekol počítač alebo som omylom niečo zatvorila, ale vždy bola nablízku, aby mi pomohla. Nikto nekričal. Nikto ma neponižoval.

Na poludnie sme si spolu sadli k stolu, pri ktorom sa stretával celý tím. Katka, jeden mladý muž, ktorého som zatiaľ nepoznala, a dve ďalšie ženy. Rozprávali sa medzi sebou prirodzene, ľudsky, občas žartovali, ale nikdy ma nevynechali. Nedávala som veľa zo seba, len som počúvala. Ale cítila som, že som medzi nimi. Nie ako hosť, ale ako niekto, koho tu nechcú len na čítanie e-mailov.

Po obede som pokračovala v práci, ale začínala som byť nepokojná. Boli to malé veci – pohľad z okna, útržok rozhovoru, ktorý som zachytila na chodbe, keď niekto spomínal klientku, ktorá potrebovala pomoc s úradmi. Niečo vo mne sa ozývalo.

Keď som odchádzala, podala som Katke zložený zošit so

svojou prácou. Usmiala sa a poďakovala. Bolo to všetko, čo som potrebovala. Ale nie všetko, čo som chcela.

Večer doma som si sadla k stolu a zapísala si pár viet do starého zošita. Nešlo ani tak o denník, skôr o tichý rozhovor sama so sebou.

Dnes som sa cítila pokojne. Bez nátlaku. Bez strachu. Ale keď som pozerala von z okna, niečo mi chýbalo. Nie práca, nie kolektív. Ale kontakt. Živý kontakt. Potrebujem viac než len klikanie do klávesnice. Chcem vidieť oči človeka, ktorému pomáham. Chcem cítiť, že niekomu naozaj uľahčujem deň. Možno aj len tým, že ho vypočujem.

Dopísala som to a chvíľu som na tie slová hľadela. Nie ako na výčitku. Ale ako na výzvu.

Niečo sa vo mne začalo prebúdzaf. Možno som ešte nevedela presne čo.

Ale vedela som, že to so mnou zostane.

Pracovala som tam už niekoľko týždňov.

Každý deň som prichádzala načas, sadala si za svoj stôl, plnila úlohy, prepisovala, triedila dokumenty, odpovedala na e-maily. Bolo to pokojné, predvídateľné, nikto na mňa neťahal. Katka aj kolegovia boli vždy milí, rešpektovali ma, nikdy ma nevystavovali stresu.

Mala som stabilitu, ktorú som dlho nemala.

A predsa... niečo mi chýbalo.

Nie hneď. Pomaly, nebadane.

Najprv som to nevedela pomenovať - len som si uvedomila, že sa po práci domov vraciam zvláštne prázdna. Únava mi nedávala zmysel, keď som celý deň len sedela.

Až neskôr som pochopila, že to nebola únava.

Bola to potlačená potreba cítiť zmysel. Nie v číslach, nie v tabuľkách. Ale v živom kontakte. V príbehoch, v ľuďoch.

Začala som si všímať, že kolegovia o klientoch hovorili len sprostredkovane - cez údaje, výkazy, podklady. Ich práca bola dôležitá, mala systém. Ale ja som potrebovala niečo iné. Potrebovala som človeka. Hlas. Tvár. Prítomnosť.

Jeden podvečer, keď už väčšina kolegov odišla a kance-

lária bola tichá, som vstala a zaklopala Katke na dvere.

„Máš chvíľu?“

„Jasné, poď dnu,“ povedala s úsmevom.

Sadla som si, pozerala na svoje ruky a hľadala slová.

„Chcem ti len niečo povedať... Viem, že tu robíte dôležité veci. A som vďačná, že môžem byť toho súčasťou. Ale čím viac dní tu trávim, tým viac si uvedomujem, že potrebujem byť s ľuďmi. Priamo. Nie cez dokumenty. Chýba mi... kontakt. Rozhovor. Možnosť byť pre niekoho oporou.“ Katka prikývla, jemne, bez obrany.

„Chápem. A úprimne – nie si prvá, čo to cíti. Ale vieš, naša organizácia terénnu prácu nerobí. Nie je to naše zameranie. My vytvárame zázemie pre iných. Pripravujeme podklady, robíme analýzy, vybavujeme agendu. Sme dôležití – ale na tej tichej strane.“

Ticho som prikývla. Vedela som to už dávno, len som si to nechcela priznať.

„A keby si chcela niečo viac...“ pokračovala, „možno ti viem dať kontakt na ľudí, ktorí sú v teréne denne. Kde to žije. Možno je čas, aby si skúsila niečo, čo ti bude sedieť viac.“

Usmiala som sa. Trochu smutne, trochu s nádejou.

Lebo možno to bola práve tá chvíľa, keď som konečne pochopila, že ďalej musím ísť inou cestou.

Po rozhovore s Katkou som ešte dlho sedela v kancelárii a upratovala si papiere. Robila som to pomaly, pokojne, ako keby som tým chcela upokojiť aj vlastné myšlienky.

Nebola som sklamaná. Ani nahnevaná. Len som si uvedomila, že som možno čakala viac. Ale nie od nich – od seba.

Katka mi ponúkla pochopenie, a to bolo veľa. Namiesto toho, aby moje slová zľahčovala alebo na ne nereagovala s nepochopením, len mi pokojne a úprimne povedala, že ich organizácia nemá terénnu časť.

A mne to stačilo. Nepotrebovala som, aby mi niečo sľúbila.

Len som si potvrdila, čo som už dávno cítila.

Toto miesto ma zachytilo, keď som padala.

Dalo mi rytmus, stoličku, počítač, meno na zozname.

Dalo mi možnosť znova vnímať, že niekam patrí.

Ale nedalo mi priamy dotyk s ľuďmi – a práve ten vo mne silnel ako tiché volanie.

Vedela som však, že ešte nenadišiel čas odísť.

Potrebovala som si niektoré veci ešte vyjasniť. Nazbierať odvahu.

A možno aj zistiť, kam vlastne chcem ísť.

Rozhodla som sa, že zatiaľ zostanem.

Budem robiť svoju prácu najlepšie, ako viem. Budem počúvať, pozorovať, učiť sa.

Ale zároveň som si dala sľub – že neumlčím ten hlas v sebe. Že keď príde príležitosť, pôjdem jej v ústrety. Aj keby som musela začať odznova.

Nie všetky zmeny prichádzajú náhle. Niektoré kľúčia v tichu.

Dni plynuli ako pokojné more bez vetra. Žiadne vlny, žiadne búrky – len tiché, rovnomerné hojdavé pohyby, ktoré uspávali.

Každé ráno som vstávala, naskočila na svoju trasu ako námorník na rutinnú plavbu. Žiadne nové brehy, žiadne neznáme vody. Len známy prístav, známe paluby, rovnaké povely.

Pracovala som poctivo. Nikto sa nesťažoval, práve naopak. Katka ma pochválila. A predsa – duša mi začala slabo klopať na steny podpalubia. Najprv len raz za čas, potom pravidelne.

Nie preto, že by loď bola zlá. Ale preto, že som vedela, že som neprišla na tento svet len pre plavbu v bezpečných vodách.

Občas, keď som sedela pri stole a hľadela z okna, cítila som, že vo mne stojí vietor.

Chýbal mi kompas.

Nie ten pracovný – ten fungoval dobre.

Ale ten vnútorný, ktorý ukazuje, kde je sever môjho zmyslu.

Hanina otázka ma zasiahla ako svetelný signál z majáku.
„Dýcha sa ti tu?“

Odpovedala som: „Zatiaľ áno.“ Ale v skutočnosti som vedela, že moja plachetnica stojí v prístave už príliš dlho.

Začala som večer hľadať mapy.

Nie doslova. Len stránky s organizáciami, centrami, ktoré pracovali s ľuďmi.

Miesta, kde sa neboja vyplávať do nepredvídateľného počasia.

Kde je kontakt, rozhovor, dotyk.

Zatiaľ som zostala. Nebola to zbabelosť.

Bolo to kotvenie pred veľkou cestou.

Ale už som cítila, že príliv stúpa. A že keď príde ten správny vietor – zodvihnem kotvu.

Búrka začala v noci. Najprv ako vzdialené dunenie, ktorému som neprikladala význam. Potom ako náraz vetra o okenicu. A napokon to prešlo do plného útoku na loď, ktorú som celé tie dni udržiavala v rovnováhe. Nebola to len reálna búrka za oknom – tá iba odrážala to, čo sa dialo vo mne. Neistota, zúfalstvo, zúrivosť – zmes pocitov, ktoré sa miešali ako vlny pri skalách, keď sa nevieš rozhodnúť, či ich oboplávaš alebo prerazíš čelom.

Spala som zle. Každé zablikanie obrazovky mi znelo ako výkrik od chobotnice. „Zobuď sa! Si dlžná! Odpovedz!“ Neodpisovala som. Ale jej prítomnosť sa nedala vymazať. Bolo to, ako keby si ľahla vedľa mňa a každým nádychom mi kradla kyslík. Dusila ma svojou pripomienkou, že ešte stále nie som slobodná.

Nad ránom začalo pršať. Ťažké kvapky bubnovali do plechu nad kuchyňou ako varovanie. Sadla som si za stôl a pozerala do tmy. Cítila som, že táto búrka sa neskončí sama. Nie tentoraz. Teraz budem musieť niečo urobiť ja. Zdvihnúť kotvu. Chopiť sa lana. A vydržať – aj keď vietor bude fúkať presne proti.

Zobrala som telefón. Ruky sa mi mierne triasli, ale stlačila

som číslo. Spojenie. Ticho. Hlas. Neosobný, prísny, bez emócií. Ako chobotnica, ktorá sa ti ovinie okolo krku, bez toho, aby musela zvyšovať hlas.

„Chcem sa dohodnúť,“ povedala som. „Chcem platiť, ale nie viac, než je v mojich silách. Žijem skromne. Pracujem. Ale čo odo mňa pýtate, je nad moje možnosti.“

Na druhej strane bolo chvíľu ticho, potom som počula rýchle ťukanie do klávesnice. Výpočty, tabuľky, čísla. „Môžeme nastaviť nový plán,“ povedal nakoniec hlas. „Ale ak nezaplatíte prvú splátku do siedmich dní, vraciame sa späť k pôvodnému režimu.“

Zatvorila som oči a nahlas vydýchla. „Dobre. Zaplatím. Do siedmich dní.“

Zložila som a položila mobil na stôl. Vonku stále lialo, ale vnútri sa niečo pohlo. Moja loď sa možno otriasla, ale nešla ku dnu. A možno, len možno, som práve preplávala cez prvú veľkú búrku bez toho, aby som sa musela skrývať v podpalubí.

Ešte som si nestihla vydýchnuť a mobil sa znovu rozsvietil. Tentoraz to nebolo neznáme číslo. Bola to mama. Stislo mi hrdlo. Vedela som, že nevolá len tak. Zdvihla som. Nezaznel pozdrav, iba otázka – rýchla, úzkostlivá, trochu podráždená.

„Zase mi volali. Zase tí z úradov... čo si si to, preboha, popožičiavala? Čo mám povedať, keď sa ma pýtajú, kedy to zaplatíme?“

Na chvíľu som nedokázala prehovoriť. Sadla som si na kraj postele a oprela si čelo o kolená.

„Mama, to nebolo len moje,“ povedala som pomaly. „Všetci sme vtedy povedali, že to pomôže. Že to budeme spolu splácať. Ale nikto neplatil. Všetci zmizli. A ostalo to na mne.“

„Ja nič neviem,“ povedala sucho. „Nikto mi nič nepovedal. Ani som nevedela, že si si brala pôžičky.“

„Ja som si ich nebrala pre seba,“ zasyčala som takmer cez zuby. „Pamätáš sa? Pomoc na dom, na zuby, na elektrinu, keď hrozilo, že vás odpoja. Bola som jediná, čo mala zmluvu, čo mala účet. A vy ste sľúbili, že na to nie som sama.“

„Ale ja som ti nič nesľúbila. Ja neviem o žiadnych peniazoch!“ vykričla mama. Jej hlas zrazu znel ako výčitka, nie ako prosba. Ako keby sa snažila umyť si ruky, kým jej niekto neprikáže platiť.

„Ja už nevládzem,“ povedala som ticho. „Každý mesiac posielam, čo môžem. Sama mám problém vyžiť. Sama bojujem s chobotnicou. A teraz ma dobiehajú ďalšie dlhy, ktoré som ani nepoužila. Len som ich podpísala, pretože som vám verila.“

Na chvíľu bolo ticho. V pozadí som počula škripot televízora a zvuky kuchyne.

„Mne tu chodia listy“ povedala mama ticho. „Nechcem mať problémy.“

„Ja tiež nie,“ povedala som. „Ale nikdy si nezdvihla chápadlo. Len si pozerala inam, keď sa okolo nás chobotnica rozťahovala. A teraz... teraz mi hovoríš, že si o ničom nevedela?“

Nezaznela odpoveď. Zrazu som len počula, ako položila mobil. Žiadne zbohom. Žiadne ďakujem. Len ticho. A opäť ten známy, tichý tlak – ako keď vlhkosť preniká cez drevené trámy lode a pomaly ich rozkladá zvnútra.

Ostala som sedieť. Vedela som, že dnes už nebude pokoj. Nie po tomto telefonáte. A nie, kým sa chobotnica nerozpadne na kúsky. Nie, kým ju nevyhodím z paluby aj s jej spomienkami.

Obrátila som pohľad k oknu. Na skle sa zlievali kvapky ako moje myšlienky – chaotické, bez smeru, bez poradia. Bola som ako loď, čo stratila vietor a ostala uviaznutá v tichu.

V hlave mi znela jediná veta: Už nevládzem niesť, čo nebolo moje.

Zatiahla som záves, vyplla svetlo, schúlila sa na gauči a priťahla si deku až po krk. Zatvorila som oči. Nie preto, že by som chcela spať. Ale preto, že svet vonku bol príliš hlučný. A ja som mala právo byť aspoň na chvíľu ticho. V mojom vlastnom, uzatvorenom svete. Kde nevolajú chobotnice. Kde sa nezabúda. A kde konečne neplačem za niekoho iného.

Bolesť ma krájala ako tupý nôž na márne kúsky. Každá slza, ktorá mi stiekla po líci, štípala ako soľ v otvorenej rane. Nedokázala som tomu porozumieť. Prečo si už nič nepamätá? Vníma ma ešte vôbec ako svoju dcéru alebo som sa pre ňu stala len menom na obálke s červeným výkričníkom?

Vyčítala som si, že som ju vôbec oslovila. Že som znovu dúfala. Že som znovu chcela veriť. Výčitky sa mi usadili na hrudi ako olovo a tlačili na miesto, kde býval pokoj. Vonku ešte stále visela na stožiaroch plachta. Vietor s ňou len jemne mykal, no ani sa nesnažila zohriať, skryť, objasniť. Bola tam, ale už ma nechránila.

Nie. Nesmie sa to skončiť takto.

Nesmiem sa prepadať do mŕtveho mora, kde sa nič nehýbe, kde ani bolesť nemá silu kričať. Nesmiem sa nechať pohltiť tým tichom, ktoré ma láka pod hladinu. Nesmiem vypadnúť cez palubu, aj keď vietor fúka kruto a mne sa zdá, že moje ruky už nedokážu udržať lano.

Zhlboka som sa nadýchla. Chladný vzduch ma bodol do pľúc, ale práve to ma prebudilo. Ešte nie. Ešte som tu. A ešte môžem kráčať. Možno nie rýchlo. Možno nie s úsmevom. Ale so zdvihnutou hlavou.

„Prečo plačeš nad rozliatym mliekom?“ ozvalo sa znena-zdajky.

Zdvihla som hlavu a tam, priamo pred mnou, stálo moje Ja. Bolo iné. Už to nebolo malé dievčatko z detských čias, ani gazdiná s vôňou sena vo vlasoch. Táto verzia mňa mala v očiach rozhodnosť a jasný cieľ.

„Spomeň si, aká si bola bojovníčka,“ prehovorila pevne. „Ako si dokázala zaprieť dvere pred vlkami. Ty si sa nikdy nevzdala! To ťa tak mesto zmenilo?“

Prešla som po nej pohľadom. Bledomodré džínsy roztrhané na kolenách, staré tenisky, každá so šnúrkou inej farby, čierne tričko a vlasy voľne padajúce na plecía.

„Prestaň dúfať, že ťa mama privíta v náručí. Nikdy si nebola dcérou pre otca ani pre mamu. Otec si sotva spomenie na tvoje meno a mama ťa potrebuje ako oporu, ale všetky

problémy si musíš riešiť sama.“

Slová dopadali ťažko, ale boli ako zrkadlo, do ktorého sa nerada pozerám, a predsa viem, že ukazuje pravdu.

„Nemáš komu povedať, ako ťa ničia exekúcie. Ako ťa zožiera, že ťa všetci vnímajú len ako Cigánku. Hlce ťa to zvnútra, odtrháva z teba kusy. Spamätaj sa. Postav sa na nohy a choď. A neobzeraj sa.“

Bol to rozkaz. Rázny, bez miesta na odpor. Ako keď kapitán na rozbúrenej palube zakričí posledné príkazy predtým, než vlna pohltí loď. Tie slová sa mi vpíjali pod kožu, pálili, ale zároveň hriali tam, kde už dlho nebolo teplo.

Vedela som, že more predou mnou je ešte rozbúrené. Že chobotnica exekúcie bude stále krúžiť pod hladinou, pripravená znova obmotať svoje chápadlá okolo môjho krku. Ale vedela som aj to, že teraz mám v rukách kormidlo. A že aj keď ma vietor bude tlačiť späť, ja sa udržím na palube.

More besnelo. Nebola to obyčajná búrka, ale nekonečný sled vln, každá prudšia a ťažšia než tá pred ňou.

Tak ako telefón, keď sa rozdrncí znova a znova, a ja už viem, že na druhej strane nebude nik, kto by sa pýtal, ako sa mám. Len hlas, ktorý chce počuť dátum, sumu a prísl'ub.

Vlny udierali o bok lode ako hrmenie vyberačov dlhov. Vietor kvíľil v lanách, no v mojich ušiach to znelo ako dlhé, neprerušované zvonenie telefónu, čo sa mi vŕta do spánkov. Každý ich hovor ma zasahoval ako studená sprcha v zime. Moja výplata bola krehká plachta – stačilo málo a roztrhla by sa. Ledva stačila na chlieb, účty a trochu tepla. Na splátky už nič nezostávalo.

Chobotnica exekúcie to cítila. Vynorila sa spod hladiny, jej chápadlá sa omotali okolo kormidla a ťahali mi ho z rúk. Krehké prsty sa mi šmýkali po mokrom dreve, cítila som, ako sa vzdávam.

„Pusť to a je po tebe!“ zaznel hlas spoza mňa.

Otočila som sa – moje Ja. Mokré vlasy jej padali na tvár, ale oči svietili pevným svetlom, aké má maják počas najhoršej

noci.

„Nechápem... prečo si tu?“ zakričala som cez hukot vetra.

„Pretože sa topíš,“ odvetila. „A nie je to voda, čo ťa ťahá dole. Sú to tie hlasy, tie telefonáty, čo sa ti zarývajú pod kožu. A ty si im dovolila, aby ti kormidlo vypadlo z rúk.“

Vlna udrela, voda mi zaliala kolená a v hlave mi ešte stále znelo: Meškáte so splátkami.

„Ja už nevládzem!“ vykrikla som.

„Tak sa drž silnejšie!“ jej hlas prehlušil hrmenie. „Pamätáš, ako si kedysi dokázala zatvoriť dvere pred vlkmi? Tak teraz zatvor dvere pred nimi. Nedovoľ im, aby ti vtrhli na palubu.“

Vietor mi vytrhol lano z rúk. „Drž!“ zrevala.

Poslúchla som. Chápadlá sa uvoľnili, no búrka neutíchla.

„Takto,“ povedala už tichšie, ale stále pevným hlasom. „Nikdy nepúšťaj kormidlo, kým si nažive. Lebo keď pustíš, oni ťa stiahnu pod hladinu a už ťa nepustia.“

Vietor ešte zúrivo trhal laná, vlny narážali do bokov lode, no vtom sa ozvalo prenikavé prasknutie.

Kormidlo v mojich rukách sa uvoľnilo a trup lode sa začal točiť bokom k vlnám.

More sa zmenilo na chaos – voda mi šľahala do očí, trup sa nakláňal a v žalúdku som cítila studený kameň strachu.

„Drž sa!“ zakričalo moje Ja, no jej hlas už zanikol v hukote. Chobotnica sa stiahla niekam pod hladinu, ale vedela som, že to nie je víťazstvo. Len sa pripravuje na ďalší útok.

A potom... ticho.

Nie pokojné, ale zradné ticho po búrke, keď ešte cítiš, ako ti krv pulzuje v spánkoch a nohy sa trasú. Loď, alebo to, čo z nej zostalo, sa kývala na morskej hladine. Zápch soli a mokrého dreva sa mi lepil na kožu.

Rozhliadla som sa a zistila, že som niekde, kde som nikdy nebola. Na obzore sa črtal tmavý pás zeme – neznámy ostrov. Nedokázala som odhadnúť, či je to miesto záchrany alebo len ďalšia pasca.

Vedela som len jedno – musím sa tam dostať. Aj keby som mala skočiť do vody a plávať, aj keby mi chobotnica dýchala

na chrbát.

Ostala som sama.

Moje Ja, môj výkričník, sa niekam stratilo uprostred búrky a odniesli ho vlny.

Na palube, kde ešte pred chvíľou znelo jej „Drž sa!“, teraz vládlo len ticho a škrípanie mokrého dreva.

Do rúk som si schovala tvár, ale cítila som iba chlad a prázdne vrecká.

V nich nebolo nič, čo by ma mohlo zachrániť.

Ani mapa, ani kompas, ani istota, že sa dostanem domov.

Predo mnou sa dvíhal neznámy ostrov – a ja som vedela, že či chcem alebo nie, budem naň musieť vstúpiť sama.

Čakajúc v kaviarni Mondieu na Zuzku som si krátila čas pozorovaním ľudí navôkol.

V hlave mi stále znela jej veta z nedávneho rozhovoru: „Vieš, s niekým ťa zoznámim...“

Nevedela som, koho tým myslí, a tak som sa pristihla, že každého prichádzajúceho sledujem pozornejšie.

Môjmu zraku neunikla pani v zelených šatách, ktorá stála neďaleko kaviarne a usilovne ťukala do telefónu. Farba šiat ladila s tmavými, hustými vlasmi, ktoré jej zakrývali plecيا. Mierne nadvihla hlavu a na okamih som mala pocit, že sa usmiala mojim smerom.

Rýchlo som odvrátila pohľad a tvárila sa, že tam vôbec nie som. Och nie... pohla sa mojim smerom a ja som sa pomrvila na stoličke.

Chcela som ujsť, ale nohy mi akoby primrzli k zemi.

Usmievala sa.

„Dobrý deň, je tu voľné?“ spýtala sa príjemným hlasom.

„Ehm... áno,“ odpovedala som, pričom som si všimla, že sa stále usmieva.

Ten úsmev bol pokojný, ale zároveň vo mne vyvolával zvláštny nepokoj, akoby vedela niečo, čo ja nie.

A práve v tej chvíli sa pri našom stole objavila Zuzka.

„Aha, super, už ste sa našli,“ povedala, akoby to bolo

úplne samozrejme.

Potom sa otočila ku mne:

„Nad'a, toto je Miška.“

„Teší ma,“ zamumlala som a všimla si, že Miška stále neprestáva s tým jemným úsmevom, ktorý ma zneisťoval čoraz viac. Ani neviem, ako sa to stalo, ale téma stretnutia sa nečakane otočila na mňa.

Moja maličkosť, ktorú som chcela nechať v úzadí, sa zrazu ocitla v strede pozornosti, akoby na ňu niekto posvietil reflektorom. Uprostred rozhovoru sa Miška mierne naklonila cez stôl a s úsmevom povedala: „Pod'ťe ku mne pracovať. Som vedúcou programu zamestnávania v neziskovej organizácii Srdce na dlani a ponúkam vám miesto mojej asistentky.“

Na chvíľu som stratila reč. Pohár s kávou sa mi v ruke zachvel a v hlave mi bežala jediná myšlienka: To vážne?

„Ja... neviem, či som tá pravá,“ vyšlo zo mňa opatrne.

Vo vnútri sa vo mne bili dve sily. Jedna mi našepkávala: „Vezmi to! Ved' si hovorila, že potrebuješ nový začiatok.“

Tá druhá sa posmievala: „Načo sa budeš tlačiť tam, kde sa skôr či neskôr ukáže, že na to nemáš?“

Miška sa stále usmievala, akoby vedela, čo sa mi práve odohráva v hlave.

„Nebojte sa. To, čo hľadám, nie je dokonalá znalosť tabuliek alebo paragrafov. Potrebujem človeka, ktorý má cit pre ľudí. A to vy máte.“

Srdce mi bilo rýchlejšie. Nevedela som, či je to z radosti alebo z toho, že som práve stála na prahu ďalšej búrky, ktorej smer nepoznám.

V kaviarni to voňalo kávou a škoricou, no ja som cítila len slaná chuť neistoty, akoby som stála na palube lode, ktorá sa chystá opustiť prístav.

Ak poviem „áno“, odrazím sa od brehu a už nebude cesty späť.

Ak poviem „nie“, možno ostanem stáť na tom istom

mieste, v bezpečí... ale bez pohybu, bez nového príbehu.

Nemôžem... nepoznáte ma.

Slová som síce vyslovila, ale v hlave sa mi rojilo ešte viac otázok. Ako to, že mi ponúkla prácu hneď na prvú šupu?

Nevidí, kto som?

Nevšíma si moju tvár, moju pokožku, priezvisko, ktoré iným často stačí na to, aby si ma zaradili?

Ako to, že mi dôveruje?

Prečo sa na mňa pozerá tak pokojne, bez tieňa pochybností?

Kde je ten známy chlad, odmeranosť alebo opatrnosť, na ktorú som zvyknutá?

Sedí predou mnou vyrovnaná, akoby stála na pevnej palube, zatiaľ čo ja balansujem na okraji, pripravená spadnúť do rozbúreného mora.

A ten úsmev... neprovokuje, nehodnotí.

Len hovorí: Verím ti. Zelená farba jej šiat bola ako tichý symbol - nádej, ktorá sa ku mne natiahla cez stôl a čakala, či ju uchopím.

Cítila som, ako mi v hrudi bije srdce, rýchlo, až nepravidelne, akoby samo tušilo, že stojím na prahu niečoho nového.

„Tak čo poviete?“ spýtala sa Miška a v očiach mala pokojné svetlo.

Nedokázala som sa na ňu dlho pozeráť. Mala som pocit, že mi vidí až do duše, do všetkých prasklín, ktoré som roky skrývala.

A možno práve preto som otvorila ústa skôr, ako stihol strach zvíťaziť.

„Áno,“ počula som samú seba povedať.

Len to jediné slovo.

Miška sa usmiala o čosi širšie a ja som mala pocit, že tá zelená farba šiat zažiarila ešte viac.

„Spolu dokážeme veľké veci,“ dodala pevným hlasom.

Bola som vyvedená z rovnováhy.

Počíta so mnou... nielen v neúspechu, ale aj v úspechu.

Počíta so mnou každý jeden deň.

V tej chvíli som mala pocit, že sa mi v rukách ocitlo kormidlo lode, o ktorej som si myslela, že sa dávno stratila v hmle. Keď som vyšla z kaviarne, vzduch vonku bol svieži, akoby práve pre mňa niekto otvoril okno do iného sveta.

Ulice sa ligovali vo svetlách pouličných lúčok a ja som kráčala pomaly, s Miškinými slovami stále znejúcimi v ušiach: „*Spolu dokážeme veľké veci.*“

Každý krok sa mi zdal istejší, akoby som práve opustila starý prístav a vydala sa na otvorené more.

Nevedela som, aké búrky ma čakajú, ale prvýkrát po dlhom čase som cítila, že nie som na palube sama.

Cestou domov v električke mi jej slová nedali pokoj. Prenasledovali ma a prenikli do môjho podvedomia. Nepoznám ma, nevie o mne nič, a predsa mi ponúkla prácu. O moju maličkosť prejavila záujem. Napriek jej pohladeniu mojej sklamanej duše, kdesi v kúte môjho srdca sa tíško ozývala nedôvera. Ach, musím si to nechať prejsť hlavou, pomyslela som si v duchu.

Moju pozornosť zrazu zaujala skupinka bezdomovcov na autobusovej zastávke. Sedeli na špinavej lavičke, obklopení igelitkami a starými dekami, ktoré chránili ich posledné zvyšky majetku. Vzduch okolo nich bol ťažký, presýtený pachom dlhých nocí bez domova. Necítila som odpor, iba hlboký smútok.

Keď som prechádzala popri nich, mladá žena zodvihla hlavu. Naše pohľady sa stretli. Jej oči... unavené, zakalené, ale povedomé. Spaľovali ma, akoby sa snažili prebýjať cez clonu času. Všetky svetlá vo mne zhasli, prísun elektrického prúdu sa vypol a ovalila ma studená vlna mora.

„Ahoj...“ oslovila ma ticho.

Ten hlas. Prudko sa mi rozbúšilo srdce. Poznám ho. Kde som ho už počula?

„Dobrý deň,“ odvetila som nesmelou.

„Nepamätáš si ma?“

„Prepáčte, ja...“ slová sa mi zasekli v hrdle.

„Som tvoja bývalá kolegyňa z práce. Nepamätáš sa? Samsung, práca na linke. Ty si bola tichá, ale obľúbená. Obedné prestávky, naše rozhovory...“

„Nikoleta,“ zašepkala som.

„Áno, som to ja. Ako vidíš, som na ulici spolu s mojím priateľom. Spoznali sme sa tu. Som hladná, nejedla som niekoľko dní.“

Pozrela som na ňu. Mala na sebe špinavú bundu so zlomeným zipsom, potrhané rifle a topánky bez podrážok, z ktorých jej trčali palce. Jej prsty boli chudé, nechty polámané, vlasy zlepené. Bola tieňom ženy, ktorú som kedysi poznala.

„Počkej ma tu,“ vyriekla som a rozbehla sa do obchodu.

Taška s chlebom, syrom, jablkami a vodou mi v ruke ťažkla, keď som sa vracala. Podala som jej ju. Chvíľu na ňu len hľadela, akoby neverila. Potom trasúcimi sa rukami vytiahla bochník chleba, pritisla ho k ústam a zahryzla sa. Tak hltavo, že sa jej odrobinky rozleteli po kabáte. Jej priateľ si mlčky vzal kúsok syra a jedol rukami špinavými od prachu, tak hladne, až som počula škrtnutie zubov o tvrdú kôrku.

„Ďakujem ti,“ šepla. V jej hlase sa miešala hanba a vďačnosť.

„Nikoleta... čo sa stalo?“ odvážila som sa opýtať.

Na chvíľu stíchla, potom prehovorila:

„Ty si odišla zo Samsungu domov a ja som tam zostala. Bolo to ťažké. S tebou som veci zvládala, ty si ma vedela povzbudiť, aj keď si kričala. Keď si odišla, zostalo prázdno. Potom som spoznala jeho,“ pozrela na muža vedľa seba, „zaľúbila som sa. Uživali sme si život. Do práce som chodila čoraz menej. Vyhodili ma.“

Zovrela krajec chleba, omrvinky padali na jej kolená. „A potom prišli dlhy. Exekútori mi zobrali byt. Nikto ma nechcel zamestnať. A rodičia... rodičia ma vyhodili z domu.“

Srdce mi stislo. Každé jej slovo vo mne zanechávalo ranu.

„Ako ti môžem pomôcť?“ spýtala som sa potichu.

Nikoleta zdvihla oči. „Nemôžeš, Nadi. Ale to, že som ťa stretla, že sa so mnou rozprávaš... to je pomoc. Vieš, ty sa na

mňa nepozeraš s opovrhnutím. Stále máš ten svoj hĺbavý pohľad detektíva.“

Zasmiala sa zachrípnuto, no úprimne. V tom smiechu na chvíľu prebleskla stará Nikoleta, s ktorou som sa kedysi smiala na obednej prestávke.

Usmiala som sa tiež, hoci ma bolelo celé vnútro.

„Musím ísť... ako ťa nájdem?“

„Nemám telefón. Načo by mi bol? Ulica je miesto, kde sa nedá stratiť. Keď budem potrebovať... neboj sa, ja si ťa nájdem.“

Stáli sme oproti sebe ešte chvíľu. Chcela som ju objasť, ale nedokázala som to. Len som prikývla a otočila sa.

Cítila som jej pohľad na chrbte, až kým som nezmizla z dohľadu. A v ušiach mi stále zneli jej posledné slová: „Keď budem potrebovať, ja si ťa nájdem.“

Priateľ môj...

Pozri, dnes mám ešte prázdnejšie dlane a moje srdce je neisté. Dnes som dostala ponuku na prácu od ženy, ktorá ma nikdy predtým nevidela, nikdy o mne nepočula. A predsa... v jej hlase pulzovala zvláštna sila, ktorá ma priťahovala.

Mala som pocit, že vo mne čítala ako v knihe. Akoby otvárala stránky, o ktorých ani ja sama netuším, že ich vo mne mám. Objavila kapitolu, ktorú som ešte nikdy neprečítala, a tým ma zaskočila.

Priznávam sa Ti, Pane – takmer som hneď povedala: „Áno, beriem.“ Ale niečo sa vo mne zl'aklo. Ako keby ma môj vlastný strach stiahol späť. Bojím sa, že ak poviem rýchle „áno“, realita bude celkom iná, krutá, že sa ocitnem v pasci, z ktorej nebude úniku.

A vzápätí – akoby na Tvoje znamenie – som stretla moju bývalú kolegyňu z práce. Sedela na ulici, hladná, opustená, stratená v prázdnote. Pane, viem, že takéto stretnutia nie sú náhodné.

Čo mi tým chceš povedať? Je to varovanie, aby som sa ne-unáhnila? Alebo je to pripomenutie, že ľudská dôstojnosť je

krehká a všetko, čo dnes držím v rukách, sa môže zajtra rozpadnúť?

Moje srdce sa chveje, Pane. Túžim po živote, po práci, po šanci, ktorá by ma postavila na nohy. A zároveň sa bojím, že urobím krok, ktorý ma zrazí na kolená.

Daj mi rozlíšenie. Daj mi silu počuť Tvoj hlas v tejto búrke pochybností. Ak je tá žena Tvojím poslom, otvor moje oči. A ak je to len skúška, pomôž mi vydržať, aby som sa nezlomila.

„Neskúšam ťa. Len chcem, aby si vnímala srdcom a učila sa počúvať tichý, nepatrný hlas vo svojom vnútri. Tam som ja. Nauč sa vždy vidieť predovšetkým človeka. Aj v tom, kto padol, aj v tom, kto stojí vysoko. Objav v ňom dobro, aj keď je ukryté hlboko.

Pamätaj – aj ostrá britva má dve hrany. A je na tebe, ktorú si všimneš. Každá jedna má svoj prínos: jedna môže zraniť, druhá môže rezať cestu k novému začiatku.

Neboj sa, keď cítiš neistotu. Nie je to znamenie slabosti, ale toho, že tvoje srdce hľadá správny smer. A ja som s tebou, aby si sa nezlomila, ale rástla.

Nečakaj na Titanik, dieťa moje. Už nikdy sa naň nenalodíš – nemáš naň palubný lístok.

Nesnívaj o lodi, ktorá sa dávno potopila. Namiesto toho nastúp na loď, na ktorú smieš nastúpiť – je to loď nádeje pre tých, ktorí stratili smer, pre tých, ktorí stratili chuť biť sa so životom.

Nalodíš sa nie ako hosť, nie ako pasažier, ale ako námorník. A z chladného mora budeš pomáhať na palubu tým, ktorí si myslia, že ich svetlá dávno zhasli. Rozpáliš ich znovu – svojím slovom, svojím srdcom, svojím príbehom.

To je tvoja cesta. To je tvoj palubný lístok.

Chcem byť len v úzadí. Nechcem vyčnievať ako stĺp, ktorý každý obchádza, na ktorý každý ukazuje prstom. Túžim len stáť ticho v tieni, kráčať v pokoji a nebyť viditeľná viac, než je nutné.

Nechcem slávu ani potlesk, len pokoj v srdci. Nechcem krik ulice, len tichý šepot nádeje.“

„Ak nastúpim na neznámu loď, budem môcť ešte z nej vystúpiť? Alebo ma pohltí do svojich útrob a stanem sa len súčasťou jej archívu – ako mapy starého navigátora, ktorého nik už nečíta?“

A v tichu prišla odpoveď:

„Dieťa moje, loď, na ktorú ťa volám, nie je väzením. Je cestou. Môžeš vystúpiť, keď sa rozhodneš, no pamätaj – každá zastávka ti dá do rúk novú mapu. Neodloží ťa do archívu, ale zapíše ťa medzi tých, čo ukazujú smer. Tvoja stopa nebude prachom, ale svetlom na mori pre iných, čo blúdia.“

Nastúpila som na loď, kde pri každom mojom kroku vŕzgali palubné dosky, akoby spievali svoju vlastnú pieseň mora. Vietor sa pohrával s lanami a plachty sa nadúvali ako hrude bojovníkov pripravených na cestu.

Námorníci pobehovali sem a tam, s úsmevmi na tvárach, plní energie a vášne. Miestami mi pripomínali baterky Duracell – nezastaviteľní, živí, akoby ich poháňala sila, ktorá sa nikdy neminie. Ich smiech a výkriky sa miešali s hukotom vln, a ja som cítila, že som vstúpila do sveta, kde všetko pulzuje pohybom.

Vykročila som ku kapitánskemu mostíku. Tam ma čakala ona – kapitánka lode. Vysoká, pevná v postoji, s úsmevom, ktorý nebol len zdvorilý, ale srdečný. V jej očiach sa zrkadlilo more skúseností.

„Vitaj,“ povedala pevným, no láskavým hlasom. „Vitaj na jednej z našich flotíl. Máme päť flotíl a ty si sa dnes nalodila na flotilu Zamestnávanie.“

Jej slová zneli ako obradné privítanie, ako keď niekoho prijímú do posvätného bratstva. Cítila som, že vstupujem na palubu, kde každý krok môže byť začiatkom novej kapitoly.

„Ďakujem ti, že si prijala moju ponuku. Spolu dokážeme veľké veci,“ povedala kapitánka s úsmevom, ktorý sa mi

vpísal hlboko do pamäti.

„*Spolu dokážeme veľké veci?*“ opakovala som si v duchu jej slová a cítila, ako mi bije srdce. Aké veľké veci? Ako to môže vedieť, keď ma vôbec nepozná?

Zvláštna otázka mi vrtala v hlave: Prečo mi dáva toľkú príležitosť? Prečo hovorí o dôvere, ktorú som si ešte nestihla zaslúžiť?

Jej slová ma zasiahli priamo do srdca. Bolo to, akoby som po rokoch, keď na mňa mnohí hľadeli s predsudkami a nedôverou, konečne počula hlas, ktorý ma vidí ako človeka – nie ako súčet mojich chýb, rán či minulosti, ale ako niekoho, kto má hodnotu.

Nikdy v mojom živote... nikdy mi ako Rómke nikto nepovedal: „*Spolu dokážeme veľké veci.*“

Vždy ma vnímali ako tú, ktorá nič nevie. Ako tú, ktorá ničomu nerozumie. Ako tú, ktorej netreba veriť, lebo zlyhá ešte predtým, než začne. Boli to pohľady, ktoré ma zrážali k zemi skôr, než som sa stihla nadýchnuť. Pohľady, ktoré ma zatvárali do krabice, z ktorej niet úniku.

A potom prišla ona – Miška.

Jednou vetou prelomila bariéry, ktoré ma väznili celé roky. Zbúrala múry predsudkov, ktoré som niesla na pleciah ako ťažké balvany. Otvorila dvere, ktoré som sa ani neodvážila skúsiť otvoriť.

Jej slová... Bože, tie slová! Vryli sa mi priamo do srdca. Bolo to, akoby som po prvý raz v živote počula niekoho hovoriť o mne s dôverou, s vierou v to, že mám hodnotu. Akoby niekto po rokoch konečne rozfúkol prach z mojich krídel a povedal: „*Pod', poletíme.*“

Cítila som, ako mi zvlhli oči. V hrdle ma pálilo, slová sa mi zasekli. Bolo to krásne a zároveň desivé.

Naozaj to myslí vážne? Vidí vo mne viac, než vidia ostatní? Alebo je to len chvíľková ilúzia, ktorá sa rozplynie, keď sa ukáže, kým som?

Srdce vo mne bilo ako zvon. Polovica chcela veriť. Polovica kričala, aby som sa chránila.

Ale ten okamih – ten okamih zostane navždy.

Na kapitánskom stole mala rozložené mapy. Neboli to však obyčajné mapy s obrysmi kontinentov, s hĺbkami mora či veternými prúdmi. Tieto mapy neodhaľovali smer plavby lode – odhaľovali niečo omnoho hlbšie.

Boli to mapy s menami.

Každý list papiera niesol rukou vpísané meno, a pri ňom jemné, farebné čiary, ktoré sa rozbiehali do rôznych smerov. Niektoré boli hrubé a výrazné, iné slabé, akoby ich kreslila trasúca sa ruka. A zrazu som pochopila – to neboli len obyčajné čiary. Boli to cesty duší.

Miška sa sklonila nad stôl a nežne prechádzala prstami po jednej z máp, akoby hladkala tvár človeka, ktorý na nej bol vpísaný.

„Tieto mapy,“ povedala potichu, „neukazujú miesta na Zemi. Ukazujú ľudí. Ich osudy, ich sny, ich strachy a ich silu. Každé meno je jedna duša. Každá duša je jedna cesta. A moja úloha je pomôcť im nájsť smer, aby sa nestratili na mori.“

Zatajila som dych. Bolo to, akoby som stála pri niečom posvätnom.

Usmiala sa a rukou prešla po jednej z máp.

„Spolu s mojím tímom pomáhame ľuďom nájsť prácu,“ začala pokojne, ale v jej hlase bola sila, aká sa nedá prehliadnuť. „Najmä Rómom, otvárame im dvere k zamestnávateľom, ktorí by ich inak ani nepustili cez prah. Učíme ich veriť si, povzbudzujeme ich, aby sa nebáli urobiť prvý krok.“

Na chvíľu sa odmlčala a pozrela mi priamo do očí. „Vieš, mnohí z nich majú talent, silu aj odvahu, ale žijú v tieni predsudkov. Stačí, že majú iné priezvisko alebo inú tvár a dvere sa im zabuchnú pred nosom. My sme tu na to, aby sme tie dvere znovu otvorili.“

Položila dľaň na ďalšiu mapu, akoby tým človeku na nej dodávala odvahu. „Nie je to len o práci. Je to o dôstojnosti. O tom, aby si každý z nich uvedomil, že je hodný stáť rovno, s hlavou vztýčenou. Že nie je len štatistika alebo číslo

v databáze. Je to človek, ktorý má hodnotu.“

Jej slová vo mne rezonovali. Cítila som, ako ma zasiahli priamo do srdca – lebo som vedela, že hovorí aj o mne.

Nedokázala som prehovoriť. Slová sa mi stratili kdesi hlboko v hrdle, akoby sa báli vyjsť von. Len som tam stála, ticho, neschopná urobiť jediný krok. Žmurkala som, aby som zahнала slzy, ktoré sa mi tlačili do očí, ale každým žmurknutím sa zdalo, že ich je ešte viac.

Miška stála pri mapách s menami, jej prsty sa jemne dotýkali papierov, akoby hladkala neviditeľné tváre tých, ktorých osudy niesli. V jej očiach nebola tvrdosť kapitánky, ale neha človeka, ktorý verí, že každý má v sebe svetlo, aj keď je ukryté hlboko pod vrstvami bolesti.

Všetko okolo mňa akoby stíchlo. Hluk námorníkov sa zmenil na vzdialené šumenie, more prestalo biť o trup lode, dokonca aj vŕzganie palubných dosiek akoby sa upokojilo. Vnímala som len jej hlas, jej prítomnosť a svoje vlastné srdce, ktoré bilo rýchlo, no pevne.

A v tej chvíli som pochopila.

Pochopila som, že som na správnej lodi. Že toto nie je pasca, nie je to sen ani ilúzia, ktorá sa rozplynie pri prvom vánku. Je to loď, na ktorú som mala nastúpiť, loď, ktorá ma nesie ďalej, než som si kedy trúfla dúfať.

Sklonila som hlavu a nechala ticho hovoriť namiesto seba. A v tom tichu som cítila, že sa vo mne čosi pohlo – čosi, čo sa dlhé roky bálo veriť.

Oprela som sa o kraj lode a zahľadela do neznáma. Vietor mi ovieval tvár a niesol so sebou slaná vôňu mora, ktoré sa predou mnou rozprestieralo ako nekonečná cesta.

Kdesi za obzorom som chcela zazrieť ofinu budúcnosti – len kúsok, len ten malý závoj, ktorý mi dovolí veriť, že tam na mňa niečo čaká. Niečo nové, čisté, nespoznané.

A práve v tej chvíli, keď som sa ponorila do pokoja, nad hlavou sa ozval prenikavý krik. Škrekl'áva čajka krúžila nad loďou, akoby sa pohoršovala nad mojím tichom, nad mojou istotou, že si smiem dovoliť pokoj. Jej krik ma pichal do uší,

ale nedokázal vytrhnúť zo sústredenia.

Uvedomila som si, že vždy bude niečo alebo niekto, kto sa bude búriť proti môjmu pokoji. Vždy sa nájde hlas, ktorý sa bude snažiť prekričať ticho v duši. Ale ja som už vedela, že tentoraz neustúpim.

More mlčalo, ale to ticho bolo odpoveďou. Loď už vyplávala. A ja s ňou. A veru, môj pokoj bol narušený do sekundy. Nad hlavou sa spustil krik čajky ostrý ako lodný zvon na poplach. Krúžila nad nami, akoby chcela kapitánke hlásiť, že na palube stojí nová duša, čo sa díva až za obzor.

Zavržgali palubné dosky pod nohami námorníkov, laná šuchotali ako hady a sťažeň zaskučal vo vetre. More sa zodvihlo a zafunelo, akoby chcelo povedať: „Tak, dievča, tu niet pokoja. Tu sa pláva, bojuje a drží kurz.“

Ja som sa len pevnejšie chytila relingu, ten studený kov mi ochladil dlane a pripomenul, že toto nie je sen. Toto je loď. Skutočná, živá, dýchajúca loď – a ja som na nej pasažierkou i námorníčkou zároveň.

Z hlbín mora sa vynorili sirény. Ich hlasy sa niesli ponad vlny, sladké, lákavé, akoby spievali len pre mňa: „*Tam je!*“ Tam je tvoje šťastie, tam sa dívaš správnym smerom...

Na chvíľu som zatvorila oči a nechala sa unášať ich piesňou. Cítila som, ako sa vo mne rozozvučal dávno zabudnutý pokoj, iskra viery, že možno predsa len prichádza nová kapitola.

Netrvalo to však dlho. Zrazu sa ozvalo zacinkanie – ostré, nepríjemné, akoby lodný zvon spustil poplach. Otvorila som mobil a na displeji svietil nový mail.

Exekútor.

Jedno slovo, ktoré rozvírilo moje šťastie ako kameň hodný do hladiny mora. Všetko, čo bolo čisté a tiché, sa v okamihu roztrieštilo na vlny strachu, hanby a bezmocnosti. Sirény stíchli a zostalo len tiché šumenie krvi v mojich ušiach.

Mail od exekútora sa mi pred očami zmenil na príšeru, čo sa vynorila z hlbín. Videla som ju jasne – chobotnicu, slizkú

a nenásytnú. Jej chápadlá sa naťahovali do všetkých strán, omotávali sa o moje sny, o moju nádej, o každý kúsok pokoja, ktorý som si s námahou vydobyla.

Lepila sa na mňa ako tieň, vysávala dych, a čím viac som sa snažila jej vytrhnúť, tým pevnejšie ma zvierala. Nebola v nej tvár, len chladná moc a hlad po všetkom, čo som mala.

More, ktoré sa ešte pred chvíľou ligotalo v odleskoch slnka, stmavlo. Spev sirén sa roztrieštil o jej krik, čo mi vŕtal v hlave: „Dlh! Dlh! Dlh!“

„Zrážky! Zrážky!“ ozývalo sa vo mne ako údery lodného zvonu, čo bije na poplach.

Tá hanba v práci! Kolegovia, čo sa budú pýtať, prečo mi zrazu chýbajú peniaze, prečo mám strhnutú výplatu. Tá hanba, keď sa dozvedia, že exekútor siaha na môj chlieb...

„Bež!“ kričal hlas v mojej hlave. „Čo tu ešte stojíš? Utekaj, skôr než ťa úplne pohltí. Skôr než ti tie slizké chápadlá zviažu ruky aj nohy!“

Srdce mi búšilo ako kormidelné koleso, ktoré sa šialene krúti vo víchrici. Všetok pokoj, ktorý som pred chvíľou cítila na palube, bol preč. Ostal len strach, hanba a vôľa zachrániť aspoň kúsok seba.

So strachom v srdci som zaklopala na dvere kajuty.

„Ďalej!“ ozval sa ostrý hlas zvnútra.

Vošla som dnu. Pri stole sedela lodná účtovníčka – žena s vlasmi stiahnutými do pevného uzla, okuliare jej sálali chladnou presnosťou a perá v pohári sa leskli ako zbrane pripravené na boj. Pred sebou mala rozložené knihy a pergameny, plné čísel a pečatí.

„No, čo je, námorníčka?“ zdvihla oči od záznamov a skúmavo si ma premerala. „Vidím, že ti dušu drví búrka. Povedz, čo ťa sem privialo?“

Srdce mi bilo ako kotol v strojojni. Slová sa mi lepili na jazyk, ale vedela som, že musím. „Exekútor,“ zašepkala som.

Účtovníčka sa pousmiala krivým úsmevom, v ktorom bolo viac horkosti než radosti. „Aha... chobotnica z hlbín. Nejedna loď na nej stroskotala. Ale pokoj, dievča, tu na

palube sa s týmto zvierateľom nebojuje osamote. My máme svoje laná a háky. Len treba vedieť, kde sa doň zahryznúť.“

„Ja... ja...“ koktala som, hlas sa mi triasol ako plachta vo víchrici. „Tak veľmi sa hanbím... Nemôžem tu zostať. Chcem dať výpoveď. Odídem v tichosti.“

Zatínala som päste tak silno, až sa mi nechty zarezávali do dlaní, len aby som zadržala slzy, ktoré sa tlačili von. Celé telo sa mi chvelo, akoby ma už tie slizké chápadlá chobotnice škrtili a ťahali ku dnu.

Lodná účtovníčka si ma chvíľu mlčky premeriava. Potom sa oprela o stôl, preložila si ruky na hrudi a hlasom, ktorý bol tvrdý ako klincami spevnená paluba, povedala: „Počúvaj, námorníčka. Na každej plavbe príde búrka, čo skúša, kto má v žilách odvalu a kto len sťažuje palubu svojím fňukaním. Hanba? Tá je len ako morská pena – nabehne a hneď sa stratí. Ale ty chceš skočiť cez palubu pri prvej vlne? To by bola pravá hanba!“

Zamračila sa a dodala: „Exekútor nie je dôvod, aby si loď opúšťala. Nie si sama na širom mori. Máš posádku, máš flotilu. A keď chobotnica zaútočí, my všetci berieme laná. Rozumieš?“

Zatínala som päste, aby som neplakala. „Chcem dať výpoveď... odídem v tichosti,“ zašepkala som, hlasom slabým ako keď sa vo vetre láme plachta.

Účtovníčka udrela dlaňou po stole, až mapy poskočili a kalamár sa zakymácal. „Výpoveď? Dievča, ty by si radšej sama potopila svoju loď, než aby si sa naučila držať kormidlo v búrke?“

Tie slová ma bodli rovno do hrude. Na sekundu som mala chuť zakryť si tvár rukami, ako dieťa. Cítila som, ako sa mi hrdlo zviera a oči pália.

Naklonila sa ku mne, oči ostré ako nože lodných hákov. „To, čo ti robí exekútor, je len chobotnica, čo sa prilepila na trup. Slizká, nenásytná, ale nie nesmrteľná. Vytiahneš ju, odrežeš jej chápadlá a plavíš sa ďalej. Ale ak vyskočíš cez palubu, utopíš sa sama. Rozumieš? To by bola pravá hanba.“

Jej hlas zaznel ako úder lodného zvonu – zvučný, neúprosny, ale čistý.

Chcela som odvrátiť pohľad, ale nedalo sa. Slová, hoci tvrdé, vo mne rozbíjali stenu hanby, ktorú som si stavala okolo seba.

Účtovníčka si vzdychla a jej tón sa zjemnil. „Nikto z posádky sa nevyhadzuje len preto, že naňho sadla búrka. Tu sa stojí spolu. Tu sa ťahajú laná spoločne. A ty – ty patíš na túto palubu.“

Zrazu som nedokázala prehovoriť. Len som tam stála, so zaťatými päšťami, a v očiach sa mi trblietali slzy. Neboli to len slzy hanby, ale aj slzy úľavy. Ako keď sa v hustej hmle konečne objaví pruh svetla.

Zatvorila som dvere kajuty a zvonka sa o ne oprela chrbtom. Drevo bolo pevné, chladné a ja som mala pocit, akoby ma ešte stále držalo jej slovo, ktoré vnútri zaznelo.

Zatvorila som oči. V ušiach mi ešte dunel hlas účtovníčky: „Nie si sama. Tu sa laná ťahajú spoločne.“

Zhlboka som sa nadýchla. Slzy, ktoré som vo vnútri zadržavala, sa mi konečne skotúľali po lícach. Neboli to už slzy hanby, ale slzy úľavy, akoby sa mi na ramenách uvoľnilo železné bremeno. Paluba za dverami žila – ozývalo sa škrípanie lán, dupot námorníkov, výkriky z podpalubia. Ale pre mňa bolo všetko stíšene. Opierala som sa o tie dvere, ako keby ma držali, aby som sa nezrútila, a vnímala len to jediné: že ešte stále mám miesto na tejto lodi.

Blížili sme sa k opustenému ostrovu. Na prvý pohľad to bola len holá skala trčiaca z mora, ostrov bez života. Nebolo na ňom vidieť zeleň, žiadne stromy, žiadnu trávu. Ani vtáčky nad ním nepoletovali. Nad všetkým viselo ticho – tiché, neznesiteľné ticho, ktoré mi zaliezalo do kostí.

Zovrela som reling, prsty sa mi zaryli do studeného kovu. „Kto obýva tento ostrov?“ spýtala som sa námorníka, ktorý stál vedľa mňa a skúmavo sledoval šedú pevninu pred nami.

Pozrel na mňa, jeho tvár bola zvráskavená od slnka

a vetra. „Nezamestnaní,“ povedal pomaly. „Tí, čo vypadli zo systému. Ľudia, ktorých sieť už neudržala. Rybári ich vyhadzujú ako nechcené ryby, čo sa im nehodia do úlovku.“

Na čele mi vyrazil pot, hoci vzduch bol chladný. „A... žijú tu?“

„Žijú,“ prikývol námorník, ale jeho hlas znel takmer ako šepot. „Ale nie ako predtým. Prežívajú. Každý deň sa budia s prázdnyimi rukami. A večer zaspávajú s prázdnyim žalúdkom. Ostrov ich drží pri živote, ale berie im dušu. Tu niet zelene, lebo ich sny dávno vyhoreli.“

Loď sa pomaly približovala k brehu. Už som videla prvé postavy – sedeli na kameňoch, schúlení, zahalení v starých odevoch. Ich pohľady boli prázdne, akoby sa dívali cez nás, do neznáma. Tí, čo kedysi boli súčasťou posádok, čo snívali o živote, teraz stáli v rade ako tiene.

Siréna lode predĺžene zavýjala, akoby sa sama bála dotknúť ticha ostrova.

„A čo sa stane, ak tu niekto uviazne navždy?“ spýtala som sa s trasúcim sa hlasom.

Námorník si prešiel rukou po brade. „Ostane tieňom. Ostrov sa ti dostane pod kožu. Najprv ti vezme chuť hovoriť. Potom vieru. A nakoniec už len čakáš, kedy ťa more zmyje z povrchu.“

V duchu som si zašepkala:

„Ďakujem Ti, Pane, že si ma nenechal uviaznuť na takomto ostrove. Ďakujem, že si mi dal silu preplávať cez vlny beznádeje, že si vo mne udržoval iskru, aj keď sa zdalo, že už niet svetla.“

Dívala som sa na postavy, ktoré stáli na brehu, a cítila som, že medzi nimi mohla stáť aj moja duša. Že nebyť Tvojej ruky, Pane, aj ja by som tu sedela – prázdna, tichá, zabudnutá.

Namiesto toho som stála na palube lode, ktorá ma niesla ďalej. A hoci vietor fúkal drsne a paluba vŕzgala, v mojom srdci horelo tiché, vďačné teplo.

Ďakujem Ti, že si vo mne živil nádej, keď všetko ostatné zomieralo.“

Priplávali sme bližšie k brehu. Loď sa pomaly kývala, kým kotva padla do hlbiny a jej reťaz zarinčala. Spustili rebrík a ja som opatrne položila nohu na zem.

Očakávala som pevný piesok alebo tvrdú skalu. Ale pôda podo mnou sa zvláštne pohla, akoby som stúpila na prázdny bubon. Nebola pevná, nebola istá – a vo mne sa rozlial nepríjemný pocit.

„Nie je pevná,“ zašepkala som, viac pre seba než pre niekoho iného.

Každý krok na tom ostrove sa podlamoval, akoby zem sama nemala chuť držať tých, čo na nej stoja. Ako keby sa celý ostrov nechcel stať domovom, len pascou.

Námorník, ktorý zostúpil za mnou, sa uškrnul bez radosti. „Tu pôda nikdy nebude pevná, lebo tí, čo tu žijú, stratili svoje korene. A keď ich človek stratí, nemá na čom stáť.“

Námorník sa odvrátil. Jeho slová ešte chvíľu zneli v mojich ušiach, ale on už kráčal preč.

Videla som iba jeho chrbát, široký a pevný, ako mizne medzi tieňmi ostrova. Nezastavil sa, neotočil, len ma nechal stáť.

A tak som zostala sama – s neistou pôdou pod nohami a s tisíckami otázok, ktoré sa na mňa lepili ako soľný vietor.

Nikto mi neodpovedal. Ani zem, čo sa podo mnou chvela, ani more, čo šepkalo svoje príbehy. Ostali len moje otázky, ťažké a nepohnuté, akoby sa aj ony stali súčasťou tohto ostrova.

„Koho hľadáte?“ zaznel jemný hlások spoza rozpadnutej steny.

Trhla som sa a otočila. Spod tieňa vyšlo malé dievčatko. Vlasy mala zlepené od vetra a soli, bosé nôžky zaprášené, ale v očiach jej blálo čosi, čo na tomto ostrove pôsobilo ako zázrak – iskrička života.

Usmiala som sa na ňu, hoci vo mne ešte stále pulzovala hanba a strach. „Teba,“ odpovedala som.

Dievčatko naklonilo hlavu, nechápavo, ale bez strachu. „Mňa? A... prečo?“

Jej otázka visela vo vzduchu, čistá, nevinná, ostrá ako dýka. V tej chvíli som cítila, že to nie je len obyčajná detská zvedavosť. Akoby sa pýtala hlasom všetkých, ktorí tu zostali prečo by ich mal ešte niekto hľadať, keď ich svet už dávno odvrhol?

Jej otázka visela vo vzduchu, čistá, nevinná, ostrá ako dýka. V tej chvíli som cítila, že to nie je len obyčajná detská zvedavosť. Akoby sa pýtala hlasom všetkých, ktorí tu zostali – prečo by ich mal ešte niekto hľadať, keď ich svet už dávno odvrhol? Dievčatko sa mi stískalo pri ruke, keď sme kráčali hlbšie do ostrova. Pôda pod nohami sa stále hýbala, akoby odmietala niesť naše kroky.

Zrazu sa z tieňa zrúcaných chatiek vynorili dve postavy. Muž a žena – vychudnutí, tváre im lemovali vrásky, ktoré nepatrili ich veku. Oči mali prázdne, vyhasnuté, akoby v nich more už dávno uhasilo všetky sny.

Dievčatko pustilo moju ruku a rozbehlo sa k nim. „Mami! Oci!“ zvolalo, no ich objatie bolo slabé, unavené, akoby ani nevládali zdvihnúť ruky.

Stála som pred nimi a nevedela, čo povedať. Vnímala som len, ako ma žena skúma, pohľadom plným strachu i nedôvery. Muž mlčal, pery zaťaté do tenkej čiary.

„Kto ste?“ spýtala sa žena chrapľavým hlasom. „Prečo sa zhovárate s naším dieťaťom?“

Nadýchla som sa. „Neprišla som vám ju vziať. Prišla som... lebo som ju našla. A v jej očiach som uvidela niečo, čo som tu na ostrove nečakala – iskru. Nádej, ktorú nesmie stratiť.“

Muž sa trpkó zasmial, zvuk to bol viac ako kašeľ než smiech. „Nádej? Tá tu dlho neprežíva. Ostrov ti ju zožerie skôr, než sa nadýchneš.“

„Možno,“ odpovedala som, hlasom jemným, no pevným. „Ale kým ona dýcha, kým sa usmieva, je tu šanca. Aj pre vás.“

Dievčatko sa schúlilo medzi nich, malými dlaňami držalo

ich drsné, mozoľnaté ruky. A v tom obraze som videla všetko: biedu, strach, aj tú malú, krehkú možnosť, že ešte nie je koniec.

„Ste zo sociálky?“ spýtala sa žena neisto, oči mala rozšírené strachom.

Muž sa napol, jeho pohľad stvrdol, akoby bol pripravený brániť dcérku vlastným telom.

Zatriasla som hlavou a zdvihla ruky v obrannom geste. „Nie,“ povedala som rýchlo. „Nie som zo sociálky.“ Neprišla som vám nič vziať.

Žena si uľahčene vydýchla, ale v jej pohľade zostával tieň nedôvery. „Tak kto ste?“

Chvíľu som hľadala slová. „Som len človek z lode. A vaša dcéra ma oslovila... pýtala sa, koho hľadám. Odpovedala som, že ju. Lebo v jej očiach som uvidela niečo, čo tu na ostrove nevidím často – život. Nádej. A to je niečo, čo stojí za to hľadať.“

Dievčatko sa pritúlilo k matke a zvedavo ku mne vzhliadlo. „Videla vo mne nádej?“ šepľala, akoby to bolo zakázané slovo.

Muž si vzdychol, ramená mu klesli. „My sme dávno prestali veriť...“ jeho hlas sa zlomil. „Možno ešte ona... ale my už nie.“

Pozrela som sa na nich oboch, na ich vyčerpané tváre, ruky popraskané od chladu a nedostatku.

„Neprišla som vám vziať dieťa,“ povedala som tichým, ale pevným hlasom. „Chcem vám pomôcť. Chcem vám pomôcť nájsť si prácu, aby ste mohli odísť z tohto ostrova. Aby ste nemuseli len prežívať, ale mohli znova žiť.“

Žena sa zatackala, akoby tie slová boli priveľké na to, aby im uverila. „Prácu?“ zopakovala neveriacky. „Tu? Na takých, ako sme my, už nik nečaká.“

Muž sa zamračil, no v jeho očiach sa mihlo čosi ako iskra. „Už sme počuli také reči. Vždy to skončilo rovnako – prázdnyimi sľubmi.“

„Ja vám nesľubujem zázraky. Ale viem, že niekde tam

vonku sú dvere, ktoré sa dajú otvoriť. A ak budete chcieť, budem stáť pri vás, kým ich nenájdeme.“

Žena pokrútila hlavou a v očiach sa jej zaligotali slzy. „Posielame životopisy... a nič. Nik sa neozve, nik nezavolá. A my len čakáme.“

Muž pritakal, jeho hlas znel tvrdo, ale pod ním sa skrývala únava. „Čakáme, kým sa niekto zľutuje. Kým niekto otvorí dvere. A zatiaľ tu starneme, bez práce, bez istoty. Sme len mená na papieri, ktoré nik nechce čítať.“

Dievčatko ich pevne chytilo za ruky, akoby sa bálo, že sa pod nimi prepadne zem. „Ale ja nechcem, aby sme tu ostali navždy,“ šepala.

Pozrela som na nich oboch. „Rozumiem. Viem, aké je to ťažké čakať a nedočkať sa. Ale verte mi – nie je to koniec. Ak sa jeden list stratí, môžeme poslať ďalší. Ak jedny dvere ostanú zatvorené, nájdeme iné. A tentoraz na to nebudete sami.“

Ich pohľady sa stretli – v jej očiach rezignácia, v jeho tvrdá pochybnosť. Ale v očiach dievčatka zasvietila drobná iskra viery.

Muž urobil krok ku mne, oči mal rozšírené, v hlase zúrivý tras.

„Nás nechcú zamestnať! Ved' sa pozrite na nás... čo vidíte?!“

Zostal stáť, čakal, kým odpoviem. Jeho manželka sklopila oči k zemi, akoby sa hanbila za otázku, ktorú on vyslovil.

„Prosím? Čo vidíte?!“ zopakoval, tentoraz hlasnejšie, až mu preskočil hlas. „Človeka?! Nie! Vy vidíte cigána!“

Ticho sa zarezalo medzi nás ako nôž. Vietor od mora sa na okamih oprel do mŕtveho ostrova a zdalo sa, že aj samotná zem zadržáva dych.

Zovrelo sa mi hrdlo. Pozerala som na neho, na jeho vyčerpanú tvár, na mozoľnaté ruky, ktoré si zaslúžili úctu, a nie pohrdanie. Vnímala som ženu, čo sa k nemu tísila, i dievčatko, ktoré sa im zakliesnilo do dlaní, akoby chcelo oboch chrániť.

Zhlboka som sa nadýchla. „Ja vidím človeka,“ povedala som pomaly, dôrazne, aby každé slovo malo váhu. „Človeka, ktorý sa bije so životom a ešte stále stojí. Človeka, ktorý sa stará o svoju rodinu a drží ju pohromade aj vtedy, keď mu svet zatvára dvere pred nosom.“

Jeho pohľad zmäkol, hoci v očiach mu ešte stále plápolal oheň bolesti. Žena si utrela kútikom ruky slzu. A dievčatko sa usmialo – neisto, ale úprimne. Muž sa uškrnul, ale v tom úškrne nebolo ani štipky radosti. „Vieš, kedy nám zavolajú? Keď treba niečo kopať. Keď treba búrať. Keď ide o špinu, o ťažkú robotu, ktorú nechce nikto iný.“

Žena pritakala, v očiach mala trpkosť. „Keby si nás vážili, dali by nám prácu, v ktorej môžeme rásť. Prácu, pri ktorej môže človek zdvihnúť hlavu, nie len ohnúť chrbát.“

Ich slová padali na zem ako kamene. Ticho ostrova ich znásobovalo, akoby sa celý priestor okolo nás stal ozvenou ich bolesti.

Pozrela som na dievčatko, ktoré ich držalo za ruky. Jeho pohľad bol iný – hľadal, čakal, pýtal sa, či existuje aj iná možnosť.

Zhlboka som sa nadýchla. „Rozumiem vám,“ povedala som mäkko. „A viem, že nechcete viac len pre seba, ale aj pre ňu. A práve preto chcem stáť pri vás. Aby ste neboli povolani len vtedy, keď treba kopať a búrať. Ale aj vtedy, keď treba tvoriť, stavať a viesť.“ Ticho som sa na neho pozerala. Vietor sa preháňal medzi rozbitými chatkami, čajka zakrúžila nad ostrovom a potom sa stratila v diaľke.

Muž konečne prehovoril, hlas mal zachrípnutý, akoby mu každé slovo trhalo hrdlo. „Vy... vy nie ste odtiaľto.“

Zhlboka som sa nadýchla. „Nie. Nie som.“

Chvíľu na mňa hľadel, oči plné únavy, ale v ich hĺbke sa mihol akýsi záblesk – možno zvedavosť, možno skúška. Potom pomaly prikývol. „Tak potom... aspoň skúste. Lebo my už nevládzeme.“

Stáli tam ako malý kruh, zranený, ale stále pohromade. A ja som cítila, že možno toto je okamih, keď sa dvere

pootvorili – nie dokorán, ale len na škáročku. A niekedy práve to stačí, aby dovnútra preniklo svetlo.

Zamyslená som sa vrátila na loď. Kroky mi zneli na palube ťažšie než inokedy, akoby so sebou niesli celé bremeno toho, čo som práve videla na ostrove.

Aj keď vonku sa oteplilo a slniečko sypalo svoje lúče na sťažne, mne bola zima. Zima, ktorá neprichádzala zvonka, ale zvnútra. Trieskala mojimi kosťami ako ľadové more.

Obmotala som si okolo ramien sveter, no nepomohlo to. Chlad nepochádzal z vetra. Bol to chlad beznádeje, ktorý sa na mňa nalepil z brehu ostrova, z unavených očí otca, z rezignovaného pohľadu matky, z dievčatka, čo chcelo veriť.

Utiahla som sa do mojej kajuty. Zavrela som za sebou dvere a oprela sa o ne, ako keby som chcela zabrániť, aby so mnou ten chlad vošiel dnu. Ale on už dávno bol vo mne.

Sadla som si na posteľ, objala si kolená a dovolila si konečne cítiť to, čo som pred ostatnými musela skrývať – tras, ktorý ma zvnútra rozožieral, a ticho, ktoré kričalo hlasnejšie než sto búrok.

Nedokázala som zabudnúť na ostrov nezamestnaných.

Pred očami som stále mala ten obraz – muža v ošúchanej bunde, ženy so sklopeným pohľadom a dievčatka, ktoré ich spájalo. Obraz, ktorý ma rozložil na kusy.

Všade, kam som sa pozrela, videla som ich tváre. V šuchote lán na palube som počula mužov trpký smiech, keď hovoril o dverách, ktoré sa mu nikdy neotvorili. V škriekaní čajky nad stožiarom som počula ženinu otázku: „Ste zo sociálky?“ A v každom záblesku slnka na vode som videla oči dievčatka, v ktorých sa miešal strach s nádejou.

Bolo to, akoby som si ich niesla so sebou v hrudi. Ťažké ako kotva, ktorá ma sťahovala dolu, a ostré ako britva, ktorá mi rozrezávala srdce.

Nemohla som ich odložiť zo svojej mysle, nemohla som zatvoriť tie dvere, ktoré sa predo mnou na ostrove otvorili.

A možno ani nechcem. Nedokázala som ich vymazať

z pamäti. Nedokázala som odložiť ten obraz do zásuvky zabudnutia a tváriť sa, že sa nič nestalo.

V mojej hlave som znovu a znovu počula mužove slová: „*My už sami nevládžeme.*“ Tie slová sa mi zabodli pod kožu, boleli, ale zároveň ma prebúdžali.

V tej chvíli som pochopila, že sa nesmiem uspokojiť s tým, že som ich iba stretla, vypočula a odišla. Lebo ak by som to urobila, bola by som rovnaká ako všetci tí, čo ich nechali stáť pred zavretými dverami. V kajute bolo ticho, len loď sa jemne kolísala a drevo škriľalo. Ale vo mne rástlo odhodlanie, silnejšie než hukot mora. Musím nájsť spôsob, ako im pomôcť. Ako im otvoriť cestu. Ako ukázať, že dvere, ktoré pred nimi zabuchli, sa dajú znovu odomknúť. Opäť som sa zahľadela na svoje ruky. Neboli mocné, neboli tvrdé ako jeho. Ale boli moje a verila som, že nimi dokážem písať nové mapy. Mapy duší, ktoré nezostanú uviaznuté na ostrove. Len ako ich dostať z ostrova?

Sedela som v kajute, tvár opretá o dlane, a more za oknom sa blyšťalo, akoby mi chcelo dať odpoveď. Ale žiadna nepričádzala. Ako? Opakovala som si v duchu stále dookola.

Nechcem im dať falošnú nádej. Už jej mali dosť. Už im toľkí nasľubovali dvere, ktoré sa nikdy neotvorili, cesty, ktoré nikam nevedli. Keby som im teraz povedala: Ja vás odtiaľto dostanem a nepodarilo by sa mi to... bola by som ďalšia, čo ich zradila. A to nesmiem. Musím nájsť cestu, ktorá nebude len pekným slovom. Musím im ukázať dôkaz, že niekde tam naozaj čaká miesto, kde ich ruky a srdcia budú mať cenu. Zatvorila som oči. V mysli sa mi znovu zjavilo dievčatko, ktoré stískalo ruky svojich rodičov. Jeho oči neprosili o veľké sľuby. Prosili len o jednu vec aby sa tá iskra nádeje, čo v nich ešte blčala, nezhasla. A ja som si prisahala, že ak mám niečo urobiť, začnem tam. Malým krokom. Malým otvorením dverí, ale skutočným.

„*Bojíš sa?*“ ozvalo sa moje malé ja.

Zatriasla som sa. Ten hlas bol tichý, ale prenikal priamo

do mňa.

„Spomeň si,“ pokračovalo, „na tvoje dni neistoty, keď si bola doma v rodičovskom dome. Na tie rána, keď si v kuchyni počúvala rodičov hádať sa, že niet peňazí. Na chvíle, keď si vo veľkej Bratislave prosila o prácu a nikto ti neotvoril dvere. Nikto ti nedal nádej.“ Stisla som pery. Ten obraz sa vynoril až príliš jasne: moje ruky, spotené od nervozity, keď som držala CVčko, očakávanie v očiach, ktoré sa zmenilo na hanbu, keď mi povedali: „Ozveme sa.“ A nikdy sa neozvali.

„Cesta, ktorou si prešla, bola ťažká,“ šepkalo moje malé Ja. „Máš skúsenosti na vlastnej koži. Vieš, aké je to cítiť sa odmietnutá, zbytočná, neviditeľná. Preto... nauč sa ich počúvať. A cti si ich.“ Slzy mi zvlhli mihalnice. Nebola to slabosť bol to návrat. Návrat k bolesti, ktorú som kedysi chcela pochovať hlboko v sebe. Ale teraz som pochopila, že práve ona je mojou silou.

Lebo ak viem, aké je to stáť pred zatvorenými dverami, môžem byť tá, čo ich otvorí iným.

Vstúpila som do veľkej kajuty. Vôňa vosku a starého dreva sa miešala so slaným vzduchom, ktorý prenikal cez otvorené okienka. Okolo stola stáli námorníci – ich ramená sa dotýkali, hlavy mali sklonené nad mapami. Neboli to mapy morí, ale tie zvláštne mapy, ktoré som už videla – mená, čary, cesty duší.

Miška sa narovнала, keď ma zbadala. Na tvári sa jej rozlial úsmev, ktorý okamžite zjemnil napätie v miestnosti. „Vitaj, Nadeždička,“ povedala s teplom v hlase. Neisto som sa usmiala. Kútiky pier sa mi chveli, akoby nevedeli, či majú zostať hore alebo spadnúť dolu.

Miška prešla po mne skúmavým pohľadom. Nebol tvrdý, nebol odsudzujúci. Bol to pohľad kapitánky, ktorá vie čítať nielen z máp, ale aj z ľudí. Pohľad, ktorý videl viac, než by som chcela ukázať. Cítila som, ako mi tvár horí, hoci v kajute bolo chladno. Sadla som si na svoje miesto. Stolička zavízgala, akoby si pamätala každého, kto na nej sedel predou mnou, každú ruku, ktorá sa nad mapami skláňala. Otvorila som lodný denník. Stránky boli plné čiar, poznámok a mien,

no dnes som vedela, že musím vpísať niečo, čo nezmizne ani v búrkach. Vytiahla som pero a veľkými písmenami, takmer tvrdo, aby sa atrament vpíjal hlboko do papiera, som napísala:

NESMIEM ZABUDNÚŤ NA ĽUDSKÝ, VNÍMAVÝ PRÍSTUP.

Slová tam stáli, hrubé a pevné. Neboli to len písmená. Bol to prísl'ub. Prísl'ub, že aj keď sa mapy budú meniť, aj keď sa lode stratia, ja nesmiem stratiť to jediné, čo môže zachrániť človeka vidieť v ňom viac než číslo, viac než kolónku v dotazníku.

Chvíľu som sa na tie slová dívala, akoby som ich chcela vryť aj do seba. Do pamäti, do srdca, do rúk. Lebo na konci všetkých ciest, všetkých búrok a všetkých ostrovov zostáva len jedno – človek.

Neodbytno mi zvonil telefón, uprostred vonku zúriacej búrky. Vietor lomcoval oknami a hromy trieskali tak hlasno, až sa zdalo, že sa otriasa celá loď.

Zdvihla som. „Prosím?“

Na druhej strane sa ozval mladý, trochu roztrasený hlas: „Pani... kedy prídete na náš ostrov? Vo štvrtok?“

Na chvíľu som zaváhala. Potom som sa pousmiala, hoci on ma nevidel. „No... prší, tak teraz musí uschnúť všetko blato,“ odvetila som s jemným žartom.

„Jaj pani,“ rozosmial sa, „vy si vždy robíte srandy.“ Smiech mu však rýchlo prešiel do vážnosti. Ale ja teraz naozaj potrebujem vašu pomoc. Zastavil ma policajt... vzali mi vodičák. Vraj mám exekúciu. A že to bolo na príkaz exekútorky. Pomôžete mi? Na chvíľu som mlčala, počúvala len praskot v slúchadle a lomoz dažďa o parapet. V jeho hlase bolo cítiť zúfalstvo, ale aj krehkú dôveru, že možno práve ja budem tá, čo mu nezavrie dvere.

„Vedeli by ste prísť za mnou do kancelárie?“ spýtala som sa.

„Áno... áno, pani,“ odpovedal rýchlo. „A kedy?“

„Napríklad zajtra ráno,“ povedala som pokojne, akoby som chcela búrku v jeho hlase trochu utíšiť.

Na druhý deň ráno prišiel do kancelárie mladý muž. Dvere sa potichu otvorili a on nesmelo vošiel.

Mal jemnú briadku, ktorá mu dodávala trošku drsnosti, no oči... tie všetko zjemnili. Veľké a priezračné, akoby ešte stále patrili chlapcovi, čo verí, že svet by mohol byť spravodlivý.

Čakala som neohrabanosť neisté pohyby, koktanie, nervózne gestá, ale nie. Prišla úprimnosť.

Sadol si, ruky si položil na kolená a díval sa priamo na mňa. Nie vyzývavo, nie drzo, ale čisto, otvorene, akoby mi chcel hneď na začiatku ukázať: nemám čo skrývať, iba prosbu, aby ste ma počúvali. V tej chvíli som pochopila, že nie všetky búrky hučia navonok. Niektoré prichádzajú v tichu, s pohľadom, ktorý povie viac než stovka slov. Podala som mu ruku na privítanie. Nechápavo na mňa pozrel, akoby sa uisťoval, či to myslím vážne, či je možné, že niekto podáva ruku jemu.

Ale prijal ju. Jeho dlaň bola tvrdá, mozoľnatá, ruky mu voľali po práci, v ktorej mu však práve teraz bránili.

„Tak, ako vám môžem pomôcť?“ spýtala som sa, keď sme si sadli.

Zhlboka sa nadýchol. „Ja neviem, pani...“ Jeho hlas sa zlomil. „Ale som živnostník. A keď mi zobrali vodičák... ako budem chodiť do práce? Ako zarobím? Čím nakrmmim rodinu?“

V očiach mal zmätok, obavy, ale aj nevy povedané poníženie. Ako keby sa hanbil, že musí prosiť o niečo také samozrejmé, ako je možnosť pracovať. Vonku sa ešte stále ozýval dážď, kvapky bubnovali na okno, no v tej chvíli som ich prestala vnímať. Celý môj svet sa zúžil na jedného mladého muža, čo sedel oproti mne a držal sa poslednej nádeje.

„A chľpatí vám dali aj potvrdenie, keď vám vzali vodičák?“ spýtala som sa.

„Hej, dali...“ zamrmlal a siahol do vrecka. Vytiahol pokrčený kus papiera, ktorý niesol pečiatku a podpis, dôkaz o jeho ponížení. Papier sa mu triasol v ruke, akoby aj on cítil váhu toho, čo znamenal.

Vzala som ho od neho a prikývla. Dobré. Tak ideme na to.

Otvorila som zásuvku a položila pred neho dokument. Ale ešte predtým mi podpíšte súhlas, že smiem vo vašom mene komunikovať.

Zobral pero do ruky, chvíľu ho otáčal medzi prstami, akoby si musel pripomenúť, ako sa vlastne drží. Ťarbavo napísal svoje meno, písmená sa mu lámali, ale stál tam jeho podpis, jeho dôvera vložená do mňa.

Keď mi papier podal, prikývla som. „Výborne.“

Zdvihla som telefón a vytočila číslo na exekútorku. Miestnosť sa naplnila tichom, v ktorom bolo počuť len slabé klopanie dažďa o parapet a jeho dych krátky, prerývaný, akoby každý nádych čakal, či ten na druhej strane zdvihne.

Na druhej strane sa mi po chvíli zvonenia ozval príjemný hlas:

„Dobrý deň?“

Zhlboka som sa nadýchla. „Dobrý deň, som z organizácie Lod' nádejí a volám v mene klienta, ktorý je práve pri mne.“

„Dobrý deň,“ ozval sa znovu hlas – mäkký, milý, takmer teplý.

Zostala som zaskočená. Čakala som odmeranosť, chlad, nedobytnosť pevnosti. Čakala som ostré tóny, akoby sa zo slúchadla na mňa spustilo syčanie chobotnice, ktorá si stráži svoju korisť, ale namiesto toho som počula hlas, ktorý neznel ako nepriateľ. Bol to hlas, ktorý mohol patriť žene, čo práve zaparila čaj, usmiala sa do telefónu a povedala obyčajné: „Dobrý deň.“

Na okamih som onemela. Mladý muž na mňa upieral oči, plné očakávania a strachu. V tom pohľade bolo: „Povedzte niečo, prosím. Zachráňte ma.“

„Pánovi Jergušovi polícia odňala vodičské oprávnenie

z dôvodu exekúcie,“ začala som pomaly, dôrazne, aby každé slovo zaznelo jasne. „A preto sa na vás v jeho mene obraciam s prosbou o vrátenie vodičského oprávnenia a možnosť nastaviť splátkový kalendár.“

Na chvíľu som sa odmlčala, aby som nabrala dych. Mladý muž vedľa mňa mal ruky zovreté v päst, nechty zaťaté do dlaní.

Pokračovala som tichšie, ale pevne: „Je pracujúci. Nezarába veľa, ale pracuje poctivo. A bez vodičského oprávnenia je stratený. Nedokáže sa dostať do práce, nedokáže užiť rodinu. A to by bola preňho aj pre jeho deti slepá ulica.“

Do telefónu sa rozhostilo ticho.

Očakávala som chladné „zákon je zákon“ očakávala som, že narazím na neprekonateľný múr. No hlas na druhej strane, ten istý mäkký hlas, sa po chvíli ozval:

„Rozumiem... a ďakujem, že ste mi to takto povedali.“

Mladý muž sa na mňa neveriacky pozrel, akoby nečakal, že niekto na opačnej strane dokáže počúvať.

„Vaše priblíženie rodinnej situácie pána Jerguša mi veľmi pomohlo,“ ozval sa po chvíli príjemný hlas do slúchadla.

Srdce sa mi na okamih rozbúchalo rýchlejšie. Nebol to múr, nebol to odmietavý tón. Bola to otvorená brána.

„Určite vieme byť ústretoví,“ pokračovala. „Poprosím vás o žiadosť na splátkový kalendár a uhradenie prvej splátky. A aby sme to urýchlili, môžete mi žiadosť poslať aj mailom. Takto vieme rýchlejšie vybaviť vrátenie vodičského oprávnenia.“

Na druhej strane stola mladý muž prudko zdvihol hlavu. Oči sa mu rozšírili, až mu v nich zaiskrila vlhkosť. Nemusel nič povedať jeho tvár hovorila všetko. Úľavu. Prekvapenie. Vďačnosť.

Ja som len ticho prikývla, hoci ma nevidela. „Ďakujem vám, zašepkala som do telefónu. V mene pána Jerguša aj v mene jeho rodiny.“

Keď som položila slúchadlo, v kancelárii sa rozhostilo ticho. No tentoraz to nebolo ťaživé ticho. Bolo to ticho,

v ktorom sa rodila nádej.

„Koľko viete zaplatiť v splátkach?“ spýtala som sa.

Mladý muž na mňa pozrel, zaváhal a potom vyhrkol: „Ja neviem... koľko bude treba. Požičiam si, zaplatím a potom vrátim.“

Zdvihla som ruku, aby som ho zastavila. „Počkajte, prosím.“

Jeho oči na mňa zmätene hľadeli, akoby čakal, že budem súhlasiť, že sa to nejako samo vykúzi.

„Všetko si musíte zvážiť,“ povedala som pevným hlasom, ale s jemnosťou, aby to neznelo ako výčitka. „Dlh sa dlhom nevybýja. Takto sa len dostanete do začarovaného kruhu, z ktorého nebude cesty von.“

Zvesil ramená. „Tak čo mám robiť?“ spýtal sa bezmocne.

Naklonila som sa k nemu. „Poradím vám. Uhradíte prvú splátku, to je podmienka, aby ste dostali späť vodičské oprávnenie, ale zároveň podáte žiadosť o osobný bankrot. To je vaša cesta, ako sa konečne nadýchnuť.“

Prekvapene sa na mňa pozrel.

„A to sa dá?“

Prikývla som.

„Áno, dá. A ja vás tým prevediem krok za krokom.“

Na jeho tvári sa zjavila iskra, ešte nie radosť, ešte nie istota, ale prvý náznak viery, že možno naozaj existuje riešenie.

Prešlo niekoľko mesiacov. Telefón zazvonil, a keď som zdvihla, ozval sa mi do ucha známy hlas.

„Pani... ďakujem vám,“ povedal Jerguš, tentoraz pevným, jasným tónom, v ktorom sa už nezachvieval strach. „Som čistý. Nemám žiadne dlhy. Môžem pracovať. Už sa nemusím báť, že mi exekútor vezme peniaze.“

Na chvíľu som stratila reč. Vrátili sa mi pred oči všetky obrazy: jeho neistý pohľad v kancelárii, pokrčený papier v ruke, trasúce sa prsty, keď podpisoval splnomocnenie... a potom aj jeho nedôvera, obavy, že nikdy nebude mať pokoj. A teraz? Teraz sa mi prihováral ako iný človek. Ako niekto, komu sa vrátila dôstojnosť.

Usmiala som sa, hoci ma nemohol vidieť.

„Som rada, Jerguš. Ale to nie je len moja zásluha. Vy ste sa rozhodli bojovať. Vy ste to vydržali.“

Na druhej strane sa ozval krátky smiech, trochu hanblivý. „Možno, ale keby ste tam vtedy nesedeli so mnou... ja by som to už vzdal.“

V hrudi som pocítila teplo, ktoré nevyvolá ani najjasnejšie slnko. Teplo, ktoré prichádza len vtedy, keď sa dotkneš duše človeka a vidíš, že sa postavila na nohy. Keď som položila telefón, zostala som chvíľu sedieť v tichu. Vonku sa ozýval bežný ruch, klopkanie topánok na chodbe, vzdialený šum áut. Ale vo mne bolo čosi iné. Ticho, v ktorom sa ozýval len jeho hlas: Som čistý. Nemám dlhy. Môžem pracovať. Zavrela som oči a nechala tie slová do mňa vsiaknuť. Uvedomila som si, že každý takýto príbeh je ako kameň, ktorý spadne do vody. Na hladine sa objaví kruh, ktorý sa šíri ďalej k jeho rodine, k deťom, k susedom. Nie je to len o ňom. Je to o celom malom svete, ktorý sa vďaka jednej šanci mení. A ja... ja som bola pri tom. Nie ako hrdinka, nie ako niekto, kto rozdáva zázraky. Ale ako sprievodca, ktorý ukáže cestu, keď sa zdá, že všetky sú zamknuté. Usmiala som sa pre seba. Bola to tá tichá radosť, ktorá nepotrebuje potlesk ani uznanie. Stačilo mi vedieť, že niekto dnes spí pokojnejšie. Že sa nebojí otvoriť peňaženku. Že sa nebojí pozrieť svojim deťom do očí.

Nesmiem zabudnúť na ľudský, vnímavý prístup.

„Pani, myslíte, že nás všetkých zoberú?“ ozval sa Simon, jeho hlas sa niesol kajutou ako zavýjajúci vietor.

Pohľadom som prešla po ňom a následne po piatich ženách, ktoré sedeli pri mne akoby pasažierky na lodi, čakajúce, či ich vpustia do prístavu. Ruky mali zvierané v lone, prsty sa im hrali s okrajom šiat, jedna si nervózne klopkala topánkou, iná si hrýzla peru.

„Povedzte, pani, zoberú?“ zopakoval Simon, a jeho hlas sa ozval ešte naliehavejšie ako klopanie na zatvorené dvere

kapitánskej kajuty.

A v tej chvíli som si všimla, ako sa to stalo. Po jeho oslovení sa ku mne otočili všetky hlavy. Nielen tie, čo sedeli na našej lavici, ale aj iní námorníci, ktorí prechádzali chodbou lode. Spomalili krok, započúvali sa.

„Pani.“

Slovo sa odrazilo od stien, akoby zahučal lodný zvon.

Videla som v očiach okoloidúcich prekvapenie. V ich tvárach otázku, ktorú nevyslovili: Kto je tá žena, že ju volajú pani? Prečo k nej obracajú oči?

Všetci čakali, čo odpoviem. Nebola to už len Simonova otázka – teraz to bolo, akoby celá posádka čakala, či im kapitánka dovolí vstúpiť na palubu.

„Simon...“ vystrela som k nemu ruku. „Som Nadežda. Prosím, neoslovujte ma pani.“

Chvíľu zaváhal, no potom prijal moju ruku. Jeho stisk bol pevný, mozoľnatý, ako stisk námorníka, čo sa drží lana počas búrky.

„Áno, pani,“ dodal a v kútikoch úst sa mu objavil tieň úsmevu.

Cítila som, ako sa mi červeň hrnie do tváre.

„Simon, som Rómka ako vy.“

Jeho oči sa na mňa upreli – tmavé, skúmové, ale bez hnevu. Skôr v nich bolo čosi, čo som nedokázala hneď pomenovať. Potom sa mierne pousmial a povedal: „Nie... ste naša, a predsa iná.“

Jeho slová ma zasiahli hlbšie, než by dokázala akákoľvek výčitka.

A hneď nato, akoby mu znovu zapálil vietor plachty, spýtal sa po tretíkrát: „Tak, pani, zoberú nás?“

Jeho hlas sa niesol ako trúbenie lode pripravenej zakotviť. A ja som vedela, že nečaká len odpoveď pre seba. Čakala na ňu celá posádka, všetky pohľady, ktoré sa ku mne obrátili.

Zhlboka som sa nadýchla. Všetky oči boli upriamené na mňa, cítila som ich ako vlny, ktoré sa dvíhajú a čakajú na signál.

„Čaká vás všetkých dôležitý pohovor, prehovorila som, tentoraz hlasnejšie, aby ma počuli aj tí, čo stáli vzadu. Je to váš veľký deň a patrí vám.“

V miestnosti to zašumelo, akoby vietor rozvlnil plachty.

„Preto do tohto dňa a najmä na pohovore musíte vložiť všetko pozitívne, všetko, čo sme sa spolu učili. Každé vaše slovo, každý pohľad, každý krok bude vašim kormidlom. A ak ho pevne chytíte, dovedie vás k prístavu, ktorý už dlho hľadáte.“

Niektoré ženy prikývli, Simon sklopil zrak a zovrel päsť, akoby sa pripravoval skočiť do vln.

„Nezabudnite,“ dodala som mäkšie, „že dnes nejdete prosiť o almužnu. Idete ukázať, kto ste. Idete si pýtať svoje miesto na palube.“

Chvíľu bolo ticho, a potom som videla, ako sa v ich očiach rozsvietil plamienok, ešte krehký, ale živý.

Prešlo pár minút a ocitli sme sa v prístave plnom zelene. Stromy šumeli ako more v bezvetří, kvetinové záhony sa ligotali farbami, akoby vítali každého, kto sem zavítal.

Pred nami sa týčila obrovská, niekoľkokoposchodová budova. Jej sklenené steny odrážali oblohu a pôsobili ako pevnosť – moderný palác, do ktorého nie je ľahké vstúpiť.

Dvere sa otvorili a vyšla z nich vysoká pani. Už na prvý pohľad bolo jasné, že športuje – ramená mala rovné, krok pevný, držanie tela sebavedomé.

V jej tvári sa dala čítať rásnosť a prísnosť. Každý jej pohľad bol ostrý ako lodný kompas, ktorý neznesie odchýlku.

Moje dievčatá vedľa mňa stiahlo ticho. Aj Simon sa napol, ruky sa mu zovreli, akoby držal lano, čo sa kedykoľvek môže vyšmyknúť. Vedela som, že táto žena je pre nich bránou. A brána sa neotvára sama od seba – musíš dokázať, že si hoden vstúpiť.

„Pani... ja som tu už bola na pohovore,“ zašepkala Tatiana. Jej hlas bol slabý, ledva počuteľný, akoby sa bála, že aj vzduch jej odpovie. „A nezobrali ma.“

Jej oči sa vpíjali do zeme, plecica mala zhrbené, ruky

zvierala tak pevne, že jej kĺby zbledli.

Naklonila som sa k nej a potichu som jej odvetila: „Hore hlavu, Tatiana.“

Usmiala som sa, aby cítila, že sa má o koho oprieť. „Dnes je nový deň. To, čo bolo, nechaj včerajšku. Neboj sa.“

Na chvíľu sa na mňa pozrela. V jej očiach som videla tieň pochybnosti, ale aj krehkú iskrú ako plamienok, ktorý sa môže každým dychom rozhorieť alebo zhasnúť.

A ja som vedela, že mojím údelom je ten plamienok chrániť.

Usadila nás vo veľkej oválnej pracovni. Steny lemovali vysoké okná, ktorými prúdilo svetlo, a podlaha z lesklého dreva vŕzgala pri každom kroku. Na stenách viseli obrazy úspešných absolventov a ocenenia, ktoré pripomínali, že toto miesto patrí svetu vzdelania a ambícií.

„Tak vás srdečne vítam,“ prehovorila pani pevným, ale priateľským hlasom. Sadla si na čelo stola, ruky si položila pred seba a jej pohľad preletel ponad nás všetkých.

„Teším sa, že sa uchádzate o miesto upratovačiek... a upratovača,“ dodala s jemným úsmevom smerom k Simonovi.

Na okamih sa uvoľnilo napätie – Simon sa pousmial a v očiach mu zaiskrila drobná iskra hrdosti, že aj jeho rolu pomenovala nahlas.

„Na našom vysokoškolskom internáte potrebujeme ľudí, ktorí dokážu udržať poriadok a čistotu,“ pokračovala. „Nie je to práca jednoduchá, ale je dôležitá. A ak sa pre ňu rozhodnete, stanete sa súčasťou prostredia, kde denne prechádzajú stovky študentov.“

Miestnosť stíchla. Všetci sme počúvali, každé slovo padalo ako kamienok do vody a šírilo vlny nádeje aj neistoty.

„Prečítala som si vaše životopisy,“ začala pani, tentoraz už bez úsmevu, s tvárou vážnou ako kapitánka pred vyplávaním. Položila ruku na stôl, prstami jemne poklopkávala, akoby udierala do lodného zvonu.

„Potrebujeme tu ľudí, ktorí mi neutečú po týždni na PN.“

Potrebujeme tu ľudí, na ktorých sa môžem spoľahnúť. Takých, čo budú držať palubu čistú, aj keď vonku zúri búrka.“

Slová viseli vo vzduchu, ťažké ako kotva. Ženy vedľa mňa sedeli so sklopenými očami, ruky mali pevne zopnuté, akoby sa modlili, aby sa práve ich dotkla svojim uznaním. Simon zadržal dych a hral sa s okrajom svojej bundy, no oči mu blúčali odhodlaním. Ja som vedela, že jej slová sú skúškou. Nešlo len o čistotu podláh a izieb. Išlo o čistotu dôvery, či ukážu, že sú pripravení držať kurz a nezaskočí ich prvá vlna.

„Tak prejdem rovno k veci,“ ozvala sa pani a pozrela na nás priamo, bez okľúk. „Rozhodla som sa dať príležitosť všetkým siedmim.“

„Siedmim?“ zopakovali sme prekvapene. „My sme iba šiesti.“

Na chvíľu zavládlo ticho, a potom sa z rohu stola ozval smiech.

„Né, pán... Nadka, ona nás len sprevádza,“ dodali s jemným záhoráckym nárečím, ktoré celú miestnosť odľahčilo.

Ženy sa usmievali, Simon sa zasmial nahlas a na chvíľu sa napätie rozplynulo ako hmla nad morom.

Ja som však cítila, ako mi tvár zalial rumenec. V tej chvíli som pochopila, že v ich očiach už nie som len sprievodkyňa. Bola som súčasťou posádky.

„Tak to sa ospravedlňujem,“ zareagovala pani rýchlo, aby zachránila situáciu. V tvári jej po prvýkrát preskočil úsmev, ktorý narušil jej ráznu masku.

„Snažila som sa vás všetkých započítať,“ dodala smiešne vážnym tónom, „ale zrejme som pridala jednu pasažierku navyše.“

Skupina sa zasmiala a aj mne sa uľavilo. Vzduch, ktorý bol doteraz ťažký ako pred búrkou, sa trochu vyčistil.

„Priznám sa,“ pokračovala pani, tentoraz o čosi mäkšie, „že som dokonca uvažovala, kde je tá pani, s ktorou som komunikovala. Teraz už viem.“ Jej pohľad sa na okamih stretol s mojím a v tom pohľade nebola ani prísnosť, ani odstup. Bola tam zvedavosť a možno aj tichý rešpekt.

Vyšli sme z veľkej budovy. Ťažké dvere sa za nami zatvorili a ich kovový zvuk sa rozplynul v šume stromov. Na tvárach mojich ľudí sa objavili úsmevy, niektoré hanblivé, iné široké a radostné. Simon sa zhlboka nadýchol, akoby po prvýkrát cítil, že vzduch patrí aj jemu. Tatiana si utrela kútiky očí, v ktorých sa leskli slzy – tentoraz však neboli z beznádeje.

S úsmevom na tvári sme vykročili vpred. Každý krok znel ľahšie, než keď sme prichádzali. A spolu s nami kráčala nádej, nádej do nových dní, ktoré možno nebudú jednoduché, ale už nebudú také prázdne.

„Vidíte,“ ozval sa Simon, keď sme kráčali alejou od internátu. Jeho hlas bol pevnejší než ráno, keď sa ma s obavami pýtal, či ich zoberú.

„Prijali nás... lebo ste tam boli s nami.“

Otočil sa ku mne, oči mu svietili od úprimnosti.

„Sedeli ste tam celý čas. A videli, že sa za nás budete biť.“

Ženy prikyvovali. Niektoré potichu, iné so zreteľným súhlasom. Bolo v tom niečo viac než vďačnosť. Bola to dôvera.

Na chvíľu som stratila slová. Len som sa usmiala, hoci ma zvnútra bodalo pichľavé teplo dojatia. Oni si myslia, že ja som ich sila... a pritom oni sú tou mojou.

Cítila som, že okrem mňa budú mať veľkú oporu aj vo svojej budúcej šéfke. Jej smiech bol úprimný, neznel ako povinná maska, ale ako hlas, ktorý vychádza zo srdca. Keď sa zasmiala, miestnosť akoby na chvíľu odľahčila, stala sa prístavom, kde sa dá zakotviť bez strachu. A ja som vedela, že v tom smiechu je viac než len dobrá nálada. Bola v ňom ukrytá jej sila schopnosť vidieť ľudí, ktorí sa snažia, a nepozerať na nich cez lupu predsudkov.

V tom spočívala jej výnimočnosť. Nebola to len žena, ktorá prijímala zamestnancov. Bola to kapitánka, ktorá rozumela, že posádku tvoria ľudia, každý s vlastným príbehom, vlastným bremenom, vlastnou nádejou.

Keď sme vykročili zo zelene internátneho areálu, zastavila som sa a obrátila k nim.

„Viete,“ povedala som pomaly, „cítila som, že okrem mňa

budete mať veľkú oporu aj vo svojej budúcej šéfke.“

Simon prekvapene zdvihol obočie.

„Naozaj?“ spýtal sa, akoby neveril, že niekto s takou ráznosťou môže byť aj blízky.

„Naozaj,“ usmiala som sa. „Jej smiech bol úprimný, vychádzal zo srdca. Vie si vážiť ľudí, ktorí sa snažia. Nepozerala na nich cez lupu predsudkov.“

Ženy si medzi sebou vymenili pohľady. Tatiana sa uvoľnila, akoby sa jej lepšie dýchalo.

„Takú šéfku som ešte nezažila,“ priznala.

„No vidíte,“ pokračovala som. „V tom je jej výnimočnosť. Nebude len rozkazovať. Bude vás viesť a keď sa potknete, podá vám ruku.“

Na chvíľu bolo ticho. A potom sa jedna zo žien, drobná, so starostlivým pohľadom, odvážila povedať: „Tak potom... potom sa už nebojím nastúpiť.“

V ich očiach sa rozsvietila nová istota. Už to neboli len uchádzači, ktorí sa báli odmietnutia. Boli to budúci členovia posádky, pripravení zobrať do rúk svoje veslá.

Loď nádejí zakotvila v prístave Plávajúci štvrtok. Vzduch tam voňal inak – trochu po soli mora, trochu po novom začiatku. Vyšla som na pevninu a už z diaľky som ju zazrela. Stála pri móle, rovno a pokojne, akoby čakala presne na mňa.

Moja kolegyňa.

Veľa som o nej počula. O jej práci, o jej odvahe, o tom, že sa nebojí kráčať proti vetru. Ale predsa... nevedela som, aká naozaj bude. Moja zvedavosť rástla každou minútou. Každý krok, ktorý som spravila bližšie k nej, bol ako listovanie v knihe, ktorú som dlho držala v rukách, ale ešte nikdy neotvorila.

Sima. Stála na konci uličky, rovná ako stĺp, a predsa jej pohľad nepôsobil tvrdým dojmom. Podávala mi ruku, jemne sa ku mne naklonila, aby som cítila jej blízkosť. Jej stisk bol pevný, odhodlaný ako lano, ktoré námorník hodí niekomu z vody, aby ho vytiahol na palubu.

„Vitaj,“ povedala ticho, ale s úsmevom.

V jej hlase bolo všetko – rózna sila ženy, ktorá už mnohé zažila, aj jemná starostlivosť človeka, ktorý vie, že sa tu bez opory prežiť nedá. Za jej chrptom sa na nás upierali pohľady – ženy s nákupmi, muži pri plotoch, deti, čo si na chvíľu prestali hádzať loptu. A ja som vedela, že som vstúpila do komunity, ktorá má veľa otázok, veľa rán, ale aj veľa nádeje.

„Kto je to?“ ozvala sa žena spoza Siminých pliec.

Stála tam s dieťaťom na rukách, v očiach zvedavosť zmiešaná s opatrnosťou.

Sima sa k nej obrátila a pokojne odpovedala:

„To je moja kolegyňa zo zamestnávania. Pomôže vám nájsť prácu.“

„Aha...“ zamrmlala žena. Jej pohľad prešiel po mne zhora nadol, nie rýchlo, ale skúmavo, akoby ma vážila. V očiach mala otázku, ktorú nevyslovila: Naozaj? A prečo by si mala pomáhať práve nám? Cítila som to, ale namiesto slov som jej venovala úsmev. Jemný, úprimný, bez nútenosti. Na okamih sa jej pery pohli a potom, hoci len nepatrne, sa jej kútiky pozdvihli späť. Bol to úsmev, ktorý neznamenal prijatie, ale prvý krok. Malý mostík medzi mnou a ňou.

Cítila som, že Sima je pre komunitu ako mama opora, bez ktorej si nevedia predstaviť deň. Videla som to v tom, ako k nej pribehli deti a ťahali ju za rukáv, ako sa ženy pri jej prítomnosti trochu uvoľnili a muži stíšili hlas. Stačilo, aby stála medzi nimi, a akoby sa do uličky vlieval poriadok. Sima ich zahrňovala svojou pozornosťou, vedela sa zohýbať k deťom, podať ruku unavenej žene, vypočuť si staršieho pána pri plote. Jej hlas bol mäkký, keď im venovala láskavé slovo, no vedel byť aj pevný, keď bolo treba. A keď prešla po okolí prísny pohľadom, každý vedel, že hranice sú jasné. V tom pohľade nebola tvrdosť, ale rešpekt, ktorý si človek nevynúti, ale si ho musí zaslúžiť.

Pozorovala som ju, ako sa pohybuje medzi svojimi ľuďmi, a mala som pocit, že som svedkom niečoho výnimočného. Nebola to iba kolegyňa, ktorá poznala procesy, papiere

a úradné formuláre. Bola to žena, ktorej hlas mal váhu, pretože za ním stála dôvera celého Plávajúceho ostrova. Cítila som, že tu nie je len pre nich, ale že ona je ich súčasťou. Ako pevný stĺp, o ktorý sa môžu oprieť, a pritom mäkké náručie, do ktorého sa môžu vrátiť, keď je zle.

V mojom vnútri sa miešali dva pocity. Obdiv, pretože som videla, ako jej prítomnosť mení atmosféru v celej uličke. A pokora, lebo som vedela, že ja sem prichádzam ako hosť, zatiaľ čo ona je tu doma. Vtedy som pochopila, že ak má Loď nádejí na tomto mieste zakotviť, bude to aj vďaka nej. Rómska komunita bola ako ostrov. Nie preto, že by nechceli plávať medzi ostatnými, ale preto, že more okolo nich bolo plné bariér, ktoré si sami nevystavali. Ťažko si hľadajú prácu. Nespolahliví. Vydržia týždeň a zmiznú. Načo im dávať šancu? takéto slová som už toľkokrát počula, že mi zneli ako otrepaná pesnička. Nikto sa nepýtal, čo je za tým. Že ak nedostanú stabilnú prácu, skončia pri fuškách, platených na ruku, bez zmluvy, bez istoty. Že keď raz vycúvajú zo systému, vracať sa je ako plávať proti prúdu. A predsa... medzi tými, čo ich odsudzovali, málokto videl ich úsilie. To, že ráno vstávajú s rovnakými starosťami ako ktokoľvek iný: ako zaplatiť účty, čo dať deťom na raňajky, ako prežiť. Boli to ľudia, ktorých život pripomínal loď s deravými plachtami. Vietor ich vždy zrazil späť, aj keď sa snažili držať kurz. A ja som vedela, že práve tu, v Plávajúcom ostrove, stojím na mieste, kde sa tie plachty môžu začať opravovať.

Plachty sa nedajú zašit' jedinou ihlou. Potrebujú viac rúk, trpezlivosť a vieru, že to má zmysel.

Jedna niť je vzdelanie, aj keď základné, dá človeku istotu, že sa nestratí v papieroch, že dokáže rozumieť svetu mimo svojho ostrova.

Druhá niť je dôvera od zamestnávateľov, ktorí musia uveriť, že keď dajú šancu, nebudú sklamaní.

Tretia niť je podpora od niekoho, kto stojí po ich boku, vysvetlí, nasmeruje, povzbudí, keď sa im zdá, že vietor je zas príliš silný. A napokon štvrtou niťou je ich vlastná vôľa. Bez

nej sa plachta nikdy nenapne. Človek musí chcieť vstať, prísť, vydržať. Keď sa tieto nite spoja, plachta už nie je deravá. A loď, ktorá dovtedy bezmocne stála v prístave, môže znovu chytiť vietor a pohnúť sa dopredu.

„Tak, Jaro,“ oslovila ho Sima a jemne ho pohladila po pleci. Povedz, čo hľadáš.

Zdvihol ku mne oči a potom ich zas sklopil k čiapke, ktorú stále žmolil medzi prstami.

„Prácu...“ vyšlo z neho ticho, sotva počuteľne.

„A akú?“ spýtala som sa, hlasom čo najpokojnejším, aby necítil, že je vypočúvaný.

Mykol plecami.

„Čokoľvek... kde ma vezmú. Robil som na stavbách, na montážach... viem držať lopatu, viem miešať maltu, viem aj múr vytiahnuť. Ale posledný rok? Nikto ma nechce.“

Jeho hlas znel trpkou. Ako človek, čo už toľkokrát počul nie, až sa mu to zarezalo do pamäti.

„A prečo myslíte, že vás nechcú?“ položila som otázku, nie ako výčitku, ale ako pozvanie, aby sa otvoril.

Zhlboka sa nadýchol, v očiach sa mu zablysko niečo medzi hnevom a smútkom.

„Pretože keď prídem a vidia...“ rukou si prešiel po tvári a dodal: „...vidia Róma, a nie chlapa, čo chce robiť.“

Na chvíľu nastalo ticho. Deti na ulici za plotom zakričali, rozosmiali sa, ale medzi nami to bolo ťažké ako kotva. Sima naňho pozrela prísny, no láskavým pohľadom.

„Jaro, ale preto tu je ona,“ kývla hlavou na mňa. „Aby si sa ukázal ako človek, nie len ako predsudok.“ Pozrela som mu priamo do očí.

„Ak mi dáte šancu, Jaro, môžem vám pomôcť chytiť vietor späť do plachiet. Ale prvý krok je na vás.“

Jaro chvíľu mlčal. Jeho prsty neprestávali žmoliť čiapku, akoby sa všetka jeho neistota sústredila do toho pohybu.

Pozrela som mu do očí a zopakovala: „Prvý krok je na vás.“

Zhlboka sa nadýchol, zovrel čiapku ešte pevnejšie a nakoniec prikývol.

„Dobre... skúsím.“ Jeho hlas znel tlmene, ale v tom jednom slove bolo viac odvahy, než sa na prvý pohľad zdalo.

„Výborne,“ usmiala som sa. „Začneme tým, že spíšeme váš životopis a porozprávame sa o možnostiach. Budeme hľadať miesto, kde sa ukáže, čo viete. A ja tam budem stáť po vašom boku.“

Na chvíľu som zbadala v jeho očiach niečo nové, drobnú iskru, ktorú predtým dusil tieň. Nedôvera nezmizla, ale po prvýkrát mala pri sebe aj nádej.

Sima sa pousmiala.

„Vidíš, Jaro? Aj plachta deravá sa dá zašiť, len nesmieš nechať loď hniť v prístave.“

On sa ticho krátko zasmial, trochu rozpačito, ale predsa. „Dobre, tak... teda pôjdeme na to.“

Sadli sme si k starému stolu v kancelárii, kde sa medzi papiermi a šálkami kávy našlo miesto aj pre čistý hárok.

„Tak, Jaro,“ začala som, „začneme životopisom. Napíšte meno, priezvisko...“

Zohol sa nad papier, ale pero držal tak, akoby to bola lopata. Písmená sa mu krútili, jedno väčšie než druhé.

„Nebojte sa, usmiala som sa, nejde o krasopis. Hlavné je, aby to vedeli prečítať.“

„No, keby hľadali maliara, tak mám umelecký štýl,“ poznamenal Jaro a po prvý raz sa sám nad sebou zasmial.

Sima pokrútila hlavou, ale v očiach jej blácal smiech. „Umelec si, ale na stavenisku, nie na papieri.“

Keď mal napísané meno a adresu, spýtala som sa: „A teraz skúsenosti. Kde ste pracovali?“

„Na stavbe... na druhej stavbe... potom zas na stavbe...“ začal vymenúvať.

„Vidím, že ste verný jednému odboru,“ podpichla som ho.

„No hej,“ uškrnul sa. „Keď som raz chytil lopatu, už ma nepustila. No, ako žena.“

Ženy, ktoré čakali pri dverách, sa potichu zachichotali.

Napätie sa rozpustilo ako cukor v čaji.

A práve v tej chvíli som cítila, že to, čo sa začalo ako povinnosť – napísať pár riadkov –, sa mení na prvý krok, ktorý Jaro spravil sám, vlastnými slovami aj vlastným smiechom.

Keď som položila pred neho hotový životopis, chvíľu naň len hľadela. Papier bol čistý, úhľadný, plný slov, ktoré vyzerali inak, než tie, čo ledebolo napísal svojou lopatovou rukou.

„To je... moje?“ spýtal sa neveriacky.

„Áno, Jaro,“ prikývla som. „Vaše skúsenosti, vaše meno, vaša práca. Takto vás uvidia zamestnávateľia.“

Zdvihol obočie a uškrnul sa. „Vyzerám ako riadny chlap... skoro ako inžinier.“

Sima vyprskla smiechom. „No, inžinier asi nie, ale takto ťa už nikto nemôže odbiť jednou vetou.“

Jaro vzal papier do rúk, chvíľu ho otáčal, akoby sa bál, že sa roztrhne. Potom si ho pritisol k hrudi. „Nikdy som si nemyslel, že taký papier môže mať cenu. Ale teraz... teraz sa cítim, že aspoň trochu patrí medzi ľuďi.“

V tej chvíli miestnosť stíchla. Aj tie ženy, čo sa predtým smiali, pozerali naňho s novým pohľadom. Už to nebol len Jaro, čo sa vždy motá po stavbách. Bol to muž, čo mal v rukách dokument – a spolu s ním aj kúsok vlastnej dôstojnosti. O pár dní sme spolu kráčali do budovy firmy, kde sa uchádzal o prácu. Jaro mal na sebe čistú košeľu, ktorú mu požičal brat, a nohavice, čo si poctivo vyžehlil. V ruke zvieral svoju najcennejšiu vec – životopis. Držal ho tak, akoby to bol palubný lístok na loď, ktorá by ho mohla odviezť z dlhého čakania.

„Pani Nadka,“ zašepkal, keď sme stáli pred dverami, „ja... bojím sa, že keď ma uvidia, hneď si pomyslia svoje.“

Položila som mu ruku na plece. „Jaro, vy nie ste predsudok. Vy ste človek. A dnes im to ukážete.“

Vošli sme.

Za stolom sedel personalista, muž v strednom veku, okuliare na nose, v ruke pero. Prebehol očami papier, čo mu Jaro podal, a zdvihol hlavu.

„Takže, pán Jaro... pracovali ste na stavbách?“

„Áno, pracoval som,“ odpovedal Jaro, hlas mal síce trochu trasľavý, no jasný. „Na stavbách, na montážach... viem murovať, obsluhovať miešačku. A viem aj vydržať.“

Personalista sa zamračil, trochu zvedavo. „Vydržať?“

Jaro sa narovnal, odkašľal si a pokračoval: „Áno, vydržať. Aj keď je zima, aj keď prší, aj keď ostatní už odchádzajú. Ja vydržím do konca.“

Nastalo krátke ticho. Potom sa personalista usmial a prikývol. „Takých ľudí potrebujeme.“

Jaro sa na mňa nenápadne pozrel. A v jeho očiach po prvýkrát svitlo čosi nové – hrdosť. Dvere budovy sa za nami zatvorili a na chvíľu sme zostali stáť na schodoch. Jaro si vydýchol tak zhlboka, až sa mu uvoľnili ramená, ktoré mal doteraz napnuté ako laná na palube počas búrky.

„Pani Nadka,“ povedal pomaly, akoby si každé slovo vážil, „ja... ja som to zvládol.“

V ruke stále držal kópiu životopisu, ale teraz ju nezvierať ako predtým. Papier mal voľne položený na dlani, akoby to už nebol len dokument, ale dôkaz.

„Videli ste, ako sa na mňa pozrel?“ spýtal sa, tentoraz s úprimným úsmevom, ktorý mu rozžiaril tvár. „Nie ako na niekoho, čo prosí... ale ako na chlapa, čo vie robiť.“

V očiach sa mu zaleskli slzy, no neboli to slzy hanby. Boli to slzy uvoľnenia, akoby po dlhom čase konečne mohol pustiť kotvu, ktorá ho ťahala ku dnu.

„Ďakujem vám,“ dodal tichšie. „Bez vás by som ani neotvoril tie dvere.“

Pozrela som naňho a len som prikývla. Lebo som vedela, že hoci som mu otvorila cestu, on urobil ten krok dopredu. A práve to bol jeho najväčší víťazný moment.

Veronika prišla na pohovor do veľkého obchodného reťazca. Už v čakárni bolo vidieť, že je nervózna – uhladzovala si vlasy, potom kabelku, potom zase sukňu. Keď ju zavolali dnu, sadla si na stoličku a takmer ju od nervozity odsunula

až k stene.

Personalistka, mladá žena v elegantnom kostýme, sa usmiala: „Tak nám, pani Veronika, povedzte niečo o sebe.“

Veronika si odkašľala, ruky pevne zopla na stole a spustila: „Volám sa Veronika, mám tri deti, dve ešte žijú doma a tretieho muža.“

Na chvíľu zavládlo ticho. Z vedľajšej miestnosti bolo počuť pípnutie pokladne, akoby aj tá zmeravela.

Veronika si rýchlo uvedomila, čo povedala. „Nie, nie! Preboha, to som zle povedala! Mám jedného muža a tri deti!“

Personalistka sa rozosmiala tak úprimne, že jej spadlo pero na podlahu. Ja som si zakryla ústa, aby som nevybuchla smiechom, a Veronika, celá červená, dodala: „No, ale keď už som v obchode, možno by sa mi ten tretí muž zišiel, aspoň by nosil nákupy!“

To už smiech zaplnil celú miestnosť. Napätie sa stratilo, Veronika sa uvoľnila a zvyšok pohovoru zvládla s úsmevom. A keď sme odchádzali, personalistka jej povedala: „Viete, pani Veronika, takých veselých ľudí do nášho kolektívu potrebujeme.“

Keď sme vyšli z obchodného reťazca, Veronika si hneď vydýchla a chytila ma za ruku. „Pani Nadka,“ povedala, „ja sa už nikdy na pohovor neukážem! Hanba ma zožrala.“

Jej líca ešte stále horeli, ale v očiach sa už objavovali iskričky smiechu.

„Ale Veronika,“ usmiala som sa, „veď ste celú miestnosť rozosmiala. To je dar.“ Personalistka sa uvoľnila a vy tiež. To, čo bol trapas, sa zmenilo na výhodu.

Zastavila sa a neveriacky sa na mňa pozrela. „Naozaj si myslíte?“

„Som si istá,“ prikývla som. „Viete, koľko uchádzačov príde a sedia ako sochy? Vy ste im priniesli kúsok života.“

Veronika sa zasmiala – tentoraz už od srdca. „Tak keď ma nevezmú ako upratovačku, možno ma najmú ako klauna k pokladni!“

Obe sme sa rozosmiali tak, že ľudia okolo nás otáčali

hlavy. A v tej chvíli som vedela, že Veronika z toho pohovoru neodišla porazená – ale posilnená.

Čakala som pred budovou, nervózne som sledovala hodinky. Minúta za minútou a on nikde. Nakoniec mi zazvonil telefón.

„Pani Nadka, neprídem,“ ozval sa jeho hlas, zadýchaný. „Dostal som fušku. Tam zarobím hneď, aspoň niečo doneším domov.“

Zostala som stáť v tichu, zatiaľ čo na druhej strane už počuť ruch staveniska. Kov, krik, miešačka. Vedela som, že sa rozhovor skončil skôr, než sa začal.

Na druhý deň som ho stretla. Mal na sebe špinavé montérky, ruky od malty, tvár unavenú. V ruke zvieral pár pokrčených bankoviek. „Vidíte?“ povedal. „Fuška je istota. To nie tie vaše papiere a sľuby.“

Nedalo sa mu odporovať. Mal pravdu – fuška je okamžitý chlieb na stôl. Ale tiež je to cesta nikam. Žiadna zmluva, žiadna istota, len stále ten istý kruh.

„A čo pohovor?“ spýtala som sa.

Mykol plecami. „Možno nabudúce. Teraz som zarobil. Deti budú mať čo jesť.“

Pozrela som naňho a cítila hnev aj ľútosť zároveň. Lebo som vedela, že jeho loď sa zase len motá v kruhu prístavu.

Fuška je len dočasná. Je to ako keď námorník na deravú loď priloží handru a dúfa, že prepláva. Na chvíľu to zadrží vodu, na deň zaženie hlad, možno na týždeň zapláta finančné problémy.

Ale pri prvej väčšej vlne sa tá handra odtrhne. A loď sa znova potápa.

Tak je to aj s fuškami. Peniaze prídu rýchlo, ale ešte rýchlejšie sa rozplynú. Žiadna istota, žiadna budúcnosť, len nekončné lepenie dier.

A ja som vedela, že ak majú moji ľudia raz vyplávať na otvorené more, musia dostať poriadne plachty – prácu, ktorá vydrží vietor, nie záplatu, ktorá sa roztrhne pri prvej búrke.

Bol to Peter. Vždy, keď som ho stretla, mal špinavé topánky a vo vrecku pár pokrčených bankoviek. Raz murár, raz pomocník na stavbe, inokedy kopal základy niekde pri ceste.

„Fuška je istota,“ hovoril mi s hrdosťou. „Peniaze hneď na ruku. Nemusím čakať na výplatu.“

Ale keď sme sa porozprávali dlhšie, istota sa stratila. Raz mal, inokedy nemal. Raz zarobil sto eur, inokedy nič. Účtet prázdny, exekúcia rástla, doma nervozita.

„A čo pohovor?“ spýtala som sa.

„Načo?“ mávol rukou. „Tam sa len pýtajú, pýtajú... a ja tak nevezmú. Fuška je aspoň chleba.“

Fuška mu naozaj dala chleba – ale len na deň, dva. Potom zas začínal od nuly.

Jedného dňa prišiel ku mne. V rukách držal papier – predvolanie na exekúciu. Tvár mal unavenú, hlas zlomený. „Pani Nadka, už nevládzem. Všetky tie fušky... stále dokola a nič z toho. Pomôžte mi nájsť prácu. Normálnu. Nech mám kde zakotviť.“

Vtedy som videla, že pochopil. Že fuška je len záplata, ktorá síce zalepí diery, ale nikdy loď neposunie dopredu. A že ak chce, aby jeho deti mali viac než prázdnu chladničku na konci mesiaca, potrebuje pevnú plachtu – stálu prácu.

Keď sme kráčali k budove, kde mal pohovor, Peter bol celý nesvoj. Fušky ho naučili pracovať rukami, ale nie hovoriť o sebe.

„Pani Nadka,“ šepol mi, keď sme stáli pred dverami, „čo ak sa ma spýtajú niečo, čo neviem? Na fuške sa nepýtali nikdy nič. Len dali lopatu do ruky.“

Usmiala som sa. „Tak im povedzte pravdu. Že lopatu ste ešte nikdy nepustili. To je vaša sila.“

Vošli sme. Personalista si prešiel jeho životopis a spýtal sa: „Takže, pán Peter, čo vás motivuje pracovať u nás?“

Peter sa zamračil, na chvíľu mlčal – a ja už som cítila, ako mu stúpa nervozita. Potom zdvihol hlavu a povedal: „Úprimne? Už ma nebaví každý pondelok začínať od nuly.“

Chcem mať prácu, kde vydržím. Nech mám istotu pre rodinu. Aby som domov nenosil len prach z fušiek, ale výplatu.“

Personalista sa naňho pozrel dlhšie. A potom sa usmial. „Takých ľudí potrebujeme.“

Peter sa ani nepohol, akoby neveril vlastným ušiam. Vonku, keď sme vyšli, si sadol na schod a chytil sa za hlavu. „Pani Nadka... mňa prijali? Po toľkých rokoch? Ja... ja ani neviem, ako sa budem cítiť, keď dostanem prvú výplatu na účet. To bude, akoby mi po prvý raz v živote zalátali celú plachtu, nie len dieru.“

V jeho očiach sa objavil pokoj, aký som tam ešte nikdy nevidela. A ja som vedela, že práve v tej chvíli sa jeho loď konečne odlepila od prístavu.

Sedela som vo svojej kajute. Loď Nádejí sa kolísala na vlnách a ja som sa sklonila nad stôl, kde boli rozložené mapy.

Na každej som mala zakreslené miesta, ktoré som už poznala - Ostrov nezamestnaných, Prístav fušiek, Breh hanby...

Dnes som však ceruzkou kreslila nové - miesta, ktoré sme spoločne objavili.

Pri Jarovi to bol Záliv dôvery - tam, kde sa prvýkrát prestal báť pozrieť do očí a prijal pomoc.

Pri Veronike som nakreslila Útes smiechu - pripomienku, že aj trapas sa môže stať mostom k novému začiatku.

A pri Petrovi som nakreslila Prístav prvej výplaty - miesto, kde sa po rokoch fušiek konečne uvoľnil a povedal, že má pocit, akoby mu zalátali plachtu na celej lodi.

Tieto nové miesta na mape neboli len body. Boli to príbehy. Ľudské príbehy, ktoré sa vpísali do môjho denníka ako orientačné body pre ďalšie cesty.

Zatvorila som oči a v duchu som si povedala: Každý nový človek, ktorému pomôžem, je ako nová hviezda na oblohe. A hviezdy sú tu preto, aby ukazovali cestu.

Vyšla som na palubu. Loď Nádejí sa kolísala na vlnách a vietor mi vnášal do vlasov vôňu soli zmiešanú s dymom

z pece na brehu.

Pred nami sa rozprestieral Prístav Pustý Hrad. Na kopci nad ním stála stará pevnosť – jej múry ošarpané, okná prázdne ako oči, ktoré kedysi veľa videli. Vyzerala opustene, a predsa v sebe niesla akúsi dôstojnosť, akoby aj ona strážila príbehy tých, ktorí v jej tieni žili.

Na móle postávali ľudia. Muži s taškami v rukách, ženy s deťmi pri nohách. Ich postavy pôsobili unavene, no oči sledovali loď s napätím. Akoby čakali, že im hodíme lano, ktoré ich vyťahne z vody, v ktorej sa dlho zmietali.

Loď sa pomaly priblížila k brehu, drevo zaškrípalo, a ja som cítila, že práve tu – v Pustom Hrade – sa má začať ďalšia kapitola našej plavby.

No napriek všetkému mi strach zvieral hrdlo. Stála som na palube a pozorovala ľudí, čo čakali na brehu. A v mojej hrudi sa ozývalo ťažké klopanie.

Áno, bála som sa. Nie ich pohľadov, nie ich otázok. Báb som sa začala sama seba.

Bála som sa, že zlyhám. Že moje slová nebudú dosť silné. Že namiesto nádeje im do očí vložím iba prázdny príslub.

Bála som sa, že neunesiem ich bremená. Že nebudem tou oporou, ktorú vo mne vidia. Že moje ruky nebudú stačiť, keď sa budú chcieť chytiť lana, ktoré im podám.

A predsa som vedela, že musím vykročiť. Lebo aj strach je len vlna – ak jej nastavím tvár, možno ma obleje, ale ak jej ustúpim, odnesie ma späť na more bez smeru.

Zrazu môj pohľad upútala kolegyňa. Sedela trochu bokom, zahĺbená do svojej práce. Ani si nevšimla, že ju sledujem.

Ona bola tou, ktorá pripravovala látku – starostlivo ju rovnala, aby sa nikde nekrčila. Bola tou, čo ju strihala podľa správneho tvaru, žehlila záhyby, až kým nezostala hladká a čistá.

A ja som zrazu videla, že z jej rúk nevychádza len kus látky. Z jej rúk vznikal oblek – niečo, čo dokáže človeka

povzniesť, dodať mu dôstojnosť a sebaistotu.

V tej chvíli mi došlo, že aj moja úloha je podobná. Ja som tá, čo má hľadať, kde je látka pokrčená. Ja som tá, čo má odstrihnúť zbytočné kúsky, čo bránia človeku rásť. A spolu s ňou som tou, čo má pomáhať „žehliť“ rany a krivdy, až kým človek nezasvieti vo svojej dôstojnosti.

Moje srdce sa trochu upokojilo. Už som sa nebála tak ako pred chvíľou. Lebo som vedela, že nie som na tejto lodi sama.

Vrátila som sa späť do kajuty. Loď sa stále jemne kolísala a drevo v rohoch praskalo, akoby mi pripomínalo, že čas beží. Sadla som si k stolu, mapy nechala bokom a zdvihla telefón.

V tej chvíli som si uvedomila, že ak chcem, aby sa ľudia z Pustého Hradu dostali ďalej, nestačí im podať ceruzku a spísať životopis. Potrebujem im otvoriť dvere tam, kde by inak ostali zatvorené.

„Musím osloviť rybárov,“ povedala som si nahlas, akoby to potrebovalo zaznieť aj pre mňa. „Rybárske firmy, majstrov, ktorí chytajú na mori i v prístave. Takých, čo nielen lovia, ale aj prijímajú nových námorníkov.“

Telefón bol v mojej ruke ťažký, ale rozhodnutie pevné. Čísla na papieri predou mnou sa menili na mená a mená na šancu.

Bolo to, akoby som nahodila sieť. Nie pre seba, ale pre nich. A dúfala som, že tentoraz sa v nej nezachytí len ticho, ale aj príležitosť.

Vrátila som sa späť do kajuty, sadla si k stolu a zdvihla telefón. Tentoraz som nevytočila číslo rybárov, ale stavebnej firmy, o ktorej som vedela, že hľadá ľudí.

Na druhej strane sa ozval mužský hlas, hrubý a krátky, ako úder kladiva: „Stavebná firma Kamenár, pri telefóne majster Hruška.“

„Dobrý deň, tu je Nadka z Lode Nádejí,“ začala som opatrne. „Pracujeme s ľuďmi, ktorí hľadajú zamestnanie. Viem, že vo vašej firme hľadáte pracovníkov na stavby. Rada by

som vám predstavila našich uchádzačov.“

Na chvíľu bolo ticho, len šum v linke. Potom odfrkol: „Nuž, hľadáme, to hej. Ale viete, akí sú tí vaši... Prídu, dva dni robia, potom PN alebo zmiznú.“

Stisla som pery a nenechala sa odradiť. „Rozumiem vašim obavám, pán Hruška. Ale títo ľudia chcú dostať šancu. Nie fušku na dva dni, ale poriadnu prácu. Viem, že ak im dáte možnosť, vydržia.“

Zasmial sa – krátko, neveriaco. „To by bol zázrak.“

„Možno,“ usmiala som sa, „ale zázraky sa dejú, keď sa nájde niekto, kto uverí. Skúsite to?“

Na druhej strane sa ozval hlboký povzdych. „No dobre. Prived'te mi dvoch, v pondelok ráno na stavbu. Uvidíme, čo sú zač.“

Zložila som telefón a chvíľu len sedela v tichu. Potom som do lodného denníka zapísala: Prvý most do stavebnej firmy postavený. Teraz musím priviesť námorníkov, čo po ňom prejdú.

Vrátila som sa z kajuty späť na palubu. Klaudia už stála medzi ľuďmi, rozdávala úsmevy a zapisovala mená. Keď ma zbadala, kývla mi, nech idem k nim.

„Máte pre nás niečo?“ spýtal sa muž v starom montérkovom kabáte, jeho hlas bol tvrdý, akoby nechcel ukázať, že sa v ňom skrýva nádej.

„Áno,“ povedala som rozhodne. „Hovorila som s majstrom zo stavebnej firmy. V pondelok ráno potrebuje dvoch ľudí na stavbu. A je ochotný dať šancu aj vám.“

Na chvíľu bolo ticho. Muži sa na seba pozreli, akoby si chceli overiť, či som to naozaj povedala. Ženy sa potichu usmiali, deti zdvihli hlavy.

„Ale čo keď nás pošlú domov po dvoch dňoch?“ spýtal sa mladší z nich a nedôverčivo krútil hlavou.

„To sa môže stať,“ priznala som úprimne. „Ale ak sa ukážete, ak vydržíte, cesta sa otvorí. Táto loď vám vie pomôcť nájsť prístav, ale do práce musíte vkročiť vy.“

Starší muž s drsnou tvárou sa nadýchol, akoby sa rozho-

dol za všetkých. „Pani Nadka... my to skúsime. Lebo aj keby nás zajtra poslali preč, aspoň dnes máme smer.“

Klaudia sa usmiala a hneď zapisovala ich mená. A ja som cítila, že sa v očiach ľudí pri Pustom Hrade prvýkrát zablysko svetlo – krehké, neisté, ale skutočné.

V pondelok ráno stáli dvaja muži z Pustého hradu pred bránou stavby. Oblečení v starých, ale čistých montérkach, v rukách mali vlastné pracovné rukavice, ktoré si ešte večer predtým pripravili. Na tvárach mali napätie, akoby stáli pred skúškou, kde sa rozhodne o celom ich živote.

Na dvore ich už čakal pán Hruška – široký muž s postavou, ktorá budila rešpekt. V ruke držal hrnček s kávou, fúzy mal starostlivo zastrihnuté a keď ich zazrel, premeral si ich od hlavy po päty.

„Tak vy ste tí dvaja,“ zamrmal, hlas mal hrubý ako štrk. „No, uvidíme, či vydržíte. Na tejto stavbe sa nechodí schovávať za miešačku. Tu sa robí.“

Muži prikývli, ani jeden neodvrátil pohľad. Bolo vidno, že sa snažia pôsobiť pevne, aj keď v ich očiach ešte svietil strach.

Pán Hruška si odpľul bokom, dopil kávu a ukázal smerom k rozostavanej budove: „Tam je miešačka, tam sú tehly. Začnite nosiť. Ak to vydržíte do obeda, možno vás nechám aj zajtra.“

Prvý z mužov, vyšší, sa usmial a zdvihol na plecيا celý balík tehál. Druhý mu v tichosti pomohol, a obaja vykročili bez slova.

Pán Hruška ich chvíľu sledoval. Potom si zamrmal popod fúzy: „No... možno z nich predsa len niečo bude.“

Na druhý deň ráno mal pán Hruška prísť autom až k Pustému Hradu. Dohodli sme sa, že vyzdvihne chlapcov, aby nemuseli kráčať pešo cez celé mesto.

Stál tam, motor mu vrčal a rukou netrpezlivo bubnoval o volant. Čakal päť, desať, dvadsať minút. Nikto nevyšiel.

Napokon sa vybral k dverám ubytovne a zaklopal. Otvorila mu stará žena v zástere. „Tí dvaja? Ešte spia. Prišli nad ránom, vykladali kamióny. Vraj zarobili pár eur, ale teraz ich

ani budík nezdvihne.“

Hruška si povzdychol, fúzy sa mu napli, až mu v nich zasýčalo. „Takto to teda začínajú?“ zamrmal. Sadol späť do auta a odišiel.

Keď som sa to dozvedela, prešiel mnou horký pocit. Nebola to ľahostajnosť, ale únava a zlé rozhodnutie – pár rýchlych eur ich pripravilo o šancu.

Vedela som, že im to budem musieť povedať priamo. Lebo každá loď, ktorá zaspí v prístave, prichádza o vietor, ktorý ju mohol niesť ďalej.

Popoludní mi zazvonil telefón. Na druhej strane sa ozval pán Hruška.

Jeho hlas bol tvrdý, unavený, bez zbytočných slov:

„Pani, dohodli sme sa a chlapi neprišli.“

Na chvíľu som zatvorila oči. Vedela som, že má pravdu. Potom som ticho povedala: „Vieme o tom. Celú noc robili, vykladali kamióny. Ráno už nevstali. Bola to chyba, uznávam. Ale nebola to ľahostajnosť. Bola to únava a zlé rozhodnutie.“

Na linke nastalo ticho, len jeho dýchanie sa miešalo so šumom.

„Fušky,“ zamrmal nakoniec, „fušky vás vždy stiahnu ku dnu.“

„Preto vás prosím,“ pokračovala som, „dajte im ešte jednu možnosť. A ja sa postarám, aby v stredu ráno stáli pred vašou bránou prví.“

Hruška si odkašľal, a potom sucho dodal:

„Streda, šiesta ráno. Posledná šanca.“

A zložil.

Držala som chvíľu telefón v ruke, srdce mi bilo ako kladivo. V duchu som si zapísala do denníka: V stredu nesmie nikto zaspáť.

Večer som vzala telefón a vytočila číslo jedného z nich. Chvíľu to zvonilo, potom sa ozval ospalý hlas: „Áno...?“

„Chlapi,“ povedala som priamo, „zajtra ráno nesmiete zaspáť. Nemôžete si dovoliť ďalšiu fušku, ktorá vás oberie

o šancu. Táto práca nie je hra. Potrebujete si oddýchnuť, aby ste mali silu.“

Na chvíľu bolo ticho, počula som len šum na linke. Potom ten starší zašepkal: „Pani... my vieme. Hanbíme sa, že sme to pokazili.“

„Chyby sa stávajú,“ odpovedala som mierne, „ale druhú šancu človek nedostane vždy. Preto vás prosím – choďte si ľahnúť. Oddýchnite si. Ráno vás čaká pán Hruška a ja viem, že tam musíte stáť prví.“

Z diaľky sa ozval aj ten mladší: „Nebojte sa, pani, budeme tam. Tentoraz už nezaspíme.“

Usmiala som sa, aj keď ma nevideli. „Dobre. Verím vám. A ak zakikiríka kohút a vy budete ešte spať, tak ma uvidíte stáť pri vašej posteli.“

„Pani,“ ozval sa ten starší hlasom plným hanby, „my sme vedeli, že to pokazíme. Ale doma nemáme nič. Deti sa ráno zobudili a v chladničke prázdno. Tak sme išli vykladať kamióny. Potrebovali sme aspoň niečo, kým príde prvá výplata.“

Stislo mi srdce. Rozumela som. To nebola ľahostajnosť. To bol hlad, prázdny stôl, hanba pozeráť sa deťom do očí.

„Ja vám verím,“ povedala som jemne, ale pevne. „Lenže ak budete brať každú fušku, nikdy sa z toho kruhu nedostanete. Výplata príde, ale len vtedy, keď vydržíte. Preto vás prosím – zajtra ráno musíte stáť pred bránou. To je cesta von.“

Na druhej strane sa ozval mladší: „Pani... sľubujeme. Zajtra tam budeme. Už to nesmieme poukazovať.“

Chvíľu sme ešte hovorili, oni sa mi ospravedlňovali a ja ich povzbudzovala. Na konci som si neodpustila malú bodku: „A ešte niečo, chlapci,“ povedala som vážnejšie, ale s iskrou v hlase. „Nech vás svätá Arana ochraňuje, ak v stredu ráno nebudete stáť pred bránou. Lebo potom si vás nájdem ja.“

Na druhej strane bolo najprv ticho – a potom sa obaja rozosmiali. Ten smiech bol nervózny, ale úprimný.

„Nebojte sa, pani,“ ozval sa starší, „budeme tam. Svätú Aranu radšej nebudeme pokúšať.“

Zložila som telefón s úsmevom. V tej chvíli som cítila, že sa mi ich podarilo nielen napomenúť, ale aj odľahčiť napätie. A že tentoraz ten kohút nezaspieva nadarmo.

Strážcovia dokov stáli pri hlavných bránach do prístavov.

Neboli to obyčajní muži – boli to tí, čo držali v rukách kľúče od práce, od chleba, od budúcnosti.

Oni zamestnávali ľudí.

Rozhodovali, kto smie vstúpiť na palubu lode a kto ostane stáť na brehu s prázdnyimi rukami.

Jeden pohľad ich očí dokázal otvoriť bránu alebo ju navždy zatvoriť.

Pre mnohých boli hrozbou – lebo sa k nim musel človek postaviť so sklopeným zrakom a prosbou.

Ale pre iných boli nádejou – lebo ak strážca kývol hlavou, začínala sa nová plavba. Komunikácia so strážcami dokov nebola nikdy jednoduchá. Ich slová zneli často tvrdo, rázne, akoby chceli hneď na začiatku odradiť každého, kto sa odvážil zaklopať na ich bránu.

Niekedy ma ich odstup bodol až do srdca. Bolo v ňom toľko nedôvery, akoby každý nový námorník bol len ďalší klamár, čo príde, zoberie si výplatu a zmizne.

Ale boli chvíle, keď som pod tou tvrdou škrupinou zacítila čosi iné. V očiach sa im mihla iskra, v hlase sa na okamih objavila mäkkosť. A práve vtedy som odhalila, že aj oni majú v sebe láskavosť a ľudskosť... že aj strážcovia dokov vedia, aké je to začínať od nuly.

„Dobrý deň, začala som, keď sa spojila linka. Volám z organizácie Loď Nádejí, pomáhame ľuďom z komunít uplatniť sa na trhu práce.“

Na druhej strane sa ozval mladý, ale odmeraný hlas. „Pani, je mi ľúto, ale zastavím vás hneď na začiatku. My Rómov nezamestnávame. Sú nespoľahliví, po týždni PN alebo vôbec neprídu.“

Slová sa na mňa valili ako studená vlna. Jedna negatívna

skúsenosť za druhou. Neprehliadla som jeho podráždenie, ale namiesto obrany som len trpezlivo počúvala.

„A prepáčte,“ dodal nakoniec, „musím končiť. Nemám čas ani priestor na takéto debaty.“

Zhlboka som sa nadýchla. „Rozumiem vám,“ povedala som pokojne. „Ale rada by som sa s vami stretla aspoň online. Dajte mi len príležitosť, aby som vám mohla porozprávať, ako pracujeme. Viac než moje slová rozhodne vaša skúsenosť.“

Na chvíľu zavládlo ticho. Potom sa jeho hlas trochu zmenil - menej tvrdý, takmer zamyslený. „No... dobre. Máte pravdu. Nedal som vám šancu. Čo keby sme sa spojili dnes poobede?“

„Áno,“ odpovedala som s úsmevom, ktorý bolo cítiť aj v mojom hlase. „Dnes poobede mi vyhovuje.“

A tak prišla hodina H.

Šéf jedného z dokov sa pripojil ako prvý. Kým som si nastavovala kameru, jedným okom som ho sledovala. Sedel pri stole, netrpezlivo sa prehrabával vo vlasoch a každú chvíľu pozrel na hodinky.

Keď sa obraz vyjasnil a moja kamera sa zapla, uvidela som, ako mu na okamih zamrzol pohľad. Oči sa mu rozšírili, akoby mu na chvíľu vypadli z jamiek.

Nečakal to. Na druhej strane obrazovky nesedela poradkyňa v kostýme s uhladeným účesom. Sedela tam Rómka.

Jeho pery sa nepatrne pohli, akoby chcel niečo povedať, no zhltol to späť. Len si odkašľal a založil ruky na prsia.

Ja som sa usmiala a pokojne povedala: „Dobrý deň, rada vás spoznávam.“

„D... dobrý deň,“ odvetil trochu neistým hlasom. Tváril sa, že má všetko pod kontrolou, ale jeho oči ho prezrádzali - boli prekvapené, možno až zaskočené.

A v tom okamihu som pochopila, že tento rozhovor nebude len o faktoch a pracovných ponukách. Bude aj o mne. O tom, či si vôbec zaslúžim jeho čas, jeho pozornosť, jeho dôveru.

Na chvíľu bolo na druhej strane ticho. Videla som, ako sa mu ruky trochu zachveli, preložil si ich z hrude na stôl a zhlboka sa nadýchol.

„Ja... ja som to tak nemyslel,“ povedal nakoniec. „Nechcel som uraziť Rómov. Len... nevedel som, že ste Rómka.“

Pozrel sa bokom, akoby hľadal únik. „Váš hlas vás neprezradil. A keď ste nezačali nadávať, úplne ste ma zmiatli.“

Jeho priznanie bolo neohrabané, surové, ale úprimné. Bola v ňom trápnosť človeka, ktorý sa pristihol, že hádže všetkých do jedného vreca – a zrazu narazil na výnimku, ktorá mu nepustila jeho pohodlný predsudok. Usmiala som sa mierne, bez výčitky.

„Možno nie je dôležité, či som Rómka alebo nie,“ povedala som pokojne, ale s pevnosťou v hlase, ktorá sa rodí len vtedy, keď človek hovorí z hĺbky srdca. „Dôležité je, či dokážeme spolu otvoriť dvere pre ľudí, ktorí chcú pracovať.“

Strážca dokov, vysoký muž s rukami ako staré laná, sa zamračil. Oprel sa o stôl, prsty mu bubnovali po drevenej doske.

„Viete, ja som už toho videl dosť. Tí vaši... prídu, chvíľu robia, potom zmiznú. Neprídu včas, berú zálohy a viac ich nevidím. Nehovorím, že všetci, ale ja si už nemôžem dovoliť riskovať. Mám tu svoj poriadok, povedal tvrdým hlasom a odvrátil pohľad k oknu, akoby sa chcel vyhnúť mojej odpovedi.“

Nadýchla som sa. Cítila som, ako sa vo mne dvíha vlna, ale nechala som ju premeniť na pokoj, nie hnev.

„Rozumiem,“ povedala som ticho. „Aj more má svoje búrky, ale to neznamená, že zavrieme prístav. Viem, že ste sa sklamali, a viem, že sa bojíte znovu dôverovať. Ale práve preto by ste to mali skúsiť znova. Nie pre mňa, ale pre nich. Tí, ktorých vám chcem poslať, nie sú ako tie vlny, čo odídu. Sú to ľudia, ktorí túžia zakotviť. Pozrel sa na mňa, v očiach mal ešte stále pochybnosť, no v pohľade sa mihol aj tieň úvahy.“

„A čo ak sa mýlite?“ spýtal sa nakoniec.

Usmiala som sa. „Potom prídem sem, pozriem sa vám do očí a poviem: mýlila som sa. Ale ak sa nemýlim a vy im dáte šancu, uvidíte, že aj tí, ktorí padli na dno, dokážu plávať. Len potrebujú niekoho, kto im hodí záchranné lano.“

V miestnosti zavládlo ticho. Strážca sa otočil.

„Dobre, pošlite mi dvoch. Ale nech je to naposledy, čo robím výnimku.“

„Výnimky,“ povedala som jemne, sú často začiatkom zmien. „Videla som, ako sa mu na okamih uvoľnili ramená.“ Stále bol opatrný, ale prvý múr už začal padať.

„Viete, začal opatrne, my máme len samé negatívne skúsenosti. Zoberieme ich, prvý týždeň robia a potom PN-ka. Alebo zmiznú bez slova. Čo si mám o tom myslieť?“

Prikývla som.

„Rozumiem vám. Ale zároveň viem, že vonku sú ľudia, ktorí netúžia po ničom inom, len po šanci. Po príležitosti ukázať, že dokážu vydržať. Tí ľudia túžia po dôvere.“

Na chvíľu sklopil pohľad, potom si prešiel rukou po vlasoch.

„Dôvera...“ zamrmal. „To je slovo, ktoré sa v našej branži ľahko povie, ale ťažko dáva.“

„A predsa je to jediné, čo môže niečo zmeniť,“ dodala som jemne. „Bez dôvery zostanú dvere zavreté a tí ľudia budú stáť vonku. Ale ak sa aspoň raz otvoria... môžu dokázať, že si tú dôveru zaslúžia. Samozrejme,“ prikývla som, „dôvera sa nerodí len tak. Musíme spoznať ľudí, ich silné aj slabé stránky. A viete čo?“ na chvíľu som sa odmlčala a usmiala sa. „My sme už začali. Práve teraz sa rozprávame. To je prvý krok.“

Na druhej strane obrazovky sa mu na okamih zjemnila tvár. Už sa neprehrabával vo vlasoch, neklopkal prstami po stole. Len sa na mňa díval a bolo cítiť, že mu moje slová utkveli v myšli.

„Možno máte pravdu,“ povedal napokon. „Možno práve takto sa začína - jedným rozhovorom. Nie sľubmi, ale obyčajným počúvaním.“

Na chvíľu sa naklonil bližšie ku kamere.

„Tak mi prezrad'te,“ povedal. „Akí vlastne ste? Akí sú tí vaši ľudia?“

Neuhla som pohľadom. Slová zo mňa vyšli samé, bez prípravy.

„Sme ľudia. Chceme dýchať, žiť normálny, plnohodnotný život. Mať svoje súkromie, svoju strechu nad hlavou, vedieť, že ráno máme kam ísť a večer sa kam vrátiť. Takí sme.“

Na druhej strane bolo ticho. Videla som, ako sa mu oči na chvíľu zjemnili, akoby sa mu moje slová vpíjali pod kožu.

„Hm, odkašľal si. To znie... úplne inak, ako som čakal.“

Po jeho poznámke, že to znie inak, než čakal, som sa naklonila bližšie k obrazovke.“

„A čo ste čakali?“ spýtala som sa priamo. „Že vám poviem, že sme leniví a nespoľahliví? Že nemáme sny, ani túžbu po normálnom živote?“

Zostal zarazený. V očiach sa mu mihlo čosi medzi hanbou a prekvapením. Chvíľu sa pohrával s perom v ruke, akoby hľadal odpoveď, ale žiadna neprichádzala.

„Možno... možno som čakal presne to,“ priznal nakoniec tichším hlasom. „A možno je to chyba, že som veril viac skúsenostiam než ľuďom.“

„Pozrite,“ pokračovala som po chvíli ticha, „ak im dáte prácu, ktorú zvládnu, a nehodíte ich hneď na trojzmennú výrobu, budú vám vďační. A lojálni. Keď dostanú priestor sa zorientovať, dýchať, postupne získajú aj silu ísť ďalej. To je cesta. Dať im viac, než len robotu na prežitie – dať im možnosť rásť.“

Strážca dokov si prešiel rukou po brade, chvíľu nič nepovedal. Potom sa naklonil bližšie k obrazovke: „Nikdy som o tom takto nepremýšľal... Vždy som bral prácu ako skúšku. Buď vydržia, alebo nie. Ale možno máte pravdu – možno práve ten začiatok rozhodne o všetkom.“

Napokon sa narovnal na stoličke a hlasom, v ktorom už nebolo toľko tvrdosti, povedal: „Pani... keď budete mať pripravených ľudí, moje číslo máte. Zavolajte mi.“

Na okamih som sa usmiala – nie víťazne, ale s vdáčnosťou. Nebola to sľubovaná istota, ani garancia. Bola to príležitosť. A v mojom svete práve to znamenalo veľa.

V mojej kajute zavládlo ticho.

Loď sa jemne kolísala na vlnách a drevo občas zapraskalo, akoby sa chcelo ozvať a potom zase stíchlo.

Bol čas vypnúť pracovné senzory, odložiť mapy aj zoznamy, zložiť zo seba všetky úlohy.

Na chvíľu sa ponoriť do ticha, do ktorého nevstupujú telefóny ani hlasy strážcov dokov.

Sadla som si na lôžko, zavrela oči a nechala myšlienky spomaliť. V tom tichu som cítila, ako sa moje srdce opatrne otvára akoby práve ono vedelo, že teraz je priestor hovoriť s Bohom.

„Priateľ môj,“ začala som v tichu kajuty, „odpusť, že sa ti tak málo ozývam. Ale ver mi, celé dni na teba myslím a v srdci ti ďakujem.

Dnes bol ťažký deň. Mala som pocit, že sa nikdy neskončí – plný rozhovorov, plný tých najťažších rozhovorov. Boli chvíle, keď som chcela ujsť, keď som nevládala počúvať ďalšie sťažnosti, ďalšie odmietnutia, ďalšie bolesti.

A predsa som vedela, že si tam so mnou. Že každé slovo, ktoré prešlo mojimi ústami, si mi dal Ty. Že každé povzbudenie, ktoré som dokázala vysloviť, bolo Tvoje, nie moje.

Priateľ môj... ďakujem Ti, že aj keď mlčím, Ty počuješ moje myšlienky. A že aj v mojej únave si Ty moja sila. Ťažko sa bojuje s predsudkami, Pane,“ zašepkala som v tichu. „Ľudia ich nosia zakotvené hlboko v sebe, ako kotvy, ktoré nechcú pustiť.

Nazeranie na ľudí z komunit je často zahmlené a nespravodlivé. Vidia len to zlé, čo sa im potvrdilo raz, dvakrát... a zabúdajú, že nie sme všetci rovnakí.

Aj medzi nami sú dobrí, slušní ľudia. Ľudia, ktorí chcú pracovať, starať sa o rodiny, žiť pokojný a plnohodnotný život. Len ich málokto uvidí takých, akí naozaj sú.“

Na okamih som sa odmlčala a vnímala len kolísanie lode. Potom som dodala: *„Pane, daj mi silu, aby som to pripomínala*

znova a znova. Lebo ak to nevyslovím ja, možno to nepočujú vôbec.“

„Aj ja chcem ísť na strednú školu!“ vyhrkol chlapec, ani sa poriadne nenadýchol. „Ale škola mi nikde neposlala prihlášku.“ Zastavil sa predou mnou ako búrka, čo sa z ničoho nič prezenie cez palubu. Slová z neho padali rýchlo, tvrdé, plné netrpezlivosti a bolesti.

„Hej, postoj, myšlienka!“ natiahla som ruku, akoby som ho chcela pribrzdiť.

Zostala som stáť, prekvapená jeho výkrikom bola to vlastne súčasne prosba aj sťažnosť, túžba aj hnev.

Jeho oči horeli, priam kričali: Nechcem zostať na brehu! Nechcem byť ten, komu nikto nedal šancu!

„Sadni si, prosím, a dýchaj zhlboka,“ usmiala som sa a ukázala mu na stoličku.

„Ja... ja som Ferko,“ predstavil sa chlapec a nasmelo mi podával ruku.

„Ahoj, Ferko,“ stisla som mu dlaň. „Tak s čím ti môžem pomôcť?“

Sklonil hlavu a začal hovoriť potichu, no čím viac slov vychádzalo, tým silnejší bol jeho hlas:

„Skončil som základnú školu... v šiestej triede. A povedali mi, že z takej triedy ma nikde nevezmú na žiadnu strednú školu. Ale ja... ja sa chcem vyučiť. Mám na to právo. Mám právo vzdelávať sa!“

Slová viseli vo vzduchu ako výkrik, ktorý sa nedá vziať späť. V jeho očiach som videla hnev aj smútok, ale aj niečo viac – odhodlanie. Bol to chlapec, čo veril, že život mu môže ponúknuť viac než len prístav plný odmietnutí.

Nastala chvíľa ticha.

Ja som sa stále usmievala a tým úsmevom som ho vyviedla z miery. Nevedel, čo si má myslieť, kam uhnúť pohľadom.

„Usmej sa,“ povedala som ticho, ale pevne. „No tak... lebo ti nepomôžem.“

Nechápavo zažmurkal očami.

„Pomôžete mi?“ spýtal sa nasmelo, akoby ešte stále neveril vlastným slovám.

Naklonila som sa k nemu a položila mu ruku na plece. „Urobím, čo je v mojich silách... a v tvojich snoch,“ dodala som s úsmevom.

Na okamih sa mu kútiky pier pohli, hoci veľmi neisto. Ale v jeho očiach som prvý raz uvidela záblesk, iskru, ktorú tam predtým zadusil hnev.

Pozerala som na Ferka a v jeho očiach som zrazu uvidela samú seba. Ten istý nepokoj, tú istú túžbu dostať sa ďalej, než kam mi dovolili hranice. Spomenula som si, ako som aj ja kedysi veľmi túžila dostať sa na vysokú školu. Ako ma odhovárali, ako mi hovorili, že to nie je pre mňa. A predsa... akási neznáma sila vo mne šepkala: „Zvládneš to. Len sa nesmieš vzdáť.“ Videla som, že rovnaký hlas volá aj v ňom. Možno ešte slabý, neistý, prehlúsený hnevom a smútkom. Ale bol tam. A ja som vedela, že mojou úlohou je ten hlas posilniť, aby mu veril. Bez váhania som zdvihla telefón. V hlave mi ešte zneli Ferkove slová, ale už som vedela, čo treba spraviť.

Vytočila som číslo na strednú odbornú školu v Petržalke. Bol začiatok letných prázdnin, školy prázdne, chodby stíchlí. Ale našťastie som zastihla pani zástupkyňu.

Vysvetlila som jej situáciu a poprosila o možnosť stretnutia. Na druhej strane bolo cítiť chvíľu váhania, ale potom povedala: „Dobre, príd'te. Dohodneme stretnutie s pánom riaditeľom. A nech prídu aj rodičia toho chlapca.“

Zložila som telefón a pozrela na Ferka.

„Tak, mladý muž, usmiala som sa, cesta sa otvorila. Teraz je rad na tebe a na tvojej rodine.“

V jeho očiach sa zračila zmes úžasu a nedôvery. Ako keby sa prvýkrát v živote pred ním naozaj otvorila brána, ktorá bola dovtedy zamknutá.

V horúci letný deň sme vošli do budovy strednej odbornej školy v Petržalke. Chodby boli tiché, len šum ventilátorov sa ozýval z otvorených tried. Ferko kráčal medzi rodičmi, trocha zhrbený, ruky zastrčené vo vreckách. Na tvári mal

napísané všetko – hnev, očakávanie, strach.

V riaditeľni nás čakal pán riaditeľ, vážny muž s okuliarmi, vedľa neho pani zástupkyňa s upraveným účesom a poznámkovým blokom. Obaja vstali, keď sme vošli.

„Tak vitajte,“ povedal riaditeľ. „Počul som, že tu máme mladého muža, ktorý sa nevzdal myšlienky na strednú školu.“

Ferko sklopil zrak, no pani zástupkyňa sa k nemu naklonila.

„Tak čo, Ferko? Prečo chceš ísť ďalej, keď ti vraveli, že to nepôjde?“

Chvíľu mlčal, potom zdvihol oči.

„Lebo nechcem celý život len stáť bokom. Chcem sa vyučiť... chcem niečo dokázať.“

V miestnosti nastalo ticho. Jeho otec si odkašľal a mamina si utierala dľaňou spotené čelo.

Riaditeľ si založil ruky, chvíľu premýšľal a potom sa pozrel priamo na mňa.

„Vidím, že tu niekto v neho verí,“ povedal. „A keď niekto verí, nie je fér hned' zavrieť dvere. Dohodnime sa, že mu dáme šancu – skúšobnú. Uvidíme, ako to zvládne.“

Ferkovi sa vtedy prvýkrát rozžiarila tvár. Bolo to, ako keby mu niekto zapálil svetlo do očí.

Ferkovi rodičia sa na seba neveriacky pozreli. Jeho mama si pritisla dľaň k ústam, akoby nedokázala uveriť vlastným ušiam. V očiach sa jej leskli slzy, no nebol to len smútok – bola to úľava, že dvere, o ktorých si myslela, že sú zamknuté, sa predsa len pootvorili.

„Ďakujem vám,“ zašepkala nakoniec, hlasom, ktorý sa jej triasol. „My... my sme už ani nedúfali. Hovorili nám, že nemá šancu, že ho nikde nevezmú.“

Ferkov otec zostal chvíľu sedieť, akoby sa potreboval spať. Potom sa narovnal a vážne sa pozrel na riaditeľa.

„My ho podržíme. Vieme, že nebude ľahké, aby dobehol, čo zameškal, ale ak dostane šancu, urobíme všetko, čo bude

treba.“

Riaditeľ prikývol.

„To rád počujem. Ak má oporu doma, je väčšia nádej, že to zvládne.“

Ferko sedel medzi nimi, oči rozšírené, pery pevne zovreté. Bol to pohľad chlapca, ktorý si uvedomil, že naozaj začína nový boj – ale tentoraz nebol naň sám.

Prechádzala som sa hore-dole po kajute. Každý krok škripal na drevenej podlahe, akoby aj loď cítila, že sa vo mne mieša nepokoj s radosťou. Pred očami som stále mala Ferkovu tvár – najprv zronenú, plnú hnevu, a potom ten okamih, keď mu zasvietili oči, keď počul slová o šanci.

„Pane,“ zašepkala som do ticha, „Ty si bol dnes v tej riadiateľni. Ty si otvoril dvere, ktoré mali zostať zamknuté.“

Zastala som pri okne kajuty a zahľadela sa na more. Vlny sa prevaľovali, ale nebo nad nimi bolo pokojné. Presne tak je to aj so mnou, pomyslela som si. Vo mne stále búrka, ale nad tým všetkým – Tvoj pokoj.

Z myšlienok ma vytrhol tón telefónu. Trhla som sebou a rýchlo siahla po prístroji. Pohľadom som prebehla po displeji a v očiach sa mi mihla zmes prekvapenia i obáv.

Strážca murárskych dokov.

Práve on. Ten, ktorý rozhodoval, koho vpustí za brány stavieb, kde miešali maltu a stavali múry vyššie než hrdosť.

Na okamih som zaváhala – čo odo mňa bude chcieť? Bude to ďalšie odmietnutie alebo náznak novej cesty?

Stisla som zelené tlačidlo a priložila mobil k uchu. „Áno, pri telefóne Nadežda z Lode Nádejí,“ povedala som pokojne, aj keď mi srdce bilo rýchlejšie než lodné zvony v búrke.

„Pozdravujem vás,“ ozval sa na druhej strane známy hlas. Bol pevný, ale tentoraz v ňom neznela tvrdosť, skôr pracovná vecnosť.

„Volám vám v rámci našej dohodnutej spätnej väzby o hľadaní ľudí, ktorých ste k nám posunuli. Musím povedať

- som spokojný a rád. Ale...“

Na chvíľu sa odmlčal a ja som cítila, že prichádza to dôležité.

„Ale chcem vás poprosiť. Karol - nebol tri dni v práci. A doteraz, počas dvoch rokov, sa mu to nestalo ani raz. Ani raz, že by nedal o sebe vedieť.“

Stíchla som. Karol... práve ten, na ktorého sa spoliehali ako na príklad spoľahlivosti. Cítila som, ako mi srdce spomalilo.

„Rozumiem vám,“ povedala som pokojne. „Ďakujem, že ste mi zavolali. Hneď sa s ním spojím a zistím, čo sa stalo.“

„Budem vám vďačný,“ dodal strážca dokov. „Lebo ak je to len chyba, ktorú vie napraviť, rád mu dám šancu. Ale potrebujem vedieť, že niekto stojí aj za ním.“

Keďže som bola neďaleko, rozhodla som sa, že s Karolom nebudem hovoriť cez telefón. Potrebovala som sa mu pozrieť do očí.

Našla som ho doma. Býval v malom, ošarpanom domčeku so svojou rodinou, ale všade mali krásne čisto - biele záclony v oknách, kvetináče pri dverách, dvorček zametany.

Karol sedel vonku na schodoch a poťahoval z cigarety. Keď ma zbadal, skoro mu vypadla z prstov. Oči sa mu rozšírili a zostal sedieť ako prikovaný.

„Pani, vy ste ako čarodejníca,“ vyriekol prekvapene. „Zjavíte sa, keď vás človek najmenej čaká.“

Usmiala som sa a prekrížila si ruky.

„Mám to brať ako privítanie, alebo sa mám uraziť?“

Na okamih zavládlo ticho, potom sa mu po tvári rozlial úsmev - unavený, ale úprimný.

„Ako privítanie,“ priznal. „Aj keď pravdupovediac... teraz by som sa najradšej niekam skryl.“

„No veru,“ pokračovala som s úsmevom, „len pamätajte, že vás všade nájdem. Či už pri práci, alebo na schodoch s cigaretou.“

Karol sa rozpačito zasmial, no hneď potom sklopil zrak.

„Ale dôvod mojej návštevy je vážny,“ dodala som

a posadila sa oproti nemu. „Neboli ste niekoľko dní v murárskych dokoch. Už im tam chýbate. Čo sa deje? Vidím, že ste zdravý ako buk.

Karol si nervózne potiahol z cigarety, dym sa mu pomaly vinul popri tvári.

Zdravý som... ale,“ zastal a prešiel si dlaňou po kolene, „niekedy sa mi zdá, že ma to celé prevalcuje. Dlhý, rodina, práca... A tak som si povedal, že si oddýchnem. Lenže som nevedel, ako vám to povedať. Hanbil som sa.“

Pozrela som mu priamo do očí.

„Oddych potrebujete, to vám nikto nevezme. Ale mlčať a neozvať sa? To nie je oddych, to je útek. A útek vám môže zavrieť dvere, ktoré sme spolu tak ťažko otvorili.“

Karol sa nadýchol a s povzdychom vyfúkol obláčik dymu.

„A pozrite sa, pani... dva dni pršalo. V kuse lialo, tak som zostal doma. A tretí deň? Horúúúco ako v pekle, nedalo sa vydržať ani v tieni. Tak som bol zas doma.“

Pozerala som naňho a nevedela, či sa mám smiať alebo hnevať. Nakoniec som len zdvihla obočie a jemne sa pousmiala.

„Takže dážd' aj slnko vás rovnako uväznili? To je teda veru silná dvojica protivníkov.“

Karol sa rozpačito zasmial a zahasil cigaretu o betónový schod.

„No... keď to poviete takto, znie to, akoby som bol lenivý.“

„Nie lenivý,“ odpovedala som pokojne, „ale riskantný. Lebo vaša neprítomnosť bola pre strážcov dokov otázkou dôvery. A tú si nesmieme nechať preliať ani dažďom, ani horúčavou.“

Karol stíchol, ruky si preložil na kolená a pozeral do zeme. Už nemal pripravené slová, už len vnímal tie moje.

Ešte stále mlčal, keď som sa k nemu naklonila a povedala pevne, bez úsmevu: „Zavoláte svojmu šéfovi. Hneď. Poviete mu, čo sa stalo. Lebo vy tú prácu potrebujete. Máte rodinu. Máte deti, ktoré vám začali chodiť do školy. A oni potrebujú

vedieť, že ich otec je človek, na ktorého sa dá spoľahnúť.“

Zdvihol hlavu a v očiach mal hanbu, ale aj úľavu – akoby čakal, že mu tieto slová niekto povie nahlas.

„Myslíte, že... že mi dá ešte šancu?“ zašepkal.

„Ak mu ukážete, že ste zodpovedný a úprimný, šancu dostanete,“ odpovedala som. „Ale ak budete mlčať, zavriete si dvere sám pred sebou.“

Siahol do vrečka po telefón a chvíľu váhal. Potom sa pozrel na mňa:

„Tak, pani, buďte pri mne. Ja zavolám.“ Postavila som sa zo schodov a pozrela mu priamo do očí.

„Nie, teraz odídem a zavoláte mu sám. Viete, prečo?“

Krútil hlavou, nervózne si šúchal dlane o kolená.

„Preto,“ pokračovala som, „lebo ja som nebola pri tom, keď ste sa rozhodli ostať doma. Ja som s vami nemlčala tri dni. To rozhodnutie bolo len vaše – a preto aj následok musí byť len váš.“

Otvoril ústa, akoby chcel niečo namietajú, ale slová ostali visieť vo vzduchu.

„Dovidenia,“ dodala som pokojne a otočila sa smerom k bránke.

Za chrptom som ešte počula, ako si potichu zahundral: „Dobre, pani... zavolám.“

Keď som sa otočila, Karol ešte zavolať za mnou: „Nemylim sa – vy ste čarodejnica. A ešte k tomu zlá čarodejnica!“

Zastavila som sa pri bránke a otočila k nemu hlavu. Na tvári sa mi zjavil úsmev.

„Ak myslíte tým, že vás nútím prevziať zodpovednosť, tak áno – som tá najhoršia čarodejnica, akú ste kedy stretli.“

Karol sa nervózne zasmial a zakýval mi cigaretou ako bielou vlajkou. Sedela som vo svojej kajute, opretá o chladné drevo steny, a more za oknom bolo nepokojné ako moje srdce.

Koľkokrát som si už položila otázku: Som na správnom mieste? V tých chvíľach som mala chuť poskladať mapy zo stola a hodiť ich cez palubu. Lebo sa zdalo, že moja loď sa

nepohýna vpred – že vietor fúka proti mne a ja bojujem s vlnami, ktoré ma chcú stiahnuť späť.

Videla som tváre ľudí, ktorým som verila – a oni sa neukázali. Videla som dvere, ktoré sa zatvorili priamo pred mojimi očami. A cítila som, aké ťažké je stať medzi predsudkami strážcov dokov a beznádejou ľudí z brehu.

„Čo ak to nezvládnem?“ šepkalo moje malé ja. „Čo ak im dávam nádej, ktorú neudržím? Čo ak moje slová nepostačia, aby udržali človeka v práci, aby prežil búrku?“

Zdvihla som oči k stropu kajuty. *„Pane,“* zašepkala som, *„daj mi znamenie, že som na správnom mieste. Lebo aj ja sa niekedy cítim, že som sa nalodila na loď, ktorá je priveľká pre moje ruky.“*

Aj keď sú dni plné stretnutí a rozhovorov, rána ma vždy zastihnú s prázdnyimi dlaňami. Akoby všetko, čo som včera vybuodovala, odniesol nočný príliv. Znova a znova začínam budovať odznova. Stavať mosty tam, kde sa rúca dôvera. Hľadať iskru nádeje v očiach, ktoré sa už dávno naučili pozerať len dole. Každé ráno je nová stavba – bez plánov, bez istoty, či vydrží.

A predsa vstávam.

Lebo viem, že niekde tam vonku je aspoň jeden človek, ktorý dnes potrebuje počuť: verím ti. Tak veľa mám s nimi spoločné. Som predsa jednou z nich. Aj ja som vyrastala v chudobe. Poznám hlad, poznám bitku, poznám strach, ktorý sa vkrádal do noci a nechcel odísť ani ráno.

Poznám ten pocit neistoty – keď nevieš, či bude zajtra čo jesť, či sa mama nebude hnevať, či sa otec nevráti s temnou náladou. Pamätám si, ako som rozmýšľala: pôjdem do práce? Alebo tie peniaze na lístok radšej nechám doma mame, aby mala aspoň na chlieb? A tak, pokiaľ to nebolo príliš ďaleko, brala som starý bicykel. Reťaz hrkotala, brzdy pískali, ale niesol ma a ja som šliapala s odhodlaním, že sa nevzdám. Spomienky sa vynorili spoza hustej morskej hmly.

Ako tiene sa plavili ponad hladinu a uprostred mora zavýjali. Ich ston ma štiepil – ostrý a nečakaný, ako keď sekera

pretne suché drevo a ozve sa puknutie, ktoré prenikne až do kostí.

Zrazu som zacítila chlad. Nebol to chlad od mora, ale ten, ktorý sa vkráda do duše, keď človek spomína na dni hladu, na chvíle, keď sa bál aj nadýchnuť.

A predsa, vedela som, že tieto spomienky patria ku mne. Boli to rany, ale aj jazvy, ktoré mi ukazovali cestu.

Ukazovali mi cestu – nerovnú, kamenistú, plnú prekážok.

A predsa, každým krokom som cítila, že ju musím prejsť.

Krváčali malými kvapkami, ktoré zanechávali stopu – ako tiché znamenie, že aj bolesť môže byť kompasom.

Každá kvapka ma učila rozumieť iným. Každá jazva mi pripomínala, že tie spomienky, ktoré krváčali, mi otvorili oči, aby som vedela obviazať cudzie rany. Spomienky boli ako more.

Niekedy kruté – zdvihli sa vo mne ako búrka, bičovali ma vlnami a ja som sa sotva držala nad hladinou.

Inokedy zas tiché – šumeli vo mne ako pokojná hladina, ktorá mi dovolila nadýchnuť sa a pozrieť sa na cestu z odstupu.

Aj keď krváčali malými kvapkami, vždy ukazovali smer.

Ako maják v diaľke, ktorý aj v najhustejšej hmle zažiaril a ukázal, že cesta existuje.

A ja som vedela – nech sú spomienky akokoľvek bolestivé, nesú vo mne kus navigácie.

Bez nich by som možno nevedela, kadiaľ ísť.

Zahľbená do mojej práce som si ani nevšimla, že sa dvere kajuty pootvorili.

Vošla cudzia žena – usmievala sa. Stredná, štíhla postava, blond vlasy jej padali voľne na plecيا.

Zastavila sa uprostred kajuty, akoby tam patrila odjakživa.

„Ahoj, som Silvia,“ povedala sviežo. „Budem tu s tebou sedieť. Som nová kolegyňa.“

Tvárila som sa odmerane, ale vo vnútri ma až neznesiteľne

pálili prsty – niečo jej vyviest', skúsiť, ako zareaguje.

Po chvíli ticha prehovorila: „A čo je vlastne tvojou náplňou práce?“

„Ja?“ zdvihla som oči od papierov a bez rozmyslenia vypálila: „Odpratávam mŕtvolu.“

Silvia vypleštila oči, až som mala čo robiť, aby som sa nerozosmiala nahlas. Chvíľu jej trvalo, kým si uvedomila, že som si z nej vystrelila.

„Jaj, srandistka!“ vykrikla s úľavou a začala sa smiať. „Vidím, že si budeme rozumieť.“

„Myslím si, že áno,“ prikývla som so šibalským úsmevom.

„Hm, mohli by sme si to tu pekne zariadiť, aby sme sa cítili dobre,“ navrhla som, keď sme so Silviou sedeli v kajute.

„A to chceš ako dosiahnuť?“ spýtala sa s pobaveným úsmevom.

„No, prechádzala som sa po palube a všimla som si nejaký ten nábytok,“ priznala som.

„Aha! Už si bola mapovať situáciu?“ žmurkla na mňa.

„Presne tak.“

V tom do kajuty vhupla ďalšia kolegyňa – Ňuňu. „Ahojte, dievčatá! Pomôžete mi?“

„Jasné,“ zvolali sme naraz.

„Potrebujem premiestniť stôl v jednej kajute.“

„Prečo by sme nepomohli dobrej kolegyňi,“ usmiala som sa a vyrazili sme spolu.

V kajute, kde sme presúvali stôl, ma hneď zaujal malý skromný stolík. Bol presne taký, aký som v duchu videla v našej kajute. „Ňuňu, môžem si vziať toto?“ spýtala som sa.

Nepozrela mojim smerom, mávla len rukou: „Jasné, môžeš.“

Ako namydlený blesk som ho už ťahala k nám a víťazoslávne šupla do rohu našej kajuty. „Ha! Hotovo!“ tešila som sa.

Moja radosť však netrvala dlho. Vtrhla Ňuňu, tvár zdesená: „Baby, nevideli ste taký... aha, tu je! Musíme ho vrátiť, lebo to je zo šéfkinej kancelárie!“

„Ale veď si povedala, že si ho môžem vziať!“ bránila som sa.

Ňuňu si plesla dlaňou po čele. „Jaj, prepáč! Myslela som, že ho dáš len na chodbu, kým presunieme stôl, a potom naspäť.“

Zalomila som rukami, sklamaná. „Jaj...“

Dievčatá sa rozosmiali a ich smiech naplnil celú kajutu.

Kráčala som s ruksakom po prístave, ktorý niesol črty kráľovského prístavu – vysoké brány, ozdobné stĺpy a za nimi ruch lodí i ľudí.

Zrazu môj pohľad padol na obrovskú tabuľu s nápisom: STAVEBNÝ DOK.

V tej chvíli sa mi vybavil telefonát so šéfom. Jeho chladný hlas: Rómov neprijímam. Jeden z mnohých, ktorí ma sklamaní.

Nešlo o to, že by som sa nudila – ale rozhodla som sa ho navštíviť. Neohlásene. Možno ho zlomiť. Možno presvedčiť.

Na recepcii sa na mňa nechotne pozrela slečna.

„Ste ohlásená?“

„Nie,“ priznala som sa, „ale náhodou som dnes v prístave. Ak by mal pán riaditeľ čas na krátke stretnutie.“

Slečna si ma premerala, odbehla a po chvíli sa vrátila s úsmevom: „Poďte, má pre vás pätnásť minút.“

Srdce mi podskočilo.

Vo dverách ma privítal muž so širokým úsmevom, podávajúc ruku: „Dobrý deň, vitajte.“

„Dobrý deň,“ odpovedala som a stisla mu dlaň.

Na chvíľu sa zasekol, akoby mu niečo docvaklo.

„Váš hlas mi je povedomý... Už som s vami komunikoval, že?“

„So mnou? Určite nie, som tu prvýkrát,“ odvetila som nevinným tónom.

Zdvihol obočie.

„Nie, telefonovali sme spolu. Vy ste tá pani z Lode Nádejí! A ja som vám vtedy jasne povedal, že Rómov nezamestná-

vam,“ smial sa a siahol po mobile na stole. „Mám tu aj vaše číslo, zavolám naň a uvidíme.“

V tom momente sa z môjho ruksaku ozvalo hlasné drn-drn-drn! Zabudla som vypnúť zvonenie. Riaditeľ vyprskol smiechom, ja som cítila, ako ma zalieva pot.

„Vy ste ale tvrdohlavá a neodbytná!“ vyhlásil pobavene.

Zasmial sa a zakrútil hlavou. „Takýto šach-mat som ešte nedostal,“ priznal.

„Viete, občas aj žulová skala má nejakú tú prasklinu... a vtedy povolí.“ Pozrela som naň s iskrou v očiach. „A myslíte, že sa práve teraz objavila tá vaša?“

Zamyslene sa oprel o operadlo stoličky, prstami prešiel po brade. „Možno áno, možno nie. Ale poviem vám jedno - ešte nikdy ku mne neprišiel niekto takto osobne, s takou tvrdohlavosťou... a zároveň úsmevom. To je kombinácia, ktorej sa ťažko odoláva.“

Ja som len ticho prikývla. Bolo jasné, že hráme o viac než o pätnásť minút.

„Tak sa teda dohodneme?“ spýtala som sa priamo, bez obchádzok. Riaditeľ si založil ruky na hrudi, chvíľu mlčal a potom prikývol.

„Hm... dobre. Mám dve miesta stavebných pomocníkov. Pošlite mi životopisy.“

Usmiala som sa a pomaly vytiahla z ruksaku fascikel.

„Nemusíme čakať. Mám ich tu so sebou.“

Zdvihol obočie a prekvapene sa zasmial.

„Vy ste fakt neodbytná. To je, akoby ste vedeli, že sa nechám zlomiť.“

Podala som mu fascikel.

„Ako vidím, príležitosť si nenecháte ujsť.“

„No viete, pán riaditeľ, príležitosť je ako živé striebro. Stále je v pohybe. Ak ju neuchopíte hneď, vyklízne vám po medzi prsty.“ Na chvíľu zavládlo ticho. Potom sa naklonil nad papiere a usmial sa.

„Možno máte pravdu. Uvidíme, ako sa tí vaši námorníci osvedčia v našom doku.“

Na druhý deň ráno som ich čakala pred bránou doku. Stáli tam dvaja muži, ktorí sa na prvý pohľad podobali na všetkých ostatných, no v očiach niesli niečo, čo ich odlišovalo. Hanbu, neistotu, ale aj iskru nádeje, že dnes by sa mohlo čosi zmeniť. Prvý, vyšší, mal ruky zodraté ako staré lano. Nervózne ich šúchal o seba, akoby sa chcel zbaviť prachu chudoby, ktorý sa ho držal od detstva. Jeho šaty boli vypraté, ale opravené viackrát, než by bolo vhodné priznať. Každý steh na rukáve rozprával príbeh o snahe vyzerat' dôstojne aj vtedy, keď peňaženka ostala prázdna. Druhý, mladší, mal len osemnásť. Oči mal hlboko zapadnuté a pod nimi kruhy, ktoré prežrádzali prebdené noci. Pohrával sa so šiltovkou v rukách, točil ju dookola a vyzeral, akoby chcel každú chvíľu utiecť. Ale zostával stáť - kvôli mame, kvôli súrodencom, kvôli sebe.

„Ste pripravení?“ spýtala som sa jemne, akoby som nechcela narušiť krehkú rovnováhu, v ktorej stáli.

„Pripravení sme boli už dávno,“ odvetil starší a jeho hlas sa na okamih zachvel. Len dvere boli zatvorené.

Mladší prikývol, no nepozrel mi do očí. Skôr kamsi na zem, kde sa pod nohami leskli kovové koľajnice vedúce k žeriavom. Vyzeralo to, akoby hľadal istotu aspoň v železe, keď ju nenašiel v ľuďoch. Prešli sme bránou. Zvuk dokov ich obklopil - búchanie kladív, krik majstrov, škripanie reťazí, šum mora za múrmi. Obaja na chvíľu zastali, akoby vkročili do cudzieho sveta. Riaditeľ ich už čakal. Sedel pri stole, ruky mal založené na hrudi, no v očiach mu svietil záujem. Premeral si ich pohľadom - nie tým povýšeným, ale skúmavým, akoby si chcel byť istý, že unesieme spoločné rozhodnutie.

„Tak vy ste tí dvaja,“ povedal nakoniec. Sadnite si.

Oni však zostali stáť, nieisto, s rukami visiacimi popri tele. Chvíľu vládlo ticho, až som cítila, že sa im trasú koléná. Potom starší prehovoril: „Pán riaditeľ... nevieme veľa, ale vieme robiť. Ruky máme silné a prázdne. Ak nám dáte prácu, naplníme ich poctivo.“ Mladší konečne zdvihol hlavu.

V očiach mal strach, ale aj odhodlanie.

„My nechceme almužnu. Chceme šancu.“

Riaditeľ si pomaly odkašľal. Položil lakte na stôl a nahol sa k nim.

„No dobre. Prijímam vás na skúšku. Ale jedna vec, tu sa nepozerá na priezvisko. Tu sa pozerá na to, či loď stojí alebo sa potopí. Rozumeli ste?“ V ich očiach sa zablysla nádej – krehká, ale skutočná. A v tej chvíli som vedela, že možno práve teraz sa začala písať nová kapitola nielen ich života, ale aj celého doku.

Ráno v doku malo vždy zvláštnu vôňu – zmes oleja, mokrého dreva a morskej soli. Keď sme spolu vošli na pracoviisko, cítila som, ako sa obaja chlapci napli. Ich kroky boli ťažké, ako by vstupovali na palubu cudzej lode, kde každý pohľad mohol byť skúškou. Robotníci si ich hneď všimli. Nieкто zdvihol obočie, iný si odkašľal, ďalší pošepkal čosi kolegovi. Neboli to otvorené slová, ale tie tiché iskry predsudkov, ktoré dokážu páliť silnejšie než oheň.

Starší muž, čo už mal na rukách toľko jaziev, že by sa nimi dala napísať kniha, si utrel dlaň do montérok a zahundral: „Aha, nová posila. Len aby vedeli, na ktorom konci držať kladivo.“ Mladší z Neviditeľných stiahol plecيا. Jeho ruky sa triasli, keď si obliekal starú pracovnú vestu, ktorú mu požičali. Vyzeral, akoby chcel zmiznúť medzi ostatnými, no vedel, že všetky oči sa upierajú práve naňho. Majster ich zaviedol k hromade dosiek. Tu začnete, povedal stručne. Žiadne špekulovanie. Drevo treba preniesť, vytriediť, pripraviť. Starší prikývol a bez slova sa pustil do práce. Každý kúsok dreva bral, akoby to bola jediná šanca dokázať, že má hodnotu. Pot mu tiekol po čele, no ani raz nezastonal. Mladší sa najprv zakoktal, keď mu dali do rúk nástroj, ktorý nikdy predtým nadržal. Skúsil ho, krivo položil, a hneď sa ozval smiech jedného z robotníkov: „No to nám tu bude veselo, keď máme takýchto staviteľov!“ Zalial ho rumenec hanby. Oči mu zvlhli, ale zovrel pery. Zdalo sa, že každým krokom zápasí nielen s doskou či kladivom, ale aj s tým, že niekto

neverí v jeho silu.

V tej chvíli som k nim pristúpila a položila ruku na dosku, ktorú držal. „Každý začína prvým krokom,“ povedala som nahlas, aby to počuli aj ostatní. „Nikto sa nenarodil s kladi- vom v ruke. A kto zabudol, že aj on raz stál na začiatku, nech sa pozrie do vlastného zrkadla.“

Na chvíľu nastalo ticho. Potom starší robotník len kývol hlavou a vrátil sa k svojej práci. Obaja Neviditeľní sa znovu pustili do úloh – pomalšie, ťažkopádne, ale s očami, ktoré ho- reli odhodlaním. A ja som vedela, že toto ráno, ich prvá skú- senosť, je viac než len prenášanie dosiek. Je to skúška odvahy, v ktorej nejde o svaly, ale o to, či dokážu niesť pohľady dru- hých a nezlomiť sa. Ako som mohla bez úvahy vstúpiť do jamy levovej? Stála som pred tými dverami stavebného doku a sama som nechápala, kde som nabrala toľko istoty. Ved' ešte ráno som si v kajute hovorila, že nevládzem, že ma všetky rozhovory vyčerpávajú. A teraz – akoby ma niečo ťa- halo priamo do srdca nepriateľského územia. Možno to ne- bola istota, ale viera. Viera, že aj žulová skala má prasklinu. Že aj ten najtvrďší strážca dokov má v sebe miesto, kde sa dá zaklopať. A možno to bola aj tvrdohlavosť – tá istá, ktorú mi toľkokrát vyčítali. No vedela som jedno: keby som ostala na palube, nikdy by som nezistila, či sa tie brány dajú otvoriť.

V kajute zaliatej slnkom sedela oproti mne mladá ma- mička. Na kolenách držala malé dieťa, ktoré na mňa občas vyplazilo jazyk, akoby skúšalo, či sa usmejem.

Otvorila som zásuvku stola, vytiahla ceruzky a papier a natiahla ruku k drobcovi. „Nechceš si kresliť?“

Dieťa sa usmialo a pozrelo na mamu. Tá prikývla: „Áno, môžeš si kresliť.“

Malá dľaň si hneď uchmatla ceruzku a začala čmárať prvé čiary.

Mladá žena vzdychla a spustila:

„Pozrite sa... ja bývam v komunite. V dome, čo má len jednu miestnosť. Bez vody a bez elektriny. Pre vodu si

chodím do stredu dediny – a musím mať žetón. Bez neho mi ju nevydajú.“

Na chvíľu sa odmlčala, pohladila dieťa po hlávke a pokračovala: „Mám doma sedem detí. Sedem! A manžel chodí len na brigády. To, čo zarobí, nám hneď stiahnu zo sociálky. Takže nakoniec máme ešte menej, ako keby nešiel nikam.“

Jej hlas sa triasol, ale oči zostávali pevné. Bola to úprimnosť ženy, ktorá už dávno nemala čo stratiť – len túžila, aby jej niekto konečne načúval. Nechala som ju hovoriť. Nech sa jej srdce otvorí, lebo som cítila, že sa už možno dusilo pod ťarchou toľkých starostí.

„Pozrite sa,“ začala opäť a z kabelky vysypala pár mincí na stôl. Drobné sa rozkotúľali a zacinkali o drevo.

„Toto mám. A teraz rozmýšľam – kúpiť niečo na varenie? Alebo dať deťom do školy? Každý deň tá istá voľba.“

Zdvihla oči, plné únavy.

„A tak vám závidím. Aj ja by som šla do práce. Aj ja by som chcela mať chvíľku pre seba. Len chvíľku, kde by som nebola len mama, len tá, čo stále dáva a nič nedostane späť. Ale nemôžem. Moje deti sú len so mnou, od rána do večera.“ Stíchla. A v tom tichu bolo cítiť viac, než by vyjadрили slová – jej hlad po pokoji, po uznaní, po obyčajnom ľudskom dychu.

Ticho. Bez slov sme sa na seba pozerali. Bála som sa, že keby som prehovorila, uvoľnil by sa prúd slz, ktorý mám tak prísne ukrytý.

Život tejto ženy som už raz videla. Bol to život mojej mamy. A spolu s ním tisícov ďalších mám, sestier, dcér, ktoré niesli na pleciah bremená, aké by neuniesli ani muži so svalmi ako lodné laná. Jej bolesť a smútok ma zatlačili hlbšie do stoličky. Akoby som zrazu sedela pod tou istou ťarchou. V jej očiach sa mi odrážalo moje vlastné detstvo – prázdne ruky, neisté rána, rozhodnutia medzi chlebom a cestou do školy.

„Koľko rokov má vaše najstaršie dieťa?“ spýtala som sa.

„Bude mať devätnásť,“ povzdychla si. „Nešiel do školy.“

Chcel ísť pracovať, aby nám pomohol. Ale nikde ho nechcú zobrať.“ Jej hlas sa pri poslednej vete zlomil. Položila dľaň na koleno dieťaťa, čo sedelo na jej nohách, akoby v ňom držala zvyšok nádeje pre všetky svoje deti.

„Viete, pani,“ pokračovala po chvíli, „on sa snaží. Ale keď počujú jeho priezvisko, zavrú sa dvere. A on potom chodí domov so zvesenou hlavou. Ako keby už v devätnástich niesol na pleciah hanbu celého sveta.“ Videla som pred sebou chlapca, ktorému detstvo zobrali priskoro – ako keby mu niekto namiesto hračky podal ťažký kufor a prikázal: „*Nes to, je to váš každodenný chlieb.*“ Namiesto učebníc drží v rukách lopatu, namiesto snov o budúcnosti počíta drobné mince, ktoré aj tak nestačia. V jeho veku by mal ešte veriť, že svet patrí jemu, že pred ním leží otvorené more. Ale on stojí na brehu s vedomím, že loď preňho nikdy nepripláva. Čelí pohľadom, ktoré hovoria viac než slová – že pre jeho priezvisko, pre pôvod, pre chudobu, sú dvere zatvorené ešte skôr, než sa stihne nadýchnuť.

A tak namiesto úsmevu nosí v očiach ťarchu, ktorá mu neprináleží. Devätnásť rokov a v jeho kroku je únava muža, čo už dlho kráča proti vetru. V každom návrate domov je cítiť jeho mlčanie, to tiché, ťažké, ktoré matka rozpozná, lebo sama cíti tú istú soľ bolesti na jazyku. Matka sklonila hlavu, jej prsty jemne hladili vlasy menšieho dieťaťa. V tom dotyku bola ukrytá celá jej modlitba: nech aspoň toto jedno dieťa nemusí niesť taký kríž. Ja som mlčky prikývla. Bolelo ma to. Lebo v jeho príbehu som videla tváre mnohých ďalších mladých, ktorí by mohli stáť pri miešačke, v obchode či dielni – a namiesto toho stáli za múrmi predsudkov.

Položila som ruky na stôl a naklonila sa k nej.

„Tak ho pošlite za mnou. Nech príde. Niečo vymyslíme.“

Na chvíľu na mňa neveriacky pozerala, akoby sa bála, že som to nepovedala vážne.

„Naozaj?“ zašepkala.

„Naozaj,“ prikývla som pevne. „Každý si zaslúži šancu. Aj váš syn.“

Do očí sa jej nahrnuli slzy. Ale tentoraz to nebol len smútok bola to aj úľava. Ako keby jej niekto prvýkrát povedal: váš syn nie je len problém. Je človek, ktorý môže niečo dokázať.

Dieťa na jej kolenách medzitým kreslilo čiaru cez celý papier a hrdo ju zdvihlo, aby nám ju ukázalo. Usmiali sme sa obe. Bol to maličký zázrak – kým my sme hovorili o budúcnosti, jej dieťa si ju už kreslilo. Pani odišla a v kajute zostalo ticho. Len ja a moje spomienky. Obraz tej ženy sa vo mne spojil s obrazom mojej mamy. Jej bolesť sa preliala do maminej bolesti. A tá fácha bola zrazu neúnosná. Videla som mamu, ako stojí v obchode. Únavou zhrbená, v ruke zvierala pár drobných, ktoré nestačili ani na chlieb. A čakala. Čakala, kým sa vedúca zľutuje a zapíše jej malý nákup „na sekeru“. A vedľa nej som stála ja, strapatá, zašpinená, s očami, ktoré sa hanbili pozrieť na ostatných. Bola som dieťa, ale cítila som sa, akoby som niesla celý mamin kríž. Stála som pri nej ako nemý tieň, snažila sa vtlačiť do kúta, aby si ma nikto nevšimol. Ale hanba horí, aj keď sa skrývaš. Mala som roztrhnuté pančuchy, na kolene zaschnuté blato a vlasy, ktoré sa už nedali učesať ani prstami. Každý pohľad, ktorý na mňa padol, bol ako trň. Mama sa nepýtala, neprosila – len stála so sklopenou hlavou, akoby ju ťahali k zemi všetky nevypovedané roky biedy. A ja som cítila, ako sa vo mne niečo trhá. Dieťa by malo cítiť ľahkosť, smiech a huncútstva, ale ja som cítila ťažobu – ako keby mi na pleciach pristála celá loď naložená jej starosťami. Vtedy som pochopila, že chudoba nie je len o prázdnej peňaženke. Je to aj o pohľadoch – o tých, čo sa rýchlo odvrátia, aj o tých, čo sa vpíjajú do teba, akoby skúmali, či si hodná vôbec stáť v rade. Naša večná spoločníčka bola tichá hanba. Nikto ju nevidel, ale ja som ju cítila na pokožke ako chlad, čo preniká až do kostí. Keď vedúca nakoniec kývla a položila na pult bochník chleba, mama si ho pritisla k hrudi, akoby držala vzácny poklad. V tej chvíli som chcela zakričať, roztrhnúť ticho a povedať: „*Vidíte ju? To je moja mama. Najsilnejšia žena na svete.*“ Ale namiesto toho som

stála, zovretá hanbou aj obdivom, a vedela som, že ten obraz vo mne zostane navždy.

Ten obraz ma pichol priamo do srdca. Lebo som vedela, že dnes stojí v tom istom obchode ďalšia žena. A s ňou jej deti. História sa opakuje. Slzy si nepýtali povolenie.

Bez klopania sa skotúľali po mojich lícach, pálili pavučiny spomienok, ktoré som si tak dlho nechávala zaprášiť.

Pomaly putovali, jedna za druhou, a nechali po sebe pramienky úľavy.

Bolelo to, no zároveň som cítila, ako sa vo mne niečo uvoľňuje, ako sa odplavuje starý tichý krik.

Liečili moju dušu – nie rýchlo, nie naraz, ale ako voda, ktorá si trpezlivo hľadá cestu aj cez najtvrdšiu skalú.

„Ahoj, ako ide škola?“ vytrhla ma z myšlienok námorníčka.

„Pomaly... ale isto,“ usmiala som sa, hoci vnútri sa mi rozbúchalo srdce.

V tej chvíli som pocítila zvláštny pocit zodpovednosti. Uvedomila som si, že o necelý mesiac ma čakajú štátnice. Slovo, ktoré sa vo mne ozývalo ako úder zvona – štátnice.

Ako to všetko zvládnem?

Moja bakalárka je síce hotová, ale téma, ktorú som si vybrala, nie je vôbec ľahká. Exekúcie. Slovo, ktoré v sebe nesie toľko bolesti a nešťastia. Slovo, ktoré som neštudovala len v knihách, ale zažívala na vlastnej koži aj v príbehoch ľudí, ktorých stretávam.

Cítila som, ako sa mi v hrudi mieša strach s odhodlaním. Bolo to, akoby som stála na palube pred veľkou búrkou – viem, že sa blíži, viem, že jej neujdem. A predsa musím vyraziť.

Téma mojej práce – exekúcie – ma ťažila ako ťažký balvan.

Nie je to len akademická téma. Nie je to len súbor paragrafov a čísel. Pre mňa je to slovo, ktoré má tvár. Tvár ľudí, ktorých som stretla. Tvár mojej rodiny. Dokonca aj kúsok mojej

vlastnej tváre.

Keď som čítala odborné knihy, nevidela som v nich len teóriu. Videla som príbehy – zhabané byty, ľudí vyhodnených na ulicu, deti, ktoré zrazu stratili detskú izbu aj istotu.

Každý odsek, ktorý som napísala, ma pálil. A predsa ma posilňoval. Lebo som vedela, že nepíšem len kvôli známke, ale kvôli pravde. Že moja práca môže byť hlasom tých, ktorých nikto nepočúva. A tak som si povedala: možno ma exekúcie ťažia, ale práve preto mám právo – a aj povinnosť – o nich hovoriť.

Sadla som si do svojho kúta a zhlboka sa nadýchla, ako keby vzduch v aule mohol naplniť moje prázdne dlane silou. Okolo mňa pobehovali šepkajúce hlasy ostatných – mladíci s očami takými bdelými, že som im závidela ľahkosť bytia. Ja som prišla dobiehať oneskorené hodiny života, nielen prednášky.

Modlila som sa potichu: „Pane, buď so mnou.“ Ruky mi, ešte stále držiace knihu správneho práva, trochu treskli, akoby sa v nej skrývalo celé moje dávne i dnešné ja. Musím to zvládnuť. Musím byť sama sebou.

Za dverami sa zabuchlo a do sály vstúpil profesor – ten, pred ktorým som vždy cítila rešpekt ako pred majákom. Jeho hlas zaznel pevne: „Dobrý deň, tak vás srdečne vítam.“ Ten tón mi rozozvučal v ušiach celé tri roky – prednášky, skúšky, nočné zápisky, drobné víťazstvá i pády.

Keď nás privítal a jeho hlas znelo aulou, urobila som krok spoza mramorového múru.

Na chvíľu prestal rozprávať. Jeho pohľad sa zastavil na mne.

Prekvapenie mu rozžiarilo tvár a v kútikoch úst sa mu objavil úsmev.

Bol zvyknutý vídať ma v športovom oblečení, s vlasmi stiahnutými do vrkoča. Takto som prežila väčšinu dní – praktická, nenápadná, pripravená rýchlo utekať od jednej povinnosti k druhej.

Ale nie dnes.

V tento dôležitý deň som mala na sebe čierne šaty, ktoré mi ladne obopínali postavu. Na krku sa trblietal strieborný náhrdelník – ako malý kúsok odvahy, ktorý som si priniesla so sebou. Vlasy som nechala voľne padať po pleciach, nech zakryjú moje rozpaky.

Zastavila som sa, jemne prikývla hlavou na znak pozdravu.

On sa usmial – ten úsmev mi hovoril: vidím ťa inak.

Vedela som, že z mojich očí číta rozpačitosť, že by som sa najradšej znovu skryla za ten mramorový múr. Ale už bolo neskoro. Urobila som krok dopredu a ten krok patrilo mne.

„Nesmiete sa vy sama vyhodiť zo štátnic...“

Tieto slová mi stále zneli v ušiach. Pani zo študijného ich povedala pokojne, no akoby nimi otvorila v mojej hlave ozvenu, ktorá sa nechcela stratiť.

„Toto nie je len taká obyčajná skúška...“ pokračovala jej spomienka vo mne. A ja som cítila, ako mi srdce búcha rýchlejšie.

„My vám tu všetci držíme palce...“ zopakovala som si v duchu, akoby som sa chcela chytiť toho lana, ktoré mi hodila.

„Smiete byť na seba prísna...“ zaznelo napokon, a ja som sa pri tom zachvela. Áno, smiem byť prísna, ale nie tak, aby som sa sama zničila.

Nervózne som sa prechádzala po chodbe a každé jej slovo som v sebe prevracala znovu a znovu. Boli ako maják – krátke, jasné svetlá v tme, ktorá ma obkolesovala pred dverami, za ktorými sa rozhodovalo.

Keď zavolali moje meno, akoby sa čas zúžil. Ocitla som sa pred komisiou – svetlom osvetlený stôl, tváre, ktoré sa zdali byť za sklom, papier v mojich rukách. Vytiahla som si dve otázky a na chvíľu bol okolo mňa len šum; počula som kolegu, ako rozpráva, ale jeho hlas sa pomaly vzdŕaľoval, až sa rozplynul v mojom vlastnom svete.

Prepla som sa dnu – do miesta, kde zostávalo iba

dýchanie, myšlienky a tie dve vety na papieri. Cítila som, že nadchádzajúcich pätnásť minút nie je obyčajných pätnásť minút. Bolo to viac: dôležitý okamih, ktorý sa vypína ako most medzi tým, kým som bola doteraz, a tým, kým chcem byť. Srdce mi bilo v ušiach, ruky sa mi trochu triasli a pred očami sa mi premietali všetky dni, ktoré ma sem priviedli.

Keď som po niekoľkých minútach vyšla na chodbu, cítila som úľavu.

Ale spolu s ňou aj zvláštnu prázdnotu. Túžila som len po jednom – ísť domov a byť chvíľu sama pre seba.

„Ty sa netešíš?“ ozývali sa hlasy naokolo, smiech a výskania kolegov, čo objímali jeden druhého.

Nechápavo som sa obzerala. Čo je to so mnou? Prečo necítim tú istú radosť?

Stála som medzi nimi ako hosť na cudzej oslave.

Možno to bolo vyčerpanie, možno ťarcha všetkých rokov, čo som dobiehala. Možno vedomie, že tento okamih nie je cieľom, ale len zastávkou.

V ich smiechu som počula začiatok. Vo mne ešte doznieval boj.

A tak som len ticho stála, počúvala vlastný dych a hovorila si: radosť príde neskôr. Teraz potrebujem najprv vydýchnuť.

Do mojej kajuty vstúpila päťica žien. More šumelo za oknom, no ich kroky boli rozhodnejšie než akýkoľvek príboj. Jednu z nich som hneď spoznala – Ninu. Jej tvár som už raz videla, jej hlas som už počula medzi príbehmi komunity.

„Prišli sme za vami s prosbou,“ začala, a ostatné ženy stíchli, akoby jej dali priestor hovoriť aj za ne.

„Aj my máme občianske združenie. Pomáhame našim v komunite, ako vieme. Len teraz... teraz potrebujeme, aby ste nám pomohli vy.“

Ich oči sa upierali na mňa – zmiešané odhodlanie a únava, akú poznajú len tí, čo dlhé roky nesú na pleciach bremená iných.

Na okamih som stratila reč. Vždy som bola tá, ktorá

prosila o šancu pre ľudí z komunity. A teraz stáli predou mnou ženy, ktoré prosili o šancu pre svoje združenie.

Cítila som, ako sa vo mne rozlieva zvláštny pokoj aj triaška zároveň. Bol to okamih, v ktorom som pochopila: moja cesta sa rozširuje. Už nejde len o jednotlivcov. Ide o celé skupiny, ktoré potrebujú mať svoj hlas, svoje miesto na palube.

Nina sa nadýchla, pozrela na mňa a pokračovala:

„Neprišli sme žiadať o peniaze ani o sľuby, ktoré sa nedajú splniť. Potrebujeme vašu podporu... a spoluprácu.“

Jedna zo žien vedľa nej prikývla. „Robíme, čo vieme. Organizujeme stretnutia, snažíme sa povzbudzovať rodiny, učiť ich, aby verili svojim deťom. Ale samy nevládzeme všetko.“

„Ak budeme spolupracovať,“ nadviazala Nina, „nás hlas bude silnejší. Ľahšie otvoríme dvere, ktoré sa nám doteraz zatvárali pred nosom. Vy už viete, ako hovoriť so strážcami dokov. My vieme, čo ľudia v komunitách prežívajú deň za dňom. Ak to spojíme... dokážeme viac.“

Na chvíľu sa odmlčala a jej pohľad sa zahľadel na polohotovú loď v doku. Neviditeľní nechcú len stáť s vystretou dlaňou. Aj oni chcú priložiť ruku k dielu. Chcú byť oporou, pomocou, nie príťažou. Keď im dáme možnosť pracovať v dokoch, budú si môcť zarobiť na chlieb, učiť sa remeslu a pri tom budú cítiť, že patria do posádky. Že ich ruky majú hodnotu.

Jej hlas znel rozhodne, no zároveň v ňom bolo čosi nežné, čo sa dotýkalo každého, kto počúval. Veď loď sa nestavia len z dosiek a kincov. Stavia sa aj zo srdca. A práve to Neviditeľní vedia ponúknuť – svoju silu, svoje skúsenosti, aj svoje sny. Ak im dovoľíme vstúpiť do dokov, naučia sa veriť sebe aj ostatným. A to je najväčšia kotva, ktorú môžeme spoločne spustiť.

Ich slová vo mne rezonovali. Nebola to prosba slabých. Bola to výzva rovnocenných. A ja som cítila, že tento okamih môže byť začiatkom novej flotily na našej spoločnej plavbe.

Prečo práve ja?

Táto otázka mi okamžite vystúpila v hlave, keď na mňa všetky tie ženy upreli oči. Boli sme v mojej kajute, slnko zalievalo steny a ja som sa cítila menšia než kedykoľvek predtým.

Čím som si zaslúžila ich dôveru? Ja, ktorá som ešte pred pár rokmi zápasila s vlastnými dlhmi a hanbou, či vôbec dokážem udržať krok?

Oni vo mne videli oporu. Ja som v sebe cítila len obyčajného človeka – unaveného, pochybujúceho, často padajúceho.

„Prečo práve ja?“ opakovala som si v duchu, kým ony hovorili ďalej.

A predsa... akoby niekde hlboko vo mne ktosi zašepkal: Práve preto ty. Lebo poznáš cestu od dna až sem. Lebo tvoje jazvy sú tvojím kompasom.

Nie, môj Pane... ja neprosím o toľkú zodpovednosť.

Bojím sa. Mám strach, že neunesiem váhu, ktorú mi chcú vložiť do rúk.

Bojím sa, že ak poviem „áno“, vstúpim na cestu, ktorá ma presiahne, ktorá ma zlomí.

Pane, ty vieš, čo je v mojom srdci. Vieš, že nechcem byť pyšná. Že sa desím chvíle, keď by ma pýcha zrazila na kolena, nie pred tebou, ale pred vlastným egom.

Daj mi, prosím, tichú pokoru. Daj mi srdce, ktoré zostane mäkké, aj keď budem niešť zodpovednosť.

Nech ma sila nezmení na tvrdosť, ale na oporu.

Nech moja cesta nikdy nie je o mne, ale o tebe a o tých, ktorých ku mne privedieš.

Zaujalo ma jej odhodlanie.

V očiach jej horel oheň, ktorý nezhasili ani roky bojov, ani sklamaní, ktoré musela niešť. Ten plameň bol jasný, ale nebol pyšný. Bol to oheň, ktorý hreje, nie spaľuje.

A popri tom všetkom – jej pokora.

Nebola to pokora, ktorá by lámala chrbticu. Bola to pokora ženy, ktorá vie, že sila prichádza až vtedy, keď človek dokáže

skloniť hlavu a napriek tomu kráčať ďalej.

Stála predou mnou ako niekto, koho nemožno prehliadnuť. A predsa v nej nebolo ani štipky chvastúnstva. Len tichá, pevná vôľa.

Cítila som, že sa jej slová vpíjajú do mňa ako atrament do papiera. Bola tým, čo som hľadala.

Tmelom, ktorý spája ostrov obývaný neviditeľnými.

Nie hlasnou vodkyňou, ktorá by kričala a udávala smer, ale jemnou silou, ktorá spája ľudí tak, že začnú veriť, že patria k sebe.

Na ostrove, kde boli celé rodiny odsunuté na okraj, skryté pred očami sveta, práve ona bola tým, čo držalo spoločenstvo pokope. Jej odhodlanie, oheň v očiach a pokora sa stali mostom medzi dušami, ktoré by inak mlčky kráčali každá vlastným smerom.

V jej prítomnosti som cítila, že neviditeľní prestávajú byť neviditeľní. Že cez ňu sa ich tváre stávajú zreteľné, ich hlas počuteľný.

A v duchu som vedela, že tento ostrov nebude už nikdy taký istý. Neviditeľní...

Kto sú?

Sú neviditeľní preto, že chcú byť neviditeľnými?

Alebo sa len my tvárime, že ich nevidíme?

Možno je to tak, že sa nám nechce pozeráť ich smerom.

Možno je jednoduchšie odvrátiť pohľad a predstierať, že tam nie sú. A predsa tam stoja.

Žijú vedľa nás, kráčajú tými istými cestami, no my si ich nevšimame.

A tak sa stávajú neviditeľnými – nie preto, že by chceli, ale preto, že sme ich tak pomenovali my.

„Počúvate ma? Kam ste sa stratila?“ ozvala sa jedna z nich, jemne, akoby sa bála prerušovať ticho, ktoré medzi nami zavládlo.

„Len som si na chvíľu vyšla na prechádzku,“ odpovedala som s úsmevom, sadla si bližšie k stolu a pozrela na každú z nich. Slnko cez okno kreslilo na podlahe pásy svetla,

a v tom svetle som videla v ich tvárach viac než slová dokázali povedať.

„Myslíte, že by sme mohli byť aj my užitočné?“ spýtala sa ticho ďalšia. Hlas mala chvejúci sa, no v otázke bola aj výzva, túžba, ktorá sa skrývala v každom kroku, v každom dni, čo prežili.

Pozrela som na ne a odpoveď prišla prirodzene, bez rozmýšľania. „Vy? Dievčatá, vy už ste užitočné.“

Na chvíľu nastalo ticho. Potom sa v očiach objavil ten zvláštny záblesk, zmes prekvapenia a úľavy. Niektoré si rukou pretreli oči, iné stiahli plecía s ľahkým smiechom, ktorý vychádzal z hrdla ako výdych, čo uvoľní zaťažené svaly.

„Viete prečo?“ spustila som pomaly, lebo som chcela, aby každé slovo dopadlo presne tam, kde má. „Lebo ste tu. Lebo prichádzate. Lebo sa neskrývate. Už tým dávate nádej. Užitočné nie sú len tie veľké veci, ktoré sa zapíšu do novín. Užitočné sú ruky, čo podajú chlieb, ucho, čo vypočuje, tvár, čo zostane, keď všetci ostatní odídu.“

Pomaly sa postavili a začali hovoriť najprv nesmelo, potom istejšie. Rozprávali o stretnutiach v obci, o veciach, ktoré robili doteraz, o tom, čo by chceli skúsiť. Ich slová mi pripomínali malé kľúče, ktorými otvárali dvere, ktoré boli roky zatvorené. Usmiala som sa na ne. „Tak poďme urobiť prvý malý krok spolu,“ navrhla som. „Nie sľuby na papieri, nie veľké reči – jeden konkrétny krok, ktorý spravíme hneď. Len aby ste cítili, že nie ste samy.“ A v tom tichu, ktoré nasledovalo, som vedela, že niekde, medzi ich dychmi a mojím rozhodnutím, zakvitá nová loď – malá, pevná a pripravená uniesť viac, než by sa na prvý pohľad zdalo.

Prechádzala som sa po brehu, nohy sa mi zabárali do mokrého piesku. Každý krok zanechal odtlačok, ktorý vzápätí zaliala voda, no stopa, ktorú vo mne zanechali tie malé ženy, nezmlzla. Vracali sa ku mne ich tváre, ich otázky, ich túžba byť užitočné. Nedali sa odsunúť nabok, nedali sa potlačiť. Moje myšlienky sa k nim vracali ako vlna, čo sa znova a znova láme o breh. Stretnutie s nimi mi pripomenulo dávne

roky v Krakove, keď som ešte ako rehoľná sestra chodievala do komunity rumunských Rómov. V pamäti sa mi vynorili úzke uličky, skromné domčeky a deti, ktoré sa ma držali za ruky, akoby som bola mostom do iného sveta. Vtedy som prvýkrát cítila, že aj tí, ktorých svet nechce vidieť, môžu byť mojimi učiteľmi.

A teraz, po toľkých rokoch, som znova stála na prahu toho istého poznania, že moja cesta sa vždy bude krížiť s cestou neviditeľných. Lebo oni mi ukazujú, čo znamená skutočná sila, odvaha a pokora.

Krakov... mesto, ktoré sa mi dodnes vynára v spomienkach ako mozaika kontrastov. Jeho srdcom bolo vždy námestie – Rynek Główny, obrovský priestor, kde sa miešali turisti s domácimi, vôňa kávy s pachom konských záprahov, smiech študentov s krokom rehoľníkov. Uličky okolo námestia boli úzke, dláždené kameňmi, ktoré pamätali storočia. Po daždi sa leskli, a keď po nich prechádzali ľudia, ozýval sa klepot ich krokov ako tlmená hudba. Nad mestom sa týčila Wawelská katedrála, symbol hrdosti a viery, miesto, kam prichádzali davy. Ale mňa to vždy ťahalo na okraj. Tam, kde sa za leskom centra končil chodník a začínal iný Krakov, ten chudobný, opustený, často prehliadaný.

Práve tam, na periférii, som nachádzala komunity rumunských Rómov. Kým turisti obdivovali oltáre a múzeá, ja som sedávala na nízkych stoličkách medzi ženami, ktoré mi ponúkali chlieb, hoci samy mali málo. Krakov bol pre mňa mestom dvoch svetov. Jeden svet lesklý, plný histórie, kultúry, vznešených melódií z Mariánskeho kostola. A druhý tichý, prehliadaný, kde sa život niesol v rytme každodenného boja o prežitie. A práve v tom druhom svete som sa učila najviac.

Dnes, bez habitu, v civile – a predsa s tým istým srdcom sedím na palube Lode Nádejí a plávam sa od brehu k brehu. Každý ostrov, ktorý míňame, rozoznávam ako nové miesto bolesti i nádeje; svet chudoby a neviditeľných sa mi odhaľuje krok za krokom.

A v tom tichu si kladiem otázku: Ako by vyzeral môj život,

keby som zostala? Keby som v ten deň nepovedala: Cítim, že sem nepatrím a nechala sa habitom objať navždy.

Predstavím si to jasne, ako obraz v zrkadle.

Zostala by som v ráme kláštora. Každé ráno by sa začínalo zvonením, obed by mal svoj čas, modlitba svoj poriadok. Moje dni by sa krútili okolo liturgie, práce v komunite, ticha, ktoré lieči. Boli by tam rituály, čo dávajú tvar dňu, pravidelné zakročenia, jasné hranice, menej neistoty o tom, kedy sa má čo stať. Moje ruky by vedeli zašpicatiť chleby, rozdeliť lieky, vložiť deťom knihu do rúk s láskavým slovom. Pokoj by bol istý – pevný breh, ku ktorému sa vracia loď.

Ale čo by som obetovala?

Možno by som nikdy neprešla niektorými mostami, ktoré stáli medzi mnou a ľuďmi na okraji. Možno by som nepoznala tváre tých, čo volajú zo zabudnutých ulíc, lebo mnohé dvere by zostali zatvorené len preto, že ich meno nebolo napísané v záznamoch. Moja viera by mala inú podobu, možno hlbšiu v tichu modlitby, ale možno menej drsnú, menej znepokojenú realitou exekúcií, telefónnych rozhovorov so šéfmi, s ktorými sa hádam a presviedčam. Zostala by som, možno by som mala viac pokoja na duši. Ale tie hlasy, ktoré som dnes počula Ferkove a tej mamičky s drobnými v dlani, možno by zostali len listom do spomienok, niesli by sa ako náznak príbehu, do ktorého som nezasiahla. V tej inej verzii by som bola bezpečná, súčasťou istoty, no istota by mala mantinel: videla by som problémy z diaľky, cez okno, nie z peróna, kde sa špinia topánky a plačú deti. Nebolo by tam možno to rázne tlačenie na pľúca, ktoré ma núti konať práve teraz. Nevedela by som, ako chutí tá krvavá ruka pomoci, keď človek podá niečo viac, než len slovo.

A predsa to nie je čiernobiele. Zostávajú i hodnoty, ktoré by som si odniesla do civilu: disciplína, modlitba, schopnosť byť ticho a počúvať. Možno by som bola iná sestra, inak pôsobiaca. Možno by som zostala mostom medzi dvoma svetmi v inom tvare cez školu, cez organizáciu, ktorá by mala inú tvár, ale rovnaký cieľ. Dnes však viem: keď som povedala

nepatrím sem, otvorila som si priestor, kde sa moje rany stali mapami a moje jazvy kompasom. Nie pre vďaku alebo pre obdiv pre to, že ma to postavilo tam, kde môžem hodiť lano. Nie som úplne zvesená z habitov minulosti, ich rytmy sú vo mne; a nie som odetá do nich a práve to mi umožňuje vstúpiť medzi ľudí tak, ako to robím dnes.

Tak teda ktorá z tých dvoch ciest je lepšia? Možno žiadna. Každá by mi dala niečo, a každá by si vzala niečo iné. A možno je to práve tá dnešná neistota, tá kombinácia modlitby i boja, čo mi dovolila byť tým tmelom, či už na lodi alebo na ostrove obývanom neviditeľnými. V srdci mi ostáva ticho, vďaka i smútok, pokora i strach a s tým žijem. Pretože každý výber má svoje dôsledky. A ja som si zvolila cestu, ktorá ma učí stáť v búrke, hádzať laná a veriť, že niekto sa ich chytí. Nepomínaj, neotváraj staré rany...

V srdci som pocítila tichý varovný hlas – nie rozkaz, skôr nežné upozornenie, akoby starý lodný zvon zaznel len pre mňa. Zastavila som sa uprostred kajuty, položila dlane na chladné drevo stola a nechala oči sklzánuť na more, ktoré sa lesklo ako milosť.

„*Ži prítomnosťou,*“ zašepkal ten vnútorný hlas. A ja som sa nadýchla tak hlboko, až sa mi v hrudi uvoľnil uzol, ktorý ma dusil ako zamotané lano.

Bolo to, akoby som doteraz stále pozerala na mapu budúcich plavieb a pritom zabúdala, že loď sa hýbe tu a teraz, že more pod ňou je živé, nie nakreslené. Cítila som drevo pod prstami – jeho chlad mi pripomínal, že stojím na pevnom trupe, že napriek všetkým búrkam sa ešte nepotopil. Vietor, čo sa dotýkal mojej tváre, bol ako nežná dlaň, ktorá sa prihovára: „*Si nažive, ešte stále plávaš.*“ Moje srdce bilo rytmom mora. A ja som si uvedomila, že niekedy naozaj stačí len byť – ako kotva, ktorá nekľže ďalej, ale pevne sa zapustí do dna. Neprežívať minulé búrky, nepredbiehať budúce vlny, ale cítiť túto chvíľu. Chvíľu, ktorá je ako svetlo majáka: malé, ale dosť silné na to, aby ťa udržalo nad vodou. Sústredila som sa na jednoduché veci: na teplý šálik v rukách, na rytmus vln,

na jemné šumenie listov v rohu kajuty. Každý malý detail ma ukotvil bližšie k dnešku. Sľúbila som si ticho: nechať spomienky stáť tam, kde majú svoje miesto v denníku, v modlitbe, nie v každom dychu. Dnes dýcham pre tých, čo stoja predou mnou, pre deti, čo kreslia, pre ženy, čo hľadajú odvahy. Byť prítomná neznamená zabudnúť. Znamená to milovať ten okamih tak, aby ma nezlomil, ale dal silu konať teraz. A tak som pomaly vstala, natiahla sa a išla medzi nich s otvoreným srdcom, no bez zbytočného otvárania rán.

Sedela som na brehu a nechala sa hojdať tichom, ktoré liečilo moju dušu. Vlny sa lámali o piesok a ich šepot ma upokojoval, keď vtom som v diaľke zazrela osamelý čln. Jeden jediný pasažier. Kto to je? prebehlo mi hlavou. Čln sa priblížil k brehu a z neho vystúpilo dievča. Vlasy malo pevne zopnuté do copu, tvár opálenú od slnka, jej odtieň sa miešal s farbou vlasov, akoby patrila moru aj vetru. Vykročila rovno ku mne, bez váhania.

„Tu ste! Všade vás hľadám,“ zvolala, akoby ma už dávno poznala. Poslala ma Nina. Povedala, že mi pomôžete.

Pozerala som na ňu s údivom. Jej kroky boli odvážne, ale v očiach sa jej mihal tieň neistoty. Snažila som sa odhadnúť jej vek – na prvý pohľad pôsobila staršie, ale v tej odvahe bola skrytá detská krehkosť.

„Čo potrebujete?“ spýtala som sa pokojne.

„Prácu,“ odpovedala bez rozmýšľania. A potom dodala takmer šeptom: „No, viete... ja už pracujem. Potrebujem ešte jednu.“

Na chvíľu sa odmlčala, akoby čakala, či ju odsúdím. Potom sa vzpriamila a predstavila: „A volám sa Sára.“

„Ste taká zvláštna,“ pokračovala.

„No to mi hovorte,“ odvetila som s úsmevom. „Sama som zo seba v šoku, keď sa vidím ráno v zrkadle.“

Sára na mňa chvíľu hľadela, žmurkla, akoby nevedela, ako zareagovať. Na jej tvári sa miešala úprimnosť s rozpakmi.

„A prečo chcete ešte jednu prácu?“ spýtala som sa po

chvíli. „Ste mladá, život je pred vami. Jedna práca stačí... či?“

Zhlboka sa nadýchla, sklopila zrak a začala ticho rozprávať: „Mama je chorá... a otec je taký... nestará sa o nás. Chodím do práce, mame dám všetko. A z druhej práce... by som chcela nechať peniaze pre seba.“

Kým hovorila, cítila som, ako mi srdce oťažieva. Mala som privreté oči, nechcela som, aby videla moju bolesť. Jej príbeh bol ako môj. Každé slovo, čo vyslovila, som už dávno počula v ozvene vlastnej minulosti. Vedela som presne, o čom hovorí, čím prechádza a po čom túži. V jej hlase znela únava, ale aj sila. V očiach mala odhodlanie a pritom jemnú krehkosť dievčaťa, ktoré sa ešte len učí, že aj ona sama si zaslúži miesto na slnku. A ja som tam sedela so zavretými očami, akoby som sa bála, že ak ich otvorím, uvidím samú seba spreď rokov. Naše príbehy splynuli do jedného vrkoča pevne spleteného zo smútku, nádeje a nevypovedaného porozumenia. Po chvíli som sa jemne otriasla, akoby som sa chcela prebrať zo spomienok, ktoré ma vtiahli do minulosti. Nesmela som zostať len v bolesti, musela som ísť ďalej.

„Akú prácu by ste chceli?“ spýtala som sa pokojne, ale zároveň so záujmom, aby vedela, že jej túžba je dôležitá.

Sára sa usmiala nasmelo, akoby sa bála vysloviť svoje želanie nahlas.

„Vraj sa poznáte so strážcami dokov,“ začala pomaly. „Chcela by som vykladať tovar. Aspoň na pár hodín cez víkend.“

V jej hlase bolo cítiť odhodlanie, no aj neistotu. Ako keby každé slovo bolo skúškou, či sa jej sen nerozplynie ešte skôr, než ho dohovorí. Pozrela som jej do očí a v tej chvíli som vedela, že toto dievča je pripravené vziať si šancu, hoci by bola akokoľvek malá. Nedokázala som povedať nie, nepomôžem, nepoznám strážcov dokov.

Podala som jej pomocnú ruku tak, ako mne pomáhali cudzie ruky a ťahali ma z búrkových víŕn.

„Počkaj chvíľu,“ povedala som a vstala. Cítila som, ako sa mi v hrudi zovrela zodpovednosť, ale vedela som aj to, že

niekedy stačí jeden krok, niekto, kto podá lano.

Sadla som si oproti nej, chytila ju za rameno a pozerala jej do očí.

„Neboj sa,“ šepala som. Skúsím pre teba zistiť, čo sa dá. Nie sľubmi do vetra, ale s časom a s prácou.

V hlave som si zosumarizovala jednoduché kroky: skontrolovať rozpis v dokoch, zistiť, či potrebujú pomocníkov cez víkend, pripraviť stručný životopis, ktorý nebude dlhší než jedna strana – meno, vek, skúsenosť, ochota pracovať. A ak bude treba, pôjdeme spolu na pohovor. Nemusela som všetko vedieť hneď; stačilo ukázať, že nechcem len hovoriť, ale konať.

Sára sa upokojila, keď som jej to povedala. V očiach sa jej zaleskli slzy nie hanby, ale úľavy.

„Ďakujem,“ zašepkala. Len to, že niekto urobí prvý krok, mi dá silu.

Pre mňa to nebol veľký čin. Len ďalší deň, keď sa loď naklonila a ja som sa rozhodla hodiť lano. Vedela som, že možno neotvoríme hneď všetky dvere, možno bude treba pár skúšobných dní, možno sa niečo pokazí. Ale vedela som tiež, že bez toho prvého kroku by Sára zostala tam, kde bola a to som jej nedovolila. Vstali sme spolu z piesku. Slniečné odlesky hrali na hladine, vietor mi rozfúkal pár prameňov vlasov do tváre.

„Pôjdeme to vybaviť hneď,“ povedala som pevne. A tak sme vykročili – dve ženy, jedna malá loď nádejí a cesta, ktorá sa začínala krok po kroku. Strážca obchodných dokov Sáru prijal.

Jeho postava pôsobila prísne, ramená široké ako brána, ktorú strážil. No keď na ňu pozrel, v jeho očiach som zazrela čosi, čo ma prekvapilo – súcít a ľudskosť.

Nebola to povrchná ľútosť, skôr tichá ochota otvoriť dvere, hoci len na škáročku. Ako keď more na okamih ustúpi, aby ukázalo pevný piesok pod nohami. Sára stála vedľa mňa, ruky zvierala do pästí, aby zakryla chvenie.

„Ďakujem,“ zašepkala tak potichu, že to takmer zaniklo

v šume vlín.

Ja som sa usmiala. V tej chvíli som vedela, že tento deň jej zostane navždy. Nie preto, že dostala prácu. Ale preto, že niekto v nej uvidel viac než len dievča z komunity – uvidel človeka.

Počula som tiché, krátke kroky kráčať po palube lode. Každý ich rytmus sa mi zarýval do uší ako bubnovanie, ktoré som už dávno poznala. Boli to kroky, ktoré niesli svoju vlastnú váhu ťažoby, ktorej som sa bála čeliť. Stíchla som. V kajute bolo počuť len šum mora a vzdialené praskanie drevených dosiek. Civela som uprene na dvere, akoby som ich pohľadom chcela udržať zatvorené.

Nie teraz... prosím, nie teraz, prebehlo mi mysl'ou.

Vedela som, kto kráča po palube, a predsa som sa tvárila, že nepočujem. Moje ruky sa zvierali v lone, srdce mi bilo rýchlejšie. Každý krok sa približoval. A ja som cítila, ako sa hranica medzi túžbou otvoriť a strachom zostať skrytá napína ako lano vo vetre. Dvere sa zachveli v pántoch, akoby čakali na rozhodnutie. Mama.

Slovo mi prebehlo mysl'ou rýchlejšie než blesk. V tej chvíli som chcela vyskočiť, rozbehnúť sa k nej, objasť ju tak silno, až by zmizli všetky roky, keď mi chýbala. Chcela som jej povedať, ako mi chýbala v ťažkých dňoch, ako som v srdci niesla jej obraz všade so sebou. No namiesto toho som sedela nehybne, prikovaná k stoličke, akoby ma niekto zviazal neviditeľným lanom. Hrdlo sa mi stiahlo a z očí sa mi potichu kotúľali slzy. Zalievali mi líca ako prúd, ktorý si nepýta povolenie. Neodvážila som sa pohnúť. Len som na ňu hľadela a nechala svoje vnútro plakať namiesto hlasu. Ako sa zmenila za tie roky... Stála tam a ja som sa nemohla ubrániť pohľadu. Šedivé vlasy jej padali na spánky ako tiché svedectvo času. Každý prameň akoby ku mne kričal celé tie roky odlúčenia, roky bolesti, roky, ktoré nám už nikto nevráti. Vrásky na jej tvári neboli len znakom starnutia. Boli to mapy cesty, ktorou kráčala, cesty plnej obiet, ťažkej práce a mlčanlivých nocí. V jej očiach sa však stále zrkadlila tá istá iskra, ktorú som

poznala ako dieťa, keď ma objímala a prinášala mi tak pocit bezpečia. Moje srdce sa rozbúchalo prudko, chcelo k nej vykročiť, ale nohy ma zradili. Len som sedela a vpíjala do seba obraz mamy, ktorá mi pripomínala, že čas nie je vždy priateľ.

„To ani mamu neprídeš pozrieť? Už ti nezáleží na rodine. Ty si už pani, študuješ, máš peniaze.“

„Mama, prosím, ak si prišla len preto...“ nedokončila som vetu, plač ma premohol.

Slzy mi zaliali tvár tak prudko, že som nevidela na jej oči. Ramená sa mi triasli, v hrdle som mala hrču, ktorá nepustila ani slovo. Chcela som pokračovať, vysvetliť, povedať, že rodina je stále vo mne, že som neutiekla zo srdca, len z domu. Ale hlas sa mi stratil v záplave plaču.

Mama stála oproti mne, chvíľu nehybne, potom si sadla bližšie. Cítila som jej prítomnosť, hoci sa ma ešte nedotkla. V jej mlčaní bola prísnosť, ale aj tichá bolesť. Po chvíli zdvihla ruku, nesmelo, ako keby sa bála, že ju odmietnem.

Ja som len sedela, zlomená vlastným plačom, a čakala, či sa naše svety ešte dajú zblížiť. Zdvihla ruku, chcela ma pohladať, no nakoniec ruku stiahla späť.

„Prišla som ti povedať, že si nikdy nebola ako moja dcéra, vždy si bola rebel, vždy si chcela odísť z domu a my sme ťa vychovali, dali sme ti...“

„Mama, dali ste mi bolesť a rany ktoré ma stále boľia.“ Uderela som si do hrude. „Tu ma to bolí každý deň.“

Stála som pred ňou a cítila, ako sa mi trasú kolená. Každé jej slovo padalo na mňa ako kameň, ktorý som nevládala odvaliť. V očiach som mala more sĺz, ktoré sa valilo von, a v hrudi búrku, čo nedávala dýchať. Ruka, ktorou som si uderela do hrude, horela, akoby chcela prebudiť všetku tú starú bolesť a ukázať ju priamo pred ňou. Mama sa zatriasla, pohľad odvrátila, akoby nechcela vidieť ranu, ktorú vo mne zanechala. V tej chvíli som však nemohla mlčať. Musela som zo seba dostať všetko, čo sa roky ticho hromadilo. Vzduch medzi nami stuhol, ticho sa dalo krájať. Len naše dychy a môj plač naplňali priestor, kde sa miešala minulosť s prítomnosťou.

ťou. Ticho, bez slova odišla a nechala ma samú uprostred vlastnej bolesti. Chcela som sa za ňou rozbehnúť a zakričať: Aj ja som tvoja dcéra, aj ja ťa potrebujem! No nedokázala som to. Stála som tam, akoby ma vetry zrazu odtrhli od paluby a nechali na kuse dreva unášať sa po tichej hladine. Ona odišla bez slova – ako loď, čo nakrátko vypustila kotvy a vyplávala do hmly, bez rozlúčky, bez posledného pozdravu. Nechala ma samú uprostred vlastnej bolesti, akoby ma vystavili na malom člne uprostred rozbúreného mora, kde každý nádych bol studený a každé ticho ťažké ako mokré lano.

Chcela som sa za ňou rozbehnúť, skočiť po palube, chytiť ju za rukáv plášťa a zakričať – kričať tak, aby to počuli všetky bóje a majáky: Aj ja som tvoja dcéra, aj ja ťa potrebujem! Cítila som, ako mi v hrudi narážajú vlny zúfalstva a hnevu, a prsty sa mi zovreli, ako keby som chcela zatiahnuť za lano, ktoré by ju vrátilo späť. Nedokázala som to. Namiesto toho som stála a nechala to ticho zapíť všetko okolo mňa. Hlas mi skrsol v hrdle ako uzol v lane – vedela som, že keby som ho uvoľnila, zrútil by sa celý mostík z istôt, ktorým som doteraz verila. Tak som ostala ticho, pozorujúc jej siluetu miznúcu v hmle, a cítila som, že aj loď, aj ja, sme bez kormidla. Nohy sa mi chveli tak silno, akoby podo mnou paluba prestala byť pevná a menila sa na vlnu, ktorá ma chcela strhnúť. Ruky som mala ľahké, prázdne – hľadali jej dotyk, jej teplo, ale narážali len na chladný vzduch nasiaknutý hmlou.

Bol to zvláštny druh bolesti – nie tá, ktorá príde po údere alebo po páde. Táto bola hlbšia, tichá a neúprosná. Rozliezala sa mojím telom ako morská soľ, ktorá preniká do každej štrbiny a páli aj tam, kde by človek veril, že už nie je čo páliť. Celá som sa chvela. Akoby môj život závisel od jej pohľadu, od jedinej vety, ktorú by mi mohla povedať. A keď nič neprišlo, zostala som stáť s prázdnyim hrudníkom, ktorý sa snažil dýchať, no každé nádychnutie bolelo. Pozerala som na miesto, kde jej silueta zmizla. A uvedomila som si, že ma nezlomilo len jej odchádzanie, ale aj vedomie, že nemám odvahu zakričať, nemám silu natiahnuť ruku. Tá chýbajúca chvíľa

medzi nami, ten most, ktorý som nedokázala postaviť – to bol môj najväčší úder. Lod' sa kývala a ja s ňou. Cítila som, že nie len more, ale aj celé moje vnútro stráca rovnováhu. Bola som dieťa aj žena zároveň, a obe vo mne plakali, hoci navonok som stála ticho, ako socha zaliata do vlastnej bolesti.

Kráčala som upršaným prístavom, dlažba sa leskla vodou a všade naokolo boli mláky, ktoré sa trblietali ako rozliate more. Všimla som si malého chlapca – skákal do každej jednej kaluže, až sa voda rozprskla do všetkých strán ako vlna narážajúca na trup lode.

„Ahoj,“ oslovila som ho. Rukávom si utrel nos a dlho, až priveľmi dlho, na mňa hľadel. Jeho pohľad bol uprený, skúmaný, akoby som bola cudzinka, ktorá práve vstúpila na jeho palubu.

„Hm? Ako sa voláš?“ spýtala som sa.

„Si cigánkou, s tebou sa nerozprávam,“ odvetil zaryto.

„A to ti kto povedal?“ nedala som sa odbiť.

„No tata.“

„Aha...odvetila som.“ Mojej pozornosti však neušlo, že je to rómsky chlapec.

„A koho hľadáš?“ skúsila som znova.

„Nepoviem ti. To je tajomstvo,“ odpovedal a odvrátil pohľad, ako námorník, čo si stráži mapu pred cudzími očami.

„Čo je to tajomstvo?“ spýtala som sa so zvedavosťou.

„No... to je niečo, čo nepoviem nikomu.“

Usmiala som sa. A vieš čo? Aj ja mám tajomstvo.

„Aké?“ vytreštil na mňa oči.

„Mám psa.“

„Aj ty máš psa?“

„Nie. Ale mala som.“

„Ty si ho zjedla?“ vyhrkol a ja som takmer stratila rovnováhu a padla do mláky, čo sa blyšťala vedľa mňa.

„Nie,“ zasmiala som sa smutne. „Bol už staručký. Zomrel... a ja som ho pochovala.“

„Ozaj?“ povedal potichu a v jeho očiach sa mihlo niečo mäkké, čo sa predtým skrývalo za tvrdými slovami. „Máš

cukríky?“ spýtal sa zrazu, jeho oči sa zablykli ako svetlá malého majáčika v hmle.

„Cukríky?“ zopakovala som s úsmevom. „Nemám... ale mám čarovné pero.“

Zvedavo na mňa pozrel, naklonil hlavu nabok, akoby skúmal tajomnú mapu pokladu. „Čo robí tvoje čarovné pero?“

„No vieš,“ začala som potichu, „drží ťa za ruku a píše. Píše všetko, čo máš v srdci – tajomstvá, sny, aj tie vlny, čo ťa občas prevrátia.“

„Heeej?“ zažiaril, akoby práve počul o zakázanej skrinke ukrytej v podpalubí. Chlapec natiahol ruku, a ja som mu podala pero. Jeho prsty boli mokré od dažďa, ale v očiach mu horel oheň zvedavosti. Mlčky sme stáli na tom opršanom prístave, obklopení mlákami, a zdalo sa, že aj dážď na chvíľu spomalil – akoby sám čakal, čo prvé napíše.

„Nikolas, pod' domooooov!“ ozvalo sa zrazu odkiaľsi spoza dažďových záclon. Chlapec sa okamžite rozbehol, jeho kroky čľapkali v mlákach ako malé veslá udierajúce do vody. Bežal k malému domčeku na okraji prístavu, ktorý sa krčil pod šedou oblohou ako opustený čln zviazaný pri brehu. Pred domom stála pani s rukami pevne prekríženými na hrudi. Vyzerala ako strážkyňa prístavu, ktorá nepustí nikoho cudzieho bez otázok. Jej pohľad bol nedôverčivý, ostrý ako vietor od mora. Očami si ma premerala od hlavy po päty, akoby skúmala, či som len okoloidúca cestujúca alebo votrelkyňa, čo sa zatúlala príliš blízko ich lode. Mlčky sme sa na seba dívali, medzi nami stála tichá stena dažďa a Nikolas, ktorý už mizol za dverami domčka, ani raz sa neobzrel.

Nahodila som kapucňu na hlavu a vykročila som do dažďa. Kvapky bubnovali po látke ako nekonečný dážď slz mora, ktoré ma volali späť na palubu. Ulice sa ligotali ako palubné dosky po búrke, leskli sa v odraze pouličných lúčov ako majáky, čo ukazujú smer strateným lodiam. Kráčala som a cítila, že tento dážď nie je prekliatím, ale nádejou. Každá kvapka bola ako kvapka soli, ktorá hojí rany na trupe lode.

Ako keď more obmýva drevo, aby znova vydržalo ďalšiu plavbu, tak aj dážď obmýval moje plecia, moju tvár, moju unavenú dušu. Hľadala som – tak ako loď hľadá svoj prístav, tak ako námorník sleduje hviezdu na oblohe. Hľadala som svoje miesto v tomto svete, kotvište, kde budem patriť. A hoci som ho ešte nenašla, vedela som, že dážď je významným, že cesta pokračuje. Že voda, ktorá na mňa padá z neba, je príslubom nových plachiet, nového vetra, nového rána. Dážď bol nádejou. Bol šepotom mora: „*Ne vzdávaj sa. Aj pre teba je miesto, kam patíš.*“ Tak ako dážď splýval s mojou dušou, hladil ju a prihovárал sa jej, tak hlboko vo mne, ako v spiacom kráteri, sa ozývali výkriky boľavých rán – výkriky udupaného srdca. Bol to kráter, ktorý sa tváril, že drieme, no v jeho vnútri tleli žeravé uhlíky spomienok. Stačil jediný otras, jediná spomienka, a zem sa vo mne rozochvela. Spiaci kráter – to som bola ja. Na povrchu pokojná, s úsmevom, ktorý pripomínal pokojnú hladinu mora. No pod tým všetkým sa miešali prúdy lávy, bolesti a nevypovedaných slov. A dážď, čo mi stekal po lícach, akoby ich volal von, aby sa z popola rodilo niečo nové. Moje detstvo... aké vlastne bolo? Bolo plné smiechu, radosti a huncútstva? Nie. Príliš skoro som dospela, príliš skoro som spoznala slanú chuť mora. Nebola to chuť dobrodružstva, akú zažíva dieťa, keď prvýkrát vkročí bosou nohou do vlny. Bola to horká soľ slz, čo sa miešali s vodou, ktorú som ešte nevedela pomenovať. Každá kvapka niesla v sebe odkaz, že svet nie je len hra a smiech. Namiesto detských hier som sa učila čítať tváre dospelých, hľadať v nich varovania a ticho prežiť ďalší deň. Moje hračky boli skôr otázniky než bábiky, moje pieskovisko sa zmenilo na palubu, kde som musela udržiavať rovnováhu, aby ma nezhodili vlny. A tak som rástla, s pohľadom upretým nie na hračky, ale na horizont, ktorý som neustále hľadala. Snažila som sa uveriť, že raz sa aj pre mňa otvorí prístav, kde budem môcť byť dieťaťom bez strachu.

„*Neboj sa, som tu,*“ prihovorilo sa moje malé detské Ja s čiernymi vláskami ako uhoľ. „*Som tu.*“

Zasmiala som sa ticho – ten zvuk bol ako vzdialené kloktanie kotla na palube, niečo známe, čo sa dalo vystopovať aj v noci.

„Bojím sa,“ zašepkala som späť a spomienky sa mi tlačili do hrdla, krátery vo mne sa dvíhali a dusili ma vlastným dychom.

„*Moje detstvo... vieš, aké bolo? Nebola to len hra a smiech. Bolo to more, ktoré ma učilo plávať skôr, než som mala otvoriť oči do rána. Bola to horká soľ na perách, ktorú som nevedela prehltnúť bez toho, aby som sa nezaškrtila. Malé Ja prikývolo. Postavilo sa pred mňa s nohami pevne na zemi, akoby stálo na kameni uprostred prílivu. Pamätáš, ako sme behávali bosé po dvore?*“ spýtalo sa ticho. „*Pamätáš, ako si sa smiala, keď pes ušiel so šatkou? Jeho oči sa trblietali ako dva malé majáčiky v hmle.*“

Áno, pamätala som. Boli tam kúsky radosti – krátke, jasné záblesky, ako keď slnko prerazí cez mraky nad otvoreným morom. Ale hneď za nimi vždy prišla vlna zodpovednosti, prišla bolesť. Videla som to až neskôr: tie radostné ostrovy boli obklopené širokými vodami starosti.

„A čo s tými krátermi?“ spýtalo sa malé Ja a položilo dľaň na moje srdce. „*Bojíš sa, že vybuchnú?*“

Zatvorila som oči a predstavila som si spiaci kráter – tmavý, hlboký kotol, kde tleli zvyšky starých rán. „Nie,“ povedala som pomaly. „Nebojím sa výbuchu. Bojím sa, že keď sa otvorí, nebudem vedieť, ako ho zasa uzavrieť. Bojím sa, že stratím to málo pokoja, čo mám.“

Malé ja sa usmialo a pritiaхло ma do náručia, pevne, akoby chcelo pridať uzol, ktorý nás udrží pri povrchu. „*Nie si sama,*“ zašepkalo.

„*V každej búrke sme spolu. Aj keď ťa more ťahá dolu, ja ti poviem, kde sa chytiť lana. Pamätaj, že aj najhlbší kráter raz vyklíči, keď doň spadne semienko. Dážď prinesie semienko.*“ A v tom šume dažďa čo sa miešal so šumom mora, s tým šepotom paluby som pocítila, ako sa vo mne deje niečo tiché a nepatrné: ranu, ktorá doteraz krváčala, niečo prikrylo jemným perím nádeje. Moje malé Ja vytiaхло z vrecka ruženec a prestrčilo mi

ho do dlane. „*Drž, povedalo. Modli sa. Hľadaj. A keď budeš slabá, spomeň si, že sme tu, my ťa nenecháme utopiť.*“ Stála som tam s kapucňou pokrývajúcou plecيا, cítila som vodu, čo mi stekala po tvári, a už to nebol len dážd' bolesti. Bol to dážd', ktorý hladil, dážd', čo vnášal chlad a zároveň čistotu. A v tom chladnom objatí som si uvedomila: nemusím zahlcovať kráter, stačí, ak budem kúsok po kúsku zakrývať ranu, stavať mostíky cez priepasti.

„Tak pod',“ povedala som nakoniec a vzala malé Ja za ruku. „Pôjdeme spolu hľadať prístav. Ak tam nie je, postavíme ho.“

„*Chceš stavať prístav?*“ zvedavo sa spýtalo malé Ja. „A? Nemôžem? Nesmiem?“ hlesla som, hlas sa mi lámal.

„Ty môžeš všetko,“ povedalo krátko a pritiahlo ma bližšie. Len čo ma obmotalo svojím maličkým plášťom, cítila som, ako mi prikrylo plecيا niečo teplé, isté, hoci slabé. „*Nemáš sily?*“ zašepkalo starostlivo. Tak ich nájdeme spolu. Jeden kameň, jeden klinec. Postavíme ho kúsok po kúsku.

Pozrela som naň a v jeho očiach sa zračila neotrasiteľná istota, akú majú len tí, čo ešte neveria strachu. „A ak sa zrúti?“ spýtala som sa ticho.

„*Potom postavíme znova,*“ odpovedalo malé Ja a usmialo sa. Úsmevom, čo mal v sebe nádej búrky, ktorá vždy po sebe zanechá čistejšiu palubu. „*Dážd' je na našej strane. A more nás naučí, ako opravovať trupy.*“ Pomaly som prikývla a pocítila, že to malé teplé prikrytie na pleciach už nie je len náplast' – je to začiatok lanka, ktoré ma vytiahne späť na palubu.

„*Vieš, budeme stavať ako tie tri prasiatka...*“ usmievalo sa malé Ja. Bolo také uvoľnené, detské, až mi srdce na chvíľu prestalo tlčiť ako starý hodinový strojček.

„*Si si istá, ty malé mrnčavé, strapaté Ja?*“ pousmiala som sa roztopašne.

„A kým iným by som mala byť? Už si dospelá, máš iný pohľad.“

Malé Ja sa zatváriilo dôrazne, potom zrazu zatlieskalo a povedalo: „*Dosť veľká na to, aby som vedela, že stavať sa dá*

z hlíny, zo slamy aj z tehál. Začneme z toho, čo máme. Jeden domček – iba náš. A keď sa rozfúka vietor, opravíme ho spolu.“ Prikývla som. V duchu som videla prístav, ktorý budujeme: jedno malé mólo z drobných kamienkov, ďalšie z pevných trémov, tretie, to posledné, z tehál pevne zaliatych nádejou.

„Dobre, povedala som. Postavme ho.“ Kúsok po kúsku. A tak sme stáli v daždi dve na tej istej lodi: staré Ja s prešliapanými topánkami a malé Ja s bosými nohami – a plánovali prístav, ktorý nás udrží pri brehu, nech príde čokoľvek.

Lod' Nádejí tichučko plávala svetom vôd, jej kýl rezal hladinu a šum vln upokojoval moje myšlienky. Bolo to, akoby ma more hojvalo v náručí a šepkalo: „Ešte vydrž, ešte neprestávaj veriť.“ A predsa ma ťažila otázka: prečo každý strážca dokov vníma neviditeľných ako problém? Prečo tých, čo nesú jazvy života, považujú za príťaž, namiesto toho, aby v nich videli človeka? Kam sa podela ľudskosť a vnímavosť, tá prirodzená schopnosť zastaviť sa a podať ruku? More mi na to neodpovedalo, len pokojne narážalo do trupu lode. A ja som si uvedomila, že možno odpoveď neleží v dokoch, ale v nás samých – v tom, či sa ešte dokážeme pozrieť do očí neviditeľným a uvidieť v nich kúsok vlastného odrazu.

Môj Pane, kam sa stratil ten vznešený cit spoznať človeka? Nie podľa šiat, nie podľa titulu, nie podľa hrmotu jeho krokov, ale podľa tichého tepu srdca, ktoré bije rovnako v kráľovi aj v žobrákovi. Kde sa rozplynula schopnosť vidieť v očiach druhého celé more príbehov, kam sa podel dar priložiť ucho k jeho tichu a začuť v ňom hudbu? Zdá sa, že ľudia vymenili pohľad za náhlenie, dotyk za odstup, a namiesto ľudskosti si navliekli pancier strachu. Pane, nauč nás znova kráčať k sebe ako k bratom a sestram. Nech sa z neviditeľných stanú zrkadlá, v ktorých spoznáme aj vlastnú tvár. Nech sa stratí ostych a zostane len odvaha povedať: „Vidím ťa. Si človek. A to stačí.“ Len preto, že žije na ostrove Neviditeľných kde niet svetla, kde sa blato lepí na nohy a omotáva dušu, kde ľudia hovoria vlastným jazykom a nedôvera rastie zo dňa na deň. Kde si nie sú istí ani tým, čo budú zajtra jesť,

kam pôjdu pracovať, či ich vôbec niekto prijme. Kde matka rozmýšľa, či ísť do prístavu kúpiť zopár rýb a na trhu trochu zeleniny alebo radšej odložiť peniaze, aby deti mali na cestu do školy, aby muž mohol dôjsť do práce. Miesto, kde dni sú ponorené do hustej hmly, z ktorej nie je úniku. Miesto, kde nádej občas zašepká, no hneď sa stratí ako svetlo lampy v studenom vetre.

„Vidím, že si získali tvoje srdce. Nezabudla si, že si jednou z nich?“ ozval sa tichý hlas vo mne.

Nezabudla som. Nezabudla som na maštal, ktorá nám slúžila ako spálňa, ani na komoru, čo bola našou kuchyňou. Nezabudla som na veľkú posteľ, kde sme sa tlačili šiesti ako deti v jednom hniezde. Nezabudla som ani na tie dni, keď som túžobne čakala, kedy sa mama vráti z mesta a prinesie nejakú sladkosť. Márne však bolo moje čakanie. Chuť rozplývajúceho sa cukríka som spoznávala len zriedka a aj vtedy som ho väčšinou podarovala mladšiemu súrodencovi. Ukrátila som tak svoj vlastný jazyk o sladký pôžitok, len aby on nemusel poznať tú istú chuť čakania a sklamania. Nezabudla som. Hlad bol hudbou môjho detstva. Nie veselou melódiou, pri ktorej sa tancuje, ale monotónnym, neutíchajúcim motívom, ktorý sa vkrádal do každého dňa.

Bruško mi hralo, aj keď som chcela ticho. Každé škvŕkanie znelo ako struna na starých husliach, ktorá sa nikdy nedoladila. V triede som sedela stĺpnutá a modlila sa, aby spolužiaci ten koncert nepočuli. Oni mali svoje vlastné piesne – chrúmanie chleba, šušťanie obalov, vôňu desiatty. Ja som mala len tichý orchestrálny sprievod prázdna. Hlad bol hudobník, ktorý nikdy neodchádzal zo skúšobne. Každý večer si rozložil nástroje v mojej izbe, a keď som si ľahla do postele, začal hrať najprv potichu, potom silnejšie, až mi slzy tiekli po lícach. Ale niekedy... niekedy sa mi zdalo, že aj ten hlad spieva pieseň nádeje. Že jeho neúprosný rytmus ma učí, ako si raz dokážem vážiť každé sústo, každý kúsok chleba, každý okamih radosti. Že práve on ma naučil počúvať hudbu iných – bolesť, smútok, ticho a rozpoznať v nej tóny, ktoré iní

prehliadli. Tá hudba neznala iba jeden deň. Znala celé týždne, celé mesiace, akoby sa usadila v našom dome ako nepozvaný muzikant. Ako najstaršia som sa radšej vzdala kúsku chleba či sladkosti. Tvárila som sa, že nemám chuť, že som sýta, aby sa mladší mohli najesť. Ale vo mne sa rozliehal koncert hladu. Niekedy znala tá hudba ako rock'n'roll rytmická, dráždivá, taká, čo nedovolí sedieť pokojne, núti telo triasť a hľadať, kde sa dá uchmatnúť aspoň drobný kúsok. Inokedy sa zmenila na tvrdú Metallicu – dunela vo mne, udierala do bicích, až som mala pocit, že sa celé moje vnútro otriasa v základoch. A boli aj chvíle, keď hlad prekvapil. Zahral gitarové sólo – ostré, prenikavé, nezabudnuteľné, také, aké by dokázal zahrať len samotný Nik Kershaw alebo Slash z plagátu, ktorý som kedysi videla u spolužiaka. Každá nota bola výkrikom môjho žalúdka, každý tón výčitkou, že som sa vzdala aj toho posledného sústa. Hudba hladu bola mojím sprievodcom. Niekedy bola krutá, inokedy mi dávala pocítiť, že ešte žijem. A hoci by som ju najradšej vypla, nešlo to. Hrala ďalej. A ja som sa pri nej učila mlčať, deliť sa, a hlavne – vydržať. A do toho smiech – nie ľahký, detský, ale hašterivý, namyslený, ostrý ako siréna na lodi, ktorá varuje pred potopením. Smiech, ktorý ma chcel potopiť a ponížiť.

V školskej jedálni nás so súrodencami zavolala súdružka učiteľka. Všetky deti už odišli poobede domov, len my sme ostali. Možno počula náš koncert hladu, možno jej jemnému sluchu neušli tie tóny, ktoré hrali naše žalúdky. Chcela, aby sme tú zúrivú hudbu utíšili, a tak nám dala najesť. Lenže v tej chvíli sa z jedálne stalo javisko. Deti zo školskej družiny nás obštúpili pri stole a dívali sa na nás, ako keby sme boli zvláštny výjav z cudzej krajiny. Pozerali sa a smiali. Ich smiech bol ostrý, siréna, ktorá varuje, že sa blíži potopa hanby. Ja som sa toho jedla nedotkla. Pozerala som len na svojich súrodencov, ako pokojne jedia, ako ich malé ruky berú lyžice. Boli maličkí a hladní, a mne bolo jasné, že toto je ich chvíľa. Ticho som sedela, neplakala som. Zatínala som päsť pod stolom tak silno, až ma boleli. A v duchu som si

opakovala: „Keď vyrastiem, keď budem dospelá, nikdy nedovším, aby sa tento okamih opakoval. Nikdy.“

Nezabudla som na lavičku pod starým orechom, kam som chodievala ako dieťa. Bola trochu krivá, dosky mala ošúchané od rokov sedenia, no pre mňa to bol trón. Sedávala som tam a snívala o lepšej budúcnosti. O sladkostiach, ktoré by zaplnili prázdne vrecká. O novej, čistej, voňavej taške do školy. O nových topánkach, v ktorých by ma už neboleli nohy. Orech stál nado mnou ako strážca. Jeho hustá koruna chránila moje detské tajomstvá pred zrakom sveta. Šum listov sa miešal so spevom vtákov a pre mňa to bola hudba, pri ktorej sa dalo veriť, že život môže byť aj iný. Cítila som vôňu vlhkej pôdy, ktorá sa po daždi lepila na topánky, a drsnú kôru stromu, keď som sa o ňu opierala chrptom. Zatvárala som oči a nechávala sa unášať predstavami, ako raz pôjdem do školy s novou taškou, v ruke budem niesť jablko z trhu a v prstoch stíkať cukrík, o ktorý sa nemusím deliť. Orech poznal moju dušu. Dovolil mi plakať, keď som sa cítila slabá, aj usmievať sa, keď som sa na chvíľu stratila vo svojich snoch. A vždy ma uistil šelestom svojich konárov, že aj keď sa moja realita zdá tvrdá, niekde tam vonku ma čaká viac než len bieda.

„Pani, dnes neprídete k nám na ostrov?“ spýtal sa nesmelo chlapec s očami tmavými ako hlbiny mora.

„Uf, je mi to ľúto,“ usmiala som sa smutne. Dnes budem v Zátokke čakajúcich rúk.

„Jaj, pani, tam nechodte,“ vyhrkol a pokrútil hlavou. „Tam ide čas veľmi pomaly... tam rieka netečie, ale stojí.“

Jeho slová sa mi vpili do mysle ako soľ do rany. Vedela som, že má pravdu. V Zátokke čakajúcich rúk sa minúty ťahajú ako ťažké kotvy, dni sa vlečú bez vetra v plachtách. Ľudia tam sedia s očami upretými na dvere, akoby čakali, že sa raz otvoria a niekto im podá záchranné lano. Priplávala som k brehu v Zátokke čakajúcich rúk a hneď som vstúpila do prvých dverí. Za stolom sedela žena, ktorá ani nezdvihla hlavu. Jej perá škrípali po papieri, akoby písali rozsudky.

„Kto ste a čo chcete?“ spýtala sa ostro, bez toho, aby sa na mňa pozrela.

Jej hlas ma vyľakal tak, že sa mi roztriasli kolená. Nič, zašepkala som takmer nepočuteľne.

„Keď nič, tak prečo ste tu?“ odsekla a konečne zdvihla hlavu. Pomaly si založila okuliare, oči sa jej na chvíľu zmäččili a potichu dodala:

„Aha... to ste vy.“

V tej chvíli sa čas v miestnosti zastavil. Mala som pocit, že šum mora zostal za dverami a my dve sme stáli oproti sebe ako kapitán a námorník, ktorí sa po rokoch znova stretli na tej istej palube. Pred očami sa mi premietla Zátoka. Bola posiatá rukami – veľkými aj malými, mozoľnatými aj jemnými. Rukami, ktoré zívali prázdnotou a volali o pomoc. Niektoré sa triasli od vyčerpania, iné boli bezvládne spustené k zemi. Boli tam ruky, ktoré kedysi tvorili, stavali, držali deti v náručí, no teraz len čakali, kedy ich niekto opäť uchopí. A potom som zbadala aj tie priesvitné, neviditeľné. Ruky, ktoré nikto nechcel vidieť, a predsa tam boli. Natiahnuté, tiché, akoby prosili, aby ich aspoň raz niekto chytil a nepustil. Zátoka čakajúcich rúk sa premenila na more ľudských príbehov. Každá dlaň niesla v sebe vlastnú mapu cesty, jazvy boli ako kóty na starých námorných mapách. A ja som vedela, že tie ruky potrebujú nielen prácu, ale aj dotyk – potvrdenie, že ešte stále patria do sveta živých.

„No, sadnite si, nesnívajte!“ zavelila pani s hranatou, prísnou tvárou. Jej hlas bol ostrý ako píšťalka na mostíku lode, ktorá prerušuje snívanie námorníkov. Poslúchla som. Sadla som si a ruky som voľne položila na stôl. Chvíľu na ne hľadela, akoby skúmala, či sú to ruky schopné práce alebo len ruky snívajúcej ženy. Potom nadvihla obočie a s ľahko ironickým podtónom sa spýtala:

„Tak, s čím vám môžem pomôcť?“ Stôl medzi nami pripomínal prístavné mólo. Ja na jednej strane, ona na druhej. A v tej chvíli som nevedela, či je to miesto, kde sa podáva záchranné lano, alebo kde sa lode posielajú späť na more bez

smeru.

„Chcela by som s vami spolupracovať...“ povedala som ticho, no dôrazne. V mene našej Lode Nádejí.

Žena za stolom nadvihla pohľad. Jej hranatá tvár trochu zmäkla, akoby sa na okamih rozpamätala na niečo, čo sama prežila. „Poznám vaše opatrenia pre čakajúce ruky,“ pokračovala som a cítila, ako sa mi srdce rozbúchalo. „Sú dobré. Pomáhajúce. Videla som, ako dokážu priniesť ľuďom aspoň malý kúsok istoty.“ Na chvíľu zavládlo ticho. V tom tichu som počula len vzdialený šum mora z mojej Lode Nádejí, akoby aj ona čakala na odpoveď.

Žena si zložila okuliare na stôl, založila si ruky do lona a spýtala sa pokojnejšie: „A vy... čo očakávate od tejto spolupráce?“ Jej hlas už nebol len príkazom. Bol to tón, v ktorom sa dalo cítiť zvedavosť. Akoby aj ona chcela vedieť, či sa dá zmeniť rytmus tejto zátoky, kde ruky čakajú, kým sa ich niekto dotkne.

„Čo očakávam?“ zopakovala som po nej a pozrela sa jej priamo do očí. „Vašu ľudskosť. Nič viac, nič menej.“

Zhlboka som sa nadýchla, aby sa mi netriasol hlas. „Viem a cítim, že spoločne dokážeme naplniť čakajúce ruky. Dokážeme im dať príležitosť, znovu rozsvietiť iskru v očiach tých neviditeľných. Ukázať im, že nie sú len mená na papieroch alebo čísla v štatistikách.“ Žena za stolom znehybnela. Ruky, ktoré mala prekrížené, sa pomaly uvoľnili a spočinuli na stole. Po prvý raz sa mi pozrela do tváre nie ako úradníčka, ale ako človek. V jej pohľade sa zaleskla otázka, či by to naozaj mohlo byť možné. V tej chvíli sa miestnosť prestala podobáť na kanceláriu. Stala sa malým prístavom, v ktorom sa stretli dve lode - moja Loď Nádejí a jej pevná, chladná Loď opatrení a obe zvažovali, či sa dokážu spojiť a vyplávať jedným smerom.

„Myslíte to vážne?“ spýtala sa pomaly, akoby si ešte chcela overiť, či moje slová neboli len prázdny snom. Potom sa mierne naklonila dopredu a hlas jej zjemnel. „Videli ste dnes ráno nad Zátokou lietať krdel vtákov?“

Prikývla som, hoci v tej chvíli som si nebola istá, či hovorí obrazne alebo naozaj.

„Sú to poslovia zmien,“ dodala a jej oči na okamih stratili úradnícku prísnosť. „A tie zmeny môžu veľmi zasiahnuť Neviditeľných, čakajúce ruky.“ Preto sa musíme pripraviť. Zátoka nie je pokojná, hoci tak vyzerá. V jej vodách sa zbiera napätie.

Cítila som, ako sa mi na chrbte rozlieva chlad i vzrušenie zároveň. Akoby vietor, ktorý doteraz len potichu šepkal v plachtách, zrazu nabral silu. A vtedy som vedela, že moja Loď Nádejí možno práve dostala signál, že je čas vyplávať. Pani s hranatou tvárou si ma stále premeriavala. Jej oči boli tvrdé, akoby sa snažili preniknúť cez môj výraz až k myšlienkam, ktoré som sa snažila ukryť. Mlčala som, no cítila som, že to ticho je pre ňu výzvou, aby pokračovala.

„Viete,“ začala nakoniec, „máme tu veľa malých lodí, ktoré stoja v prístave. Na prvý pohľad vyzerajú pripravené – majú kapitánov, majú plachty, ale ich veslá ležia prázdne. A my im vieme dať námorníkov. Ľudí, ktorí budú veslovať tam, kam kapitáni ukážu.“

Zhlboka sa nadýchla a potom, so stiahnutými perami, dodala: „A čo ak odmietnu? Odmietnu veslovať?“

Zdvihla obočie a naklonila sa ku mne. Jej pohľad ma prišpendlil k stoličke ako klin do paluby.

„Prídu o všetko. Aj o svoje miesto tu, v Zátokke čakajúcich rúk. Prídu o poslednú nádej, ktorú majú.“ Hlas jej na okamih zoslabol. Už to nebolo chladné konštatovanie, ale tón, v ktorom sa ozýval kúsok ľútosti.

„Viete... my tu v Zátokke čakajúcich rúk plníme len to, čo nám bolo dane. Nepíšeme pravidlá. My ich len držíme v rukách, ako povraz, ktorý zväzuje nielen ich, ale aj nás.“

Pozrela som na ňu a cítila som, ako sa mi v hrudi dvíha hnev. Nie voči nej, ale voči celému systému, ktorý dokázal z Ľudí urobiť len čísla v poradí, ruky v zozname, veslá bez tváre. V duchu som chcela zakričať: „Nie sú to len námorníci! Sú to ľudia so srdcami, so snami, s rodinami, ktoré na nich

čakajú!“ Ale slová zostali uväznené v mojom hrdle. Len som stisla ruky v lone a cítila, ako sa mi nechty zaryli do kože. Bola to bolesť, ktorá mi pripomínala, že som stále tu a že musím bojovať za tých, ktorí už nemajú silu zdvihnúť hlas. V tej chvíli sa za dverami ozval šum. Ľudia čakali. Ruky čakali. Celá Zátoka dýchala nepokojom, ktorý sa nedal umlčať.

„Ale to nevádi...“ dodala s veselým tónom hlasu, ktorý ma prekvapil. Ako keď sa po dlhom tichu nad morom rozlahne spev čajok. „Určite nájdeme cestu, ako naplniť čakajúce ruky a dať Neviditeľným tvár.“

Jej slová zneli inak než všetko, čo som od nej predtým počula. Neboli to chladné vety z predpisov, ale prísľub, že aj medzi stenami úradu môže vzniknúť iskra ľudskosti. Na okamih som mala pocit, že v kancelárii sa pohli závesy, akoby vietor priniesol vôňu mora. A s ňou aj vedomie, že Loď Nádejí nie je sama. Že možno skutočne existujú spojenci, ktorí dokážu otvoriť dvere Zátoky a nechať čakajúce ruky znova pracovať, tvoriť a žiť.

Pri dvojmetrovej vlne! Čo to bolo? Ako mávnutím čarovného prútika sa zmenila. Najprv ma vyľakala ako zajaca v kapuste a nakoniec sa stala mojím spolencom. Ešte pred chvíľou som pred ňou sedela so stiahnutým žalúdkom a kolenami, čo sa mi triasli ako paluba v búrke. A teraz? Jej hlas sa zjemnil, slová sa zmenili na lano, ktoré mi hodila cez zábradlie, aby ma vytiahla späť na loď. Vyzerala, akoby na chvíľu odložila pancier úradníčky a ukázala mi pravú tvár niekoho, kto si pamätá, aké je to stáť na brehu bez plavidla. Akoby práve teraz uverila, že Loď Nádejí naozaj môže vplávať do Zátoky čakajúcich rúk a naplniť ju životom. A ja som tam sedela, trochu ohromená, trochu vďačná. V duchu som sa usmiala: Tak toto je more. Jedna chvíľa ťa hodí do vln a druhá ťa zdvihne na palubu.

Dielňa na Lodi remesiel bola vždy plná zvukov. Klopkanie kladív, škrípanie pílok, syčanie ohňa v kováčni, šum rozhovorov – všetko sa miešalo do kakofónie, ktorá mala svoj vlastný rytmus. A uprostred toho rytmu stál Ferko, so

šnůrkou rozviazanou na topánke a s večným úsmevom na tvári, ktorý nedokázalo zmazať ani najprísnejšie majstrovo karhanie.

„Pani, ja tú Lod' remesiel nedávam,“ povzdychol si, keď mu spadla doska rovno na nohu. Zakrútil hlavou a teatrálne si chytil členok, hoci mu v skutočnosti nič nebolo.

„Týždeň škola, týždeň prax... človek by si mal brať dovolenku aspoň po každom utorku!“

Nadvihla som obočie a oprela sa o stól.

„A prečo je podľa teba taká ťažká? Žeby preto, že ju každé ráno prenášaš na chrbte?“

Spolužiaci sa začali smiať. Ferko si utrel pot z čela, akoby bol práve dokončil výstup na najvyšší štít.

„Nie, pani, to vy neviete - ja mám vzácnu chorobu. Volá sa *spánkománia*.“

„Spánkománia?“ zopakovala som a zložila si ruky v bok. „To je vážne. A aké sú príznaky?“

Ferko sa rozhliadol po dielni, našiel si publikum a začal prednášať. „No, ráno otvorím oči a cítim, že ešte nemôžem vstať. Nohy sú ťažké, ruky slabé, oči zalepené. Jediná terapia je... spať ďalej.“

„A čo škola? Čo práca?“

„Pani, veď to je jasné - škola mi musí dať individuálny plán!“ vyhlásil so smiechom.

Spolužiaci vybuchli. Jeden z chlapcov sa chytal za brucho, druhý buchol kladivom tak, že mu takmer vyletel kliniec z ruky. Dokonca aj majster, ktorý stál pri dverách, si potiahol fúzy a skryl úsmev do rukáva.

„Vieš, Ferko,“ povedala som, keď smiech trochu utíchol, „takáto choroba je nevyliciteľná. Na ňu niet lieku.“

Ferko sa zamračil, prekrížil ruky na hrudi a spravil vážnu tvár. „Naozaj?“

„Naozaj,“ prikývla som. „Je to také vážne, že sa prenáša aj na posádku. Jeden zaspí, druhý začne zívvať, tretí sa natiahne a štvrtý už sníva o obedovej prestávke.“

„Jaj, tak potom to vysvetľuje,“ zakričal chlapec z druhého

konca dielne. „Lebo keď Ferko ráno zaspí na autobus, my všetci máme meškanie v krvi!“

Dielňou sa niesol ďalší výbuch smiechu.

Keď sme neskôr sedeli pri stole a jedli desiatu – chlieb so salámou a jablko, ktoré nám zostalo v taške, Ferko sa naklonil ku mne. „Ale viete, pani... ja raz odídem. Odplávam do sveta. Nie navždy, len tak... skúsiť.“

„A čo budeš robiť vo svete?“ spýtala som sa a odhryzla si kúsok jablka.

„Najprv si spravím vodičák,“ povedal hrdým hlasom.

„Na loď?“

„Nie, na autobus!“ vyhlásil a buchol päťou do stola. „Aby som už nikdy nezaspal zastávku.“

Spolužiaci sa takmer dusili od smiechu. Jeden vyprskol vodu, druhý mu buchol po chrbte, a majster len prevrátil oči k stropu, akoby prosil nebesá o trpezlivosť. Ale potom Ferko zvažnel. „Nie, vážne. Chcem raz niečo viesť. Možno autobus, možno aj loď. Ale hlavne chcem mať pocit, že som užitočný. Že ma niekto potrebuje. Jeho oči zrazu neboli len plné smiechu, ale aj túžby.“ A ja som vedela, že pod tým všetkým humorom sa skrýva chlapec, ktorý hľadá svoje miesto vo svete.

„Ferko,“ začal majster, „ty a tvoje srandičky... vieš, čo ti poviem? Ty raz buď pokaziš celú stavbu, alebo ju zachrániš. Lebo smiech je dôležitý. Bez smiechu sa loď stavia ťažšie. Ale bez práce sa nepostaví vôbec.“

Ferko sklopil zrak, ale na perách mu zostal úsmev. „Rozumiem, majster. Tak ja to teda skúsím tak... pol na pol. Pol smiechu, pol práce.“

„Nie,“ zavrtel hlavou majster. „Deväťdesiat percent práce a desať percent smiechu. To by už bola loď, čo sa naozaj udrží nad vodou.“

Cestou domov som šla popri rieke. Počula som ešte ozvenu smiechu z dielne, ktorý sa miešal s údermi kladív. Uvedomila som si, že aj Loď remesiel je Loďou Nádejí – že každý z týchto chlapcov, so svojimi slabosťami aj humorom,

raz môže nájsť cestu.

A Ferko? Ten bude vždy kapitánom smiechu, čo sa plaví po mori života s plachtami vyrobenými z dobrých vtipov.

Ferkovi rodičia sa tešili zo svojho syna. V ich očiach bolo cítiť, že je pre nich vzácnejší než všetky poklady sveta.

„Chceme, aby mal lepšiu budúcnosť,“ povedala matka a pohladila chlapca po vlasoch. Jej dľaň bola drsná, unavená, ale nežná. „Len nemáme prácu, nemáme ho ako podporiť.“

Otec sedel vedľa nej, ramená mal zhrbené ako stroskotaná loď.

„Každý deň sa budím s otázkou, čo mu dám jesť, čo mu oblečiem na cestu do školy. A každý deň je odpoveď rovnaká prázdne ruky. Vieš, aký je to pocit?! Mať vlastného syna a nemať nič, čím by si mu otvoril dvere do života?“

Nie, nepoznám pocit rodiča, ktorý sa trápi, lebo sa nevie postarať o svoje dieťa. Nevie, aké je to, keď matka zaspáva s myšlienkou, že zajtra nebude mať čo položiť na stôl.

Ale poznám iný pocit – pocit najstaršej sestry a dcéry. Bola som akoby druhou mamou svojim mladším súrodencom. Všetky strasti a ťažkosti som prežívala spolu s mojou mamou. Keď ona plakala potichu do vankúša, ja som jej ticho sľubovala, že raz jej všetko vynahradím. Keď nemala silu zdvihnúť hlavu, bola som to ja, kto sa snažil zakryť pred súrodencami prázdne tanierne smiechom a vtipmi. Moje detstvo nebolo plné hračiek, ale povinností. Nehrala som sa na mamu, ja som ňou často bola. Lebo hoci nie som matkou, viem, čo znamená niesť na ramenách bremeno, ktoré je priveľké pre detské plecia.

Pozrela som na nich a cítila, ako sa mi v hrudi dvíha bolesť. Bola to tá istá, ktorú som poznala zo svojho detstva, hlad, čo hudobne dunel v žalúdku, hanba, ktorá sa lepila na päty.

„Ferko si zaslúži viac,“ dodala matka a v očiach sa jej zaleskla slza. „Je šikovný. Vie pracovať. Je svetlom v našej chudobe.“

Ferko zatiaľ sedel na prahu dverí a v rukách žmolil starú

hračku. Videl, že sa rozprávame o ňom, ale tváril sa, že počíta obláčiky na oblohe. Aj tak vedel, že jeho detstvo stojí na tenkej palube, ktorá sa môže kedykoľvek prevrhnúť. V tej chvíli som si sľúbila, že ich loď neopustím. Že im pomôžem zdvihnúť plachty, kým vietor nádeje ešte fúka.

„No... možno je tu riešenie,“ povedala som potichu a sledovala ich neisté tváre. „Ferko chodí na Loď remesiel, učí sa a rastie. A hneď vedľa stojí dok stavebný, kde hľadajú pomocné ruky. Možno by tam pre vás bola práca.“

Otcove oči sa rozšírili, akoby mu do nich zrazu zasvietil lúč svetla.

„Práca? V doku?“ zašepkal a jeho hlas sa zlomil. „To myslíte vážne?“

„Áno,“ prikývla som. „Nie je to ľahká robota, ale vy ste zvyknutý na tvrdú prácu. A hlavne... bola by to oficiálna práca. S papierom, so mzdou, s istotou. Už by ste neboli len tieňom, čo robí potichu a bez záruky.“

Matka si zakryla ústa dlaňou, akoby chcela zadržať výkrik radosti, ale v očiach sa jej už leskli slzy.

„Môj muž... v doku stavebných strážcov? To by bolo ako sen. Roky sme prosili, hľadali, chodili od prístavu k prístavu a všade zatvorené dvere. A vy hovoríte, že tu...?“

Otec sa postavil, nohy sa mu trochu triasli, ale v hrudi mal nový oheň.

„Dajte mi lopatu, dajte mi kladivo, ja ukážem, že viem pracovať. Len mi dajte šancu. Len jednu šancu!“

Ferko vybehol von, akoby rozumel, čo sa deje.

„Pani, a to znamená, že tata bude pracovať tam, kde ja chodím do školy?“ vykrikol a oči mu žiarili ako majáky. „Budeme spolu v prístave? On na svojej lodi, ja na mojej?“

Usmiala som sa.

„Presne tak, Ferko. A jedného dňa možno budete stáť obaja na palube tej istej lode – vyučený majster a otec, ktorý nikdy nestratil odvahu.“

Muž stál predou mnou, ramená mal zvesené ako stroskotaná loď, ktorá stratila plachty. Jeho oči boli unavené, ale ešte

stále v nich svietila iskrička nádeje, ktorá sa nechcela dať uhasiť.

„Pani, ja som Neviditeľný. O mňa nikto nemá záujem,“ hlas sa mu zlomil a pokrútil hlavou. „Koľko životopisov som bol zaniest’ a nič. Ani odpoveď.“

Začínal sa na stenu, akoby tam hľadal odpoveď, ktorá neprichádzala.

„A Zátoka čakajúcich rúk? Pch!“ odfrkol si. „Tým na mne nezáleží. Núkajú prácu ďaleko a ja nemám na cestu, nemám spoje. Keby som aj chcel, nemám sa tam ako dostať.“

Cítila som, ako mi stislo hrdlo. Bolo v tom toľko bezmocnosti, až sa to dalo krájať nožom. Predo mnou nestál len muž, ale symbol všetkých, ktorí čakajú v zátokách bez vesla.

„Viete...“ začala som pomaly, opierajúc sa o stôl, Zátoka čakajúcich rúk nie je len budova, nie je to len miesto, kde núkajú prácu. Je to prístav, kde čakajú lode, ktoré ešte nevyplávali. Len im chýbajú posádky a cesta. A ja som tu na to, aby som vám pomohla nájsť most medzi vami a tým prístavom.

Muž na mňa pozrel, jeho oči sa na chvíľu premenili z kalnej vody na zvedavé svetlá majáku.

„A myslíte, že sa to dá?“ spýtal sa potichu, ako by sa bál uveriť.

„Dá,“ povedala som pevne. „Možno nie hneď, možno nie zajtra, ale keď sa spojí odvaha a pomoc, dá sa. A niekedy stačí len prvý krok.“

Mužove oči sa zúžili, akoby skúšal, či hovorím pravdu, alebo len opakujem frázy.

„Vy tomu veríte?“ spýtal sa, hlas mal tichý, skoro prosebný.

Pozrela som naňho, na jeho zodraté ruky, ktoré už toľkokrát držali lopatu, ale nikdy nie istotu.

„Nielen verím,“ povedala som pomaly a cítila, ako sa mi chveje hlas. „Ja s tým žijem. Každý deň. Ja viem, čo znamená byť bez miesta, bez kotvy, bez vesla. Viem, čo znamená stáť v Zátokách čakajúcich rúk a dúfať, že niekto podá veslo. Preto som tu. Preto, aby ste vedeli, že nie ste len číslo v zozname.“

Muž stál chvíľu bez slova. Oči sa mu leskli, ale neplakal. Bolo to, ako keby prvýkrát po rokoch niekto zapálil malú lampu na palube jeho duše.

„Ja... neviem, čo povedať. Nikto mi ešte takto nepovedal, že rozumie.“

„Nepotrebujete nič povedať, usmiala som sa. Len sa skúste postaviť na palubu, ktorú vám ponúkam. A uvidíte, kam vás vietor zaveje.“

Muž na mňa hľadel, stále neveriacky, akoby čakal, že každú chvíľu poviem, že žartujem.

„V doku stavebných strážcov hľadajú robotníkov, pokračovala som. Nie je to ľahká práca, ale je to šanca. Pevná paluba pod nohami, výplata, ktorá vás udrží nad hladinou.“

Oči sa mu rozšírili, z hrdla mu vyšiel dych pripomínajúci ston.

„Stavebný dok? Mňa by tam vzali?“

„Prečo nie?“ spýtala som sa a pozrela mu priamo do očí. „Máte silu, skúsenosti a najmä odhodlanie. To, čo im chýba, máte vy.“

Zohol hlavu, rukami si zakryl tvár. Nebol to plač hanby, ale úľavy. Slzy padali na jeho dlaň ako prvé kvapky dažďa po dlhom suchu.

„Pani... ak by to bola pravda, zašepkal, bol by to môj nový život. Moja loď, ktorú som si už dávno prestal predstavovať.“

„Tak ju spustíme na vodu,“ povedala som jemne. „A vy budete jej prvým námorníkom.“

Námorníci v pruhovaných modrých tričkách pobehovali po palube Lode ako neúnavné duracelky. Každý mal svoju úlohu, každý niesol v očiach iskru očakávania, akoby práve dnes malo prísť niečo veľké. Niektorí z nich nasadli do malých člnov a vyplávali smerom k brehom – k ostrovom nepoznaným a možno aj známym. Vlny ich pohojďávali, slnko sa odrážalo od vody a oni sa smiali, kričali na seba, písali ako čajky. Ich plavba bola hrou i dobrodružstvom, kúsok slobody medzi prístavmi a pravidlami.

„Hej, ty,“ ...ozval sa hlas ponad ruch davu.

Obzrela som sa a hľadala tvár, ktorá ma volala. Ľudia sa tlačili, ich pohľady boli unavené, každý sa ponáhľal za svojimi vecami. Hlas však zaznel znova, naliehavejší.

„Všade ťa hľadám, a ty tu!“

Srdce mi poskočilo. Rozhliadala som sa dookola, ale nikde nič. Až zrazu akoby sa vzduch pred mojimi očami rozhrnul – objavilo sa vysoké, takmer dvojmetrové čudo. Stálo rovno predo mnou, akoby vyrástlo zo zeme. Dav sa rozostúpil a ja som zostala stáť, malá a zaskočená, pod jeho tieňom.

„Jezkove oči! Kto si ty, obor?“ spýtala som sa so smiechom a cúvla o krok dozadu.

Obor sa naklonil a rozťahol ústa do širokého úsmevu. „Nadi, to som ja! Tvoj spolužiak z Lode vytrvalosti. No nepamätáš si ma?“

Lovila som v pamäti, hrabala som sa v spomienkach ako v starej truhlici, ale márne. „Jakživ som ťa nevidela,“ zavrtela som hlavou.

„To som ja, Tomáš!“ povedal s takým nadšením, že aj ľudia okolo sa obzreli.

Zostala som naňho hľadieť, na toho dvojmetrového obra s hlasom, ktorý dunel ako bubon a snažila sa spojiť ho s malým chlapcom z čias, keď sme sa učili prvé kroky na palube.

„Jaj, už si spomínam...“ plesla som sa dlaňou po čele. Ty si ten, čo si nikdy nepísal domáce úlohy!

„Áááááno! Vidiš, že to ide!“ Tomáš sa rozosmial, až sa mu plecيا triasli.

A zrazu, v tom dave a hluku, sme obaja stáli ako dvaja starí kamaráti, čo si po rokoch konečne pripomenuli, že kedysi plávali na tej istej lodi.

„Som jedným zo strážcov dokov,“ povedal Tomáš a znížil hlas. „Lepšie povedané... venujem sa stavebníctvu. Ale takému inému. Staviam lode.“

„Aha...vyhŕkla som a cítila, ako mi naskakuje husia koža.“

„Toto nie je náhoda, Nadi,“ pokračoval a pozrel sa mi priamo do očí.

„Práve teba potrebujem!“ vykrikla som radosťou.

„Ty si sa nezmenila.“

„A ja... ja potrebujem zo Zátoky čakajúcich rúk pomôcť Neviditeľným. Postaviť im plavidlo, ktoré ich dostane ďalej. Nielen loď z dreva a ocele, ale niečo, čo im dá šancu. To nie je náhoda,“ povedala som pevne a cítila, ako sa mi srdce rozbúchalo.

Slová viseli vo vzduchu ako vlajka na stožiaroch vo vetre. Vedela som, že stretnutie s Tomášom nie je len obyčajná hra osudu – bolo to znamenie. Ako keď sa dve lode z rôznych smerov stretnú uprostred mora a ich cesty sa pretavia do jednej.

Tomáš sa pousmial, akoby presne vedel, čo mám na mysli. „Aj ja si myslím,“ kývol. Niektoré prístavy človek nenájde na mape. Nájde ich len srdcom. Prístav bol už takmer prázdny, keď sme sa s Tomášom vybrali smerom k dokom. Hmla sa pomaly rozliezala medzi skladmi a škrípajúce laná viseli z rahien ako zabudnuté vlajky.

„Vieš,“ začal Tomáš, keď sme kráčali vedľa seba, „ľudia si myslia, že stavanie lodí je len o dreve, železe a klincoch. Ale v skutočnosti je to o ľuďoch. Každá loď je ako človek – má svoje jazvy, svoje slabé miesta, svoje sny. A keď ju staviaš, vkladáš do nej kus seba.“ Na chvíľu som mlčala. Z jeho hlasu znela taká vážnosť, že som mala pocit, akoby sa so mnou delil o tajomstvo, ktoré poznajú len strážcovia dokov.

„Neviditeľní potrebujú takú loď,“ povedala som ticho. „Loď, ktorá ich unesie. Nie len cez vodu, ale aj cez ich vlastnú biedu, cez pocit, že nikomu na nich nezáleží.“

Tomáš sa zastavil, položil mi ruku na rameno a vážne sa mi pozrel do očí. „Takú loď postavíme. Ale budeš musieť priložiť ruku k dielu, Nadi. Nie len hovoriť, nie len snívať – ale naozaj zdvihnúť kladivo, niesť dosky, ušpiniť si ruky. Lebo iba tak pochopia, že patríš k nim.“ Cítila som, ako mi srdce búši rýchlejšie. Bola to výzva, ktorú som prijala bez slova len

prikývnutím. Nasledujúce ráno som prišla do doku skôr, než sa prístav úplne prebudil. Vzduch bol ťažký od vône dechtu a mokrého dreva. Muži už nosili dosky, laná sa napínali, kladivá duneli.

Tomáš ma predstavil posádke: „Toto je Nadi. Bude s nami.“

Najprv sa ozval smiech, potom šepot. Žena na lodi...? „Čo tu bude robiť, keď ani kladivo neudrží...?“ Cítila som ich pohľady, ktoré ma skúmali, vážili si moju hodnotu. Bolo mi do plaču, ale moje detské Ja sa objavilo pri mojom boku, pevne stislo moju ruku a zašepkalo: „Nedaj sa. Struna sa môže napnúť, ale nesmie prasknúť.“

Zdvihla som prvú dosku. Bola ťažká, ramená ma boleli, no odniesla som ju až k miestu, ktoré mi Tomáš ukázal. Kým som ju položila, cítila som, že pohľady mužov sa menia – z posmechu na zvedavosť.

„Možno predsa vydrží,“ zamrmlal jeden z nich.

Tomáš sa usmial a kývol. „Takto sa stavajú lode, Nadi. Nie silou svalov, ale silou srdca.“

Každé ráno som prichádzala. Milovala som ten okamih, keď prístav ešte spal a jediné, čo som počula, bol šum mora a krik čajok. Dok bol tichý, drevo odpočívalo na kope, klince sa blyšťali v plechových nádobách. Chvíľu som stála a pozorovala trup, ktorý rástol deň po dni. Zatiaľ to bol len kostlivec z rebier, ale pre mňa už dýchal – akoby vedel, že sa raz stane telom, čo poniesie ľudí ďalej.

„Ráno je najlepší čas,“ prehovoril ku mne neznámy námorník. „More ešte spí a počuješ vlastné myšlienky. To je chvíľa, keď loď prijíma svoj tvar.“ Nie všetci boli nadšení, že staviam s nimi. Jeden z mužov, šedivý námorník, krútil hlavou zakaždým, keď som vzala kladivo.

„To nie je robota pre ženy,“ hundral. „Loď musí stavať chlap, inak sa potopí skôr, než sa dotkne vody!“

Najprv som jeho poznámky prehliadala. Ale jedného dňa, keď mi z rúk spadla ťažká doska a rozletela sa na kúsky, hlasno sa zasmial. „Vidíte? Hovoril som! Nič z toho nebude!“

Cítila som, ako sa mi krv hrnie do tváre. Moje detské Ja sa objavilo pri mne, stislo mi ruku a zašepkalo: *Nedaj mu to. Ty vieš, prečo tu si.*

Zdvihla som rozbitú dosku, vyrovnala chrbát a povedala: „Možno nemám tvoju silu. Ale mám dôvod, prečo túto loď musím dokončiť. A dôvody plávajú ďalej než svaly.“

Muž stíchol. Ostatní mlčali. A ja som cítila, že som si práve vybojovala prvý kus rešpektu.

Jedného popoludnia sa k doku priblížila skupina ľudí – ženy s deťmi, muži so zničenými tvármi. Neviditeľní. Pozerali na stavbu, akoby to bolo čosi posvätné.

Jedna z matiek ma oslovila: „Je to pravda? Tá loď je pre nás?“

Prikývla som. „Áno. Raz vás odvezie tam, kde bude viac miesta a oveľa viac slnka.“

Vtedy sa stalo niečo zvláštne. Deti začali zbierať odpadnuté klince, podávali mi ich s úsmevom. Ženy priniesli staré plachty, ktoré by sa dali použiť. Muži sa ponúkli, že pomôžu s nosením dosiek.

„Vidíš to? Keď sa loď stavia srdcom, posádka si cestu nájde sama.“

No nebolo všetko jednoduché. Niektorí muži začali šepkať, že stavba ide príliš pomaly. Že Neviditeľní si ju nezaslúžia. Že je to zbytočná námaha. Tomáš raz v hneve buchol do stola. „Kto neverí, nech odíde. Loď Príležitostí nestojí na pochybnostiach. Stojí na rukách, ktoré chcú pracovať, a na srdciach, ktoré sa neboja veriť!“ Dve tváre zmizli v tme a už sa nikdy nevrátili. Ale tí, čo zostali, stáli pevnejšie. Každá doska, každý kus pevného dreva bol jedným Neviditeľným. Tí, ktorí stáli ticho na okraji spoločnosti, sa teraz stávali rebierkami lode, pevnou kostrou, ktorá mala držať všetko pokope. Drevo malo jazvy a nerovnosti – presne ako oni svoje rany a príbehy – a predsa bolo silné, schopné niesť váhu celého trupu. Každý kliniec, každý úder kladiva zneli ako ich kroky. Niektoré rytmické, iné zakopávajúce, občas bolestivé, ale všetky smerovali dopredu. V ich ozvene som počula ťažký

dych robotníka po nočnej smene, plač matky, ktorá nevie, či má kúpiť chlieb alebo zaplatiť školu, i smiech dieťaťa, ktoré si v blate kreslí svoje sny. Plachty, ktoré sme rozprestrelí, neboli len látkou. Boli dychom všetkých, ktorí sa báli otvoriť ústa. Mali niesť vietor ich nevypovedaných slov a dvíhať loď k obzorom, ktoré si sami nedokázali predstaviť. Stožiar sa stal ich chrbticou. Vysoký, pevný, neohnutý. Symbol toho, že aj Neviditeľní majú silu stáť vzpriamene, keď sa spojí ich hlas a ich vôľa. A kormidlo? To bolo ich budúcnosťou. Mohlo zmeniť smer celej lode, ak sa ho ujme ruka, ktorá sa nebojí zodpovednosti. Loď Príležitosti teda nerástla z dreva a železa. Rástla z tiel, duší a skúseností tých, ktorí boli roky prehlíadaní. Každý úder kladiva, každý povraz, každá kvapka potu sa stávali dôkazom, že Neviditeľní dostávajú svoj tvar, svoju tvár a svoju cestu.

Neskoro večer som prechádzala prístavom. Zívala som únavou. Hmla sa pomaly pretláčala pomedzi stožiare a sklady, kĺzala sa dlažbou a vkrádala sa do jeho útrob ako nepozvaný hosť. Počula som iba šum mora. Tlmený, pravidelný, no v tej chvíli znel ako jediné bijúce srdce celého prístavu. Zrazu som pocítila dotyk. Malá detská ruka vkĺzla do mojej dlane a jej pevný stisk bol jasným symbolom pozdravu.

„Si napätá ako struna na gitare,“ zašepkalo moje detské Ja, keď mi ustarostene pozrelo do očí. Pukneš – a hudba prestane hrať. Ten pohľad, taký nevinný a zároveň múdry, ma zastavil. V jeho hĺbke bolo viac než len detská zvedavosť bola tam obava, ale aj tichá nádej, že ešte dokážem nájsť harmóniu skôr, než sa struna roztrhne.

„Ehm... som v poriadku. Naozaj,“ šepkala som a snažila sa ju upokojiť. Stisla som jej ruku, akoby som chcela presvedčiť nielen ju, ale aj seba. No moje detské Ja sa nenechalo oklamať. Pozeralo na mňa skúmavým pohľadom, v ktorom sa zrkadlila nedôvera – presne takým, aký vie mať len dieťa, keď cíti, že dospelí klamú.

„Nie, nie si,“ povedalo moje detské Ja rozhodne, bez mihnutia oka. „Viem, čo prežívaš. Viem, ako bojuješ tu...“

priložilo malú dľaň na moju hrud', akoby chcelo cítiť každý úder môjho srdca. Tancuješ divoký tanec so svojou minulosťou. A ona ti pri tom tanci stúpa na nohy a láme ti prsty. Každý krok ťa bolí, ale ty predsa stále tancuješ, hoci vieš, že ťa to môže zraniť ešte viac. Jeho slová mi zneli v ušiach ako ozvena. Nepreháňalo, neľutovalo iba pomenovalo pravdu, pred ktorou som utekala.

„Zápasíš s morským vlkom,“ zašepkalo moje detské Ja. Ako s prítomnosťou, ktorá sa ti vzpiera.

Videla som ho pred sebou – starého, šedivého vlka mora, čo sa vynoril z vln, zarytý a neústupný. Jeho pohľad bol tvrdý, ostrý ako soľ, čo páli v očiach. Bol to symbol dní, ktoré musím zvládnuť, úloh, ktoré ma tlačia k zemi, povinností, čo ma hryzú do nôh. Prítomnosť sa stala mojím súperom. Každý deň bol ako kolo v zápase, kde som sa snažila udržať nad vodou a nedovoliť vlkovi, aby ma stiahol ku dnu.

„Strániš sa námorníkov, ktorí ťa potrebujú,“ šepkalo moje detské Ja. „Chcú sa s tebou zasmiať, zdieľať s tebou chvíle, no ty sa plavíš morom od ostrova k ostrovu. Vždy len ďalej a ďalej, akoby si hľadala prístav, kde si konečne dovoľíš zakotviť.“

Jeho hlas vo mne rezonoval ako zvon v prístave. V každom slove bola pravda, ktorú som nechcela počuť – že som sa sama od seba oddelila, že som sa zatvorila do vlastnej plavby a zabudla na posádku, ktorá na mňa čaká.

„Preplachuješ naše srdcia morskou vodou, šepkalo moje detské Ja. A jej slanosť z teba vysáva všetky city. Zostáva len tvoja tvrdohlavosť – ako kormidlo, ktoré sa za každú cenu drží kurzu, aj keď vietor mení smer a plachty praskajú.“

Tie slová ma zasiahli. Cítila som, ako vo mne niečo stuhlo, ako sa z vody vyparila jemnosť a ostala len soľ. No zároveň som v tej tvrdohlavosti našla iskru – dôkaz, že ešte stále plávam a bojujem, hoci na polceste medzi srdcom a oceľou.

„Vyzeráte, že ste jednou z nás, máte naše korene, ale ste iná,“ zazneli do hmly Ninine slová. Jej hlas bol mäkký ako hmľa okolo nás, ale v každom slove cítiť pevnosť, akoby nimi

kládla dosky do trupu lode.

„Ako to myslíte?“ zareagovala som a cítila, ako mi stiahlo hrdlo.

„Máte štýl gadžov,“ pokračovala ticho, ale bez výčitky. „Ste ako obrúsená žula. Prísna, tvrdá a zároveň láskavá. Aj keď máte zvýšený hlas, cítime, že vám záleží na nás. Cítime, že nám fandíte.“

Na chvíľu som stratila reč. Pozerala som sa na ňu, na jej ruky, ktoré gestikulovali v hmle ako malé veslá na rozbúrenom jazere. Každé jej slovo mi pripadalo ako dotyk prstov, ktoré skúmajú moju starú jazvu.

„Je vo vás niečo, čo ešte stále bolí,“ dodala Nina, „a tou jedinou vetou trafila do miesta, ktoré som doteraz ukrývala ako kapitán tajnú mapu.“

Zhlboka som sa nadýchla, cítila som soľ vo vzduchu a v ústach chuť spomienok. Pred očami mi prebehli obrazy z detstva – mama v obchode so zopár drobnými v ruke, my deti na lavici pod orechom, hlad, ktorý nebol len v bruchu, ale aj v očiach. Chcela som povedať, že sa mýli. Že ma už nič nebolí. Že som vyrástla, vymenila otrhaný sveter za kancelársku blúzku a hlad za plné tanieri. Ale slová sa mi skrútili v hrdle. Lebo pravda bola iná. Pravda bola, že aj keď som sa naučila plávať, v duši som stále niesla chlad tých vôd, v ktorých som sa kedysi topila. A možno práve to bolo to, čo Nina cítila – to tiché chvenie, ktoré sa nedá obliecť do kostýmu ani prekryť úsmevom. Tak som len prikývla a potichu povedala: „Možno máte pravdu.“ A v tej chvíli som mala pocit, že medzi mnou a Ninou vznikol most – nie z papiera, nie z projektu, ale z ľudskej skúsenosti. Most, po ktorom sme obidve mohli prejsť, každá zo svojho brehu, a stretnúť sa v strede.

Môj Pane, ako prepájaš cesty nás ľudí... Pretkávaš ich ako pavučinky, jemné na dotyk, ale silné ako lano, čo udrží loď v prístave aj počas búrky. Niekedy sa zdá, že tie nite sú náhodné, rozhádzané do vetra. Ale keď sa zastavím a zadívam sa bližšie, vidím, že každá z nich má svoj smer, svoj účel. Ty vieš, koho poslať do môjho života ako maják, keď sa strácam

v hmle. Vieš, koho priviazať ku mne, aby ma jeho prítomnosť podržala, keď moje vlastné kolená nevládzu. A vieš aj, kedy dať roztrhnúť staré laná, aby som sa už nevracala k tomu, čo ma ťahalo ku dnu. Sú chvíle, keď tvoje pavúcie vlákna cítim na koži ako jemný dotyk – nečakaný, tichý, no taký istý, že viem: nenechávaš ma samotnú. A hoci nevidím celý obraz, verím, že z týchto nití tkáš sieť, ktorá ma unesie, keď sa podo mnou pretrhne paluba.

Vystúpila som z malej loďky a pod nohami sa mi zatrepotala doska móla, akoby aj ono váhalo, či ma unesie. V srdci som mala zvláštny pocit – nepokoj, ktorý sa nevedel usadiť, len krúžil dookola ako čajka nad rozbúrenou hladinou. Siahla som po telefóne, hoci prsty som mala ešte chladné od vody. Vytočila som číslo manžela.

„Som v meste, ozval sa jeho hlas, zadýchaný, akoby práve prekonával kopec. Vybral som sa previezť na bajku. Zavolám ti, keď budem doma.“

Jeho slová boli pokojné, ale mne v tej chvíli pripadali ako vietor, ktorý len naoko hladí hladinu, no niekde v diaľke už mieša vlny. Položila som telefón späť do vrečka a nepokoj sa vo mne ešte zosilnil. Akoby mi srdce hovorilo: *Niečo sa chystá. Niečo sa blíži.* Obzrela som sa späť k loďke, ktorá sa hojdala na lane. Vyzerala, akoby aj ona tušila búrku, ktorá ešte nebola viditeľná, ale jej predzvesť už bola vo vzduchu. Nervózne som sa prechádzala po kajute, ako levica uväznená v klietke. Každý krok bol ťažký, podlaha vŕzgala a čas sa vliekol ako pomalý príliv. Stále som čakala, kedy zazvoní telefón. A potom – crrrrn. Zvuk telefónu ma prešal ako ostrý nožík. Srdce mi podskočilo, ruky sa roztriasli. Pozrela som na displej – nebol to on. Volala Maňa, naša suseda.

„Prečo mi volá?“ prebehlo mi hlavou. Ona mi nezvykne volať. Stlačila som tlačidlo a opatrne zašepkala: „Prosím?“

„Nad'ka moja... si doma?“ Jej hlas sa chvel, a ja som okamžite vycítila nepokoj, ktorý sa do mňa vpil ako ľadová voda.

„Nie... nie som. Čo sa deje?“ Slová sa mi lámali, srdce bilo tak silno, že som ho cítila až v spánkoch.

„No... volali sem z kráľovského prístavu,“ povedala Maňa a v jej hlase bolo cítiť bolesť. „Tvoj muž mal nehodu. Že doňho... doňho narazilo niečo.“ Svet sa v tej chvíli zrútil. Všetko stíchlo – šum mora za oknom, tikot hodín, dokonca aj môj dych. „Už ho previezli do nemocnice...“ pokračovala Maňa, ale jej slová ku mne doliehali akoby spoza hrubej sklenej steny. „...a asi ti budú volať policajti alebo priamo z nemocnice.“

Nepočúvala som ďalej. V ušiach mi hučalo ako v uväznenej mušli. Slová sa mi stratili v mori, zanechali za sebou len jednu jediná, strašnú istotu – niečo sa stalo. Stisla som telefón tak silno, že ma zaboľeli prsty, a náhle som ho zložila. Stála som uprostred kajuty, ale cítila som sa, akoby sa celá loď naklonila. Všetko sa rozkývalo – stôl, steny, dokonca aj vzduch.

„Musím odísť domov,“ šepkala som si, opakovala to dookola, ako keby tieto slová mohli byť záchranným lanom. „Domov. Domov.“

Každý krok ku dverám bol ťažký, nohy sa mi plietli, ako keby som kráčala po vratkom mostíku nad rozbúreným morom. V hrudi sa mi prehánali vlny – raz strach, raz nádej, a medzi nimi prázdnota, ktorá bodala ešte viac než bolesť.

Vzdialenosť – nekonečná vzdialenosť – mi zadržovala nohy. Každý krok bol ako kráčanie po ťažkom piesku, ktorý ma sťahoval späť. Ulice sa predou mnou naťahovali, akoby si zo mňa robili posmech. Každá lampa, každý roh domu sa mi zdal ďalej, než bol v skutočnosti. Cítila som, že čas sa rozpadol. Sekundy sa vliekli pomalšie než kvapky vody, ktoré stekajú po palube po búrke. Chcela som bežať, ale moje nohy boli ťažké, pripútané k zemi neviditeľnými reťazami. V hlave sa mi prehánali obrazy – jeho úsmev, jeho hlas, jeho prázdne miesto pri stole. Každá spomienka bola ako kotva, čo ma ťahala späť, a zároveň bič, ktorý ma poháňal dopredu.

„Musím ho vidieť, šepkala som. Musím.“ A predsa, cesta predou mnou sa vlnila ako nekonečné more, ktoré ma skúša, či mám dosť síl doplávať až k brehu. Pomaly sa ku mne približoval biely plášť. Kroky na dlhej nemocničnej chodbe zneli

dutým ozvenovým rytmom, ktorý sa mi zarýval do hrude. Všetko tu páchlo dezinfekciou a tichom, ktoré kričalo hlasnejšie než akýkoľvek zvuk.

„Dobrý deň... pán primár,“ vyšlo zo mňa nesmelé, keď sa zastavil predom mnou.

„Ehm... vy ste manželka?“ spýtal sa, ale ponad moje plecia sa díval ďalej, akoby ešte niekoho čakal, niekoho, kto by mohol odpovedať miesto mňa.

„Pokiaľ viem, tak áno...“ snažila som sa usmiať, no pery sa mi chveli a úsmev vyznel falošne, ako popraskané sklo.

Primár si povzdychol, pozrel do papierov, potom späť na mňa.

„No, viete... musíme vydržať do rána. Potom uvidíme.“

Každé jeho slovo padalo do môjho vnútra ako kameň do vody.

„Momentálne je v bezvedomí, dodal mäkšie. Prídte zajtra ráno. Budeme aj my múdrejší.“

Svet sa mi v tej chvíli rozmazal. Hluk nemocnice sa zmenil na vzdialený šum mora. Moje nohy stáli, ale celé telo sa chvelo, akoby som stála na vratkom móle, čo sa kýva nad hlbokou vodou.

Chcela som sa ho spýtať tisíc otázok: či cíti bolesť, či vie, že som tu, či bude dýchať, či otvorí oči. Ale slová sa mi zasekli v hrdle ako rybárske háčiky. Len som prikývla a nechala sa viesť týmto bielym plášťom ako neznámym majákom v cudzej, chladnej krajine. Tá neistota nerozprávala. Nemala hlas, len sa potichu plazila okolo mňa a vytvárala si vlastnú cestu, ako studený prúd pod hladinou, ktorý ťa obteká, aj keď sa tváriš, že ho necítiš. Zakrádala sa do každého zákutia, do každého nádychu. Ale v tej tichosti, v tom neviditeľnom pohybe si už našla miesto – ako keď kotva dopadne na dno a zakliesni sa medzi kamene. Vedela som, že kým tu stojím, ešte som nestratená. Že aj neistota môže byť mapou, len ju treba čítať. A že hoci jej dotyk chladí, je to znamenie, že dno je blízko, že je sa čoho zachytiť. Napriek ťažkým dňom a bezsenným nociam som dúfala a verila, že bude dobre. Bolo to

krehké, niekedy až nezmyselné presvedčenie, ale držala som sa ho, akoby to bolo posledné lano natiahnuté z paluby. More mi dávalo silu. Jeho nekonečný šum bol ako uspávanka, ktorá vedela pohladíť unavenú dušu. Každá vlna mi pripomínala, že aj keď sa zrúti, vždy znovu vstane. V jeho hlbine som videla svoje obavy, ale aj svoju odvahu – a v každom príboji som cítila posolstvo, že život ide ďalej, aj keď sa loď kýva a hrozí, že sa prevráti. Bolo vo mne veľa bolesti, ale more mi šepkalo: „Ešte sa drž. Ešte plávaj. Kým dýchaš, máš silu.“

„Ako vyzerám?“ opýtal sa a pomaly privrel oči, akoby sa bál uvidieť svoj vlastný obraz v mojich. Pozeral do stropu, hlas mal slabý, no stále v ňom znela tá jeho typická irónia.

„Úžasne,“ usmiala som sa cez slzy. „Hotový Alain Delon.“

„Vidím, že humor ťa neprešiel.“ Kútiky úst sa mu jemne nadvihli.

„A teba tiež nie,“ odvetila som a zľahka mu stisla ruku. Jeho dľaň bola chladnejšia než kedysi, ale ten stisk bol stále jeho.

„Zajtra ma možno pustia domov,“ povedal, ako keby to bola istá vec.

„Ako? Zamračila som sa. Veď ešte nevieš chodiť. Potrebuješ lekársku starostlivosť!“

„Domov je najlepšia starostlivosť,“ namietol potichu a na chvíľu zavrel oči, akoby si už predstavoval, že sedí na terase, počúva šum vetra a nie pípajúce prístroje. Pozrela som naňho a v hrudi sa mi miešali dva protichodné pocity – radosť, že je tu, že dýcha, že ešte žartuje... a strach, že jeho návrat domov môže byť predčasný, že loď ešte nie je pripravená vyplávať z bezpečného prístavu.

Nie na druhý deň, ale až o niekoľko dní zastala pred naším domom sanitka. Zvuk jej bŕzd rozrezal ticho ulice a ja som vybehla von s pocitom, že srdce mi vyskočí z hrude. Nikto neposlal správu, nikto nezavolať, že manžela púšťajú do domácej liečby. Všetko prišlo nečakane, ako vlna, ktorá sa prevalí cez palubu bez varovania. Otvorili sa zadné dvere a tam ležal on. Tvár bledšia než som si ju pamätala, oči

unavené, ale plné radosti, že konečne vidí dom. Nohy ho ne-niesli – namiesto nich ho niesli ruky záchranárov. Vyzeral tak krehko, akoby každý pohyb mohol zlomiť jeho telo. Stála som pri ňom bez slova, s dlaňami zovretými v päst', aby som sa nezrútila. Sanitka, čo kedysi znamenala nádej, teraz pripomínala, že loď, ktorú som milovala, je vážne poškodená. Keď ho ukladali do postele v našej izbe, všetko vo mne kričalo. Radosť, že je doma. Strach, že jeho telo nezvládne túto plavbu. A kdesi hlboko v srdci hlas, ktorý šepkal: „Teraz budeš jeho oporou. Teraz je tvoja kotva na ťahu.“

„Nadi... chcel by som ísť do obývačky, pozrieť si telku,“ ozvalo sa z izby a prerušilo moje pobehovanie v kuchyni. Rýchlo som si utrela ruky do utierky a vošla k nemu.

„No poď, pomôžem ti,“ podala som mu ruku. Bola som malá, on vysoký chlap, a keď som sa ho snažila vyťahnúť z postele, pripadala som si, akoby som ťahala repu zo zeme. On sedel, ja som ťahala, napínala všetky sily, a on sa ani nepohol.

„Ja nevládzem,“ vyhrkla som a oči som mala otvorené dokorán, až sa mi zaliali slzami od úsilia. A v tom ma chytil taký silný záchvat smiechu, že som sa už nedokázala ovládať.

„Nesmej sa... ja sa nemôžem smiať,“ napomínal ma s vážnou tvárou, ale v kútikoch jeho úst mu mykalo.

To už som sa zviezla na zem, smiechom bezmocná, lapajúca po dychu. On na mňa pozeral zhora, naklonený, so svojimi unavenými očami, a hoci bol slabý, v tom okamihu sme boli obaja silní – lebo sme sa smiali spolu. V tej chvíli som vedela, že aj keď choroba oslabila jeho telo, nezobrala nám to najcennejšie – schopnosť nájsť v ťažkosti kúsok radosti. Boli to dlhé a ťažké dni. Dni, keď sa čas vliekol pomalšie než príliv a každá minúta bola ako veslovanie proti vetru. Dni, keď som si v hlave kládla tú istú otázku – *čo bude zajtra?* – a odpoveď neprichádzala, len ticho ako na opustenom móle. Boli to dni, keď som chcela zložiť uniformu námorníčky, zavesiť na klinec mapy a opustiť Loď Nádejí. Vrátiť sa do bežného života, kde by som bola len manželka, ktorá sa stará o svojho

muža, o dom, o kuchyňu – a nemusela nieŕ na pleciach sny iných. No zakaždým, keď som sa pozrela na more, pocítila som, že mi dáva silu. Že táto loď, hoci sa teraz kýva a jej paluba je mokrá od môjho potu a slz, je súčasťou mňa. A že ak z nej odídem, bude to, akoby som zradila svoje vlastné meno. A tak som zostala. Veslovala som ďalej, aj keď mi dochádzali sily. A v každom ráne, ktoré prišlo, som si hovorila: *Ešte jeden deň. Ešte jeden východ slnka. Ešte jedna vlna, ktorú prekonám.*

Liudmila sa na chvíľu odmlčala. Jej pohľad sa zahmlil, akoby sa dívala niekam za obzor, kde more ešte stále hučalo. Potom prehovorila.

„Bolo to, akoby sa more zmenilo na búrku. Včera ešte obyčajný život, práca, nákupy, smiech. A na druhý deň rachot výbuchov, otrasy okien, zdesené pohľady susedov. Strach ma zvieral ako lano, ktoré sa mi omotalo okolo hrude. Nemohla som dýchať. Mala som pocit, že loď, na ktorej som žila celý život, sa potápa. Moja dcéra sa ma držala, akoby som bola jej kormidlo uprostred rozbúrených vln. V jej očiach boli otázky, na ktoré som nemala odpovede. A to bola najväčšia bolesť, že ako matka neviem ochrániť vlastné dieťa pred búrkou.“

„Ste odvážna,“ zmohla som sa iba na dve slová. Nedokázala som sa jej pozrieť do očí, aby nevidela moju bolesť.

Odísť nebola odvaha. Bola to jediná možnosť. Keď sa loď potápa, musíš skočiť, aj keď nevieš, či ŕa more prijme. Vzala som ju za ruku a utekali sme. Každý krok ma bolel, lebo som nechávala za sebou všetko – svoj domov, prístav, priateľov. Ale vedela som, že ak zostanem, more ma stiahne, že možno neprežijem. Prvé dni tu v bezpečí... bola som ako cudzia loď v neznámom prístave. Paluba prázdna, plachty roztrhané, kotva stratená. Len som sa kývala na vode, unavená, prázdna, bez kurzu. Ale ľudia mi podali laná, natiahli mostíky. A ja som cítila, že možno predsa ešte môžem zakotviť.

Dnes, keď stojím pred deťmi ako učiteľka angličtiny, je to, akoby som dostala novú loď. Menšiu, krehkejšiu, ale moju. Deti sú ako vietor, ktorý napína moje plachty. Keď sa smejú,

keď sa učia, cítim, že moja plavba má zmysel. Búrka vo mne stále hučí, ale naučila som sa s ňou žiť. Každý úsmev žiaka je ako maják, ktorý mi ukazuje cestu v hmle. Tu je dnes moja zátoka. Nie je to Charkov – ten zostane navždy v mojom srdci ale tu som znovu našla vzduch. Tu viem, že moja loď ešte stále patrí na more.

Jej hlas sa chvel, ale bol pevný. V tej chvíli som nemala potrebu nič povedať. Len som počúvala, ako jej príbeh vpláva do môjho srdca, a vedela som, že práve tu, v týchto slovách, je sila, ktorá dokáže meniť svet. Liudmila si zhlboka vzdychla, akoby zo seba musela vypustiť spomienky, ktoré v nej ležali ako ťažké kotvy.

„Prvé dni v bezpečí... boli ako hmla. Kráčala som ulicami a ničomu som nerozumela. Ľudia okolo mňa hovorili jazykom, ktorý mi znel ako šumenie mora – krásne, ale nezrozumiteľné. V obchode som stála pred regálom s chlebom a nevedela som, čo povedať. Cítila som sa ako dieťa, ktoré stratilo hlas. Prvé noci som plakala potichu, aby ma dcéra nepočula. Ležala vedľa mňa a ja som sa bála, že uvidí moju slabosť. Ale v skutočnosti to bola moja sila. Každé ráno, keď sa zobudila a spýtala sa, čo budeme dnes robiť, som si povedala: musím ísť ďalej, kvôli nej.

Prvé mesiace boli dlhé. Čas sa vlečie, keď si cudzinec. Každý deň začínaš od nuly. Hľadala som prácu a dostala som miesto chyžnej. Bola som vdáčna, ale zároveň som cítila hanbu že ja, učiteľka z Charkova, teraz drhnem podlahy. Ale aj tam, medzi vedrami s vodou a vôňou čistiacich prostriedkov, som si opakovala nové slovenské slová. Každá veta, ktorú som dokázala vysloviť, bola pre mňa ako záchranné veslo.

Pamätám si, ako som prvýkrát išla vybavovať doklady. Číslo, papier, úradné formuláre... a ja som sa bála, že niečo zle poviem a všetko sa zrúti. Vtedy som pochopila, aké to je byť neviditeľná – nikto ti nerozumie a ty nerozumieš nikomu. Ale bola tam úradníčka, ktorá mi trpezlivo ukázala, kam sa mám podpísať. To bol prvý most, ktorý ku mne

niekto natiahol.

A potom prišla pomoc z Lode Nádejí. Kurzy slovenčiny, ľudia, ktorí sa usmiali, aj keď som zle skloňovala. Ten úsmev mi pripadal ako teplé svetlo majáku v noci. Už som nebola sama na rozbúrenom mori. Mala som pocit, že niekto vedľa mňa vesluje. Prvé mesiace boli o strachu – ale aj o maličkých víťazstvách. Prvé slovo, ktoré som rozumela. Prvá veta, ktorú som povedala bez chýb. Prvý list, ktorý som dostala na svoje meno. A prvýkrát, keď som si dovolila usmiať sa bez toho, aby ma bodla vina, že tam, doma, ľudia stále trpia.“

Odmŕčala sa a jej oči sa zaliali slzami. Neboli to len slzy bolesti. Bola v nich aj hrdosť, že prežila, že nezlomila veslo, že jej loď sa napriek búrkam udržala nad vodou. Liudmila sa na chvíľu odmlčala a jej pohľad sa stratil niekam do diaľky. Potom pokračovala tichým, ale rozhodným hlasom: „Práca chyžnej ma zachránila. Bola som vdáčna, že mám aspoň niečo, že môžem priniesť domov kúsok chleba a zaplatiť nájom. Ale každý deň, keď som drhla podlahu alebo menila posteľné plachty, cítila som, ako sa vo mne bijú dva hlasy. Jeden mi šepkal: „*Buď ticho, si rada, že máš prácu.*“ A ten druhý kričal: „*Nie! Ty si učiteľka! Tvoje miesto je v triede, nie v hoteli!*“ Každý večer, keď som sa vrátila domov unavená a s boľavým chrchtom, otvorila som staré zošity angličtiny a učila sa. Opačkovala som si nové slovenské slovíčka, cvičila výslovnosť, aby som raz mohla zložiť skúšku. Moja dcéra sa smiala: „*Mama, ty máš domácu úlohu ako ja!*“ A mala pravdu. Bola som znovu žiačkou, ale žiačkou, ktorá vie, že jej ide o celý život. Pamätám si deň, keď som sa odhodlala ísť za riaditeľkou školy. Ruky sa mi triasli, v kabelke som zvierala svoj ukrajinský diplom, ktorý bol pre mňa ako kúsok potopenej lode – dôkaz, že som kedysi mala svoj pevný prístav. V hlave mi zneli všetky možné odmietnutia: „*Neovládate jazyk, nemáte prax, nemáme miesto.*“ Ale zároveň som cítila, že ak to neskusím, zostanem naveky chyžnou.

Keď ma prijala, pozrela na mňa a povedala: „*Najprv skúška zo slovenčiny, potom sa uvidí.*“ V tom okamihu som vedela, že

predo mnou stojí hora. Ale aj že sa dá zdolať. Tak som sa pripravovala. Dni, noci, každú voľnú chvíľu. Učila som sa pri varení, pri cestovaní autobusom, pri zaspávaní. Niekedy som bola taká unavená, že som zaspala s hlavou na otvorenej knihe. Ale nevzdala som sa. Lebo vo mne horelo presvedčenie, že ešte stále mám miesto na palube života. A keď som skúšku spravila, plakala som. Nie od únavy, ani od smútku – ale od radosti. Mala som pocit, že som po mesiacoch boja konečne vyplávala z hmly na otvorené more. A keď som prvýkrát stála pred žiakmi, držala som v rukách kriedu, a nie mop. Vtedy som pochopila, že búrky nezničili moju loď. Len ju preverili. A že moja plavba sa ešte neskončila. Prvý deň v triede... nezabudnem naň nikdy. Kráčala som po chodbe školy a srdce mi bilo, akoby som mala za sebou celú flotilu bubnov. V ruke som zvierala denník a kriedu – také malé veci, a predsa ťažšie než akýkoľvek kufor, ktorý som niesla z Ukrajiny. Otvorila som dvere a zrazu sa na mňa pozreli desiatky detských očí. Boli zvedavé, niektoré nedôverčivé, iné sa usmievali. V tej chvíli som cítila, ako sa mi chvejú kolená. Bola som cudzinka. Učiteľka s prízvukom, učiteľka z iného sveta. A bála som sa, že to uvidia, že to využijú, že sa mi vysmejú.

Ale potom sa to stalo. Jedno dievčatko zdvihlo ruku a spýtalo sa po anglicky: „*How are you, teacher?*“ A trieda sa zasmiala. Nie posmešne – ale radostne, hravo, ako keď sa prvýkrát podarí povedať nové slovo. A ja som sa usmiala tiež. Vtedy som vedela, že mám šancu. Keď sme si začali opakovať základné frázy, deti sa zapájali, opakovali so mnou, smiali sa pri chybičkách. A ja som počula v tej triede iný zvuk – nie rachot výbuchov, nie sirény, ktoré ma strašili v Charkove, ale čistý detský smiech. Ten smiech bol ako piesne čajok nad morom. Na konci hodiny ku mne prišiel malý chlapec a potichu povedal: „Páči sa mi angličtina.“ Bolo to, ako keby mi podal veslo. Cítila som, že nie som sama, že niekto so mnou vesluje. Domov som išla so slzami v očiach, ale tentoraz to nebol plač bezmocnosti. Boli to slzy radosti. Lebo som

pochopila, že moja loď má znova kurz. A že deti, ktoré učím, sú vietor v mojich plachtách.“

Pozerala som sa na ňu a v duchu som sa pýtala: koľko Liudmil vlastne žije medzi nami?

Koľko žien, koľko mužov, koľko detí každý deň vedie svoj tichý boj o miesto na palube života? Koľko z nich ráno vstáva s pocitom, že ich loď je deravá, že im vietor fúka priamo proti plachtám, a predsa vyplávajú?

Koľko z nich bojuje s búrkou, ktorú nik iný nevidí – hladom, strachom, ponížením, samou neistotou? Liudmila mala meno a príbeh, ktorý som počula. Ale vedela som, že za jej slovami sa skrývajú tisíce ďalších, tisíce tichých, neviditeľných plavieb, ktoré sa odohrávajú vedľa nás, a my ich často ani nezbadáme. A vtedy som si uvedomila, že sila nie je len v jednom človeku. Sila je v tom, že ich vidíme. Že ich príbehy nenecháme potopiť sa v tichu.

Kráľovský prístav objímali ramená dažďa a spoza jemného romantického obrazu ma v kaviarni čakal muž, ktorého tvár niesla únavu, ale aj akúsi hrdú vyrovnanosť. V jeho očiach sa miešalo more spomienok a nádeje. Začal: „V Kyjeve som bol stavbyvedúci. Mal som prácu, postavenie, ľudia ma rešpektovali. A potom prišla vojna. Všetko sa rozpadlo ako dom z karát. Sem do Kráľovského prístavu som prišiel s dvoma deťmi a s pocitom, že som nikto. Bol som ako loď bez posádky – nepotrebný, nepotvrdený, neviditeľný.“ Hovoril ticho, ale jeho slová rezali vzduch ako vietor pred búrkou. „Najprv som bral hocijakú robotu. Nelegálne. Človek si myslí, že keď má ruky a skúsenosti, niekto si ho všimne. Ale nikto nehľadel na moje ruky, hľadeli na papiere. A tie som nemal. Každý deň som sa bál, že ma pošlú preč. A doma na mňa čakali dve hladné deti. Ten strach bol ako vlna, ktorá ma tlačila pod hladinu.“ Na chvíľu sa odmlčal a pozrel kamsi ponad moje plece, akoby hľadal obzor.

„Potom prišla pomoc. Organizácia, ktorá mi podala lano, keď som sa topil. Pomohli mi vybaviť povolenia. Naučili ma, že aj tu môžem mať miesto. A ja som si povedal: keď mi dali

šancu, nesmiem ju premrhať. Tak som si založil živnosť. Najprv som bol sám, ale potom som si povedal – koľko nás je, takých neviditeľných, čo sa potácajú medzi dokmi a čakajú, že si ich niekto všimne? A tak som začal prijímať ďalších. Dnes dávam prácu iným Ukrajincom, ktorí prišli o všetko. Stavíme domy, robíme opravy, rekonštrukcie. Ale v skutočnosti nestavíme len múry. Stavíme si nové životy. Dosku po doske, tehlu po tehle. Každá práca je ako nový diel Lode Nádejí.“ Jeho hlas zmäkol. „Tu je pre mňa prístav. Nie dokonalý, nie vždy jednoduchý, ale bezpečný. Tu sa moje deti neboja spať. Tu viem, že aj keď som cudzinec, môžem byť užitočný. A možno aj trochu doma.“

Sedela som a počúvala. V jeho príbehu som zrazu videla nielen muža, ktorý prežil búrku. Videla som staviteľa, ktorý na troskách dokáže znova postaviť loď. A vedela som, že je ďalšou doskou, ďalším lanom, ďalšou plachtou, ktorá drží našu spoločnú Loď Nádejí. Mlčky som sa naňho pozerala. Sedel oproti mne, zhrbený, akoby mu na pleciach ležala celá váha jeho minulosti. Ruky mal mozoľnaté, popraskané od práce, a predsa v nich bolo čosi krehké, akoby sa báli, že keď ich vystrie, svet mu ich znova zviaže. Napriek veku vyzeral starší, zničený. Vrásky na jeho tvári nepatrili len času, ale aj obavám, ktoré mu kradli spánok. Bol to muž, ktorý kedysi stál rovno, hrdý ako sťažnosť na lodi, a teraz sa lámal pod ťarchou búrky. Nevedela som, čo povedať. V tom mlčaní som cítila viac než v tisícoch slov. Jeho pohľad bol unavený, ale aj vzdorovitý – ako pohľad námorníka, ktorý vie, že more ho skúša, no ešte stále nechce hodiť kotvu do hĺbín. Bojuje o svoje šťastie, o to, aby jeho deti raz mohli vyrastať bez strachu, aby ich smiech neprekrývali sirény a aby ich večere neboli o prázdnych tanieroch. Bojuje o obyčajný chlieb na stole, o pocit, že aj on má miesto na palube, kde jeho práca nie je len lacná sila, ale hodnota. Bojuje o pokojný spánok. O to, aby sa v noci nebudil na zvuky, ktoré mu pripomínajú výbuchy, o to, aby si ľahol a necítil na hrudi balvan starostí, či zajtra bude mať prácu, či dokáže zaplatiť nájom, či jeho deti

nebudú zasa stáť v rade na pomoc. Jeho boj nie je vidieť. Prechádza ulicami ako každý iný muž. Ale ak by ste sa pozreli do jeho očí, videli by ste celé more, rozbúrené aj tiché, ktoré nesie vo svojom vnútri. A ja som si uvedomila, že nie je jediný. Je ich mnoho. Tisíce mužov, tisíce otcov, ktorí každý deň bojujú, aby udržali svoje lode nad vodou.

„Čo tu tak sedíš ako kôpka nešťastia?“ prisadla si ku mne námorníčka, ktorú som už niekoľkokrát zahliadla na palube.

„Ja... oddechujem,“ odpovedala som zamyslene a zadívala sa na vlny.

„A nad čím rozjímaš?“ naklonila hlavu a skúmavo sa usmiala.

„Nad tým, prečo je more také nekonečné... a predsa sa zmestí do mojej dlane,“ povedala som a dlaň som natiahla k vode, ktorá sa ligotala v lúčoch zapadajúceho slnka.

Námorníčka sa zasmiala, jej smiech znel ako šplechnutie vln o bok lode.

„Vieš, čo je na mori to najkrajšie? Že v ňom nájdeš nekonečno, ale aj kúsok seba. Každá kvapka, čo sa ti vleje do dlane, nesie so sebou vôňu diaľky a pamäť búrky.“

Zrazu som cítila, že sa mi jej slová vpájajú do srdca ako slané more do rany.

„A čo ak sa v tom nekonečne stratím?“ spýtala som sa ticho, oči stále upreté na obzor.

„Potom sa neboj,“ usmiala sa námorníčka. More si vždy pamätá každú loď, aj tú najmenšiu. Aj tie, ktoré sa zdajú byť neviditeľné, majú v jeho pamäti svoju stopu.

Zamyslela som sa. Neviditeľné... presne také som stretla. Ľudí, ktorých akoby nikto nechcel vidieť. V prístave, v Zátokke čakajúcich rúk. Stoja tam ako opustené lode, bez posádky, bez kapitána, a predsa stále čakajú, že niekto príde a zaveje im vietor do plachiet. Námorníčka sa oprela o zábradlie a kývla hlavou. „Vieš, more nepozná rozdiely. Neviditeľní, bohatí, mocní či slabí – všetci plávame v tej istej slanej vode. A každý z nás je kvapkou, bez ktorej by to more nebolo celé.“

„A myslíš, že ich raz uvidia? Že aj oni dostanú svoje miesto na palube?“ spýtala som sa naliehavo.

Námorníčka si vzdychla, ale v očiach jej blčala iskra. „To záleží aj na nás. Ak ich neprejdeme bez pohľadu, ak im podáme ruku, ich loď sa zdvihne. A možno práve v ich veslách je sila, ktorá nás všetkých doplaví k obzoru. Mlčali sme. Vietor sa preháňal medzi lanami, voda šumela o boky lode. A ja som cítila, že aj ja patríam do toho nekonečného mora. Že môj príbeh, moje boje, aj moje rany sú len jednou z kvapiiek, ktoré sa strácajú a znova objavujú v oceáne života.“

„Často pochybuješ o sebe?“ obrátila sa na mňa s otázkou. Jej hlas bol pokojný, ale prenikol mi až pod kožu.

Na chvíľu som sa odmlčala. „Podľa toho, čo to znamená pochybovať o sebe,“ povedala som napokon a zadívala som sa na hladinu mora, ktorá sa ligotala pod nami. „Myslíš, či dôverujem svojmu zdravému rozumu? Alebo či dôverujem sebe samej?“ Zhlboka som sa nadýchla. „Neviem. Lebo občas mám pocit, že som nepríčetná. Moje myšlienky preskakujú hore-dole, ako nepokojné čajky pred búrkou. Nohy si idú kam chcú, ruky robia, čo chcú. A ja len stojím na palube, držím sa relingu a neviem, kam sa loď otočí.“

„Či dôverujem sebe samej?“ zopakovala som jej otázku a pocítila, ako mi slová ťažknú v hrdle. „Každý deň dôverujem dňu, že je to môj nový začiatok. Každý úsvit beriem ako nový kurz. Ale sebe... sebe nedôverujem. Mám miliardy a nekonečno chýb či nedokonalostí.“ Námorníčka mlčala. Ja som pokračovala tichšie: „A či mám strach? Áno, mám. Bojím sa, že zlyhám. Že sklamem ľudí, ktorí nám dôverujú, ktorí prosia o pomoc. Že zle navigujem Loď Nádejí. Že namiesto do bezpečného prístavu ich zavediem do búrky. Zovrela som prsty okolo zábradlia a pozrela na horizont. Vždy som si myslela, že kapitán nesmie ukázať slabosť. Ale teraz už viem, že more aj tak vie o každej našej búrke. Možno pochybnosti nie sú znak slabosti. Možno sú len majákom, ktorý nám pripomína, že musíme držať kurz.“ Námorníčka si ma chvíľu mlčky prezerala. Vietor jej rozvial vlasy a ja som cítila, ako sa

jej pohľad zabadáva do mojich očí.

„Vieš, čo je tvoj problém?“ povedala napokon. „Si tvrdohlavá ako útes. Keď príde vlna, namiesto toho, aby si sa pohla s ňou, necháš ju o seba trieskať, až kým si celá doráňaná.“

Chcela som niečo namietnuť, ale zdvihla ruku. „Počkaj. Ja viem, že tvrdohlavosť ti pomohla prežiť. Vďaka nej si sa nevzdala, keď iní klesali ku dnu. Ale ak sa budeš stále len vzpie-rať, môžeš sa zlomiť. More si neberie ohľad na tvrdohlavcov. More skúša, láme, ale aj učí. Naklonila sa bližšie a šepla: Skús občas zohnúť chrbát ako plachta. Nie preto, že by si bola slabá, ale preto, že práve plachta sa vie naplniť vetrom a po-hnúť loď vpred. Útes stojí na mieste a bojuje. Plachta ide ďa-lej. Zostala som ticho. Jej slová ma pálili, lebo som v nich po-čula pravdu, ktorú som si nechcela priznať.“

„Ale ja...“ slzy mi začali dusiť hrdlo. Cítila som, ako mi horúco vystupujú do očí, ale nechcela som ich pustiť.

„Ja nechcem ukázať svoju slabosť,“ šepkala som. More sa predomnou lesklo a v jeho vlnách sa mi zrkadlila minulosť. „Raz, keď som bola dieťa, som ju ukázala a zlomil ma môj otec. Palicou po dlaniach, po prstoch, po zápästiach. Pamä-tám si, ako ma tie údery štípali do kože a ako ma ešte viac bolela hanba. Vtedy som sa naučila zatínať päste a mlčať. Ukázala som slabosť aj v dospelosti a znovu mal niekto nado mnou moc. Po celé dni v jeho dome som poznala iba strach. Strach z toho, že ma zlomia. Strach, že keď sa otvorím, zrania ma ešte viac.“ Zovrela som reling, prsty mi zbeleli.

„Preto som tvrdá,“ vyhrklo zo mňa. „Preto sa neohnem. Lebo sa bojím, že keď sa ohnem, už ma nič nedrží a padnem.“ Námorníčka sa na mňa dívala bez odsudzovania. Položila mi ruku na plece.

„Vieš,“ povedala ticho, „plachta nie je slabosť. Plachta je sila, čo chytí vietor a ide ďalej. Útes bojuje, plachta pláva. A ty si prežila, lebo si bola útesom. Ale ak chceš ísť ďalej, možno nastal čas stať sa plachtou.“

Zavrela som oči a cítila jej ruku na pleci ako teplý lúč svetla. Slzy sa mi už nezдали hanbou, ale vodou, ktorá zmýva

soľ starých rán.

„Už chápem, prečo máš okolo seba postavený múr,“ povedala námorníčka mäkko. Jej hlas neznel ako výčitka, skôr ako pochopenie. Pozrela som na ňu a cítila, ako mi srdce bije až v hrdle.

„Múr,“ zopakovala som ticho. „To nie je len múr. To je moja pevnosť. Moja kotva. Moja jediná istota, že sa mi nikto nedostane k telu, k duši.“ Námorníčka kývla hlavou.

„Ja viem. Ale múr ťa aj chráni, aj väzní. Chráni pred búrkou, ale nepustí vietor do plachiet. Nepustí ľudí k tebe. Nepustí ťa ďalej.“ Pozrela som na ňu, slzy sa mi znova leskli v očiach. „Ja sa bojím... keď ho zrucam, kto ma ochráni?“

„Možno sa prevkapiš,“ usmiala sa. „Keď múr zrucaš, nezostaneš nahá na brehu. Zistíš, že za múrom nie je prázdnota, ale more. A že v tom mori sú aj iní, čo ti podajú veslo, čo ti postavia loď. A zistíš, že aj keď si si myslela, že si sama, vždy niekto plával vedľa teba. Jej slová sa mi vpíjali do hrude ako teplé lúče po dlhej zime. Bolo to prvýkrát po rokoch, čo mi niekto nepovedal, že som tvrdá alebo uzavretá ako výčitku, ale ako pozvanie.“

„Dobrý deň, to som ja, Ferkova mama.“

„Dobrý deň, odpovedala som a pousmiala sa. Ako sa vám darí?“

„Výborne,“ povedala s iskrou v očiach. „Pracujem, muž tiež. Mali ste pravdu, len vydržať bolo treba.“

Pozerala som na ňu a v duchu som sa usmiala. Bola iná. Vlasy mala učesané, v pohyboch ľahkosť, v hlase radosť.

„Ste akási iná,“ povedala som ticho.

„Hej,“ zasmiala sa. „Už nie som tá, čo sa bála pozrieť ľuďom do očí.“

Na chvíľu sa odmlčala, potom dodala: „Viete, čo bolo najťažšie? Prvé ráno v práci.“ Ruky sa mi triasli, bála som sa, že spravím chybu, že sa na mňa budú pozerieť, že som iná.

„A pozerali?“ spýtala som sa.

„Možno áno,“ mykla plecami. „Ale ja som si povedala, že nech sa pozerajú. Ja som prišla makať, nie sa hanbiť.“

Usmiala sa tak široko, až sa jej zaleskli oči.

„A viete čo? Teraz sa už pozerajú inak. Teraz ma zdravia, pýtajú sa, ako sa mám. Aj manažérka, smiala sa. Tá nám pri-
deľuje robotu, ale je s ňou sranda. A ženy v kolektíve? Tie ma
prijali. Som tam jediná Rómka a pozrite, ešte aj ja môžem
niečo dokázať.“

Zdvihla ukazovák, ako keby hovorila: *Jedna, ale stojím za
to.*

Obe sme sa rozosmiali.

„A muž?“ spýtala som sa.

„Ten sa bál, že si tam nájdem chlapa,“ hovorila s úsme-
vom. „Tak som mu povedala, nech sa spýta vás, či tam vôbec
nejakí sú. No zľakol sa vás, tak mi radšej verí.“

Zasmiala som sa spolu s ňou.

„Páni, to som taká prísna?“

„Nie, pokrútila hlavou. Vy ste len taká... iná. Keď rozprá-
vate, človek vie, že to myslíte vážne. Ale aj to, že vám na nás
záleží.“

V jej očiach bolo ticho, ktoré hovorilo viac než slová.

„Viete, dodala po chvíli, kedysi som si myslela, že nás ni-
kto nevidí. Že pre svet sme len tiene. Ale vy ste nás videli.
A to nám dalo silu znovu veriť.“

Zhlboka som sa nadýchla.

„Nie ja,“ povedala som potichu. „Vy sami ste sa rozhodli
plávať ďalej. Ja som vám len ukázala, že aj rozbúrené more
má breh.“

„Možno,“ usmiala sa. „Ale vy ste boli ten maják, pani.“

Zahanbene som sa usmiala.

„A vy ste loď, čo sa odmietla potopiť.“

Na chvíľu sme obe mlčali. Len vietor šuchotal lístím a s-
nečné svetlo sa odrážalo v jej očiach.

„Viete,“ povedala napokon, „keď sa večer vrátim domov
a pozriem na svoje deti, viem, že žijeme iný život. Nie lepší,
nie bohatší, len... pokojnejší. A to je asi najväčšie bohatstvo,
aké som kedy mala.“

Sedeli sme na lavičke pri prístave, kde sa vietor miešal so

soľou a vôňou rýb. Ferkova mama sa dívala do diaľky, oči mala trochu zvlhnuté. Dlho mlčala a potom zrazu potichu povedala: „Už chcem iný život. Nechcem žiť z ruky do úst. A tento život sa mi páči. Už nechcem, aby sa opakovali dni prázdnych hrncov.“ Tie slová nezazneli ako sťažnosť, ale ako výkrik, ktorý sa dlho dusil a teraz konečne našiel cestu von.

Obzrela sa na mňa, akoby sa zľakla vlastnej odvahy, že to povedala nahlas.

„Chcem, aby deti mali lepší domov. Aby Ferko chodil do školy s čistou taškou. Aby sa nehanbil, že nemá desiatu.“ Zhlboka som sa nadýchla. Vietor nám odfúkol vlasy z čela a obom nám v tej chvíli bolo jasné, že more vie byť svedkom takýchto vyznaní.

„Môžete,“ povedala som ticho. „Vlastne vy ho už máte. Nie je to ľahké, ale dá sa to.“

Na chvíľu sa jej plecيا uvoľnili.

„Myslíte?“ spýtala sa, skoro ako dievča.

„Viem,“ odpovedala som. „Lebo ste už vyplávali. A ja urobím všetko, čo môžem, aby ste nezostali bez vesiel.“ Usmiala sa. Ten úsmev bol malý, ale bolo v ňom všetko: túžba, hanba, nádej i odvaha.

Vystúpila som z autobusu a ozlomkrky sa rozbehla smerom k stanici. Vietor mi fúkal do tváre, dažďové kvapky ma bičovali, taška sa mi hojdala na pleci ako rozbúrené kyvadlo. Musím stihnúť ten vlak.

Tá veta mi dunela v hlave ako bubnovanie na lodi pred búrkou. Kolesá autobusov škrípali za mnou, no ja som už nevnímala nič len svoj dych, srdce, ktoré sa mi dralo z hrude, a hlas v hlave, čo ma hnal vpred. Krok za krokom, skok za skokom, topánky šliapali po mokrom asfalte a voda sa rozlievala do strán. Keď som vbehla na stanicu, vzduch tam páchol železom, olejom a odchodmi. Na treťom nástupišti stál môj vlak. Dlhý, dýchajúci, pripravený vyraziť. Z komína sa dvíhala para, biela a ťažká, ako keď sa loď chystá opustiť prístav.

„Počkajte!“ zakričala som, hoci som nevedela, či ma niekto

počuje. Výpravca zdvihol plácačku, písťalka prenikla vzduchom a vlak sa pomaly pohol.

Zvýšila som tempo. Srdce mi bilo v ušiach, nohy som necítila. Svet sa zúžil len na pár metrov kovovej koľaje a otvorené dvere posledného vagóna.

Bác! *Ocitla som sa na zemi.*

Pristála som rovno na zadok tak nešťastne, že som vykrikla skôr od prekvapenia než od bolesti.

Taška mi vyletela z ruky a rozletela sa po chodníku ako rozliate vtáčie hniezdo – papiere, kľúče, mobil, všetko naokolo.

Čas sa na chvíľu zastavil. Ľudia sa otočili, niektorí sa posmiali, iní len pokrútili hlavou.

A vtom som začula roztrasený, ospravedlňujúci hlas:

„Prepáčte, pani... ja som nechcel...“

Zdvihla som hlavu. Predo mnou stál mladík, možno sedemnášťročný, bledý ako stena, s výrazom dieťaťa pristihnutého pri čine.

„No teda,“ povedala som, snažiac sa udržať vážnu tvár. „Ty máš náraz ako celá flotila.“

Zahanbene sa poškrabal na hlavu. „Pozeral som do mobilu... a... no... nevšimol som si vás.“

„Tak to si sa asi chystal preplávať cez chodník bez mapy, čo?“ uškrnula som sa, podávajúc mu spadnuté papiere.

„Fakt ma to mrzí,“ zamrmlal a natiahol ku mne ruku. „Pomôžem vám.“

Chytila som sa ho a nechala sa vytiahnuť na nohy. Zadok síce bolel, ale smiech ma bolel viac.

„Vieš čo,“ povedala som, keď som si oprášila kabát, „keď pôjdeš nabudúce po chodníku, dívaj sa radšej pred seba, nie do tých svojich vôd.“

Zasmial sa. „Myslíte do mobilu?“

„Presne tak. V tých vodách sa dá ľahko utopiť.“

Usmial sa, trochu rozpačito, a odišiel. Ja som zostala stáť, ešte stále s úsmevom. A v duchu som si pomyslela, že možno takéto malé „bác“ človeka občas vráti späť na zem. Doslova.

Ďalší vlak mi odchádzal až o hodinu. Sadla som si na lavičku pred stanicou a oprela sa o studenú kovovú opierku. Vzduch voňal po daždi a kávach z automatu.

Zhlboka som vydýchla. Konečne chvíľa ticha. Zrazu som zbadala pohyb v periférii. Nieкто sa ku mne blížil s ľahkosťou, akoby tu patrila.

„Pozerám, a ste to vy,“ ozval sa známy hlas.

Otočila som hlavu. Sadla si ku mne žena v tenkom kabátiku, upravujúc si ofinu, ktorú... nemala.

„Evka?“ vyhrkla som prekvapene. „Čo vy tu?“

„Ja?“ usmiala sa. „Ja som tu stále. Celé dni.“

„Ako to myslíte, stále?“

„No,“ pozrela pred seba, „vlakom nikam nejdem. Ja už iba čakám.“

Pozrela som na ňu. V očiach mala zvláštny pokoj, taký, ktorý sa získa až po mnohých prehrách.

„A na čo čakáte, Evka?“

„Na niečo, čo mešká,“ povedala s úsmevom, ktorý bolel viac než slzy. „Ale viete, aj to je niečo. Nie každý má na čo čakať.“ Zostala som ticho. Vietor sa oprel do stromov a kdesi v diaľke zapískal vlak.

Evka si zložila ruky do lona a dodala:

„Viete, ja som si tu už zvykla. Ľudia prichádzajú, odchádzajú... a ja ich sledujem. Každý z nich má svoj cieľ. Ja mám len lavičku. Ale tá ma ešte nikdy nesklamala.“

Usmiala sa, ale v jej úsmeve bolo čosi zvláštne, ako keď sa človek zmieri s tým, že aj čakanie je svojím spôsobom pohyb.

„Evka,“ povedala som ticho, „možno aj vy raz nastúpite. Len treba vedieť, ktorý vlak je ten váš.“

Pozrela sa na mňa, chvíľu mlčala a potom sa potichu zasmiela.

„Keby to bolo také jednoduché...“ Zadívala sa do diaľky, kde sa trate strácali v hmle.

A ja som si v tej chvíli uvedomila, že každý z nás má svoj vlak. Len niektorí ešte stoja na nástupišti nie preto, že nechcú odísť, ale preto, že čakajú, kým sa odvážia nastúpiť.

„Bola som na tom pohovore,“ začala opatrne, akoby skúšala, či sa smie pochváliť.

„Na akom?“ nadvihla som obočie.

„Na umývanie vagónov,“ povedala a nervózne si uhladila rukáv.

„A kto vám to vybavil?“

„Známy, robí vo vedľajšom doku. Povedal, že skúsi niečo vybaviť. A podarilo sa.“ Na chvíľu sa odmlčala a v očiach jej preskočili iskry.

„Lenže dali mi skúšku,“ pokračovala tichšie, ale už s úsmevom. „Mali sme umyť jeden vlak. A ja... som umývala nesprávny.“

„Prosím?“ pozrela som na ňu neveriaco.

„No ten vlak, čo som umývala, sa práve chystal na odchod. A kým som drhla okná, zrazu sa pohol.“

Začalo mi trhať kútiky úst. „To snáď nie...“

„Ale áno!“ smiala sa už naplno. „Viezla som sa s ním až do iného mesta. Keď som vystúpila, rušňovodič sa ma pýtal, či mám lístok. A ja že nie, len handru!“

Obe sme sa rozosmiali tak, že sa na nás ľudia na stanici obzerali. „Tak to je prvý prípad v histórii,“ povedala som medzi smiechom, „keď vlak neodviezol cestujúceho, ale čistiacu službu.“

„No vidíte,“ usmiala sa so slzami v očiach, „aj ja som si spravila výlet. Zadarmo.“

„A čo potom?“

„Nič, pokrčila plecami. Vrátila som sa, umyla správny vlak a povedali, že ma berú, že som vraj spoľahlivá, keď už si tak stojím za svojou prácou, že s ňou odídem aj do iného mesta.“ Znova sme sa rozosmiali.

A ja som si pomyslela, že niekedy aj omyl môže byť začiatkom novej cesty.

Vlak sa rozbehol pomaly, akoby aj on rozmýšľal, či sa mu chce ísť ďalej. Sedela som pri okne a sledovala, ako sa krajina mení v rozmazané obrazy. Polia, stromy, stanice... všetko sa miešalo do jedného nekonečného pohybu, ktorý pripomínal

dýchanie mora. Pozerala som sa na svoje odtlačky prstov na skle a v duchu som sa usmiala. Evka. Tá, ktorá sa nechala odviezť so špinavým vagónom až do iného mesta. A predsa z toho omylu vznikla cesta. Práca. Nový začiatok. Koľko takých vlakov denne odíde? A koľko ľudí na ne nikdy nenaštúpi, lebo sa boja, že idú zlým smerom? Opierala som si hlavu o chladné sklo a v mysli sa mi vynárali tváre všetkých Neviditeľných, ktorých som stretla. Každý z nich niesol na ramenách svoj osud ako ťažký batoh. Niektorí ho ťahali, iní skrývali. A ja som si uvedomila, že všetci, aj ja, len hľadáme svoj správny vagón. Možno nejde o to, kam vlak ide. Možno ide o to, že sme doň nastúpili. Že sme sa odvážili pohnúť z miesta, hoci nevieme, kam nás trať zavedie. Vlak sa rozkolísal v zákrute a ja som zacítila zvláštny pokoj. V tom monotónnom klopaní kolies bolo niečo utešujúce. Rytmus, ktorý hovoril: „Ešte si na ceste. Ešte sa to neskončilo.“ Zavrela som oči a nechala sa unášať tým zvukom.

A v hĺbke duše som vedela, že aj keď sa niektoré vlaky pohnú bez nás, iné prídu práve vtedy, keď budeme pripravení.

Pomaly ma monotónny zvuk vlaku uspával. Kolísal ma ako tichá loď na pokojnom mori. Myšlienky sa rozplývali, oči sa mi privierali, keď sa zrazu rozleteli dvere kupé.

Do priestoru vpadla hlučná skupinka. Bez pozdravu, bez opýtania, či je voľné, si s ťažkopádny smiechom hodili svoje sedacie svaly na prázdne miesta. Vzduch okamžite nasiakol pachom lacného alkoholu a rozprávanie sa zmenilo na výbuchy smiechu, ktoré sa odrážali od stien kupé.

Zdvihla som zrak. Boli to traja muži, neupravení, rozhorúčení, s pohľadmi, ktoré sa nezastavovali. Jeden z nich vytiahol z batohu fľašu a tresol ju o stôl medzi sedadlami, až sa vlak mierne zatriasol.

„Dajte si, pani,“ ozval sa ten najhlasnejší, s lesklými očami a povýšeneckým úsmevom. „Viete, cesta je dlhá.“

„Nie, ďakujem, odpovedala som pokojne, aj keď vo mne stuhol každý nerv.“

Jeho hlas bol ako lepkavý dym. Mala som chuť otvoriť

okno a nadýchať sa čerstvého vzduchu, no vlak sa rútil a dvere boli zatvorené. Zhlboka som sa nadýchla. V duchu som si opakovala: *Len pokojne. More prežije aj búrku.* Obzrela som sa po nich. Hovorili jeden cez druhého, smiali sa, rozlievali, ako keby v tom malom kupé vlastnili svet. A možno áno, aspoň na tú chvíľu. Ich smiech mi pripomínal krik čajok nad prístavom. Hlučný, dotieravý, no prázdny. Za ich maskami opitého sebedomia som cítila niečo iné: únavu, strach, samotu. Nakoniec som si zatiahla kabát až po krk a otočila pohľad späť k oknu.

Vlak sa rútil nocou, jeho rytmus tlmil ich hlasy, až sa mi znova začali spájať s tlkotom srdca. Boli hluční ako deti, ktoré hrajú s vášňou svoju hru.

Hluční a zároveň jednoduchí, suroví vo svojom prejave, no čistí v úmysle zabudnúť na chvíľu na všetko, čo ich tlačí. Ich smiech sa odrážal od stien kupé, miešal sa so zvukom kolies a vytváral zvláštnu hudbu: nedokonalú, rozladenú, a predsa ľudskú. Občas som mala pocit, že ten smiech patrí len na povrch, že pod ním sa skrýva niečo, čo sa bojí ukázať. Videla som, ako sa jeden z nich na okamih obzrel mojim smerom. Rýchlo, opatrne, akoby sa bál, že v mojom pohľade uvidí sám seba. V tom geste nebolo nič drzé. Kúsok človeka, ktorý si spomenul, že aj on kedysi veril v ticho. V duchu som sa usmiala. Nie posmešne, skôr s pochopením. Boli ako deti, ktoré stratili mapu, ale ešte stále veria, že každá cesta vedie domov.

„Kam cestujete, chlapci?“ prelomila som napokon svoje mlčanie. Muž, čo sedel najbližšie, sa na mňa pozrel. V očiach mal únavu, ale aj čosi detsky čisté. „Domov ideme,“ odpovedal po chvíli. Boli sme u kamaráta... pomáhali sme mu. A teraz ideme domov. Slovo *domov* vyslovil mäkko, akoby sa mu ho nechcelo pustiť z pier.

Zrazu ten smiech, hluk aj hrubosť stratili ostrosť. Nemuseli veľa rozprávať. Stačilo mi pozrieť sa na ich ruky: zodraté, popraskané, s dlaňami, ktoré poznali tvrdú prácu.

Pochopila som. Boli unavení, smädní, možno aj trochu

stratení.

Ale hlavne to boli muži, ktorí si išli zarobiť pár eur, aby mali z čoho žiť.

Ich hlučnosť nebola výsmechom. Bola to len obrana pred tichom, ktoré by im pripomenulo, ako ťažko sa dýcha bez istoty. Znovu som sa pozrela na nich a už som nevidela hlučných spolucestujúcich. Videla som troch Neviditeľných, ktorí sa na chvíľu stali deťmi. Smiali sa, aby zabudli, že zajtra musia opäť prežiť.

Dlho som potom mlčala. Vlak sa kolísal po koľajniciach, svetlá z vonkajších lúčov sa mihali po ich tvárach ako odlesky z majákov. V ich očiach som videla únavu, ale aj čosi, čo som poznala. Túžbu po pokoji. Po obyčajnom dni bez strachu, či bude zajtra čo jesť. Uvedomila som si, že niekedy ľudia kričia nie preto, že chcú rušiť, ale preto, že chcú, aby ich niekto počul. Ich smiech bol len inou formou volania o pozornosť. Tichý plač preoblečený do veselosti. Pozrela som sa na ich pracovné bundy, na zvyšky blata, na fľaky od oleja. Každá škvrna rozprávala svoj príbeh o práci, o živote, o dôstojnosti, ktorá sa snaží udržať aj v tých najskromnejších podmienkach. Spomenula som si na deti z ostrova Neviditeľných, na Ferka, na jeho rodičov, na všetkých, ktorí sa každé ráno budia s nádejou, že práve dnes sa niečo zmení. A možno sa aj zmení - nie veľa, len o kúsok. Ale niekedy aj kúsok znamená celý svet. Vlak spomalil. Cítila som, ako sa vo mne uvoľňuje napätie. Ticho, ktoré som spočiatku vnímala ako ťažké, sa teraz stalo útočiskom. Počula som ich smiech, tlmený a unavený, no už ma nedráždil. Bol to len ďalší zvuk ľudského prežitia. Keď sa vlak zastavil, zdvihli sa, podľakovali a vystúpili. Zostala po nich vôňa, kovu a slaného potu. Vôňa cesty. Vôňa života. Pozerala som za nimi cez okno, ako miznú v tme. A v duchu som si povedala: niektoré duše nepotrebujú cieľ. Stačí, že sa hýbu. Lebo aj cesta bez istoty je lepšia, než stáť na mieste.

Zastavila som v obchodnom centre priamo v prístave.

Vzduch tam voňal po kávach, parfumoch a soli, ktorú vietor z mora vnášal až dnu cez automatické dvere. Ľudia sa ponáhľali s taškami, každý so svojím cieľom, a mne sa zdalo, akoby som len ja kráčala pomaly ako loď, ktorá ešte nevie, do ktorého doku má zakotviť. Chcela som pozdraviť Sáru. Už z diaľky som videla jej úsmev taký istý ako vždy, široký, úprimný. Stála za pokladňou, medzi regálmi plnými tovaru, ale jej oči patrili niekam inde, akoby sa stále dívala na more.

„Dobrý deň, Sára, ako sa vám darí?“ opýtala som sa a položila kabelku na pult.

„Mám sa dobre,“ odpovedala rýchlo, no ani na chvíľu sa mi nepozrela do očí. Jej hlas znel pokojne, možno až príliš pokojne, a práve to ticho medzi slovami ma zneistilo. Videla som, že mi uhýba pohľadom. Jej oči blúdili po pultíku, po regáloch, po zákazníkoch, len nie po mne. Nechcela, aby som si všimla ten smútok, ktorý sa jej usadil v očiach. Tichý, nenápadný, ale prítomný ako tieň. Ten smútok neplakal, nekričal. Len sedel v kútiku jej pohľadu, skrčený ako vták, ktorý už dávno prestal veriť, že ešte niekedy rozprestrie krídla. Usmiala som sa na ňu, ale ona len prikývla, akoby mi chcela povedať: *dnes nie*.

„Hm, dobre, Sára, pôjdem. Nebudem vás zdržovať, vidím, že máte veľa práce,“ povedala som ticho, aj keď som cítila, že slová len zakrývajú to, čo sa medzi nami nechcelo vysloviť. „Ozvem sa vám, možno o mesiac,“ dodala som s úsmevom, ktorý som sa snažila udržať čo najnežnejší.

„Ďakujem vám,“ zmohla sa na jednoduchú odpoveď. Jej hlas znel, akoby prešiel cez úzku štrbinu v hrdle, slabý, no úprimný. Kývla som jej na pozdrav a odchádzala pomaly, nechávajúc za sebou vôňu kávy a saponátov, aj ťažobu ticha, ktoré medzi nami zostalo visieť ako hustá hmla nad prístavom. Viem, že niektoré tajomstvá majú svoju vlastnú prílivovú vlnu – prídu, keď sú pripravené, a neodhalia sa skôr, kým sa v srdci nerozjasní. Neprešla som ani sto krokov, keď som za sebou počula fučať bežiacu Sáru.

„Počkejte, prosím! Ja už nevládzem!“ vyhrkla zadýchaná.

Hodila sa mi do náručia a premohol ju plač. Slzy jej stekali po líkach ako prívalová voda, čo zmyje všetko prachom pokryté. Nedokázala som ju objasť, stála som tam ako skamenená loď zakotvená v prístave, ktorá zabudla, že vie plávať. Zmohla som sa len na jednu vetu.

„Plačte, nebráňte sa slzám. Čistia dušu,“ zašepkala som jej. A v tej chvíli som cítila, že naša tichá dohoda, nepovedaná a neviditeľná, sa naplnila že jej slzy sú ako prvý dážď po dlhej púšti, voda, ktorá konečne uvoľní to, čo v nej roky stálo. Všetci sa na nás pozerali. Zákazníci, predavači, ľudia, čo sa práve ponáhľali s taškami k pokladni. Čas akoby sa na okamih zastavil a v tom ruchu sa rozhostilo zvláštne ticho, prerývané len vzlykmi Sáry. Nástočivo k nám pribehol manažér, jeho kroky boli rýchle a rozhodné. V ruke držal zväzok kľúčov, ktoré zacinkali ako drobné zvony v hmle.

„Chodte do kancelárie,“ povedal pevným, no súcitným hlasom. „Tam budete mať priestor.“

Podal mi kľúče a jemne nás usmernil, aby sme odišli z tej scény plnej očí. Cítila som, že všetky pohľady za nami zostávajú visieť ako lode zakotvené v prístave, no konečne sme mali kam uniknúť do malého, tichého miesta, kde sa dá dýchať a kde sa môžu slzy zmeniť na slová.

„Mám dve práce,“ rozhovorila sa medzi vzlykmi, hlas sa jej lámal ako lano na búrkou zmietanej lodi. Nepoznám oddych, ale nič nemám. Nie som šťastná. Nevidím svoju výplatu, peniaze sa hneď minú... slová sa z nej sypali ako kamene, čo sa konečne uvoľnia z útesu. „Pani, ja chcem žiť. Chcem odísť z ostrova. Len nemám kam...“

Sedela som vedľa nej, ruky mala zovreté v lone, a počúvala jej hlas. Ten hlas nebol len smútkom – bol to nárek moreplavkyne, ktorá sa zúfalo drží záchranej dosky a volá po brehu, ktorý ešte nevidí.

„Sára,“ povedala som potichu, „počujem vás. Rozumiem vám. Váš život nie je márný. Vaša práca, vaše slzy, vaše kroky všetko má zmysel. Aj keď ho teraz nevidíte.“

Jej oči sa ku mne zdvihli, červené, opuchnuté. „Ja už

nechcem len prežívať. Chcem žiť!!!!“ Pohľadila som ju po ruke, tak jemne, aby sa nezľakla.

„Každá cesta začína jedným krokom, Sára. Ešte neviete kam, ale to neznamená, že tam cesta nie je.“ Za oknom manažérskej kancelárie sa hýbali tieň ľudí a vietor prinášal soľ z mora.

„Vy ste ma nepochopili,“ prerušila ma a hlas jej náhle stvrdol ako ľad. „Všetky moje peniaze minie moja rodina!“ vyhrkla medzi vzlykmi, a jej slová rezali vzduch ako ostrý nôž.

Pri tejto vete som letmo privrela oči. „Pane, nedovoľ, aby si všimla moju bolesť,“ modlila som sa potichu v duchu, nech moje vnútro zostane pevné. V tej chvíli sa vo mne ozvali moje vlastné spomienky na dni, keď som ako dievča držala v rukách pár drobných a vedela som, že nestačia ani na chlieb. Na všetky večery, keď som sa vzdala svojho kúska jedla pre mladších. Sára sa triasli ruky, no v jej hlase bol zúfalý hnev ženy, ktorá dáva všetko a dostáva len povinnosť dávať viac. Pozerala na mňa očami, ktoré boli plné nepochopenia a hanby zároveň. Naklonila som sa k nej a potichu, takmer šepotom povedala: „Sára... viem, čo to je. Viem, aké je to dať všetko a cítiť sa prázdna. Aj ja som tam bola. Ale verte mi, nie ste v tom sama.“

Jej pohľad sa na okamih zjemnil. V tej sekunde medzi nami prebehlo niečo nevyslovené, ako keď sa dve lode na mori uvidia v hmle a na krátko zablikajú svetlom, aby dali druhej najavo: Som tu.

„Nájdeme riešenie,“ povedala som pomaly, aby každé slovo malo váhu a padalo do priestoru ako kotva. „Ale teraz, v tomto momente, sa prosím upokojte. Dýčajte zhlboka. Keď je človek zranený, keď ho niečo trápi a bolí, zdá sa, že všetko sa rúca, že lode sa potápajú a žiadny breh nie je na dohľad. Vtedy je najťažšie uveriť, že sa to dá zvládnuť. Ale práve vtedy prichádza tá chvíľa, keď v sebe musíte nájsť Fé-nixa.“

Pozerala som na Sáru a videla, ako sa jej ruky trasú, no oči sa snažila držať.

„Vstaňte z popola a premeňte bolesť, sklamanie, únavu, hanbu, všetko to, čo vás ťaží, na svoju silu. Tak to robia námorníci, keď ich zastihne búrka uprostred mora. Neutekajú, nezúfajú, najprv stiahnu plachty, oprú sa o stožiar a čakajú, kým vietor neprestane. Až potom sa pohnú ďalej. Vy sa nesmiete vzdať.“

Sára na mňa hľadela, oči mala červené od plaču, ale medzi slzami sa jej mihla malá iskra, akoby po prvý raz po dlhom čase videla kúsok svetla.

„Keď budete pevne stáť na nohách,“ pokračovala som jemne, „a budete pevne rozhodnutá, že chcete zmenu, svoju vlastnú zmenu k lepšiemu, k dôstojnejšej prítomnosti a budúcnosti, pustíme sa spolu do hľadania možností. Nie ste na to sama. Všetky tie dvere, ktoré sa vám zatvárali, možno neboli definitívne zamknuté. Možno len čakali na správny kľúč. A ten kľúč niekedy nie je papier, ani príslub, ale odhodlanie a niekto, kto vám povie: Som tu s vami. Slová medzi nami viseli ako jemné laná natiahnuté cez prístav. Videla som, ako sa jej dych spomaľuje, ramená sa uvoľňujú a v pohľade už nebola len únava a bezmocnosť, ale aj kúsok viery. Bolo to, akoby vo vnútri tej ženy začala dvíhať kotvu malá loď, ktorá roky stála na plytčine.“ A ja som vedela, že prvý malý krok k tomu, aby verila, že môže vstať, sa už stal.

Sára si utrela slzy do rukáva a na chvíľu len mlčky pozerala na svoje dlane, akoby v nich hľadala odpoveď. Dýchala hlboko, presne ako som ju prosila, a po chvíli zašepkala: „Viete... ja mám sen. Možno to znie hlúpo, ale odjakživa som chcela variť. Vždy som chcela mať malú kuchyňu. Miesto, kde by sa ľudia schádzali, jedli a smiali sa. Moja mama varila výborne, vždy hovorila, že jedlo dokáže liečiť. A ja som si hovorila, že raz, keď budem mať dosť peňazí, otvorím si malý bufet, kde by mohol každý prísť. Aj tí, ktorí nemajú veľa. Ale...“ hlas sa jej zlomil. „Teraz mám pocit, že varím len preto, aby sme prežili.“

Počúvala som jej slová a cítila, ako ma bodajú do srdca, lebo v nich bolo toľko túžby a zároveň rezignácie.

„Sára,“ povedala som ticho, „sny nie sú hlúpe. Sny sú ako majáky. Aj keď k nim ešte nemáme cestu, svietia a ukazujú smer. A to, že varíte len preto, aby ste prežili, ešte neznamená, že nemôžete raz variť preto, aby ste žili.“

Sára zdvihla oči. V nich bol strach, ale aj prvý náznak odhodlania. „Myslíte, že by som mohla? Že by som ešte mohla niečo dokázať?“ spýtala sa takmer nesmelo.

Príkývla som. „Každý môže. Len niekedy potrebuje niekto druhý stáť vedľa a pomôcť mu veriť. Aj my sme na Lodi Nádejí začínali s ľuďmi, ktorí neverili, že niečo dokážu. A dnes stoja pevnejšie než stožiare v búrke. Vy ste už prešli toľko, Sára. Možno je načas, aby ste začali veriť, že dokážete niečo viac než len prežiť.“

V tej chvíli som cítila, že medzi nami vzniká most. Nielen medzi mnou a ňou, ale medzi jej minulosťou a jej budúcim životom. Ako keby ten sen o malom bufete bol prvou doskou tej novej lode, ktorú môže začať stavať.

„Viete, Sára,“ začala som opatrne, aby som nezničila tú jemnú iskru, ktorá sa práve zrodila v jej očiach, „možno by ste mohli skúsiť rekvalifikačný kurz kuchárky. Cez Zátoku čakajúcich rúk.“ Pozrela som na ňu, ako sa jej pohľad pomaly mení, z neistoty na prekvapenie.

„Kurz?“ zopakovala po mne potichu, akoby sa bála, že zle počula. „Myslíte, že by ma tam zobrali? Ved' ja... ja nemám školu, ani poriadny papier.“ Jej hlas sa stratil v tichu, ako keby sa hanbila za vlastné pochybnosti.

Usmiala som sa na ňu. „Sára, tam neberú papiere. Tam berú ľudí. Každý, kto chce niečo zmeniť, kto chce skúsiť nový smer, má právo chytiť sa lana, ktoré mu podajú. Ten kurz by vám mohol pomôcť nielen naučiť sa remeslu, ale aj získať prax. A potom... kto vie? Možno raz budete variť pre celú posádku Lode Nádejí.“

Zasmiala sa cez slzy. „Pre celú posádku? To by som sa narobila!“ zasmiala sa opatrne, no jej smiech znel inak než predtým. Už to nebol smiech skrývajúci smútok, ale ten, čo nesie nádej.

„Každá loď potrebuje svoju kuchárku,“ pokračovala som, „niekoho, kto prinesie teplo, vôňu domova, chuť života. Vy by ste to zvládli. Máte to v sebe.“

Sára prikývla. „Skúsím to,“ povedala potichu, ale rozhodne. „Viete... možno by som aj dokázala vstávať ráno s tým, že sa na deň teším.“

„To je ten najlepší začiatok,“ povedala som. „Ráno, ktoré sa teší na vás.“

Za oknom sa medzitým stmievalo, svetlá prístavu sa zrkadlili v skle ako odlesky vzdialených hviezd. Mala som pocit, že práve tu, v tej malej kancelárii, sa zrodilo niečo tiché, no veľké. Možno to nebola len Sárina zmena. Možno to bola malá vlna, ktorá sa raz dotkne aj ostatných ostrovov. Rozlúčila som sa so Sáriným pohľadom, s jej trasúcimi sa rukami a tichým ďakujem, ktoré za mnou zostalo visieť vo vzduchu ako lastovička, čo sa nevie odlepiť z drôtu. Otočila som sa, opustila obchodné centrum a s každým krokom, ktorý som urobila smerom k dverám, sa vo mne začalo niečo uvoľňovať. V momente, keď sa za mnou zatvorili automatické dvere, sa pustila lavína minulosti, ktorú som len na chvíľu zastavila, aby som bola pevná pre inú. Moja minulosť, moje detstvo, moja mladosť – sa v tej chvíli prelínali so životom tých, ktorí dnes potrebujú pomoc. Bola to rovnaká rieka, len s inými brehmi. Cítila som vôňu minulosti, zahanbený pohľad dieťaťa pri stole v školskej jedálni, hanbu, ktorá pálila viac než hlad. Všetky tie obrazy sa vrátili a spolu so Sáriným príbehom sa stali jednou veľkou mapou, ktorú nosím v sebe. Každý človek, ktorého stretnem, každý príbeh, ktorý počúvam, je ako malý ostrov na tom mori.

Sediac pri zapnutom počítači som sa pohrávala s perom, ťukala ním o stôl a sledovala, ako sa jeho odraz mihá v lesklej ploche monitora. Myšlienky mi utekali ako splašené vlny snažila som sa ich zachytiť, usporiadať, nájsť odpovede na otázky, ktoré sa na mňa valili z každej strany. V kajute bolo ticho, len občasné šumenie ventilátora pripomínalo

vzdialený zvuk mora. Vtom sa dvere pomaly otvorili a dnu vošla námorníčka v bielo-pruhovanom tričku, s vlasmi, ktoré jej voľne padali na plecيا. Vyžaroval z nej pokoj a istota, akú som v sebe už dávno necítila. Oprela sa o rám dverí a so zdvihnutým obočím sa na mňa pozrela.

„Povedz, ako to robíš?“ spýtala sa priamo, bez úvodu, akoby ma skúšala prekvapiť. Zdvihla som pohľad od monitora.

„Ako robím čo?“ nechápala som, čo tým myslí, a cítila som, ako sa mi pero zastavilo medzi prstami.

„Vieš si získať strážcov dokov,“ pokračovala námorníčka a vošla do kajuty o krok bližšie. Jej hlas bol zvedavý, no zároveň obdivný.

„Ty sa nebojíš?“ dodala a jej oči sa do mňa zapichli ako kotvy do mäkkého dna.

Usmiala som sa, ale vnútri ma to zabolelo. Položila som pero na stôl, aby nebolo vidno, ako sa mi trasú prsty.

„Vieš... bojím sa,“ priznala som. „Každý deň. Len to neukazujem. Strach je ako vietor, čo láme plachty keď mu dovoľíš, prevráti ti loď. Ale keď ho chytiš, môže ťa posunúť vpred.“

Námorníčka naklonila hlavu, vlasy jej sklzli na rameno.

„A ako to robíš?“ pýtala sa ticho, akoby sa bála, že odpoveď rozfúka tú malú odvahu, čo práve nabrala.

„Počúvam,“ povedala som po chvíli. „Najprv počúvam. Ľudia v dokoch... aj tí najtvrďší, aj tí, čo už dávno neveria... všetci chcú, aby ich niekto počul. Strážcovia dokov nie sú len brány, oni sú tiež ľudia. Keď vidia, že pred nimi nestojí ďalší papier, ale niekto, kto má odvahu a kto rozumie, čo znamená stratiť všetko, ich tvrdosť trochu povolí. To nie je odvaha, to je len... moja minulosť.“

Cítila som, že sa jej oči zmenili a zvedavosť sa preliala do pochopenia.

„Takže to nie je o tom, že sa nebojíš,“ povedala pomaly. „Ale že vieš, ako kráčať aj s tým strachom.“

„Presne tak, prikývla som. Strach beriem so sebou ako

kompas. Niekedy ukazuje búrku, ale vždy mi ukáže aj smer, kde je breh.“

Na chvíľu mlčala, hľadela do podlahy, prstom si prechádzala po hrane stola, akoby zvažovala, či má vôbec právo hovoriť. Potom potichu povedala: „Vieš... aj ja sa bojím. Každý deň. Keď vychádzam na palubu, usmievam sa, pískam si, aby to nikto nevidel. Ale v noci... v noci sa zobúdzam a počujem, ako loď stoná. Bojím sa, že raz stratím smer, že ma vietor zlomí, že nebudem dosť silná.“

Zdvihla pohľad, v ktorom sa trblietali nevyliate slzy.

„Ľudia si myslia, že keď sa smejem, všetko zvládam. Ale smiech je len maska, ktorú si dávam, aby ma vietor neroztrhal.“

Dlho som sa na ňu pozerala. Bolo v nej niečo krehké a pritom statočné ako vlny, ktoré aj keď sa lámú o breh, nikdy neprestanú prichádzať.

„To nie je slabosť,“ povedala som ticho. „To je odvaha. Strach, ktorý priznáš, ťa neoslabí. Učí ťa dýchať.“

Zhlboka sa nadýchla, akoby jej tie slová odľahčili srdce.

„Vieš, keď ťa vidím, ako kráčaš medzi strážcami dokov, máš v očiach pokoj. Ako keby si verila, že aj tie najchladnejšie ruky ti raz podajú pomoc. Chcela by som to vedieť aj ja.“

Usmiala som sa a pokrčila plecami.

„Nie som pokojná. Len viem, že aj búrka má svoj koniec. Každý z nás má svoje more, svoje strachy. Ty sa bojíš noci, ja ticha. Ale ak sa nebojíme plávať, vždy nás niečo privedie späť k ľuďom, k práci, k sebe.“

Na palube sa ozval tlmený zvuk vín, loď sa jemne pohla. Na chvíľu sme obe mlčali a len počúvali, ako drevo pod nami dýcha. V tom tichu som cítila zvláštny pokoj. Dve ženy, dve duše, čo nesú svoje strachy ako námorníci svoje jachty – ošľahané, unavené, ale stále na vode.

Ráno sa narodilo v tichosti. More bolo hladké ako zrkadlo

a loď sa v ňom odrážala ako spomienka, ktorá ešte nestratila farbu. Stála som na palube s rukami opretými o zábradlie a sledovala, ako sa prvé lúče slnka prelamujú cez opar nad prístavom. Vzduch voňal novým začiatkom, takým, čo ešte nevie, kam povedie, ale už tuší, že sa niečo pohlo. Nad hlavou mi preletel krdel čajok, ich krik prerážal ranné ticho ako výzva. Vzduch sa chvel a vietor sa pomaly menil. Bol iný. Niesol so sebou chlad z pevniny, ale aj niečo, čo nedokážem opísať, akési predtuchy, šepkanie o zmene, ktorá prichádza, aj keď ju ešte nik nevidí. Za mnou sa ozývali zvuky prebúdajúcej sa lode. Škrípanie lán, cinkanie kovu o kov, smiech námorníkov, ktorí sa zdravili a popíjali prvú rannú kávu z plechových hrnčekov. Niektorí sa opierali o palubu a fajčili, iní v tichosti pozorovali horizont. Každý z nás mal svoju úlohu, svoju trasu, svoj dôvod, prečo dnes opäť vyplávať. Ale ja som cítila, že dnešný deň nebude obyčajný. Vietor sa zmenil a s ním aj niečo vo mne. Od rána som mala v sebe zvláštny nepokoj. Nebola to úzkosť, skôr očakávanie. Ako keď námorník cíti, že sa blíži búrka, ešte skôr, ako sa na obzore objavia prvé mračná. Cítila som to v dlaniach, v hrudi, v spôsobe, akým sa more dotýkalo trupu lode. Voda bola pokojná, no ticho, ktoré ju sprevádzalo, bolo priam ohlušujúce. Každá kvapka, každý závan vetra akoby so sebou niesol správy z pevniny. Vošla som do kajuty a zapla rádio. Šumenie, praskanie, útržky hlasov. A potom slová, ktoré prerazili ticho ako siréna: Zmeny v prístavoch. Nové pravidlá pre prácu posádok. Obmedzenie počtu prijatých pracovníkov. Zostala som stáť, počúvajúc tie strohé, úradnícke vety, ktoré mohli znamenať jedinou vec – že niekto sa opäť rozhodol, kto má právo žiť dôstojne a kto nie. Zhlboka som sa nadýchla. Moje myšlienky okamžite utekali k Sárinmu snu, k Ferkovmu otcovi, k ľuďom, ktorí sa s nádejou chytili práce v dokoch. Kto im teraz povie, že pravidlá sa zmenili? Že ich miesta môžu byť zrazu preč? Cítila som, ako sa vo mne dvíha vlna hnevu, ale aj odhodlania. Loď Nádejí bola vždy viac než len projekt, viac než záchranný čln. Bola to cesta pre tých, ktorí stratili breh.

A ak sa brehy menia, potom sa musíme naučiť plávať inak. V tom sa ozvalo zaklopanie. Dvere sa otvorili a vošla námorníčka v pruhovanom tričku, tá istá, čo včera hovorila o strachu. Na tvári mala obavy.

„Počula si to?“ spýtala sa.

„Hovoria, že sa zníži počet ľudí, ktorých môžeme zamestnať. Strážcovia dokov už posielajú správy.“ Prikývla som.

„Áno, viem. Vietor z pevniny prináša nové rozkazy. Ale to neznamená, že sa zastavíme. Len zmeníme kurz.“ Sadla si oproti mne a na chvíľu bolo počuť len zvuk mora.

„Niekedy mám pocit, že čím viac pomáhame, tým viac prekážok sa objaví,“ povedala smutne.

„More nikdy nebolo pokojné,“ odpovedala som.

„Ale aj keď prídu búrky, loď musí zostať na vode. Ak sa vzdáme, kto ich udrží nad hladinou?“ Pozrela sa na mňa, oči sa jej rozžiarili rozhodnosťou.

„Tak teda meníme kurz, kapitánka.“ Usmiala som sa.

„Presne tak. Zajtra pôjdeme do prístavu. Potrebujem hovoriť so strážcami dokov, s riaditeľmi, s tými, čo rozhodujú. Ak majú nové pravidlá, nech ich vysvetlia. A ak zatvárajú dvere, my nájdeme nové.“ Vietor sa zdvihol. Cez okno bolo vidieť, ako sa voda na horizonte začína vlniť. V diaľke sa rýsovali nové tieňe – možno len oblaky, možno prichádzajúca búrka. Ale v tej chvíli som cítila, že to nie je len o vetre, ani o pravidlách. To, čo sa blížilo, bola ďalšia skúška. Loď Nádej sa pomaly začala kývať, akoby sama vedela, že prichádza nová plavba. Postavila som sa a položila ruku na drevený stôl, ktorý pamätal už mnohé rozhovory, prosby aj sny.

Čaká nás dlhá cesta. A keď som vyšla na palubu, vietor mi vrazil do tváre s takou silou, že som musela privrieť oči. V tom okamihu som však vedela, že aj keby sa svet opäť rozhodol otočiť chrbtom tým, čo veria v druhú šancu, my pôjdeme ďalej. Pretože nádej, raz rozkvitnutá, sa už nedá umlčať ani vetrom z pevniny.

„Vieme využiť opatrenia Zátoky čakajúcich rúk a tak pomôcť. Ak sa spojíme, všetci na tom môžeme získať. Ľudia

z ostrovov dostanú príležitosť získať pracovné skúsenosti a znovu nájsť svoje miesto vo svete. A strážcovia dokov... tí si môžu vychovať vlastných námorníkov, budúcich zamestnancov, ktorí nebudú cudzinci, ale súčasť ich posádky.“

Riaditeľ sa na chvíľu odmlčal. Jeho tvár bola tvrdá ako skalnatý útes, no v očiach mu prebleskol záblesk pochopenia. „Chcete povedať, že z tých, čo teraz čakajú, môžu byť jedného dňa spoľahliví muži a ženy v našich dokoch?“ presvedčal sa pomaly, akoby vážil každé slovo.

„Presne tak,“ prikývla som. „Len potrebujú, aby im niekto podal veslo. Nie je to charita, je to investícia. Ak im ukážete, že majú cenu, vrátia vám to prácou, zodpovednosťou a lojalitou. Mnohí z nich už raz stáli na brehu a pozerali sa, ako ich vlastné sny odplávajú. Dajte im loď, dajte im kurz – a uvidia, že aj more môže patriť im.“

V miestnosti sa rozhostilo ticho, prerušované len vzdialeným hukotom žeriavov z prístavu. Potom sa riaditeľ oprel dozadu, zhlboka sa nadýchol a usmial sa. „Máte zvláštny spôsob, ako človeka presvedčiť,“ povedal uznanlivo. „Váš hlas znie, akoby ste už prežili všetky búrky sveta.“

„Možno preto viem, že aj po najväčšej búrke vždy vyjde slnko,“ odpovedala som a zľahka sa pousmiala. „Skúste im veriť, pán riaditeľ. Oni už čakajú, len potrebujú, aby niekto otvoril dvere.“

Na chvíľu sa pozrel z okna, na pohybujúce sa lode v prístave. „Dobre,“ povedal nakoniec, pomaly a rozhodne. „Pošlite mi mená. Uvidíme, či dokážeme zmeniť vietor v prospech tých, čo doteraz stáli v závetrí.“

Cítila som, ako sa mi hrudník uvoľnil. Možno to nebolo víťazstvo, ale bol to prvý krok – prvý záber vesla, ktorý rozhýbal stojaté vody.

O pár dní sa do Zátoky čakajúcich rúk dostali prví Neviditeľní. Prišli potichu, so sklopenými hlavami, každý z nich držal v ruke papier, ktorý bol ako palubný lístok do nového života. Neprišli po prácu, prišli po šancu. Boli opatrní, ticho

sa usádzali v chodbe, kde vládlo šumenie ventilátora a škripanie pera po papieri. Ferkov otec kráčal medzi nimi, plecيا mal zhrbené, ale v očiach sa mu mihotal plamienok zvedavosti. Pozdravila som ho, kývol hlavou a usmial sa. Ten úsmev bol opatrný, taký, aký má človek, ktorý sa ešte bojí veriť. Ráno bolo chladné, z komínov dýchala para a v kancelárii sa miešala vôňa kávy a vlhkej tlače. Vzduch voňal začiatkom. Po chvíli si sadali k stolom, kde ženy zo Zátoky zapisovali ich mená. Niektorí sa potkýnali o slová, iní len ticho prikyvovali. Každý podpis bol ako záber vesla – malý, ale smerujúci vpred. Poobede som stála pri dverách a pozerala sa, ako odchádzajú. Niektorí ešte neverili, že to, čo práve podpísali, môže znamenať zmenu. Ale v ich chôdzi už nebola rezignácia. Boli to kroky, ktoré smerovali k dokovému prístavu, kroky, ktoré niesli nádej.

„Ďakujem,“ zastavil sa Ferkov otec, „dnes som prvýkrát po rokoch podpísal niečo, čo dáva zmysel.“ Nevedela som, čo odpovedať. Len som prikývla. V tých slovách bolo všetko – minulosť, nádej aj tichá prosba, aby to vydržalo. Nie všetci to však videli rovnako. Počula som šepot, ktorý sa niesol chodbami ako chladný vietor.

Zobrali ich len preto, že sa niekomu chcelo hrať na záchrancu, povedal ktosi.

„Takých tu už bolo.“ Tie slová ma zaboľeli, ale neprekvapili. Každá zmena vyvolá strach, každá nádej potrebuje svojho nepriateľa. Ale vedela som, že niekde, hlboko pod tým všetkým, sa už niečo hýbe. V ten večer, keď som sa vracala domov, prístav dýchal pokojom. Voda sa ligotala v odraze svetiel a čajky ticho spali na bójach. Zavrela som oči a započúvala sa do zvuku mora. More nikdy neklame keď sa hýbe, znamená to, že žije. A ja som cítila, že aj Zátoka čakajúcich rúk sa začína prebúdzajúť. Možno pomaly, možno s neistotou, ale prvý závan vetra už bol tu. A s ním aj nádej, že ruky, ktoré doteraz len čakali, konečne nájdu prácu, ktorá im dá dôvod ráno vstať

V Zátokke čakajúcich rúk začal nový pohyb. Nie taký, ktorý by bolo vidno na prvý pohľad, skôr jemný, ako keď sa hladina mora nenápadne zmení a človek ani nevie kedy. Bolo to, akoby sa celé miesto prebúdzalo zo spánku. Prichádzali mladí námorníci, chlapci a dievčatá, ktorí ešte nikdy nevypĺávali. Ich pohľady boli neisté, ale v očiach im svietilo niečo, čo som už dávno nevidela – nádej.

„Prišli sme sa zapísať,“ povedal jeden z nich, zhlboka sa nadýchol a držal v rukách papier, ktorý sa mu trochu triasol. Bol to len kus papiera, no pre nich znamenal viac než vstupenku. Bol to palubný lístok na loď, ktorú ešte ani nepoznali. Volali to prax, skúšobná plavba. Každý, kto sa prihlásil, mal možnosť naučiť sa niečo nové, držať veslo, brúsiť drevo, opravovať staré siete, variť pre posádku alebo čistiť palubu. A ja som ich sledovala ako malé čajky, ktoré prvý raz skúšajú rozprestrieť krídla nad morom. Niektorí sa smiali, iní boli ticho, hľadali svoj rytmus, svoje tempo vln. Hovorili, že je to len opatrenie, len formálny záznam o praxi, ale ja som v tom videla viac. Videla som, ako sa im mení pohľad, keď sa dotknú náradia, keď ucítia drsnú textúru lana medzi prstami, keď po prvýkrát vyprázdnia vedro vody a cítia, že ich práca má váhu.

„Viete, pani, ja som nikdy nerobil,“ povedal mi jeden z mladíkov, ktorému hovorili Timo.

„Doma som len pozeral, ako si otec hľadá robotu. Nikde ho nechceli. A ja som si myslel, že ani mňa nikde nevezmú. Až kým som sem neprišiel.“

„A teraz?“ spýtala som sa.

„Teraz... teraz som unavený, ale dobrým spôsobom. Keď večer prídem domov, cítim, že som tu bol. Že som niečo spravil.“

Tak sa začal meniť rytmus Zátoky. Do evidencie sa postupne zapisovali ďalší, každý s iným príbehom, s iným smerom, s iným vetrom v plachtách. Volali ich aktivovaní, ale ja som im hovorila prebudení. Ráno prichádzali s ťažkými nohami, ale s ľahšími srdcami. Niektorí si niesli v rukách staré

tašky, iní len odhodlanie. Strážcovia dokov sa na nich pozerali cez okuliare, neveriacky.

„To sú tí vaši, z tej Zátoky?“ spýtal sa jeden, s hlasom, v ktorom sa miešala nedôvera a zvedavosť.

„Áno, odpovedala som pokojne.“

„Tí, čo kedysi len čakali.“

„A myslíte, že vydržia?“ spýtal sa, akoby testoval aj mňa.

„Myslím, že vydržia viac, ako si myslíte. Nie preto, že musia, ale preto, že konečne môžu.“

Dlho mlčal a potom len kývol hlavou. Odvtedy som ho často vídala postávať pri bráne dokov a sledovať, ako tí, čo boli kedysi neviditeľní, teraz nesú dosky, opravujú ploty, natierajú kovové konštrukcie. Na tvárach mali pot, ale aj hrdosť.

„To je zvláštne,“ povedal raz. „Keď som ich prvýkrát videl, myslel som, že to sú len lenivci. Ale teraz... keď sa na nich pozerám, vidím mužov, ktorí sa bijú o dôstojnosť.“

„To nie je zvláštne,“ povedala som mu.

„To je život. A prax, aktivácia, evidencia... všetky tie slová, ktoré na papieri vyzerajú tak úradne, v skutočnosti znamenajú jedno, že človek dostal šancu.“

V prístave sa šepkalo, že Zátoka ožíva. Hovorilo sa, že tam dole, pri skladoch, už nie je len ticho. Každý deň sa niečo opravilo, niečo postavilo, niečo vrátilo späť k životu. Niekedy som si sadla na lavičku, pozorovala ich a premýšľala, či aj oni cítia to, čo ja že niekedy netreba veľké revolúcie, len trochu viery a ruky, ktoré sa chopia práce. Mladí, ktorí kedysi blúdili ulicami, sa teraz smiali, robili si žarty, pretekali sa, kto rýchlejšie natiahne nové lano alebo zloží paletku. Ich smiech sa niesol ponad more, miešal sa so šumom vetra a znel ako nová pieseň Zátoky. A ja som vedela, že táto loď praxe, loď aktivácie, loď evidencie sa raz stane najpevnejšou zo všetkých. Lebo bola postavená na ľudskej dôstojnosti, na pote a túžbe po zmene. A hoci pre niektorých bola len ďalším úradným opatrením, pre mňa bola novou legendou mora. Timo prichádzal do dokov každý deň skôr, než mu začala

zmena. Sedával na drevenej lavičke pred bránou a sledoval, ako sa slnko prebúda nad morským horizontom. Nebol už tým chlapcom, ktorý stál pred bránou so zvesenou hlavou. Naučil sa držať náradie pevne, vedel, kedy treba mlčať a kedy sa ozvať, kedy sa smiať a kedy len prikývnuť. Keď som ho raz stretla, mal ruky celé od farby, no v očiach mu horela iskra.

„Pani, dnes som natieral kovové brány. A viete čo? Urobil som to tak, že sa v nich odráža celé nebo.“ Smiala som sa.

„Takže si z dokov urobil zrkadlo?“

„Možno, zasmial sa, ale ja som v tom nebi videl aj seba.“

Strážca dokov, ten istý muž, ktorý kedysi neveril, že z týchto mladých niečo bude, si ho často volal po mene.

„Timo, poď sem! Ukáž mi, ako si to urobil.“

Timo mu vždy ukázal pokojne, bez pýchy. Práca bola pre neho modlitbou a loď, ktorú staval, sa stala chrámom jeho zmeny. Strážca ho raz zastavil, keď sa deň pomaly chýlil ku koncu.

„Počuj, chlapče, prax sa ti končí,“ povedal mu,

„Čo plánuješ ďalej?“ Timo sa na chvíľu zamyslel.

„Neviem, pán majster. Keby som mohol, ostal by som tu. Je to tu iné. Cítim, že patríť sem.“

Strážca sa zasmial, odkašľal si a pozrel sa naňho pohľadom, ktorý bol tvrdý, ale v kútikoch očí sa zalesklo teplo.

„Vieš čo,“ povedal napokon, „keď niekto natiera bránu tak, že sa v nej zrkadlí nebo, nepatrí do Zátoky čakajúcich rúk. Taký patríť sem, do dokov. Podal mu papier.“

„Zmluva. Nie prax, nie dočasne. Na stálo. Timo stál ako prikovaný.“

„Na stálo?“

„Áno, na stálo.“ A potom ticho dodal, „každý si zaslúži druhú šancu.“

Pozerala som sa na nich z diaľky. Dvaja muži, dva sveta-diely, ktoré sa stretli na jednej palube. V tej chvíli sa niečo zmenilo. Strážca dokov, kedysi tvrdý ako oceľ, pochopil, že práca môže byť mostom medzi svetmi. A Timo ten chlapec,

čo kedysi neveril, že ho niekde prijmu, konečne našiel prístav. Keď večer odchádzal, mával mi z diaľky.

„Pani!“ kričal. „Teraz už nie som z evidencie! Teraz som námorník!“

Vietor mu strhával slová z pier, ale ja som rozumela. Jeho hlas znel ako spev sirén, ktoré konečne volali domov.

V ten deň, keď Timo dostal svoju prvú zmluvu, som cítila, že vietor v Zátoke sa zmenil. Už to nebol vietor pochybností, ale vietor, ktorý niesol vôňu zmeny. Večer som sa vracala z dokov, keď som ich uvidela – Ferkovu mamu a otca, stáli opretí o zábradlie pri prístave. Ferkov otec mal v rukách starú čiapku, ktorú si neustále pretáčal, akoby v nej hľadal odvahu.

„Pani, počuli sme... že ten chlapec, čo tu robil, ten Timo, dostal prácu na stálo,“ povedal nesmelo.

„Áno,“ usmiala som sa, „vydržal, veril, že to zvládne, a zvládol to.“ Ferkova mama si utierala ruky do zásterky, ktorú si priniesla, hoci nebola v práci.

„My by sme tiež chceli, aby sa Ferko raz niekam dostal. Aby z neho niečo bolo. Aby mal budúcnosť.“ Mala som chuť jej povedať, že ju už má, len ju ešte nevidí.

„Viete, pokračovala, on je šikovný. Len sa bojí. Hovorí, že ľudia sa mu smejú, že sa mu nikdy nič nepodarí.“

„A čo vy? Veríte mu?“ spýtala som sa.

„Verím,“ odpovedala ticho, „len niekedy aj viera potrebuje, aby ju niekto postrčil.“

Ferkov otec sa nadýchol, akoby sa v ňom niečo lámalo. „Pani, ja som kedysi tiež robil v doku. Ale potom... prišli ťažké časy. Bez práce, bez peňazí, bez chuti žiť. A teraz vidím, že sa dá zmeniť všetko. Keby ste vedeli, ako sa Ferko teší na Loď remesiel.“

„Vidím to v jeho očiach, povedala som. Má v nich ten istý lesk ako Timo.“

Dlho sme mlčali a pozerali na more. Vlny sa rozbíjali o breh, akoby písali nové príbehy. Potom sa Ferkov otec

ozval znova.

„A neviete... či by som aj ja mohol skúsiť... prácu v doku? Niečo jednoduché. Čokoľvek. Len nech môžem.“ Pozerala som naňho. V jeho pohľade bolo všetko – hanba, nádej, strach aj túžba.

„Myslím, že to pôjde,“ povedala som. „Zajtra pôjdeme spolu.“

A on sklonil hlavu, akoby sa bál, že jeho radosť by mohla vyplašiť vtáky na nebi.

„Ďakujem,“ povedal len.

„Nie mne,“ odpovedala som, „poďakujte moru. Lebo ono prináša späť tých, čo sa neboja plávať.“

Keď som ich videla odchádzať, držali sa za ruky. Prvýkrát po dlhom čase. A mne sa zdalo, že v prístave svieti viac svetla než zvyčajne.

Sára mi raz napísala krátku správu, iba pár slov, ale niesli v sebe celý oceán odvahy.

„Pani, našla som byt. Malý, ale môj.“

Stála som s telefónom v ruke a dlho som nevedela, čo odpísať. Vedela som, koľko odvahy ju to stálo. Nájom, mesto, neznáme ulice, cudzí ľudia. A predovšetkým – rozhodnutie. Keď sme sa stretli, mala v očiach neistotu, ale aj nový druh pokoja.

„Je to len garsónka,“ povedala potichu, „jedna izba, malá kuchynka, okno s výhľadom na stromy. Keď ráno otvorím žalúzie, cítim sa, akoby som sa nadýchla sveta.“

Usmiala sa, no v tom úsmeve sa miešala radosť so strachom.

„A čo doma?“ spýtala som sa.

„Ako to prijali?“ Zhlboka sa nadýchla, akoby potrebovala nazbierať silu.

„Bolo to ťažké. Mama plakala, otec mlčal. Povedali, že ich zrádzam, že kto sa stará o rodinu, ten neodchádza. Ale ja som už nemohla ďalej. Chcem žiť, nie len prežívať.“

Na chvíľu sa odmlčala, pozrela sa do zeme.

„Povedala som im, že prídem cez víkend. Že sa vrátim. Ale viete,“ pozrela sa na mňa s tichým smútkom, „niekedy sa človek musí vzdialiť, aby pochopil, kam patrí.“

Sedeli sme spolu v malej kaviarni, okolo nás sa rozliehal šum hlasov, vôňa kávy a tlmená hudba. Pozerala som na ňu a mala som pocit, že predou mnou sedí iná Sára. Už nie zlomená žena zo Zátoky čakajúcich rúk, ale námorníčka, ktorá sa rozhodla plávať sama.

„Bojím sa,“ priznala, ale každý večer, keď prídem domov, zapálím si sviečku a poďakujem. Lebo aj keď je ticho, viem, že to ticho patrí mne.

Keď som odchádzala, otočila som sa. Stála pri dverách, v rukách držala kľúče a usmievala sa. Ten úsmev bol iný pokojný, odvážny, slobodný. A ja som vedela, že v tom malom byte, v tej jednej izbe s výhľadom na stromy, sa práve narodila nová kapitola jej života.

Prvé dni v byte boli pre Sáru zvláštne. Ticho ju obklopovalo ako voda, ktorá ju najprv hladí, a potom ju začne ťahať dolu, do hĺbky.

„Myslela som, že keď budem mať pokoj, bude mi dobre,“ povedala mi raz po telefóne.

„Ale viete, pani, je to iné ticho, také, čo má vlastný zvuk. Každé kvapnutie vody, každý pohyb v stene počujem desaťnásobne.“

Smiala sa, ale ten smiech mal trhliny. V noci si zapínala rádio len preto, aby nepočula svoje myšlienky. Naučila sa variť malé porcie, aj keď jej stále utekala ruka po dvoch tanieroch – jeden pre ňu, druhý pre niekoho, kto tam už nebol. Ráno vstávala skoro, len aby nemusela počuť prázdnotu bytu. Vždy, keď sa vracala z práce, hovorila, že ju pri dverách víta chlad. Nie ten fyzický, ale ten vnútorný – keď nik neodpovie na tvoje *som doma*.

„Chýba mi hluk,“ priznala mi raz, „smiech, hádky, vôňa večere, aj ten chaos, čo som si myslela, že neznesiem. Teraz by som dala všetko za to, aby som znova počula mamu, ako kričí z kuchyne, že večera je hotová.“

Počúvala som ju a vedela som, že táto samota ju neláme, len ju skúša. Každý deň bol ako nová vlna, ktorá ju raz pohladila a inokedy udrela o breh. Ale učila sa s ňou plávať. A keď sa jej raz podarilo zaspáť bez zapnutého rádia, ráno mi napísala len dve slová – dobre ránko. Vtedy som vedela, že jej duša sa pomaly učí žiť sama so sebou, že jej samota sa mení na prístav, nie väzenie.

Sedela som na lavičke pri prístave, more bolo pokojné, len sem-tam sa ozvalo tiché čľupnutie vlny o breh. Vietor mi jemne hladil tvár a v jeho šume som začula hlas, ktorý som okamžite spoznala. Bol to môj vlastný – starší, mäkší, ale pevnejší.

„Nezabúdaj,“ povedal ticho.

„Na čo?“ spýtala som sa do prázdna.

„Na to, že každý človek, ktorého stretneš, je krehký.“

Pozerala som na hladinu, kde sa slnko lámalo do tisícov odleskov.

„Krehký? Všetci?“

„Áno, aj tí, čo sa tvária silno. Možno ešte viac. Každý z nich v sebe nesie vlasovú prasklinu, ktorá sa pod ťarchou dňa môže rozšíriť.“

Mlčala som.

„A ja? Som aj ja krehká?“

„Áno,“ odpovedal môj hlas.

„Ale ty si sa naučila opravovať svoje trhliny. Preto dokážeš pochopiť cudzie.“

Zadávala som sa na loď, ktorá sa pomaly vzdáľovala. „Niekedy mám pocit, že už nevládzem, že ma ten svet vyčerpáva.“

„To preto, že príliš cítiš,“ odpovedalo moje dospelé Ja. „Ale to je tvoja sila. Len si dávaj pozor, aby si sa celá nerozdala. Keď dáš všetko, nebudeš mať čím zohriať seba.“ Nadýchla som sa slaného vzduchu. „Niekedy mám chuť utiecť, skryť sa pred všetkými bolesťami.“

„Vieš,“ ozval sa hlas, „aj ten, čo uteká, nesie svoj tieň so sebou. Nedá sa pred ním utiecť.“

„A čo teda robiť?“

„Učiť sa dotýkať ľudí jemne. Aj keď kričia, aj keď sa bránia, aj keď pichajú ako trne. Lebo niekedy práve tí, čo hryzú, sú tí, ktorí najviac trpia.“

Pozerala som na nebo, ktoré sa pomaly zatváralo do večera.

„A čo ak zlyhám?“

„Potom sa zhlboka nadýchni, opráš si soľ z rúk a skús to znova. Každý deň, keď vstaneš, máš novú šancu byť lepším človekom, nie dokonalým. Dokonalosť je klam. Ale ľudskosť, tá je pravda.“

Vietor sa utíšil a more zrkadlilo oblohu. Chvíľu som mala pocit, že vo vode vidím svoj odraz – dvojaký, dievča a ženu. Pozerali sme na seba. Dokonalosť je klam, ale ľudskosť je pravda. Vidím ju v očiach matky, ktorá sa po nočnej zmene zastaví pri posteli svojho dieťaťa, aj keď vie, že má len pár minút, kým opäť odíde. Vidím ju v unavených rukách robotníkov, čo sedia na lavičke v prístave a delia sa o posledný kúsok chleba. Cítim ju v pohľade dieťaťa, ktoré sa hanbí požiadať o pomoc, ale v očiach má iskru, že sa to ešte neskončilo. Ľudskosť vonia ako čerstvo upečený chlieb, ktorý sa delí na polovicu, ako káva, ktorú ti niekto pripraví, len preto, že si mal zlý deň. Znie ako smiech medzi slzami, ako hlas, ktorý ťa zavolá po mene v momente, keď si myslel, že ťa už nik nevidí. Ľudskosť cítiť aj tam, kde sa nehovorí veľa – v tichom prikývnutí, v dotyku, v tom, keď niekto počká, hoci by mohol ísť ďalej. Ale ľudskosť mi chýba v očiach tých, čo sa pozerajú, ale nevidia. V chladných hlasoch za úradnými stolmi, kde človek nie je človekom, ale papierom s číslom. Chýba mi v mestách, kde sa ľudia predbiehajú v úsmevoch, ale v srdciach je prázdno. Chýba mi v správach, kde sa hovorí o stratách, no zabúda sa spomenúť, že za číslom bola tvár. Chýba mi v uliciach, kde sa už nikto nezastaví, len prejde. Chýba mi tam, kde sa úspech meria len výškou platu a nie hĺbkou duše.

A predsa, aj uprostred tohto sveta, ju občas cítim. V pohľade dieťaťa, čo ti podá kvetinu, v starčekovi, ktorý ťa pozdraví, hoci ťa nepozná, v smiechu medzi priateľmi, v rukách, ktoré ťa zachytia, keď padáš. Ľudskosť je ako vietor – nevidíš ju, ale cítiš ju na koži. Vieš, že tam je. A možno práve v tom je jej sila. Lebo dokonalosť sa snaží byť bezchybná, no ľudskosť sa nebojí byť zranená. V jej prasklinách sa skrýva svetlo.

„Nastávajú ťažké časy,“ zamyslene začala Nina, opierajúc sa o okenný rám.

V prístave bolo ticho, len vietor narážal do starých sudov a vlny sa lámali o kamene.

„Ako to myslíte?“ spýtala som sa.

„Ťažko vezmú do roboty Róma, Rómku, keď nemajú skúsenosti. Môžete sa aj rozkrájať, aj pretrhnúť, ale tam, v tých dokoch, budú chcieť len výkon. Výkon, výkon, výkon.“

Slovo sa jej zalomilo v hrdle, akoby sa dusila vlastnou pravdou.

„Majú nás za nič.“

Jej hlas sa zlomil a ja som cítila, ako to slovo „nič“ dopadlo na stôl medzi nami ako ťažký balvan. Ticho, ktoré nasledovalo, bolo husté, až sa zdalo, že aj vzduch sa spomalil.

„Vieš,“ pokračovala ticho, „ja niekedy rozmýšľam, či to vôbec má zmysel. Chceme pomáhať, dávame do toho všetko, a aj tak nás hodnotia len podľa priezviska, podľa farby kože, podľa minulosti, ktorú sme si nevybrali.“ Zadívala sa do diaľky, kde sa pomaly plavila loď.

„Vidíš tú loď?“ ukázala rukou.

„Každý deň sa vráti do prístavu, nech je more akokoľvek rozbúrené. A ja len rozmýšľam, či aj my máme ten prístav. Či sa máme kam vrátiť, keď sa unavíme.“

Podišla som k nej a položila jej ruku na rameno.

„Máme. Len niekedy ho nevidno, lebo je hmla. Ale stále tam je.“

Obrátila ku mne tvár, v očiach mala slzy, ktoré sa hanbili spadnúť.

„Viete, pani, ja sa nebojím práce. Len ma bolí, že musím

stále dokazovať, že som dosť dobrá.“ Nadýchla sa, ale slová sa jej zlomili.

„Ja len chcem, aby aj naše ruky niečo znamenali.“

Pozerala som na ňu a cítila som, ako sa mi v hrudi mieša smútok s obdivom. Nina bola ako more – hlboká, búrlivá, nepredvídateľná. Ale aj more má svoje dno. A ja som vedela, že to dno drží.

„Vieš,“ povedala som potichu, „možno práve to, že musíme bojovať, nás robí silnejšími. Ale nikdy sa nesmieme nechať zlomiť tými, čo v nás nevidia človeka.“

Na chvíľu sa pousmiala, smútok sa jej rozplynul na tvári ako para nad vodou.

„To sa ľahko povie.“

„Áno,“ prikývla som, „ale ťažko sa to žije.“

Mlčali sme a počúvali more. Bolo ticho, ale obidve sme cítili, že práve ono rozumie všetkému, čo sme nepovedali nahlas.

V doku bolo rušno, kladivá udierali o železo, vzduchom sa niesol pach hrdze a potu. Dvaja mladí stáli neisto pri vchode – Ivan a Jaro, obaja s čistými košeľami, ktoré pôsobili až príliš sviatočne na toto miesto. V rukách držali papiere, ktoré sa im jemne triasli.

„Dobrý deň, my sme prišli kvôli práci,“ povedal Ivan ticho. Muž v montérkach, strážca dokov, sa na nich pozrel spod čiapky, žuvajúc koniec ceruzky.

„Aha, vy ste tí ...,“ prehodil sucho.

Ani to nebola otázka, skôr konštatovanie, ktoré dopadlo ako kameň. Chlapci mlčali.

„No...“ poškrabal sa po brade, „my tu už máme dosť robotníkov, viete, skúsených. Potrebujeme výkon, nie... nedopovedal, ale pohľad povedal všetko.“

„Nie koho?“ ozvala som sa spoza jeho chrbta. Otočil sa prekvapený, nečakal ma tam.

„Nie tých, čo chcú pracovať? Alebo tých, čo sa ešte musia naučiť?“

„Pani,“ začal sa brániť, „ja nič proti nim nemám, len viete,

ako to býva.“

„Viem,“ prerušila som ho. „Viem, že ak im nedáte šancu, nikdy sa nenaučia, ako to býva inak.“

Môj hlas sa niesol medzi kovovými stenami a bolo počuť len cinknutie náradia, ktoré niekto pustil. Ivan sa neisto ošival, zovrel papier v ruke tak, že sa mu pokrčil.

„Počúvajte,“ povedala som tichšie, ale dôrazne, „keď loď vyráža z prístavu, kapitán nikdy nevie, či prežije búrku. A predsa vypláva. Tak prečo sa vy bojíte zveriť im jednu palubu?“

Muž sa poškrabal po zátylku, prešiel si rukou po brade.

„No dobre, nech ukážu, čo vedia. Ale ak nezvládnú tempo,“ pozrel na mňa, „nebudem ich šetriť.“

„Nik vás o to ani nežiadal,“ odvetila som. „Len im dajte šancu. Zvyšok nech prehovorí ich práca.“

Odstúpila som bokom a sledovala, ako sa chlapci pomaly zaradili medzi ostatných. Ivan si pretrel čelo a letmo sa usmial. „Ďakujem,“ zašepkal.

V tej chvíli som cítila, že niečo sa pohlo. Malý pohyb, možno len ako vlna, ktorá jemne naráža o breh, ale práve tie vlny menia tvar kamenia.

Od toho dňa prešlo pár týždňov a ja som do doku prichádzala čoraz častejšie. Z diaľky som pozorovala, ako Ivan spolu s Jarom pracujú. Spočiatku boli tichí, uzavretí, akoby sa báli dýchať príliš nahlas, aby nezavadzali vzduchu. Strážca dokov, pán Vlado, ich sledoval z odstupu, ruky mal založené na hrudi, a len občas si niečo poznamenal do malého zošita. Nechcel nič povedať, no jeho tvár prezrádzala pochybnosť. Na druhý týždeň som si všimla, že Ivan prichádza do práce prvý. Slnko sa len predieralo cez rannú hmlu, keď už zdvíhal ťažké dosky a urovnával ich, aby boli rovné ako čerstvo natiahnuté laná. Jaro sa k nemu pridol o chvíľu neskôr a obaja pracovali v tichosti, s pohybmi, ktoré sa postupne zosúladi ako rytmus vesiel. Počas prestávky som sa pristavila pri nich.

„Ako sa držíte, námorníci?“ opýtala som sa so šibalským úsmevom. Ivan zdvihol hlavu, pot mu stekal po čele, no

v očiach mu svietil zvláštny pokoj.

„Dobre,“ povedal jednoducho, „len ruky si ešte nezvykli na toľko práce.“

„To prejde,“ zasmiala som sa, „ruky sa zocelia, a aj srdce sa posilní, keď vie, že robí niečo, čo má zmysel.“

Pán Vlado sa v tej chvíli zjavil spoza rohu.

„Chlapče,“ ozval sa, „tie dosky si dnes spravil dobre.“

Ivan sa zarazil, akoby nevedel, či to myslí vážne.

„Myslíte to vážne, pán Vlado?“ opýtal sa nesmelo.

„Keď hovorím, tak hovorím,“ odsekol Vlado, no v kúti koch úst sa mu mihol úsmev. A v tej chvíli sa niečo medzi nimi zmenilo. Odvtedy som ich videla rozprávať sa pri práci, smiať sa. Ivan začal pôsobiť inak – jeho krok bol istejší, postoj vzpriamenejší, hlas pevnejší. Prestal byť tieňom, stal sa súčasťou posádky. Po dvoch mesiacoch, keď sa prax končila, Vlado si ma zavolał bokom.

„Počúvajte,“ začal opatrne, „ten Ivan... nie je zlý chlapec. Pracovitý, tichý, nefrflie, robí, čo treba. Viete čo? Ja by som si ho tu nechal.“

Pozerala som sa na neho chvíľu a cítila som, ako sa mi v hrdle zasekol kus emócie.

„Myslíte to vážne?“ spýtala som sa.

„Myslím,“ prikývol, „nie každý vydrží to, čo on. Vie, čo je drina, a napriek tomu sa usmieva. Takých tu veľa nemáme. A mýlil som sa, keď som ich nechcel prijať.“

Keď som mu podala ruku, cítila som, že toto je ten okamih, pre ktorý má zmysel bojovať. Keď som o pár dní neskôr uvidela Ivana, ako drží v ruke pracovnú zmluvu, jeho pohľad hovoril viac než všetky slová.

„Mám prácu,“ povedal len. „Už som... ako ostatní.“

„Nie,“ odpovedala som mu, „nie si ako ostatní. Si lepší. Lebo si to nevzdal, keď ťa odmietli, ale vydržal si, kým sa otvorila brána.“ Usmial sa a obzrel sa smerom k doku, kde Vlado dával pokyny.

„Ten starý vlk...“ zasmial sa ticho, „nakoniec je to dobrý človek.“ V tej chvíli som si uvedomila, že more má svoju

spravodlivosť. Najprv preverí, potom odmení.

Niekedy premýšľam, koľko ľudí čaká na svoju šancu, na svoj most, po ktorom by mohli prejsť z beznádeje na pevninu dôstojnosti. Koľkí by dokázali, keby im niekto len na chvíľu podržal dosku, kým ju pribijú. Hovoríme o spravodlivosti, o rovnosti, o možnostiach, ale zabúdame, že šanca nie je dar, je to most. Most, ktorý sa musí stavať z oboch strán. Jedna ruka musí veriť druhej. A ak jedna z nich cúvne, most sa nikdy nedokončí. Pozerala som na more a myslela som na Ivana. Na jeho tichý úsmev, keď držal zmluvu v rukách. Bol to len papier, ale v jeho očiach to bola palubná vstupenka do nového života. A ja som si uvedomila, že niekedy netreba veľké činy. Stačí, ak v tom nekonečnom mori pochybností niekomu uveríme. Úplne obyčajne. Bez podmienok.

Zazvonil telefón. Na displeji sa objavilo neznáme číslo, ale zdvihla som bez váhania.

„Dobrý deň,“ ozval sa mužský hlas, pokojný, s nádychom autority.

„Tu šéf z dokov. Dúfam, že nevolám nevhod.“

„Nie, samozrejme,“ odpovedala som a prehodila si mobil do druhej ruky. „Čo sa deje?“

„Vlastne...“ zaváhal, „nič zlé. Chcem sa s vami porozprávať o tých vašich chlapcoch, o Ivanovi a Jarovi.“

Na chvíľu som sa usmiala.

„Čo vyviedli tentoraz?“ spýtala som sa s jemným humorom v hlase.

„Tentoraz nič zlé, práve naopak,“ odpovedal. „Sú šikovní. Viete, pracujem s ľuďmi dlho, videl som všeličo, ale takú zodpovednosť som už dávno nevidel. Prídu prví, odídu poslední. Pomáhajú ostatným keď treba, ani sa nesťažujú.“ Počúvala som ho so zvláštnym pocitom v hrudi. „To sa dobre počúva,“ povedala som ticho.

„Lenže,“ pokračoval, „dozvedel som sa, že majú zrážky zo mzdy. Staré dlhy, exekúcie. Nemám s tým skúsenosti, ale vidím, ako sa trápia. A úprimne, nechcem, aby im to zobralo

chuť do práce. Tak som si povedal, že vám zavolám, či by ste im vedeli pomôcť.“

Na chvíľu som stratila reč. Nebol to povinný telefonát, nebola to úradná vec. Bol to čin človeka, ktorému na druhých záleží.

„Ďakujem, že ste mi zavolali,“ povedala som napokon. „Tým, že ste mi zatelefonovali, ste už urobili veľa.“

„Viete,“ dodal po chvíli, „na začiatku som si o nich myslel svoje. Ale vidím, že keď človek dostane šancu, dokáže viac, než by ste čakali.“

Usmiala som sa do ticha.

„Tak to býva,“ odpovedala som. „Lodí, ktorú raz more skúšalo, sa naučí plávať aj v búrke,“ zasmial sa.

„To ste povedali pekne. Možno by ste nám tu mali chodiť rozprávať častejšie.“

„Možno prídem,“ povedala som a po skončení hovoru som ešte chvíľu sedela v tichu. Cítila som zvláštnu vďačnosť. Nie za slová, ale za skutky. Lebo niekedy sa ľudskosť objaví tam, kde by ste ju najmenej čakali – v prostom telefonáte, medzi zvukom kladív a šumením mora.

„Pani Naďa,“ ozval sa tichý hlas na druhej strane. Spoznala som ho okamžite. Bol to Ivan.

„Dobrý večer, čo sa deje?“ spýtala som sa. Na chvíľu bolo ticho, počula som len jeho dych, prerývaný a ťažký.

„Ja... ja chcem skončiť,“ vyslovil napokon.

„Skončiť?“ opakovala som po ňom, „ako to myslíte, Ivan?“

„Chcem odísť z dokov. Nejde to,“ odpovedal ticho, „každý mesiac robím, a aj tak mi nič neostane. Zrážky, dlhy, exekúcie... stále sa to točí dokola. Všetko, čo zarobím, ide preč. Hanbím sa chodiť medzi chlapov, keď neviem kúpiť ani deťom topánky. Cítim sa... akoby som sa topil,“ jeho hlas sa zlomil. Po chvíli dodal:

„A Vlado o tom vie. A ja sa na neho neviem pozrieť, lebo sa cítim ako nič.“

„Ivan,“ začala som pomaly, „pozrite, ja vám rozumiem.“

Viem, že je to ťažké. Ale odísť? To nie je riešenie. Viete, čo ste dokázali? Ako ste zmenili pohľad ľudí okolo seba?“ Ticho.

„To je pekné, pani Naďa, ale ja z tých slov nezaplatím nájom,“ povedal s trpkosťou.

„Viem,“ priznala som. „Ale nezabúdajte, že aj najväčšia loď sa kedysi stavala po kúskoch, dosku po doske. Vy ste tú svoju nestavali nadarmo.“ Na chvíľu bolo ticho, potom sa ozvalo tiché fúknutie, možno smiech, možno slza.

„Vy stále veríte, že sa to dá,“ povedal napokon.

„Keby som neverila, more by ma už dávno pohltilo,“ odpovedala som. „Počkejte do zajtra. Niečo vymyslíme. A sľubujem, že v tom neostanete sám.“

„Dobre,“ zašepkal. „Ale prosím, nehovorte to Vladovi. Hanbím sa, že o tom vie.“

„Nebojte sa,“ povedala som ticho.

Zložila som telefón a dlhú chvíľu som len sedela v tichu. V izbe bolo prítmie, svetlo z monitora kreslilo tieň po stenách, akoby aj ony chceli niečo povedať. V Ivanovom hlase som počula seba spreď rokov. Ten istý chlad, tú istú hanbu, čo sa mi zarezala pod kožu ako soľ do rany. Pamätám si ten deň, keď som odmietla prácu, ktorú som tak veľmi chcela. Mala som prísť, podpísať zmluvu a začať nový začiatok, ale nedokázala som. Cítila som sa špinavá, nedôstojná, ako človek, čo si nezaslúži nový život, lebo ho zaťažujú dlhy, zrážky, prázdnota. Hanbila som sa pozrieť ľuďom do očí. Vtedy som sa uzavrela pred svetom, bála som sa, že ak otvorím dvere, uvidia ma nahú – nie telo, ale dušu, ktorú som nosila pošpinenú hanbou. A teraz počujem v Ivanovom hlase ten istý krehký tón, aký som kedysi niesla ja. Bol to tón človeka, ktorý chce, ale už neverí, že môže. Stiahla som si kapucňu na hlavu, položila dlane na tvár a cítila, ako sa mi do dlaní vlieva ticho.

„Nie,“ povedala som nahlas, hoci nik nebol nablízku.

„Nie tentoraz. On tú chybu nespraví. Nedovolím mu to.“ Zodvihla som hlavu a pocítila v sebe starú silu, akoby sa vo mne prebúdzala kapitánka vlastného života, ktorá odmieta stroskotať. „Ivan nepadne, lebo tentoraz mu niekto hodí

záchranné koleso skôr, než ho vlny stiahnu pod hladinu. A možno,“ pomyslela som si, „aj ja tým zachránim kúsok seba.“

Sedela som za stolom, pred sebou poznámkový blok, na ktorom bolo Ivanovo meno, a vedľa neho číslo na exekútora. Hľadela som naň dlhšie, akoby som sa bála, že ak ho vytočím, otvorím dvere do niečoho, čo sa mi pred rokmi samé vrylo pod kožu. Zhlboka som sa nadýchla a stlačila tlačidlo.

„Exekútorský úrad, prosím,“ ozval sa chladný, profesionálny hlas muža, v ktorom nebolo ani zrnko záujmu.

„Dobrý deň, volám kvôli pánovi Ivanovi G,“ začala som opatrne, „som z Lode Nádejí, spolupracujeme so zamestnávateľmi v dokoch.“

„Aha,“ odsekol, „a čo s ním? Má tam viac vecí. Splácať neplatí, nezaujem. Tak čo chcete riešiť?“ Jeho tón bol ostrý ako nôž, bez emócií, len suchý súpis faktov.

„Chcela by som sa dohodnúť na splátkovom kalendári,“ pokračovala som, „má stálu prácu, pravidelný príjem, no momentálne je v ťažkej situácii. Je to slušný chlap, snaží sa, nechce sa vyhybať povinnostiam, len potrebuje dýchať, nie sa topiť.“ Na druhej strane bolo ticho. Potom sa ozvalo prevrátenie papierov.

„Počkajte...“ hlas už nemal takú tvrdosť. „Vy hovoríte, že pracuje? Že sa snaží?“

„Áno,“ potvrdila som. „Každý deň vstáva o piatej, chodí do doku, kde robí na stavbe. Aj keď mu po výplate ostane len pár drobných, nikdy sa nesťažuje. Hanbí sa. Hovorí, že má pocit, akoby bol stále pod vodou.“ Muž na chvíľu mlčal.

„Viete, pani,“ povedal napokon, „málokedy mi niekto volá takto. Väčšinou len kričia, hnevajú sa, vyhrážajú. Ale keď počujem, že sa niekto snaží a má za sebou niekoho, kto mu verí, nie je mi to jedno. Počkajte, otvorím mu spis.“

Počula som ťukanie do klávesnice, šuchot papiera. „Môžeme mu nastaviť splátky po častiach. Nebude to jednoduché, ale ak vydrží, zvládne to. A...“ odmlčal sa, „odporučte mu, nech si podá žiadosť do Centra právnej pomoci. Má staré

exekúcie, ktoré by sa možno dali zastaviť. Pomôžu mu aj s právnikom.“

„Ďakujem,“ povedala som úprimne. „Neviete, ako veľa to pre neho znamená.“

„To vy mu pomáhate, nie ja,“ odvetil tichšie. „Ale viete,“ dodal po chvíli, „niekedy si človek len potrebuje vypočuť, že nie je stratený.“

Keď som zložila, cítila som, že sa mi uvoľnilo napätie v ramenách. Bolo to, akoby sa vo vzduchu rozptýlila hustá hmla. Napísala som si do bloku: „Splátkový kalendár - vybavené. Centrum právnej pomoci - odporúčené.“ A potom som si položila pero a usmiala sa. Lebo aj keď je byrokracia ako oceán plný papierových vlín, občas sa v ňom predsa len zjaví maják, človek, ktorý si ešte pamätá, že má srdce.

Podvedome som siahla do vrecka, kde som našla ruženec. Studené koráliky sa mi zosypali do dlane ako drobné morské kamienky vyplavené na breh. Prešla som po nich prstami a každé zrnko sa mi zdalo ako uzol na povraze, ktorého sa drží námorník, keď sa loď zmieta v búrke. Ten tichý rytmus modlitby ma upokojoval, akoby som počúvala šum vlín narážajúcich do trupu. Bolo to pripomenutie, že aj keď ma more skúša, nie som na palube sama, že niekde nad všetkým týmto šírým oceánom je hviezda, ktorej svetlo ma dovedie späť do bezpečného prístavu. Koráliky sa mi kížali medzi prstami ako perly mora a každé Zdravas bolo pre mňa úderom srdca, ktoré sa nechce vzdať. Zavrela som oči a predstavila si, že sedím na palube lode, ktorú obliehajú vlny. Všetko je mokré, šmykľavé, a ja sa držím už len tenkého lana. Ale ruženec bol tým lanom pevnejším než oceľové lano, čo spája loď s kotvou. Vedela som, že ak vydržím a nepustím sa, aj najväčšia búrka raz ustúpi. V tichu kancelárie, čo sa mi zmenila na kajutu v rozbúrenom mori, som si uvedomila, že tento malý predmet vo vrecku je môj maják, môj kompas i moja modlitba v jednom.

A tak som sedela, počúvala šum dažďa za oknom, ktorý

mi znel ako more narážajúce na brehy, a čakala, kedy sa obloha rozjasní. Život na mori prepájal moju boľavú minulosť so životmi neviditeľných ľudí, čo sa mihli okolo mňa ako tieňové lode v hmle, ktorí nechtiac otvárali dvere do miestnosti môjho srdca, ktorá krvácala. Ako nábrežie spája rieku s morom, tak sa moje spomienky preplietali s príbehmi cudzích tvárí: každé ich slovo, každý skrytý pohyb bol ako náraz vlny do trupu mojej pamäti. Nieкто prehovoril dnom svojho života a ja som počúvala; nieкто len prešiel, a predsa zostal v rohu mojej mysle ako starý uzol na lane, ktorý sa nedá úplne rozviazať. Ruženec mi teraz ležal v dlani ako malý, tichý kompas. Kľáčala som vo svojej vnútornej kajute a modlitby sa mi miešali so zvukom dažďa: každé Zdravas bolo ako ďalší pevný ťah lana, ktorý ma držal pri povrchu. Krvácajúce miesto v srdci sa nehojilo hneď, no cítila som, že tie neviditeľné životy, tie príbehy, ktoré som zbierala, mi postupne pomáhajú obviazať ranu, aj keď len náplastou z nádeje. A tak som plávala ďalej: nie vždy s hrdlom naplneným piesňou, často so zovretým dychom a srdcom, čo sa učilo byť pevné. Každý deň na palube ma učil čosi nové, že bolesť možno nezmižne, ale dá sa presunúť, udržať ju pri sebe ako spomienku, ktorá nezabíja, ale varuje, vedie a nakoniec posilňuje.

More sa predо mnou rozprestieralo nekonečné, hladina sa leskla a vlny šepkali, že cesta sa nikdy nekončí. Minulosť bola mojím bremenom, ale aj učiteľkou. Každá jazva, každý pád a každá búrka sa stali časťou mapy, podľa ktorej som sa naučila plaviť. Stála som na palube, držala som v ruke kormidlo a vedela som, že nikto iný za mňa loď môjho života neotočí. Nie vždy mám vietor v plachtách, nie vždy je more pokojné, no vždy môžem zdvihnúť hlavu k oblohe a hľadať svoju hviezdu. Možno sa aj ty cítiš ako neplavec v rozbúrenom mori, možno ti nieкто vzal záchrannú vestu a hodil ťa cez palubu. Ale pamätaj, aj keď je voda ľadová a ťahá ťa dolu, v tebe samotnom je sila vyplávať späť k hladine. Nenechaj sa pohltiť tichom. Nedus v sebe emócie. Plač, krič, hnevaj sa, ale

nevzdávaj sa. Lebo každý z nás je námorníkom svojej lode a aj keď prístavy prichádzajú a odchádzajú, dôležité je, aby sme nikdy nestratili kurz k sebe samým.

Zastali sme autom pred veľkou červenou brámkou. Motor ešte ticho doznieval, ale ja som ho už nevnímala. Vystúpila som a vzduch ma ovalil svojou ťažkou, nedeľnou vôňou – pach zeme, dymu a spomienok. Môj pohľad padol na obrovskú čerešňu, ktorá sa rozprestierala nad dvorom ako stará strážkyňa času. Ten strom som v máji vždy milovala. Vtedy vyzerala ako mladá nevesta, oblečená do bielej, čo sa s radosťou nechá kolísať vetrom, šepkajúc piesne o nových začiatkoch. Z jej kvetov padal sneh, ktorý nepálil, len hladil. Ale tentokrát bola iná. Nahá, prázdna, so suchými konármi natiahnutými k nebu ako ruky, ktoré prosia o milosť. Kôra popraskaná, v medzerách ešte staré hniezdo vrabcov, čo ju kedysi rozoznievali štebotom. Teraz bola tichá, bez hlasu. Mala som pocit, že sa na mňa díva, akoby mi chcela niečo povedať. Možno o čase, ktorý nečaká, o ľuďoch, čo odchádzajú, o láskach, ktoré sa menia na spomienky. Kde sme jedli prvé čerešne a smiali sa, že nám šľava farbí pery ako rúž. A teraz... teraz sme tam stáli len ja a čerešňa, ktorá starla spolu so mnou. V tej chvíli som si uvedomila, že stromy neodchádzajú. Len menia podobu, nesú v sebe naše roky, naše ticho, naše pády. A hoci jej konáre už neplodili, stále stála pevne zakorenená – ako pripomienka, že aj to, čo sa zdá byť prázdne, v sebe nesie život, ktorý ešte nezhasol.

„Nie je iná tá čerešňa?“ spýtala som sa manžela, kým som sa dívala na jej holé konáre. Mal ruky prekřížené na hrudi a s typickým pokojom, ktorý ma niekedy vytáčal, odvetil:

„A ty nevidíš opretý rebrík?“ Mama liezla po stromoch a orezávala konáre.

Skôr než som sa stihla nadýchnuť, cítila som, ako mi stúpa tlak. Ako raketa krátkeho doletu som vyletela cez bránu a rozbehla sa po dvore. Vletela som do kuchyne, kde to

voňalo po káve a jablkovej štrúdlí, no môj pohľad smeroval len na jednu osobu.

„Mama! Ste v poriadku? Nespadli ste?“ vyhrkla som zadýchaná, ešte s dverami v pohybe. Mama stála pri dreze, vlasy jej trčali spod šatky, v rukách mala pohár vody a na tvári výraz, ktorý spájal prekvapenie s úsmevom.

„Ale no tak, Naďka, kam sa ponáhľaš ako hurikán? Nespadla som. Len som trochu postrihala suché konáre, načo by som volala niekoho iného?“

Pokrútila hlavou a podala mi pohár.

„Napi sa, si bledá ako stena.“

„Ja som len...“ začala som, ale hlas sa mi zlomil. „Viete, mama, keď som tú čerešňu videla, zdala sa mi prázdna, unavená.“ Mama sa pousmiala a otočila sa späť k oknu.

„Nie je prázdna, len odpočívá. Vie, že ešte príde jar.“ My ženy to máme rovnako. Občas treba orezávať, aby sme zasa rozkvitli. Jej slová ma trafili rovno do srdca. V tej chvíli som cítila, ako sa napätie vo mne rozplýva a kuchyňu naplnil pokoj – ten istý, ktorý som kedysi cítila ako dieťa, keď som jej sedela na kolenách a vonku kvitla čerešňa.

„A odkiaľ ste vzali pílu?“ vyhrkla som, ešte stále rozrušená. „Ja som všetko pozamykala! V dielni nič nie je!“ Mama sa na mňa pozrela s tým svojím známym, trochu prefíkaným úsmevom, ktorý vždy naznačoval, že ma prekabátila.

„Ja viem, že sa o mňa bojíš,“ povedala pokojne, akoby hovorila o počasí, „ale požičala som si ju od suseda.“

„Od suseda?“ zopakovala som po nej neveriacky, no skôr, ako som stihla pokračovať v prednáške o bezpečnosti, zdvihla ruku a dodala: „Neboj sa, nešla som na vrchol, len som trochu zastrihla tie konáre, čo sa dotýkali elektrického vedenia. Veď vieš, mňa by ten strom raz aj tak nepočkal.“ Pozrela sa von oknom, kde sa cez konáre prelínalo svetlo, a ticho dodala: „Nemám rada, keď veci pustia korene do smútku. Treba ich z času na čas preriediť, nech zasa môžu rásť.“ Stála som tam, medzi hromadou pilín a vôňou čerstvého dreva, a premýšľala, koľkokrát som už mamu chcela

chrániť, no v skutočnosti to bola ona, kto chránil mňa – pred svetom, pred ľuďmi, pred samou sebou.

„Dobre, mama,“ povedala som napokon zmierlivo, „ale nabudúce mi aspoň povedzte, nech viem, že sa chystáte na výpravu do korunového sveta.“ Usmiala sa, podišla ku mne a prešla mi rukou po tvári.

„Ty si myslíš, že ja som stará, ale ja len nechcem čakať, kým mi život sám oseká vetvy. Radšej to spravím po svojom.“

„Nie, mama, to mi ani nenapadlo,“ vyslovila som ticho, hoci som cítila, ako mi v hrudi niečo ťažko kleslo. „My sa o vás bojíme... ste tu celé dni sama,“ dodala som zahanbene so sklonenou hlavou, akoby som sa hanbila za vlastné obavy. Mama sa prestala hýbať. Chvíľu bolo ticho, len hodiny na stene si odmeriavali svoj rytmus. Potom som počula, ako sa zhlboka nadýchla. „Sama?“ zopakovala po mne a jej hlas znelo trochu mäkkšie. „Vieš, Nadľka, samota nie je vždy zlá. Niektorí ju majú ako trest, iní ako dar. Ja ju mám ako priateľku. Naučila ma počúvať, nie len hovoriť.“ Pozrela sa mi do očí, v ktorých som mala ešte zvyšky výčitky. „Keď ste boli deti, bála som sa ticha,“ pokračovala, „lebo po tichu vždy prišiel plač, hádka, alebo ďalšia starosť. Ale dnes, keď zavriem dvere a počujem len vietor v čerešni, v tom tichu cítim pokoj.“

„My len...“ začala som, ale zastavila ma zdvihnutá ruka. „Ja viem. Bojíte sa o mňa, lebo ma milujete. Ale ja som stále tu, dieťa moje. A kým mám sily, chcem žiť, nie len prežívať. Aj keby to znamenalo liezť na strom s pílkou v ruke.“

Zasmiala sa, ten jej typický, mäkký smiech, ktorý dokázal rozohriať aj najchladnejší deň. A ja som si uvedomila, že ten čerešňový strom a ona sú si vlastne podobné, aj keď staré, ošľahané vetrom a časom, stále majú v sebe život, ktorý sa len tak ľahko nevzdá.

Pomalým kolísavým krokom odišla z kuchyne a nechala ma samú s mojimi myšlienkami. Pozerala som sa za ňou, ako sa jej postava pomaly stráca vo dverách, a v srdci sa mi rozliat

zvláštny pokoj. Uvedomila som si, aký veľký dar som dostala od Boha, dar ženy, ktorá ma neprijala ako nevestu, ale ako dcéru. Nie pre krv, ktorá nás nespája, ale pre lásku, ktorá sa ticho zapustila do našich životov, ako korene čerešne pred domom. Možno som ju kedysi vnímala ako cudziu, možno som sa bála, že ma nikdy neprijme, no dnes viem, že práve v jej tichých gestách, v jej nevtieravých pohľadoch a v jej odvahe žiť sama sa skrýva materinská nežnosť, akú som si niesla celý život v sebe ako nenaplnenú túžbu. A zrazu som pocítila vdácnosť hlbokú, čistú, tichú, ktorá sa dotkla mojej duše ako vlna, čo jemne obmýva breh po búrke.

Prezliekla som sa do pracovného oblečenia, z kôlne vybrala hrable a pustila sa do vyhrabávania opadaného lístia. Vzduch voňal jeseňou a dymom z neďalekých záhrad. Manžel stál pri čerešni, strihal opílené konáre a nakladal ich na vozík. Sledovala som, ako sa pod jeho rukami strom pomaly mení, akoby mu odľahlo, akoby sa zbavoval všetkého, čo už neslúži životu. Zrazu sa z terasy ozval mamin hlas.

„Vy dvaja ste to jediné, čo mám,“ povedala potichu a oprela sa o palicu. Jej pohľad sa na chvíľu zastavil na mne a potom na ňom. V jej očiach som uvidela nielen únavu, ale aj hlboký smútok, ten, ktorý sa v človeku usadí, keď si uvedomí, že čas, ktorý má s tými, ktorých miluje, sa stáva vzácnym ako jantár. Hľadela som na ňu a chcela som ju objasť, povedať jej, že má nás, že sme tu pre ňu. No slová mi uviazli v hrdle, akoby ich vietor odfúkol spolu s listím.

„Mama, čo sa deje?“ spýtala som sa, keď som zbadala, ako sa opiera o palicu a hľadá na nás s tichým úsmevom, ktorý nebol len úsmevom.

„Nič, moja,“ odpovedala, ale v jej hlase bolo niečo, čo ma znepokojilo.

„Len tak rozmýšľam,“ pokračovala po chvíli, „vidím, že vy dvaja toho máte veľa. A predsa si nájdete čas aj pre mňa.“

Zhlboka sa nadýchla a jej pohľad sklzol na dom, ktorý stál za ňou ako verný, no unavený spoločník jej života.

„Rozmýšľam, že predám dom a pôjdem do domova

dôchodcov. Mám tam kamarátky, nebude mi smutno.“

Ticho som sa na ňu pozerala. Slová sa mi zasekli v hrdle. Akoby som nerozumela tomu, čo práve povedala. Ona si všimla moju nespokojnosť, mierne nadvihla obočie a zasmiala sa tým svojim mäkkým, upokojujúcim smiechom.

„No nehádz po mne tie tvoje oči,“ povedala s úsmevom. „Už som sa rozhodla. Vy dvaja tiež potrebujete žiť, nie len behať okolo mňa. A ty... ty musíš dokončiť školu,“ dodala jemne, ale rozhodne. Jej hlas bol pevný, no v očiach sa leskli slzy, ktoré sa snažila skryť. Pozerala som na ňu a v tej chvíli som si uvedomila, že aj keď sa zdá, že sa chce vzdať, v skutočnosti sa len učí púšťať. Púšťať nás, aby sme mohli rásť. A ja som cítila, ako mi v hrudi niečo povolilo – uzol, ktorý som držala celé roky. „Kvôli starej babe sa netráp,“ povedala mama s úsmevom, ktorý sa snažil odľahčiť vážnosť jej slov.

„Musíš žiť, tešiť sa z prítomnosti. Ty si v živote mala už dosť bolesti a smútku, dieťa moje. Nechcem, aby si sa kvôli mne zastavila.“

Hlas sa jej na chvíľu zachvel, ale hneď sa znovu usmiala, akoby chcela presvedčiť aj samú seba, že to hovorí s ľahkosťou. Zovrela som hrable, aby som zakryla trasenie rúk, a pozrela som sa na ňu.

„A kam budeme potom chodiť na víkendy, mama?“

Mama sa pousmiala a prešla pohľadom ponad dvor, po ktorom sa váľali kúsiky konárov a zvyšky listia.

„Prídete ma pozrieť,“ povedala jednoducho. „Do domova dôchodcov. Nebude to ďaleko. A vieš čo? Kúpim si tam takú malú čerešňu, aby som mala svoj tieň. A keď prídete, budeme pod ňou sedieť ako kedysi, len trocha staršie, možno múdrejšie.“ Zasmiala sa, ale v tom smiechu bolo niečo, čo sa mi zarezalo do srdca, tichý strach z osamelosti, ukrytý za maskou odvahy. Chcela som jej povedať, že nikam nepôjde, že dom, čerešňa aj ona patria k sebe. No z hrdla mi vyšlo len jediné: „Dobre, mama..., ale sľúďte mi, že sa nebudete ponáhľať.“

Prešlo niekoľko mesiacov. Dom sa predal, čerešňa zostala v záhrade ako tichý svedok všetkých rozhovorov, smiechu aj

súz. Mama sa presťahovala za kamarátkami do domova dôchodcov. Hovorila, že tam bude veselo, že si budú variť kávu, čítať noviny a klebetiť, ako sa na staré priateľky patrí. No ja som aj tak cítila prázdno, akoby sa so starým domom predala aj časť mňa. Keď sme sa vybrali za ňou na prvú návštevu, cestou som cítila zvláštnu zmes radosti a obáv. Ruky sa mi jemne potili, srdce bilo rýchlejšie. Pozerala som z okna auta a premýšľala, či sa tam cíti dobre, či ju nebolí samota medzi cudzími stenami. Keď sme vošli do areálu, všade bolo čisto, ticho a akosi zvláštne pokojne. Na lavičkách sedeli starší ľudia, niektorí sa zhovárali, iní len hľadeli pred seba, každý vo svojom tichom svete spomienok. Mama nás čakala na terase. Na hlave mala šatku a v rukách hrnček s čajom. Keď nás zbadala, rozžiarila sa. Vstala, pomaly sa postavila a rozťahla ruky, akoby chcela objasť celý svet. V tej chvíli som vedela, že aj keď už nebýva v našom dome, dom si nesie v sebe. A možno práve tam, medzi tými starými múrmi, našla nový domov tam, kde spomienky nerezonujú bolesťou, ale pokojom. Šibalský úsmev sa jej pohrával na tvári, keď nás uvidela prichádzať.

„Tak, mama, ako sa vám tu páči?“ spýtala som sa s úsmevom, ktorý sa mi rozliadol po tvári skôr, než som ho stihla ovládnuť.

„Dobre mi je tu,“ odpovedala bez zaváhania a pohodlne sa oprela o operadlo lavičky. „Je tu veľa srandy, vieš, kamarátky stále rozprávajú, smejú sa, občas aj hundrú, keď kuchár navarí niečo, čo im nechutí. Ale väčšinou je tu veselo.“

Rozprávala s takou ľahkosťou, že som ju chvíľu len ticho pozorovala. Ruky sa jej mierne triasli, no oči jej žiarili ako kedysi, keď piekla koláče a všetko sa v dome smialo.

„A zvykli ste si už?“ spýtala som sa potichu, hoci som odpoveď poznala ešte skôr, než ju vyslovila.

„Zvykla,“ prikývla. „Vieš, človek si zvykne na všetko, ak má okolo seba ľudí, s ktorými sa môže smiať.“

„Ááááá, vidím, že máte návštevu!“ ozval sa veselý hlas opatrovateľky, ktorá sa pristavila pri lavičke. Mama sa na ňu

pozrela s pohľadom previnilého dieťaťa, prichyteného pri niečom, čo nemalo robiť. Opatrovateľka sa na ňu usmiala.

„Stalo sa niečo?“

„Ach nie,“ rýchlo odpovedala mama, až príliš rýchlo, a ja som sa musela pousmiať.

„Len som vás chcela pozdraviť,“ povedala opatrovateľka milo a po chvíli odišla ďalej po chodníku.

Keď sa jej kroky stratili za rohom, mama si potichu vydýchla, akoby práve unikla prísrnemu pohľadu učiteľky v škole. Na chvíľu sa mi zdalo, že sedím vedľa malej dievčiny, nie starej ženy. V očiach jej poletovali iskry humoru a ja som v nich znovu videla tú istú hravosť, ktorú v sebe nosila celý život.

„Mama?“ zašepkala som s úsmevom. Ona sa len zasmiala a žmurkla.

„No, čo ti poviem, keď chcem, tak aj tie opatrovateľky dokážem trochu popliesť.“ Smiali sme sa spolu a mne sa v tej chvíli zdalo, že aj steny domova sa s nami usmievajú.

V tej chvíli som pochopila, že naša mama možno občas vytvára chaos a malú rebeliu, no práve v tom spočíva jej čaro. Nikdy nebola typ, čo by ticho prijímal pravidlá. Vždy si musela niečo prispôbiť po svojom, trochu ich ohnúť, aby sa v nich dalo dýchať. Aj teraz, v domove dôchodcov, kde sa každý deň opakuje podľa rozvrhu, si našla spôsob, ako do tých dní priniesť trochu, života trochu svojej divokosti, smiechu a neposedného ducha. Pozerala som na ňu a v duchu som sa usmiala. Nie, ona sa nezmenila. Stále bola tou istou ženou, ktorá ma kedysi učila, že život sa má žiť s iskrami v očiach, aj keď okolo vládne ticho. A ja som si vtedy uvedomila, že kým ona bude takto rebelovať smiechom, láskavosťou a svojou tvrdohlavou nežnosťou, bude všetko v poriadku.

Lod' Nádejí sa potichu plavila morom, ktoré nebolo nikdy rovnaké. Každá vlna, čo sa o jej boky rozbíjala, niesla v sebe kúsok nepokoja, aký cíti človek, keď sa mu zo dňa na deň

zrúti život pod rukami. More bolo ako tie zmeny, ktoré prichádzajú bez varovania, raz pokojné a jasné, inokedy sa zmení na rozbúrenú masu, čo ti berie pôdu spod nôh, berie istoty, berie dych. Vietor sa opieral do plachiet a rozfúkaval ich ako papierové zmluvy, ktoré sa v jednom okamihu stali bezcennými. Každá vlna sa zdala byť hlasom tých, ktorí sa jedného rána prebudili a zistili, že už nemajú kam ísť. Ich výplaty sa rozplynuli ako pena, ich mená zmizli zo zoznamov, ich dôstojnosť sa potopila pod hladinu. Loď sa nakláňala, no stále držala kurz. Bola ako človek, ktorý sa učí plávať v neznámom mori, neistá, ale odhodlaná. Tie rozbúrené vlny boli ako výkyvy v živote nezamestnaných, prudké, nečakané, často nespravodlivé. Raz ich zdvihnú vysoko, keď dostanú prísľub, že sa čosi zlepší, a o chvíľu ich stiahnu späť do hlbín byrokracie, odmietnutia či beznádeje. More malo svoju vôňu, zmes slanosti, bolesti a nádeje. Bola to tá istá vôňa, akú cítili tí, ktorí sa snažili začať odznova. Loď Nádejí ich niesla, ticho a neúnavne, cez vlny neistoty, kým sa opäť naučili veriť, že aj po búrke prichádza bezvetrie, že aj po strate prichádza nový začiatok. Každá vlna bola ako jeden ľudský príbeh, niektoré sa lámali prudko, iné ticho dobiehali k brehu. A ja som stála na palube, dívala sa na to more životov, na tie desiatky tvárí, ktoré sa v ňom odrážali, a hovorila som si, že v hĺbke každého človeka je loď, ktorá čaká, kým ju niekto pomenuje Nádejou.

Stála som na palube a nechala vietor, aby mi rozplietol vlasy, akoby chcel rozplieť aj všetky moje myšlienky. More sa menilo, tak ako ľudia, ktorí ním prechádzali. Niektorí naň vstúpili so strachom, iní s odvahou, no všetci s nádejou, že doplávajú k brehu, kde sa ich niekto dotkne slovom „verím ti“. Pozerala som sa na obzor, kde sa obloha miešala s vodou a hranica medzi nebom a morom sa strácala presne tak, ako sa niekedy stráca hranica medzi minulosťou a prítomnosťou, medzi tým, kým sme boli, a tým, kým sa ešte len stávame. V diaľke som zbadala malé člny, prichádzali nové tváre, nové

osudy. Niektorí mali v očiach obavy, iní hnev, no väčšina niesla ten tichý, krehký záblesk viery, ktorý som tak dobre poznala. Prijala som ich pohľad, akoby som v nich čítala svoju vlastnú cestu, pády, odmietnutia, ale aj to zvláštne rozhodnutie nevzdať sa, aj keď sa zdá, že celý svet sa ti obrátil chrbtom. Loď Nádejí bola pripravená ich prijať. Každá nová duša, ktorá na ňu vstúpila, priniesla so sebou nový príbeh, nový začiatok, nové sny. A ja som si uvedomila, že to more, ktorého som sa kedysi bála, sa stalo mojím domovom. Už som v ňom nevidela hrozbu, ale život. Pretože more, tak ako ľudia, neprestáva byť nepredvídateľné nie preto, že by chcelo ničieť, ale preto, že skúša našu silu. A možno práve to je jeho dar. Niektorých vlny zrazia na kolená, iných naučia plávať. Ale všetkých, ktorí vydržia, privedú nakoniec k brehu, kde si uvedomia, že aj tie najväčšie búrky nás neprišli potopiť, ale naučiť veriť, dýchať, znovu sa postaviť a vyplávať ďalej.

V diaľke sa nad morom zdvíhal nový deň. Prvé lúče slnka sa prebúdzali, pretínali opar a hladinu farbili do zlata. More sa upokojilo, akoby sa na chvíľu unavilo od všetkých búrok a vzbúr. V tých jemných vlnkách som videla odraz ľudí, ktorých som na tejto ceste stretla, ich príbehy, ich úsmevy, aj ich ticho, keď nevedeli, čo povedať. Každý z nich vo mne zanechal stopu, každý bol ako kvapka, ktorá patrila do oceánu jedného spoločného osudu. Opierala som sa o reling a rozmýšľala, koľko síl v sebe človek dokáže nájsť, keď ho život skúša. Možno viac, než si sám pripúšťa. Možno v tom je zázrak ľudskej duše, že aj keď ju vietor ohýba, nezlomí ju. A možno preto sa voláme námorníci života. Plavíme sa, hoci nepoznáme brehy. Nesie nás loď, ktorú niekedy ovládame pevne, inokedy len s nádejou, že sa nezlomí pod ťarchou búrok. V tom tichu som si uvedomila, že Loď Nádejí nie je len o tých, ktorých som stretla. Bola aj o mne. O mojich pochybnostiach, stratách, vífazstvách, o všetkých pádoch, ktoré ma naučili, ako sa znova postaviť. More predtým bolo rovnaké ako život, nevyspytateľné, drsné, no krásne. A ja som

vedela, že kým sa na horizonte zrkadlí svetlo, kým niekde v diaľke ticho dýcha nový deň, má zmysel plávať ďalej. Pomaly som zatvorila oči, nechala vietor, nech mi hladí tvár, a v duchu som poďakovala. Za všetko, čo bolo, aj za to, čo ešte len príde. Lebo možno v tom všetkom, v tichu, v búrkach, v ľuďoch, ktorých stretávame, spočíva ten pravý zmysel plavby: nie doplávať, ale naučiť sa veriť, že každá vlna, aj tá najtvrďšia, nás posúva bližšie k brehu, ktorý je len pre nás.

„Čo robíš, námorníčka?“ ozval sa za mnou známy hlas, ktorý prerušil ticho medzi nebom a morom. Bol to hlas, ktorý som spoznala okamžite, pokojný a zároveň drsný, ako vietor po búrke. Otočila som sa a uvidela ho stáť pár krokov od mňa. Vlasy mu vietor rozfukoval do všetkých strán, na tvári mal usmiatu vrásku, ktorú mu more muselo namaľovať samo.

„Hľadáš na vlniace sa more? Chceš spustiť čln a vyplávať?“ spýtal sa, a v jeho očiach sa mihla iskra, ktorú som poznala. Bol to pohľad človeka, ktorý sa už naučil prežiť búrky aj ticho po nich.

„Nie, dnes nie,“ odpovedala som ticho. Vietor mi bral slová, akoby sa ich bál nechať dopadnúť na hladinu. More sa zdá byť pokojné, ale cítim, že pod jeho hladinou sa točia víry. A ja sa bojím, že ma pohltnú. Chvíľu sme obaja mlčali. Len more dýchalo, vydychovalo slaný vzduch a s ním aj všetky nevyslovené obavy. Lod' sa jemne kývala, ako keby nám chcela pripomenúť, že aj keď stojíme, stále sa hýbeme. Pristúpil ku mne. Jeho kroky zneli tlmene, ale v jeho prítomnosti bolo niečo pevné, čo ma ukotvovalo.

„Vieš,“ povedal po chvíli, „víry v mori nie sú nepriatelia. Sú len miestami, kde sa voda hýbe inak. Tam sa staré stretáva s novým, ticho s hlukom. Vŕhajú ťa, skúšajú, ale keď sa naučíš dýchať s nimi, pustia ťa. A vrátiš sa iná.“

„A čo ak nevládzem plávať?“ Moja otázka sa roztriasla, akoby ju niesol vietor sám. „Čo ak ma more stiahne hlboko, až tam, kde nie je svetlo?“

Usmial sa, ale nebolo to posmešné. Bol to úsmev človeka, ktorý vie, že niektoré bolesti sa neliečia slovami.

„Tak sa nechaj niešť,“ povedal jednoducho. „Niekedy netreba bojovať s morom. Stačí mu dôverovať. Keď sa prestaneš báť, prestane ťa ťahať ku dnu.“

Jeho slová vo mne rezonovali ako ozvena. More sa pred nami trblietalo, zlaté prúdy sa lámali o boky lode. Vietor mi hladil tvár, ale zároveň mi pripomínal, že žijem. Pozerala som sa do diaľky a cítila, ako sa vo mne niečo pomaly uvoľňuje – ten neviditeľný uzol, ktorý som tak dlho držala.

„Ty sa nebojíš?“ spýtala som sa po chvíli.

„Bojím,“ odpovedal bez rozmýšľania. „Ale naučil som sa, že strach nie je nepriateľ. Je to len maják. Ukazuje, kde sa končí pohodlie a začína odvaha.“ Zadávala som sa na obzor. Obloha sa menila z bledomodrej na ohnivú. Každý západ slnka bol pre mňa ako pripomienka, že aj deň sa musí vzdať, aby mohol prísť nový. More sa hýbalo pomaly, ale neúprosne. Tak ako život.

Cítila som, ako mi srdce bije v rytme vln. Každá vlna narážala do lode ako tiché uistenie, že aj keď ma víry vtiahnu, vždy sa môžem vynoriť. Možno o niečo zranenejšia, ale aj silnejšia.

„Vieš, čo je zvláštne?“ prerušila som ticho. „Čím viac sa bojím, tým viac cítim, že to more je vo mne. Tie víry, tie hlbiny... všetko to žije tu, v mojom vnútri.“

„Presne tak,“ prikývol. „Všetci v sebe nosíme more. Niektorí majú vlny pokojné, iní rozbúrené. Ale len tí, čo sa ich neboja, sa naučia plávať s prúdom života.“

Zhlboka som sa nadýchla. Slaný vzduch mi prepláchol pľúca, akoby čistil všetko, čo vo mne zostalo ťažké. Vietor sa pohrával s mojou šatkou, ako keby mi chcel povedať: „Už sa pusti, už sa neboj“. A v tej chvíli som pochopila, že strach z mora nikdy nezmizne. Ale naučiť sa plávať – to je odvaha. Stála som tam, s pohľadom upretým na horizont, a prvýkrát po dlhej dobe som cítila, že sa chcem znovu vydať na cestu. Nie preto, že viem, kam idem. Ale preto, že verím, že

kamkoľvek doplávam, more ma tam privedie presne vtedy, keď budem pripravená.

„A myslíš, že si už pripravená?“ spýtal sa ticho, bez nátlaku, akoby sa bál, že sa pri tej otázke rozpadnem. Vietor sa na chvíľu utíšil, akoby aj on čakal na moju odpoveď.

„Ja? Pripravená?“ zasmiala som sa, ale v tom smiechu bola trpkosť. „To nebudem nikdy. Moje jazvy minulosti sú stále živé. Keď sa mení počasie, bolia. A keď sa mení život, bolia ešte viac. Niekedy ma budia zo sna, inokedy sa mi vkrádajú do dňa ako tieň, ktorý sa nedá odohnať.“

Zadávala som sa na svoje ruky – na tie isté, ktorými som stávala, písala, objímala aj bránila. Na povrchu vyzerali silné, ale ja som vedela, že každá vráska na nich nesie svoj príbeh. „Vieš, niekedy ma trápi fantómová bolesť,“ pokračovala som pomaly, „ako keď ti zoberú kúsok tela, a ono ťa aj tak bolí. Možno mi nikto nič neodrezal, ale niečo vo mne chýba. Det-ská dôvera, možno pokoj... možno viera, že môžem byť niekým, kto nekrváca pod povrchom.“

Chvíľu mlčal. Len sa pozeral, ako sa svetlo slnka odráža na hladine a mení ju na zrkadlo, v ktorom sa mihali naše tváre.

„Vieš,“ prehovoril napokon, „jazvy sa nehoja preto, aby zmizli. Hoja sa, aby si vedela, že si prežila.“

Jeho slová ma zasiahli, ako keď sa vlna rozbije o kameň.

„Ale niekedy sa bojím, že prežívanie nie je to isté ako žitie,“ priznala som, že som si postavila múr okolo srdca a nazvala ho silou.

„A možno práve ten múr ťa drží nad vodou,“ odpovedal. „Kým sa nenaučíš, že ho môžeš rozobrať po tehličkách. Nie naraz, len pomaly. Každou dôverou, každým dňom, keď sa rozhodneš nezatvrdnúť.“

Zavrela som oči. Cítila som slaný vzduch, ktorý mi vnikal do pľúc, a hrejivý dotyk slnka, ktorý mi hladil jazvy, akoby mi hovoril, že som stále tu.

„Možno máš pravdu,“ povedala som nakoniec. „Možno pripravenosť nie je cieľ, ale odvaha znovu sa pozrieť na svoje

rany bez strachu, že sa otvorí.“

„Presne tak, námorníčka,“ usmial sa. „Byť pripravená neznamená byť bez jaziev. Znamená veriť, že aj keď zabolia, vieš, kam máš plávať.“

Pomaly som sa nadýchla, cítiac, ako sa more predo mnou mení na tichý príslub. Moje rany možno ešte štípu, možno budú navždy súčasťou mňa. Ale po prvý raz som mala pocit, že sa z nich stáva mapa – mapa miest, kde som už bola, a kam sa možno raz nebudem báť vrátiť.

„Pusť z hlavy minulosť,“ povedal ticho, akoby sa bál, že tie slová rozfúkne vietor. „Odvzdaj ju Bohu. On vie, čo s ňou urobiť lepšie než ty. A neboj sa vykročiť dopredu. Je čas byť sama sebou.“

Zostala som stáť, pozerajúc sa na vlny, ktoré sa lámali o boky lode. Boli nekonečné, a predsa každá iná – ako dni, ktoré prichádzajú a odchádzajú. Každá vlna niesla šum, akoby sama šepkala: „Pusti... pusti...“

„Byť sama sebou,“ zopakovala som ticho, skôr pre seba než preňho. Zrazu mi tie tri slová zneli ťažšie než celý svet. Ako môžem byť sama sebou, keď som sa toľko rokov skrývala? Keď som si obliekala masky, aby som prežila?

„A čo ak ani neviem, kto som?“ opýtala som sa.

„Zistíš to,“ odpovedal s istotou. „Boh nežiada, aby si hneď vedela. Len aby si sa nebála hľadať. On vie, že máš rozbité kúsky. Vie, že sa bojíš. Ale práve z tých kúskov dokáže zložiť niečo krajšie než bolo predtým.“

Zavrela som oči. Vietor mi rozfúkal vlasy, slnko sa mi oprelo o tvár a cítila som, ako mi teplo pomaly preniká až do hrude. Akoby sa tam roztápal kus ľadu, ktorý som roky chránila.

„Takže, mám len ísť,“ zašepkala som.

„Nielen ísť,“ povedal. „Plávať. Aj keď sa bojíš, aj keď nevieš, kam. Boh ti dá vietor do plachiet, keď uvidí, že si pripravená nechať minulosť v prístave.“

Otvorila som oči. Predo mnou sa rozprestieralo more – rovnaké ako pred chvíľou, ale ja som ho videla inak. Už to

nebola hrozba. Bola to cesta. A ja som konečne cítila, že môžem zdvihnúť kotvu.

Zhlboka som sa nadýchla, otočila sa k nemu a s úsmevom povedala: „Dobre, tak nech sa Loď Nádejí znovu pohne.“

A v duchu som dodala: *„Pane, buď mojím kompasom. A keď sa stratím, pripomeň mi, že aj v tichu vln si so mnou Ty.“*

Aj ticho má krídla

esej o románovej trilógii Nely Nezábudkovej

I. ŽENA, KTORÁ PREŠLA TMOU A NAUČILA SA SVETIELKOVAŤ

Prológ

Existujú spisovatelia, ktorí píšu príbehy. A existujú spisovatelia, ktorí píšu pravdu. A potom je tu Nela Nezábudková – prozaička, ktorá píše život, pretože všetko iné by bolo menšie a bezvýznamnejšie. Jej knihy nie sú fikciou. Sú ako dvere. Kľúčom je bolesť, zárubňou vytrvalosť, nohami prekračujúcimi prah jej príbeh a na druhej strane dverí stojí žena, ktorá nikdy nemala byť hrdinkou – a predsa sa ňou stala.

Nela Nezábudková sa narodila ako Nadežda Malčeková. To meno v sebe nesie svetlo, ktoré je osudové. V ruštine slovo Nadežda (Надежда) znamená Nádej. Nadežda doslova znamená „tá, ktorá nosí nádej“ alebo „nádej sama“. A nie náhodou je Nadežda, familiárne Naďa, aj meno hlavnej hrdinky románovej trilógie.

Naďa prežila detstvo v prostredí, ktoré ju mohlo zlomiť. V rodine, ktorá nebola pre ňu útočiskom. Vo svete, v ktorom jej pokožka bola dôvodom na odsúdenie. A predsa, hlboko v nej sa už vtedy rodilo tiché tušenie, že život môže mať aj inú, lepšiu tvár.

Nela Nezábudková raz povedala v rozhovore pre *Dobré noviny*:

„Nerozumiem svetu, ktorý sa bojí inakosti, keď práve tá nás môže zachrániť.“

Toto je kľúč k jej literárnemu svetu. K pochopeniu jej literárnej hrdinky Nadeždy a celej jej literárnej tvorby.

Trilógia *Dievčatko z kláštora – Ďatelinka – Neplač* je príbeh jednej ženy, ktorá prechádza životnými skúškami, aké by vydesili aj odolnejších: odmietnutie vlastnými rodičmi,

detstvo bez lásky a pochopenia, roky hľadania Boha, každodenné stretávanie sa s predsudkami, sklamanie zo strany cirkevných inštitúcií, pokusy prežiť tam, kde jej nebolo dopriate ani patriť.

A je tu ešte jeden tichý, nenápadný, ale dôležitý rozmer, ktorý ovplyvňuje celý príbeh románovej trilógie: Nadežda je Rómka. Jej rómsky pôvod však nie je lacnou snahou zaujať alebo vytvoríť umelý literárny motív. Je to farba sveta, v ktorom vyrastala, jemný tieň, ktorý sprevádza každý jej krok. Pohľady ľudí, slová, ktoré zaznievajú medzi riadkami, neistoty, ktoré si človek nosí so sebou. Je to danajský dar, ktorý si nikto nepýtal. Je to dedičstvo, ktoré ju neraz bolelo, ale nikdy ju neskazilo. Namiesto hnevu v nej prebudilo citlivosť. Namiesto vzdoru odvahu. Namiesto zatrpknutia schopnosť vidieť ľudskosť aj tam, kde by ju už nehľadal nikto.

Ak je niečo pre Nelinu hrdinku typické, je to práve to, že zostáva človekom aj tam, kde sa svet stal nežľudským. V rozhovore pre webový portál phabaj.sk povedala vetu, ktorá by mohla byť titulnou myšlienkou a azda aj dôvodom jej tvorby: „Rozumie mi len papier a pero.“ A papier a pero jej nielen rozumejú, oni ju aj zachraňujú.

Z jej textov totiž priam cítiť, že keby nepísala, jej veľká duša by neprežila. Každá veta je ako dych. Každá kapitola je ako ďalší krok vpred. Hlavná hrdinka trilógie padá, stráca sa, kričí do ticha, ale práve tým je absolútne presvedčivá: neukazuje svaly, nepredstiera silu, ona tú silu vytvára. Vtedy keď je zrazená k zemi, keď sú jej ústa plné hliny a oči prachu, keď sa so slzami v očiach ubolene zbiera zo zeme, keď vstáva z popola ako mýtický vták fénix v antických legendách. Keď zomrie a zhorí na popol a keď sa znovu z toho popola narodí – obnovený, silnejší, nesmrteľný vo svojej cyklickej premene, presne ako hlavná hrdinka trilógie.

Prozaička Nela Nezábudková sa vo svojich rozhovoroch i dielach nikdy nevyhýbala pravde. Naopak – ona ju programovo vyhľadáva. Život ju naučil, že klamstvo môže zachrániť len na chvíľu, ale pravda môže zachrániť na celý život.

Keď v roku 2021 bola nominovaná na ocenenie Roma Spirit v kategórii Kultúra, médiá o jej živote napísali: „Jej sila je v tom, že bola vždy sama proti svetu – a nepodľahla.“

Túto vetu by sme mohli napísať aj o literárnej hrdinke jej trilógie. Nadežda ako Dievčatko z kláštora. Nadežda ako učiteľka z Ďatelinky. Nadežda ako žena z Neplač.

Jedna duša v troch obdobiach života. Jedna žena v troch podobách. Jeden hlas, ktorý vznikol z bolesti – ale rozpráva jazykom lásky.

A práve tu treba povedať jedno: Táto trilógia nie je príbehom o jednej žene. Je príbehom o tom, čo všetko človek dokáže uniesť na svojich pleciach a stále zostať ľudským.

Niet div, že známy literárny publicista a propagátor kvalitnej literatúry Dado Nagy povedal pri knihách Nely Nezábudkovej slová, ktoré sa stali refrénom jej diel:

„Výrazná, autentická, nekompromisná.“

Za touto „autentickosťou“ je však krv. Za „nekompromisnosťou“ sú roky strachu a bolesti.

A za jej literárnou silou sú tisíce dní mlčania, ktoré sa konečne premenili na hlas. Hlas kvalitnej literatúry o ceste do vnútra ženy, ktorá sa naučila vstávať aj vtedy, keď nikto nečakal, že ešte môže vstať.

II. DIEVČATKO, KTORÉ SA UČILO MLČAŤ

detstvo, rodina, kláštor – archeológia rán,

z ktorých vznikla spisovateľka

Ak chceme pochopiť trilógiu Nely Nezábudkovej, musíme sa vrátiť na samotný začiatok – k dieťaťu, ktoré ešte nepoznalo slová, ale už poznalo hanbu.

A k dieťaťu, ktoré ešte nerozumelo svetu, ale už vedelo, že v ňom nie je vítané. K dieťaťu, ktoré túžilo po láske rodičov, ale zažívalo iba vzťahový chlad, nevšímavosť a veľa ťažkej práce.

V slovenskej literatúre je len málo hlasov, ktoré dokážu tak pravdivo pomenovať rany detstva bez toho, aby ich spisovateľ zneužil na efekt. Nela Nezábudková nikdy neexhibuje. Nešokuje. Autentická, nefabrikovaná životná dráma je u nej silnejšia ako hocikajáký literárny výmysel.

Z rozhovorov autorky v médiách i z literárnych textov trilógie vieme, že malé dievča Nela – Nadežda nevyrastalo v priestore nežnosti, ktorý by mal byť prirodzeným právom každého dieťaťa. Rodina, ktorá mala byť útočiskom, sa stáva jedným z prvých prostredí, v ktorých okúsila odmietnutie a nerovnosť. Nie otvorenú, krutú, krvavú.

Ale tú tichú, bežnú, najzradnejšiu. To je tá forma dlhodoobej bolesti, ktorá sa neusádza na tele, ale hlboko v duši. A zostáva tam roky. A jazvy prehľbuje aj školské prostredie. Neprijatie, vylúčenie pôsobí ako soľ v ranách. A tie začínajú znova boľavo krváčať.

V rozhovore pre *Dobré noviny* svoju školskú skúsenosť z detstva končí konštatovaním: „Nemôžeme hovoriť my a vy. Vy, Nerómovia nás musíte spoznať.“

V tých slovách niet hnevu. Je v tom len čistý, smutný fakt, že svet, do ktorého sa narodila, ju neprijal v tom najzákladnejšom ľudskom zmysle.

A podobne ako autorka, aj literárna postava najväčšie rany prežíva v detstve. V čase, keď dieťa ešte nemá ani jazyk, ktorým by pomenovalo zlo, ale už musí čeliť jeho dôsledkom.

Tieto rany sú jemné, ale hlboké: keď sa hanba za inakosť naučí predbehnúť slová, keď hlas dieťaťa zanikne v diskriminujúcej autorite dospelých, keď si začne myslieť, že ticho je jediná cesta, aby dieťa v nej prežilo.

A z tohto ticha sa neskôr rodí literárny jazyk Nely Nezábudkovej: úsečný, presný, nepatetický. Jazyk, ktorý vznikol tam, kde sa nesmeli veľa hovoriť, ale kde sa naučila veľa a boľavo cítiť.

Útek do kláštora v románovom debute *Dievčatko z kláštora* je cestou a riešením zároveň. Nie je to naivná romantika, ale zúfalá nádej. Román *Dievčatko z kláštora* môže zvädzať

k tomu, aby ho čitateľ vnímal ako „príbeh zasvätenia Bohu“, ibaže čo ak bol kláštor pre mladú ženu predovšetkým útočiskom?

Čo ak to nebola voľba, ale posledná možnosť ako prežiť?

V rozhovore pre český časopis Romano Džaniben, ktorý sa zaoberá jazykom, históriou a kultúrou Rómov z celého sveta, zaznievajú slová o tom, aké nesmierne ťažké bolo pre autorku Nelu Nezábudkovú prežiť v bežnom svete, ktorý jej dával najavo, že je „iná“. Kláštor sa preto môže javiť ako miesto, kde pravidlá konečne dávajú zmysel – pretože pravidlá sú spravodlivé, rovnaké pre všetkých, blízko pri spravodlivom Bohu. Aspoň v teórii. Ibaže realita bola iná.

Kláštor v románe nie je idylou. Je to laboratórium bolesti, prísnych príkazov a poslušnosti, ktorá má človeka urobiť božským – no často ho urobí len tichším. Pre dievča, ktoré prišlo hľadať prijatie, je toto prostredie skúškou, ktorá odhaľuje viac o ľuďoch ako o Bohu.

Nela Nezábudková má výnimočnú schopnosť pomenovať náboženské prostredie bez zatrpknutosti, ale aj bez idealizácie. Jej literárny svet chápe vieru ako zápas, nie ako zbožný pokoj.

A práve v kláštore dostáva jej literárna hrdinka najväčšiu ranu. Jedným z najťažších momentov trilógie je veta jej otca: „Už nie si moja dcéra.“

To sa nerovná škrabnutiu, ranám, na ktoré je zvyknutá a z ktorých ostávajú jazvy na duši. Toto je amputácia. Zrušenie identity. Smrť vzťahu, ktorý dieťa definuje.

V literatúre sa podobné motívy objavujú často, ale málokedy sú uvedené tak jednoducho, tak vecne, tak autenticky. Nela píše z priestoru, ktorý netreba dramatizovať – on je dramatický sám osebe. Odmietnutie otcom sa neprejaví krikom. Prejaví sa tichom. Odvtedy je hrdinka vnútorne „bezdomovcom“ – nielen fyzicky, ale bytostne. Túto ranu si nesie aj cez kláštor, aj do Ďatelinky, aj do Bratislavy. Je to však zvláštna rana. Neurobí z nej cynika. Urobí z nej človeka, ktorý dokáže pomáhať aj tam, kde by iní už dávno prestali.

Kláštor sa stáva miestom, kde sa hlavná hrdinka snaží priblížiť k Bohu cez tmu. Nadežda čitateľovi ukazuje kláštor nie ako „zlatú kľietku“ pokoja a duchovnej harmónie.

Ukazuje nám zimy, ticho, poslušnosť, bolesť, smäd po láske. A nachádza sestry, ktoré samy bojujú s vlastnými démonmi. A čo je najdôležitejšie – Nadežda v kláštore nachádza Boha ako veľkú duchovnú skúšku.

Autorka Nela Nezábudková v rozhovore pre časopis Phabaj hovorí: „Som slabá. Ale slabosť je to jediné, čo Boh vie použiť.“

A tak vzniká postava, ktorá je v jednom momente krehká ako svetlo sviece v prievane a v tej istej chvíli aj pevná a silná. Nevzdáva sa nie preto, že má silu byť nezlomná, ale preto, že nemá kam ustúpiť. Rodí sa v nej žena, ktorá aj v tých najväčších temnotách nachádza cestu k svetlu, ktoré nevidí, iba ho tuší a verí, že existuje.

Dievčatko z kláštora sa tak stáva príbehom o ranách, ktoré sa nedajú vyliečiť – iba premeniť. V kláštore Nadežda nachádza tri zásadné veci: ticho – naučené ako účinná obrana, vieru – nie ako útechu, ale ako jedinú formu pravdy, ktorá neklame a lásku, ale nie tú, ktorú nikdy nedostala od ľudí, ale tú, ktorú sa rozhodla dávať ľuďom, napriek všetkému.

A presne tieto tri piliere sa stanú základom celej jej literárnej postavy. Ale aj základom Nely Nezábudkovej ako autorky: ženy, ktorá píše, aby zachránila to, čo kedysi zachrániť nemohla.

III. DIEVČA, KTORÉ CHCE ZACHRÁNIŤ SVET

Ďatelinka – škola, ktorá sa stala bojiskom, chrámom aj domovom

Keď dievča opustí kláštor, neodchádza od Boha. Odchádza od príkazov, ktoré jej zakazovali dýchať a ľubiť ľudí celou svojou bytosťou.

Keď príde do školy Ďatelinka, ešte netuší, že vstupuje do svojho najdôležitejšieho životného priestoru. Nie preto, že by

tam našla stabilitu, ale preto, že tam nájde zmysel.

Ak bol prvý román trilógie príbehom o duchovnom hlade, druhý román, *Ďatelinka*, je príbehom služby. Nie služby v kresťanskom slova zmysle, ani tej pedagogickej, ale služby, ktorú vykonáva len ten, kto vie, aké to je byť malý, bezbranný, nepochopený a odhodенý.

Nela Nezábudková robí niečo pozoruhodné: ona nepíše mentorujúce príbehy o tom, že deti treba chrániť. Ona píše príbehy pre tých, ktorí to nikdy nezažili, aby pochopili, čo znamená byť dieťaťom, ktoré svet nechráni. A práve preto je *Ďatelinka* takým výnimočným románom.

Prichádza žena, ktorá ešte stále hľadá svoje miesto. Román sa začína nenápadne: horúci autobus, cesta na pracovný pohovor, žena s rukami zovretými v lone. Znie to obyčajne, ale v skutočnosti je v tej scéne už všetko: napätie, skúsenosť odmietania, túžba po tom, aby ju niekto prvýkrát v živote zavolať do priestoru, kde nebude len „inakosť“.

Táto scéna je zároveň metaforou: Nad'a, literárne alter ego Nely Nezábudkovej, neprichádza do práce. Prichádza na hranice svojho osudu. A autorka to cíti, preto ten úvod dýcha nervozitou i jemnou nádejou.

Všetko, čo Nela píše, pôsobí pravdivo, pretože je to prežité. Niet v tom pózy, niet v tom cynizmu, niet v tom autorského odstupu. Čitateľ cíti: áno, takto chodí človek, ktorý už toľkokrát počul „nie“ – a aj tak skúša ďalej.

Minulosť, ktorá sa nedá vymazať. Pri pohovore sa v hrdinke vynára spomienka, ktorá je jednou z najkrutejších pasáží celej trilógie: učiteľka, ktorá ju pred triedou zmlátila len preto, že povedala pravdu. Rasistická veta: „Ty cigánska zberba!“ nie je v knihe šokom.

Je to rana, ktorú dieťa nosí roky. A keď príde ako pedagogická asistentka do *Ďatelinky*, nesie si ju so sebou – ako tieň, ktorý ju prenasleduje pri každom kroku.

Nela Nezábudková tento motív neexponuje. Nehrá sa na hnev. Nepotrebuje to. Realita je silná sama osebe.

A tu je začiatok jej celoživotného boja: ak ju svet v detstve

nechránil, ona bude chrániť deti. Aj keby ju to malo stáť všetko. Ďateľinka nie je len škola. Je to domov, ktorý tvorí pre iných.

Hrdinka prichádza do prostredia, ktoré je pre Slovensko typické: deti sú rôzne, rodiny sú rôzne, spoločnosť je rozdelená, predsudky tiché, ale prítomné. A ona – žena z inakosti – prichádza do školy, ktorá sa stane jej životom.

Nie kvôli pedagogike. Nie kvôli kariére. Nie kvôli platu. Ale kvôli tomu, že v tých deťoch vidí seba. To dievčatko z kláštora. To dieťa, ktoré sa učilo mlčať. To dieťa, ktoré malo byť zlomené – ale nebolo.

Autorka tu vytvára fascinujúci most medzi minulosťou a súčasnosťou:

Nad'a síce pracuje v škole ako asistentka, ale v skutočnosti mení celú školu, stará sa o deti tak, ako by si želala, aby sa kedysi starali o ňu. A to je literárne aj ľudsky ohromujúce.

Má šťastie. Riaditeľka rozpoznala jej svetlo. Nie je teda prekvapením, že jedným z najkrajších vzťahov celej trilógie je ten medzi hlavnou hrdinkou trilógie – Nad'ou a riaditeľkou školy. Je to vzťah, ktorý nevzniká dramaticky, ale prirodzene: z uznania, z dôvery, z tichých rozhovorov medzi dvoma ženami, ktoré presne vedia, ako chuť únava a čo znamená riskovať reputáciu pre správnu vec.

Riaditeľka v románe nie je iba postavou. Je symbolom. Symbolom toho, ako vyzerá dobrý človek v systéme. V systéme, ktorý často bráni dobrým ľuďom konať a snaží sa ich zbaviť. A zároveň je to žena, ktorá v hrdinke rozpozná niečo, čo iní prehliadajú: hlbokú morálnu čistotu a neúnavnú schopnosť niesť bolesť. Riaditeľka je spojenec. Svedkyňa. Ochrankyňa. Aj slabých, aj tých, ktorí bojujú. Je zosobnením milosrdenstva vo svete, ktorý ním šetrí. A je pravým opakom starostu.

Starosta je archetyp moci, ktorá sa bojí pravdy. Nela Nezábudková vie veľmi presne kresliť antagonistu. Starosta v románe nie je karikatúra. Nie je to „zloduch“. Je to presne ten typ človeka, ktorý existuje v mnohých slovenských

dedinách – muž, pre ktorého je politická moc barlou, maskou aj zbraňou.

Jeho konflikt s Naďou je dramatický vrchol románu *Ďatelinka*.

Je to zápas človeka, ktorý je ochotný klamať, prekrúcať fakty a používať deti ako zámienku proti žene, ktorá nevykrikuje, neútočí, ale stojí pevne. Táto scéna je napísaná ako búrka: on kričí, ona stojí, on pení, ona ticho dýcha, on používa hnev, ona používa pravdu. Nie je to vôbec súboj rovnakých síl. Je to boj Pravdy a Lži. A hoci hrdinka prehrá v očiach starostu, vyhrá v očiach tých, ktorí ju poznajú a ktorým pomôže, aby žiadna moc nešliapala po ich právach.

Je to veľmi silná literárna paralela k životu Nely Nezábudkovej, ktorá sama zažila, aké to je stáť sama proti celému systému a dosiahnuť návrat rómskych detí do školy, ktorej samospráva účelovo zmenila školské obvody, aby do nej nechodili rómske deti.

A práve tam, v tom neľahkom bode, kde sa stretáva ľudská slabosť so systémovou mocou, sa ukazuje, čo *Ďatelinka* v skutočnosti je. Nie je to len budova, nie je to len základná škola v malom meste. Je to priestor, v ktorom sa rozhoduje o tom, či má pravda vôbec šancu.

Či môžu deti vyrastať v bezpečí, alebo budú niesť jazvy z rozhodnutí dospelých.

A či môže jedna žena – bez titulu, bez vplyvu, bez ochrany – postaviť most tam, kde niekto chcel postaviť múr.

Škola *Ďatelinka* sa tak stáva akýmsi inkluzívnym vesmírom románu. Najsilnejšia línia románu totiž nie je konflikt. Nie je to ani spoločenská výpoveď. Nie sú to ani rany minulosti. Je to inklúzia v priamom prenose. Inklúzia nie ako doťahový projekt. Nie ako nanútená metodika z Ministerstva školstva. Nie ako program. Je to ponuka.

Naďa deťom, svojim zverencom, bez rozdielu pôvodu, ponúkne to, čo im dovtedy nikto ani len nesľúbil: že tam môžu patriť, že nie sú menej, že nie sú neviditeľné, že majú právo byť milované.

A tak vytvára priestor, ktorý sama kedysi potrebovala a po ktorom túžila. Školu, kde sa deti nečervenajú hanbou. Školu, kde sa mení svet – pomaly, ale navždy. Školu, kde už nie je „bieli“ a „čierni“ – ale „my všetci“. Ďatelinka sa tak stáva viac než románom. Stáva sa manifestom ľudskosti.

IV. MESTO, KTORÉ NEPRIJÍMA A ŽENA, KTORÁ AJ TAK OSTÁVA (ČLOVEKOM)

*Neplač – najtemnejší diel trilógie a skúška,
ktorá odhaľuje charakter*

Keď hrdinka trilógie odchádza z Ďatelinky, nesie si v kufri viac než veci. Nesie si deti, ktoré milovala. Nesie si ich smiech, ich strachy, ich drobné víťazstvá, ktoré boli aj jej víťazstvami. Nesie si aj školu, ktorá jej verila a riaditeľku, ktorá pri nej stála. Ale človek niekedy musí odísť aj z miest, ktoré mu zachránili život.

Presne tak sa začína román *Neplač* – najosobnejšia, najťažšia a najpravdivejšia časť celej trilógie.

Tu už nečítame príbeh dievčaťa. Tu nečítame ani príbeh ženy, ktorá sa rozhodla pomáhať iným. Tu čítame príbeh človeka, ktorý stojí pred úplne novou skúškou: dokázať prežiť tam, kde mu nechcú dovoliť žiť.

Bratislava. Mesto, ktoré pre mnohých znamená šancu. Pre Naďu však znamená predovšetkým ďalšiu podobu odmietnutia.

Prichádzajú prvé údery a diskriminácia, ktorá nebolí nahlas, ale potichu. Úvod románu *Neplač* je jedným z najpresnejších obrazov diskriminácie v súčasnej slovenskej literatúre. Nie dramatický. Nie inscenovaný. Nie patetický. Ale presný. A práve preto je taký silný. Keď Nadežda prichádza do mesta, zdanlivo otvoreného a moderného, prvé, čo zažije, nie je chlieb a soľ, nie je privítanie, ale odmietnutie.

Majiteľka bytu jej sľúbi obhliadku a povie jej, že „všetko platí“.

Keď Nadežda stojí pred domom a majiteľka ju zbadá z balkóna, všimne si, že je Rómka. Úsmev jej zmizne z tváre a povie vetu, ktorá by sa mala zapísať do dejín ľudskej hanby: „Byt už nie je voľný.“

V tej vete nie je žiaden dôvod, žiadna logika ani pravda. Je v nej len predsudok. Takto vyzerá diskriminácia v praxi: neublíži fyzicky, nekričí, nepoužije násilie. Jednoducho zabuchne dvere a nechá človeka stáť na ulici s kufrom, ktorý je zrazu ťažší ako celý svet.

Nela Nezábudková túto scénu nepíše expresívne. Píše ju s chirurgickou presnosťou. A tým je ešte silnejšia. Čitateľ cíti, že to nebola fikcia. Čitateľ cíti, že takto to na Slovensku bolo – a ešte stále je.

Mesto sa pre Naďu stáva skúškou charakteru. Neplač je román o tom, čo sa stane, keď človek príde aj o posledné piliere istoty. Mesto mu nepomôže. Inštitúcie ho neochránia. Systém ho nevidí.

Nela však z tejto bolesti vytvára niečo výnimočné: jej hrdinka sa prestane pýtať: „Prečo práve ja?“ a začne hľadať odpoveď na inú otázku: „Ako môžem napriek tomu žiť dôstojne?“

Tu sa rodí jedna z najdôležitejších myšlienok celej trilógie: Človek nemusí poraziť celý svet, aby nad ním zvíťazil. Nie kedy je pravá výhra v tom, že si zachová svoje dobro pred svetom.

V Neplač sa v tej chvíli objavuje postava, ktorá je brilantným literárnym ťahom: **vnútorné dieťa**. Nie fragment duše. Nie symbol. Je to partner v dialógu. Alter ego. Psychické zrkadlo. Hlas, ktorý celý život mlčal – a teraz už mlčať nesmie. Dieťa, ktoré stíchlo, ale nezomrelo a prebudilo sa z kómy práve teraz.

Je to najúprimnejší hlas v celej knihe. Hlas, ktorý sa pýta, háda, provokuje, vyvádza z miery. Ale nikdy neklame. Prečo je táto postava taká silná? Lebo presne tak funguje ľudská psychika u ľudí, ktorí prežili detskú traumu. Časť ich „ja“

ostáva v detstve. Bez času, bez priestoru, bez logiky. A práve táto časť rozhoduje, či človek prežije ďalší deň.

Nela tento psychologický fakt zobrazuje s neobyčajnou citlivosťou – nie ako poučku z učebnice psychiatrie, ale ako skutočnosť, ktorá hrdinke zachraňuje zdravý rozum.

Dieťa hovorí to, čo Naďa a azda aj Nela nechce povedať nahlas, to, čo sa už dávno bála priznať, to, čo bolo roky zatlačené. Niekedy to dieťa bolí. Niekedy ho Naďa nenávidí. Ale bez neho by neprežila. Toto je literatúra, ktorá sa nehrá na terapiu. Toto je literatúra, ktorá je terapiou.

Bratislava sa v románe stáva dokonalou mapou slovenského rasizmu a anticiganizmu. V rozhovoroch pre médiá Nela Nezábudková opakovane hovorí o tom, že Slovensko sa musí naučiť vidieť Rómov ako ľudí, nie ako kategóriu.

V *Neplač* pretavila autorka svoje myšlienky do príbehu. Predsudky, ktoré hrdinka zažíva v meste, nie sú ojedinelé ani prehnané. Nie sú symbolické. Sú presné a reálne. Krátke pohľady, telefonáty, ktoré náhle skončia, vety, v ktorých viac povie tón než slová, dvere zatvorené priamo pred nosom, úsmevy, ktoré zmiznú, keď uvidia jej tvár. A čitateľ si stále viac uvedomuje: toto nie je sci-fi. Toto je sociálna realita Slovenska. Nie surová, nie evidentná, ani mediálna. Ale každodenná. A v jej každom detaile bolestivo pravdivá.

V Hlavnom meste však Naďa nachádza aj Svetlo. Jej nositeľmi sú malé postavičky románu: realitná agentka, ktorá ju berie ako človeka, žena, ktorá jej zavolá neskoro večer a „náhodou“ má voľný byt, zopár cudzincov, ktorí jej veria, aj keď jej vlastná krajina to nedokáže. Tieto maličké svetielka robia z románu niečo krehké a nádherné: nie nádej ako slogan, ale nádej ako tichý dych. Výdych a nádych, ktorý napĺňa tichou energiou nádeje.

Nela Nezábudková vie, že dobrí ľudia nie sú hluční. Oni sú často tichí. Úplne tichí. A o to viac sa ich snaží zachytiť a ukázať aj svojim čitateľom.

Neplač sa tak stáva akousi filozofickou výpoveďou o ľudskosti.

Tretia kniha trilógie stojí na zásadnej myšlienke: Láska nie je cit. Láska je rozhodnutie. A to rozhodnutie treba robiť každý deň. Aj vtedy, keď svet lásku odmieta a pokladá za slabosť.

Hrdinka Neplač nevyhrá nič. Nezíska slávu, nezíska moc, nezíska uznanie, nezíska stabilitu. Získa však to najdôležitejšie: vnútorný súhlas s tým, kým je.

To je jedna z najkrajších myšlienok, aké sa v slovenskej literatúre objavili: žena prejde temnotou mesta bez toho, aby sa stala temnou aj ona. To je skutočná výhra, to je najväčšie poznanie.

Prečo je román Neplač taký silný? Pretože nie je len fikciou. Pretože nie je len príbehom. Pretože nie je len sociálnou kritikou.

Je to silné svedectvo. O žene, ktorá bola slabá – a tým bola silná. O žene, ktorá padala – a preto vstávala. O žene, ktorá mala dôvody nenávidieť – a zvolila si milovať.

Neplač je kniha, ktorá sa nepýta: „Kto ti ublížil?“, ale pozrie sa čitateľovi priamo do očí, do jeho srdca: „Povedz, čo z teba urobí utrpenie – tyrana alebo ľudskú bytosť?“

A Nela Nezábudková ponúka aj odpoveď. Je taká jednoduchá, až je šokujúca:

„Človeka.“

V. TICHÁ FILOZOFIA PREŽITIA

duchovnosť, morálna odvaha a etická architektúra trilógie

V trilógii Nely Nezábudkovej je prítomná hlboká, nenápadná, ale presná filozofia. Nie je to filozofia akademická. Nie je to filozofia zo slovníkov. Nie je to filozofia konštruovaná – je *prežitá*. Je to filozofia ženy, ktorá si nesie na chrbte celý život, a napriek tomu neprestane veriť, že človek sa dá

milovať. Že sa dá odpustiť. Že sa dá žiť bez toho, aby si musel niekoho pošliapať nohami. A čo je najdôležitejšie: že aj keď systém prestane byť ľudský, jednotlivец môže zostať človekom.

Jedna z najvýraznejších viet, ktoré Nela vyslovila v jednom rozhovore pre médiá, znie: „Som slabá. Ale slabosť je to jediné, čo Boh vie použiť.“

Je to veta, ktorá prechádza celou trilógiou ako podzemná rieka. Jej postavy nie sú hrdinky v hollywoodskom zmysle. Nezvíťazia silou. Nezvíťazia agresiou, či akčnosťou. Nezvíťazia tým, že prekričia svet. Zvíťazia *odolnosťou*.

Ich slabosť nie je deficit. Je to miesto autentickej pravdy. Slabý človek nemá kam uhnúť. Nemá moc, ktorou by zamaskoval skutočnosť. Nemá výhovorky. Preto je jeho konanie najčistejšie.

A hrdinka trilógie Nadežda je presne týmto typom človeka: slabosť ju neuráža. Slabosť ju tvorí. Slabosť je jej základom – nie preto, že by nechcela byť silná, ale preto, že svet jej nikdy nedal priestor ani len na predstieranú silu. V tom spočíva jej literárna jedinečnosť.

V tvorbe Nely Nezábudkovej sa láska nikdy neprejavuje ako sentiment. Je to vždy *rozhodnutie*. Láska nie je v jej svete prirodzeným zásobníkom, z ktorého môže človek čerpať podľa nálady. Láska je dennodenná prax. Láska je voľba. Láska je disciplína.

Každé Nadino rozhodnutie v celej trilógii je vlastne tichou formou odporu založeného na láske: nevzdala sa detí v škole, zastala sa ich, neodvrátila sa od Boha kvôli zlým ľuďom, neprestala byť dobrá ani v meste, ktoré jej zobralo ilúzie a ponížovalo ju na každom kroku, a nezadusila v sebe to malé, zranené dieťa, ktoré sa bálo, že ju opäť odvrhnú.

Láska je v tejto trilógii revolučná. Ide dokonca „proti systému“. Je nebezpečná pre všetkých, ktorí si svoju moc budujú na strachu. A práve preto je taká dôležitá – najmä dnes.

Je to pravda, ktorá nepotrebuje zbraň. Nela Nezábudková nikdy nestavia svoje hrdinky do pozície bojovníčok, ktoré by

mávali transparentmi. Pravda v jej knihách nechodí ozbrojená. Nemá výbušné monológy. Nevytvára drámu.

Pravda v jej ponímaní znamená postaviť sa pred starostu a povedať len to, čo je potrebné. Znamená postaviť sa extrémistickým názorom a odmietnutiu – a neustúpiť. Znamená prísť na pohovor, aj keď človek tuší, že ho nechcú. A priznať si, že niektoré veci bolia tak veľmi, až sa od tej bolesti nedá dýchať.

Pravda, ktorú autorka opisuje, nie je hrdinská v klasickom slova zmysle. Je obyčajná. A práve preto je taká silná.

A je tu aj stále prítomná viera, ktorá nesľubuje, ale sprevádza. V trilógii zohráva viera veľkú rolu. Ale nie ako dogma. Nie ako náboženský systém, ktorý ponúka istoty. Je to viera, ktorá sa podobá na tiché svetlo, ktoré nikdy úplne nezhasne. Viera v dobro. Viera v spravodlivosť. Viera v človeka. Viera, že Boh nie je trest, ale prítomnosť, že Boh je láska.

Hrdinka trilógie verí, aj keď má dôvod neveriť. Chápe, že Boh nie je bariéra pred zlom, ale zdroj dobra, ktoré v človeku pretrvá napriek zlu, že Boh nefunguje ako štít, ktorý by zastavil zlo, bolesť alebo nespravodlivosť, ale je prítomný v človeku, v jeho srdci. Prejavuje sa tým, že dobro v človeku nezhasne, aj keď prežíva veľa zla.

A práve preto je jej duchovno také moderné, také presné, také neokázalé.

V trilógii je každá rana začiatkom dialógu. Vnútorne dieťa nie je literárna kuriozita. Je to filozofický koncept. V európskej literatúre zriedkavo vidíme také autentické spracovanie vnútorného dieťaťa, aké predkladá Nela Nezábudková. Nie je to psychoanalytická terapia, symbolická postava typu deus ex machine, ale niečo, čo hrdinka naozaj počuje z hĺbky svojho vnútra.

Prečo je to také dôležité? Lebo každé dieťa, ktoré bolo niekedy ponížené, zostáva v človeku celý život. A pokiaľ sa s ním človek nerozpráva, zostáva zamknuté – a riadi život zozadu ako nebezpečný sabotér. Ak sa mu však naučíme načúvať, môže byť pomocníkom. A Nela Nezábudková svoju

literárnu Naďu učí načúvať a odhaľuje fungovanie mechanizmu vnútorného dieťaťa tak presne, až je to bolestne krásne. Hovorí: „Dieťa, ktoré kedysi nebolo vypočuté, sa musí konečne ozvať. A niekedy je to hlas, ktorý nás zachráni.“ To je jedna z najhlbších filozofických viet celej trilógie.

Jedna z najťažších životných skúšok, akú človek môže zažiť, je neprebudiť v sebe temnotu a neodpovedať nenávisťou na nenávisť.

Nela Nezábudková svojou trilógiou ukazuje práve túto formu vyspelosti. Nielen ako spisovateľka, ale aj ako človek.

Jej hrdinka má nespočetné dôvody nenávidieť. Náboženské pokrytectvo, pedagogické poníženie, rasizmus, odmietnutie rodiny, extrémistické zastrašovanie a anticiganizmus, inštitucionálne zlyhania, bolesť osamelosti.

A predsa sa hrdinka nikdy neuchýli k pomste. Ani raz. Ani na chvíľu. Jediný spôsob, akým sa bráni, je to, že si zachová vlastnú ľudskosť.

A to je literárny aj etický vrchol celej trilógie.

Človek nemusí patriť svetu, aby patril pravde. Toto je nosná myšlienka celej trilógie.

Nela Nezábudková píše o žene, ktorá nikdy nikde nepatrila: ani v rodine, ani v kláštore, ani ako dieťa v škole, ani v systéme, ani v hlavnom meste, ani v predstave majority o tom, kým má byť.

A predsa táto žena v sebe nachádza priestor, v ktorom patrí láske, ktorú dáva, dobru, ktoré robí a pravde, ktorej verí.

Je to filozofia, ktorá presahuje rámec literatúry. Je to filozofia pre každý život, ktorý prešiel temnotou.

VI. JAZYK, KTORÝ SA UČIL MLČAŤ A NAKONIEC PREHOVORIL

poetika, technika písania, symbolika a estetika trilógie

Každý román trilógie Nely Nezábudkovej – *Dievčatko z kláštora, Ďatelinka, Neplač*, je literárne rozdielny. Každý má inú atmosféru, iný rytmus, inú farbu. A predsa všetky spája jeden spoločný hlas. Hlas, ktorý vznikol z mlčania. Hlas ženy, ktorá bola nútená mlčať tak často a tak dlho, až sa jej jazyk stal nástrojom prežitia. Nie ozdobou. Nie umeleckým gestom. Ale nutnosťou pre prežitie.

A možno práve preto je jej jazyk taký presný, taký prieračny a taký nesmierne emocionálny. Je to jazyk, ktorý neplytvá slovami. Jazyk, ktorý bol vyformovaný bolesťou a opravovaný odvahou. Jazyk, ktorý dokáže povedať jednoduchú vetu, a tým emocionálne zlomiť čitateľa. Je to jazyk, ktorý vie byť tichý aj ostrý, nežný aj prudko pravdivý. Je preň typický rytmus ticha: krátke vety a dlhotrvajúce ozveny. Nela Nezábudková totiž rada používa krátke vety. Nie preto, že by preferovala minimalistický štýl. Ale preto, že taký je svet ženy, ktorá prežila ponížovanie a diskrimináciu.

Vety, ktoré v detstve nemohla nahlas vysloviť, sa v románoch menia na úsečné, presné, čisté vetné konštrukcie. Krátke vety tu neznamenajú nedostatok slovnej zásoby. Krátke vety sú záznamy dychu. Sú odrazom života ženy, ktorá sa väčšinu času bála rozprávať, aby ju niekto neumlčal ešte viac.

Jej poetika je preto postavená na tichu – ale tichu, ktoré rezonuje. Ticho je v jej knihách významnejšie než výkrik. Ticho je v jej knihách bolestivejšie než konflikt. Ticho je v jej knihách to, čo odhaľuje pravdu.

Jej jazyková úsečnosť sa stáva etikou. Jazyk Nely Nezábudkovej je nekompromisný. Nie preto, že by bol tvrdý. Ale preto, že je etický. Ona si nedovolí preháňať. Nedovolí si manipulovať emóciami čitateľa. Nedovolí si podsunúť dramatickú ilúziu tam, kde realita sama osebe dokáže raniť ešte viac.

Keď opisuje scénu, v ktorej majiteľka bytu zmení postoj po tom, ako ju zbadá – nepotrebuje metaforu. Nepotrebuje farby. Nepotrebuje pátos. Stačí veta. Stačí tón. Stačí gesto. A čitateľ cíti všetko až do špiku kostí. To je sila eticky disciplinovaného jazyka.

V trilógii funguje charizmatická poetika bolesti. Nela Nezábudková nepoužíva patetické obrazy. Nepoužíva lacné emócie. Nepoužíva v texte na efekt vyrátané slzenie čitateľa, pretože jej literárny svet nepotrebuje dramatizáciu – on ňou je. Jej poetika bolesti je založená na kontrastoch: jemné slovo o tvrdom zážitku, tichá a nenápadná veta o veľkej nespravodlivosti, drobné gesto, ktoré má tragický dopad, tichá otázka, ktorá sa mení na výkrik, pozorovanie, ktoré je presnejšie ako diagnóza, či rozsudok smrti.

Je to poetika ženy, ktorá sa naučila cítiť bez toho, aby mohla hovoriť. A tak jej texty nesú túto zvláštnu dvojité vrstvu: jazyk, ktorý je krehký – a význam, ktorý je drsný.

Prozaici často používajú symboly ako estetické prvky. U Nely je to inak. Symboly sa rodia z reality. A preto pôsobia tak presvedčivo. Kláštor je symbolom útočiska, ale aj väzenia. Je to miesto modlitby aj miesto, kde človek stratí hlas. Miesto bezpečia aj miesto, kde môže byť duša zlomená a telo zbité do krvi. Je to najkomplexnejší symbol celej trilógie – symbol túžby patriť niekam a zároveň túžby ujsť odtiaľ.

Škola Ďateľinka je symbol nádeje. Nie nádeje romantickej, ale nádeje tvrdej, dennodennej, ubolenej. Miesto, kde sa mení svet, ale prácne, postupne, individuálne. Dieťa od dieťaťa, rodič od rodiča, učiteľ od učiteľa. Je to miesto, kde sa musí zápasieť o lásku, o spravodlivosť, o pravdu.

Mesto Bratislava je symbolom anonymného a amorfného nepriateľstva. Nie je mestom zla, skôr mestom ľahostajnosti. A ľahostajnosť je často krutejšia ako nenávisť. Je tichá. Je chladná. Je všade. Zachádza za nechty a znehybňuje údy. Zmrazí líca tak, že sa nedokážu usmiať.

Vnútorne dieťa je symbolom duše, ktorá prežila. Nie metafora.

Nie je to psychologický nástroj.

Je to skutočná časť osobnosti, ktorá hovorí tak pravdivo, až to človeka desí. Je to svedok. Je to sudca. Je to zranené dievča, ktoré odmietlo zomrieť, aj keď sa všetci o to snažili.

Nela Nazábudková balansuje medzi realitou a lyrikou a vytvára z nich rovnováhu, ktorú dokáže napísať iba človek, ktorý bol obeťou, centrom príbehu, aj jeho rozprávačom.

Nela Nezábudková balansuje na úzkych hraniciach medzi skutočnosťou a literatúrou, medzi bolesťou a krásou, medzi tichom a výpoveďou, medzi osobnou skúsenosťou a spoločenským presahom.

Jej texty neznejú ako beletria. Znejú ako svedectvo doby, do ktorého bola vložená autentická ľudská duša. A preto fungujú.

Keby bola lyrická bez reality - boli by to „pekné texty“. Keby bola realistická bez lyriky - boli by to „reportáže“.

Ale ona je oboje: svet realistický, napísaný jazykom, ktorý je taký poetický, až sa dá čítať aj keď bolí.

Ticho je ako literárny prvok v trilógii také prítomné, až sa stáva štvrtou knihou. Psychologickým priestorom. Postavou. Svedkom. Ticho po bitke učiteľkou. Ticho v kláštore po návšteve otca, či po krvavej bitke ružencom. Ticho v škole po konflikte so starostom. Ticho v meste, keď sa všetci odvracajú a úmyselne prehliadajú. Ticho v srdci ženy, ktorá nevie, či má ešte silu. Ticho je u Nely Nezábudkovej jazyk pravdy.

Nela píše krásne, ale krása nie je jej cieľ. Cieľom je *pravda*. A niekedy je pravda drsná. Niekedy je nežná. Niekedy je nespravodlivá. Niekedy zachraňuje. Niekedy ničí. Ale vo všetkých prípadoch je autorka Nela Nezábudková nekompromisne verná zásade, že jazyk nesmie klamať. Aj preto jej trilógia tak hlboko zasiahla čitateľov: lebo jazyk, ktorý sa naučil prežiť, vie najlepšie rozprávať o prežití.

VII. TRILÓGIA AKO ZRKADLO SLOVENSKA

predsudky, systém, viera, ľudskosť – čo ukazuje krajine príbeh jednej ženy

Nie každé literárne dielo má ambíciu hovoriť k spoločnosti.

A nie každé literárne dielo, ktoré sa pokúša spoločnosť osloviť, to dokáže tak, aby v čitateľovi niečo zostalo.

Trilógia Nely Nezábudkovej – *Dievčatko z kláštora, Ďateľinka, Neplač* – nie je manifest. Nie je to ani sociologická štúdia, ani aktivistická próza. A práve v tom spočíva jej sila.

Je to príbeh jednej ženy. Ale v skutočnosti je to príbeh krajiny. Všetkého, čo v nej funguje. Všetkého, čo v nej zlyháva. Všetkého, čo sa pred nami nechce priznať. A všetkého, čo ešte stále dokáže byť krásne. Je to obraz Slovenska, ktoré sa bojí inakosti.

V rozhovore pre *Dobré noviny* zaznela veta, ktorá je jedným z kľúčov k pochopeniu celej trilógie: „Nemôžeme hovoriť: vy Nerómovia. Nás musíte poznať.“ Táto veta je zároveň obžalobou aj prosbou. Ukazuje, že najväčší problém Slovenska nie je rasizmus ako otvorená nenávisť. Najväčší problém je neznalosť. Stereotyp, ktorý sa prenáša ticho, cez rodiny, cez slová pri nedeľnom obede, cez školské chodby, cez politikov, ktorí používajú strach a osočovanie istých skupín obyvateľstva ako metódu vládnutia.

Trilógia ukazuje niekoľko rovín tohto problému:

Predsudky tichých väčšín

Nie ľudia, ktorí kričia na uliciach na mítingoch, ale ľudia, ktorí „iba“ nechcú, aby Róm býval v ich dome.

Predsudky inštitúcií

Kláštor, ktorý by mal byť priestorom prijatia, sa stáva miestom krutosti a ľahostajnosti. Hlavné mesto Slovenska, ktoré je „európske“, ale jeho prenajímatelia konajú ako v 19. storočí.

Predsudky v školstve

Scéna s učiteľkou, ktorá dieťa nazve „cigánska zberba“, je

viac než epizódou. Je to dokument. Je to opis situácie, ktorá sa dodnes deje na mnohých miestach.

Predsudky politických autorít

Starosta je literárny archetyp, ale aj sociálna realita: muž, ktorý vie, že jeho moc rastie s každým šíreným strachom.

A Nadin príbeh ukazuje aj tú najťažšiu pravdu: človek nemusí byť nenávistný, aby bol diskriminujúci. Stačí, že mlčí.

Trilógia je aj veľkou výpoveďou o ženách, ktoré chcú meniť spoločnosť a spoločnosť ich nedokáže oceniť. Sú to učiteľky, pedagogické asistentky, terénne sociálne pracovníčky, matky, rehoľníčky, opatrovatelky, ženy, ktoré „sa nikdy nestážujú“. Naďa je jednou z nich.

Slovensko často nevie, čo s takýmito ženami. Považuje ich za samozrejmosť. Za prirodzenú úlohu a povinnosť žien. Za súčasť systému, nie za ľudí s potrebami, hranicami a právom na dôstojnosť.

Trilógia ukazuje neviditeľnú pravdu: krajina, ktorá sa naučí chrániť ženy, ktoré pracujú pre druhých v pomáhajúcich profesiách, je krajina, ktorá má šancu na budúcnosť.

A Slovensko ešte stále túto lekcii nepochopilo.

V *Dievčatku z kláštora* vidíme jednu z najťažších rovín celej trilógie: ako môže náboženská inštitúcia zraniť človeka viac než svet. Kláštor neprijme Naďu nie preto, že by bola hriešna, neprijme ju preto, že je „iná“. Že nemá zázemie. Že nemá to, čo prinesie do komunity „prestíž“, že je len Cigánka. Je to tvrdá pravda a zrkadlo slovenskej religiozite: často je viac o disciplíne než o láske. Viac o strachu než o viere. Viac o moci a ovládaní iných ako o Bohu.

Keď však Naďa odchádza z kláštora, jej viera neumiera. Umiera len predstava, že ju štruktúra cirkvi ochráni. Viera zostáva. Štruktúra zlyháva. Bez štruktúry si je s Bohom bližšie. A práve tento rozpor je jednou z najpresnejších reflexií slovenského náboženského sveta 21. storočia v slovenskej literatúre.

V *Ďateľinke* je jednou z najvýraznejších myšlienok to, že škola nie je len prostredie, kde sa vyučuje. Je to mikrokozmos krajiny. V slovenských školách rómske deti zažívajú segregáciu, deti z chudobných rodín zažívajú diskrimináciu, učiteľky sú preťažované a podhodnotené. Starostovia a zastupiteľstvá zasahujú do vecí, ktorým nerozumejú. Systém je pomalý a slepý a rozhodujú ľudia, ktorí nikdy neboli v triede na vyučovaní.

Nela Nezábudková toto všetko zobrazuje bez hnevu, avšak bez prikrášľovania. Ukazuje, že *Ďateľinka* nie je výnimka, ba dokonca naopak, je to jedna z malého počtu škôl, ktorá sa snaží robiť veci správne. Najväčší paradox je, že škola, ktorá chce byť spravodlivá, musí bojovať a brániť svoj postoj pred spoločnosťou. To je obžaloba, ktorej sila sa nedá ničím znížiť.

Slovensko sa v trilógii Nely Nezábudkovej stáva miestom tichého hrdinstva. Ak by sme mali pomenovať najdôležitejší obraz trilógie, bol by to tento: **Žena sama stojí pred verejnosťou ako na pranieri. Háji rómske deti. Neuhne. Nevykrične. Nehádza kamene. Len stojí a díva sa do ich očí.**

Táto scéna nie je literárny efekt. Je to realita slovenskej spoločnosti. Realita, ktorú mnohí prehliadajú. A práve tu sa ukazuje sila celej trilógie: na Slovensku existujú ženy, ktoré chránia deti aj tam, kde by ich mali chrániť muži. Ženy, ktoré sú vystavené násiliu, lebo chránia slabších. Ženy, ktoré stoja medzi nenávisťou a tým, čo je správne.

Trilógia je preto aj svedectvom o tichom hrdinstve, ktoré sa na Slovensku deje mimo kamier, mimo médií, mimo kruhov moci. A predsa sa deje. Chvalabohu.

Najkrajšia línia trilógie nie je kritická – je nádejná. Slovensko sa v románovej trilógii Nely Nezábudkovej dá liečiť. Vyžaduje si to však tri veci:

1. Vidieť Rómov ako ľudí. Nie ako štatistiky, nie ako „problém“, nie ako stereotyp, ale ako deti, ktoré chcú niekam patriť a byť užitočné.

2. Vidieť ženy ako nositeľky zmeny. Nie ako samozrejme pracovné sily, ale ako morálne authority.

3. Vidieť lásku ako jedinú možnosť, ako poraziť nenávisť. Nevidieť lásku iba ako ženskú slabosť.

S týmto uvedomením vzniká nové čítanie trilógie: Nie je to príbeh o jednej žene. Je to mapa toho, čím by Slovensko *mohlo byť*, ak by prestalo účelovo mlčať a byť účelovo slepé.

VIII. ŽENA, KTORÁ VSTÁVA AJ KEĎ NEMÁ PREČO

*archetyp hrdinky – univerzálna postava
súčasnnej slovenskej literatúry*

Hrdinka trilógie Nely Nezábudkovej je unikátny jav v súčasnej slovenskej literatúre. Nie preto, že by bola výnimočne silná. Nie preto, že by bola neobyčajná. Ale práve preto, že je obyčajná – a napriek tomu unesie veci, ktoré by iným zlomili chrbticu aj dušu.

Je to žena, ktorá padá. Nie raz. Nie dvakrát. Ale mnoho, mnoho ráz. A predsa vstáva. Nie preto, že by mala v sebe zázračnú moc. Nie preto, že by mala dokonalú vieru. Nie preto, že by mala v sebe hrdinské gény. Vstáva z jednoduchého, ale zásadného dôvodu, lebo ak vstane ona, budú mať šancu aj tí, ktorých nesie v srdci.

A to je archetyp, ktorý sa v slovenskej literatúre prakticky nevyskytuje – žena, ktorá nie je hrdinkou pre seba, ale je hrdinkou pre druhých.

Naďa je archetyp „tichej hrdinky“ – nový typ ženskosti v literatúre. Literárny svet má množstvo hrdiniek: bojovníčky, rebelky, milenky, vizionárky, matky, intelektuálky... Hrdinka trilógie Nely Nezábudkovej je však niečo iné. Je tichou hrdinkou. Je to žena, ktorá nezvíťazí fyzickou silou, nezvíťazí inteligenciou, nezvíťazí spoločenským postavením, nezvíťazí ani charizmou. Ona zvíťazí vytrvalosťou.

Je to ten typ ženy, ktorú dennodenne nespočetnekrát stretne, ale je pre nás taká nevýrazná, až je neviditeľná a málokto si uvedomí, že stojí na pokraji vyhorenia a vyčerpania.

A predsa sa postaví, predsa pomáha, predsa miluje, predsa bojuje za deti, predsa verí v dobro.

V literatúre sa tomuto typu literárnej hrdinky hovorí „neviditeľná hrdinka“. V skutočnosti je to žena, ktorá drží svet pokope. Nela Nezábudková k tejto hrdinke pristupuje s obrovskou úctou – nie ako k postave, ale ako k Pravde o našom svete a tvorí tak archetyp „zranenej, ale morálne čistej“ hlavnej hrdinky.

Najsilnejší aspekt jej hrdinky je totiž paradox: čím viac je ranená, tým je morálne čistejšia.

Je to archetyp, ktorý sa v slovenskej literatúre takmer neobjavuje, pretože ide proti tradičným naratívom. Väčšina hrdinov, ktorí prešli traumou, sú cynickí, zlomí ich to, alebo sa uzavru do seba. Hrdinka trilógie robí opak. Čím viac ju svet zraní a zrazí k zemi, tým viac odmieta ublížiť svet. Čím viac zažije nespravodlivosti ako jedinec, tým viac hľadá spravodlivosť pre iných. Čím viac jej vezmú, tým viac dáva. Toto nie je „dobrosrdečnosť“. Toto je etická veľkosť, ktorá vzniká z hlbokého poznania bolesti. Ako keby jej duša pochopila jednu zásadnú vec: „Ak budem konať zlo, zničím všetko to dobré, vďaka ktorému som prežila.“ A to je jedna z najsilnejších etických rovín celej trilógie. Autorka vo svojej trilógii vytvorila obraz ženy, ktorá odmieta nenávisť ako spôsob života. V celej trilógii je fascinujúce, že jej hrdinka nikdy nezatvrdne. Nemá v sebe pomstu, zatrpknutosť, ani zlosť voči svet. Nevidí ľudí cez rozdelenie „my a oni“.

To nie je náhoda. Zámerom autorky ja poukázať na mravnú húževnatosť hrdinky. Nela Nezábudková vytvára ženu, ktorá odmieta odpovedať nenávisťou na nenávisť. Samozrejme, Nadežda nie je „dokonalá“. Ale je vedomá, čím ďalej, tým viac.

Keď jej ublíži farár, neodvrhne vieru. Keď ju odmietne mesto, neodmieta ľudí. Keď ju sklame systém, nevzdáva sa spravodlivosti. A keď jej ublížia jednotlivci, neberie to ako vinu „spoločnosti“, ale ako zlyhanie konkrétnych ľudí, ktorí sami zabľúdili.

Jej hnev by bol úplne pochopiteľný. Mnohí čitatelia si ho počas čítania dokonca želajú. O to obdivuhodnejší je jej pokoj. Toto je znak skutočnej duchovnej zrelosti.

Nela Nezábudková vytvára v celej trilógii obraz ženy, ktorá chráni slabších – hoci sama nie je silná. To je najväčší paradox hrdinky trilógie. Ona je slabá, vyčerpaná, zbitá životom, ponížená spoločnosťou a zrazená systémom. A predsa sa postaví medzi deti a starostu, medzi žiačky a predsudky, medzi rodičov a ich strach, medzi deti a ich budúcnosť, medzi ženu, ktorá chce odísť, a systém, ktorý ju chce umlčať, a dokonca medzi seba a temnotu na ulici.

Je to žena, ktorá nechráni preto, že by mala silu. Chráni preto, že vie presne, aké to je, keď človek nemá nikoho, kto ho ochráni. A tým sa stáva jedným z najčistejších archetypov súčasnej literatúry.

Hlavná hrdinka trilógie Nely Nezábudkovej je tak aj archetypom ženy, ktorá zostáva človekom v neľudskom svete. V mnohých dielach je hrdina definovaný tým, že svet ho zmení. Hrdinka trilógie Nely Nezábudkovej je definovaná tým, že svet jej nezmení povahu. A to je ešte ťažšie ako zmeniť svet.

Je to žena, ktorá nezradí seba, nezradí „svoje“ deti, nezradí svoje hodnoty ani svoju vieru. Nezradí ani svoju ľudskosť, a to aj vtedy, keď má dôvod. Aj keď by to bolo jednoduchšie. Aj keď by ju to zachránilo. To je literárny archetyp, ktorý sa blíži k niečomu veľmi vzácnemu: k obrazu svätosti bez vysvätenia. Je to dobro, ktoré nevzniká z dokonalosti, ale z rozhodnutia.

Tento archetyp presahuje literárnu fikciu. Naďa nie je len vymyslená hrdinka. Je to silný hlas rómskej ženy. Hlas ženy, ktorá prežila duchovnú bolesť. Hlas ženy, ktorú systém nezlomil. Hlas ženy, ktorá prežila sama seba, svoju rodinu, hlas ženy, ktorá prežila svoje dievčenské, mladosť a dospelosť. Hlas ženy, ktorá prežila Slovensko.

Preto je Naďa univerzálnym literárnym archetypom. Nie iba hrdinkou rómskej literatúry. Nie iba feministickej alebo

sociálnej literatúry. Ale literatúry, ktorá hovorí o ľudskosti.

IX. MIESTO TRILÓGIE V SLOVENSKEJ LITERATÚRE

jedinečnosť, dopad, literárny význam a odkaz pre budúcnosť

Trilógia Nely Nezábudkovej – *Dievčatko z kláštora, Ďateľka, Neplač* – nevstúpila do slovenského literárneho priestoru ako literárna senzácia, ktorá „ohúri“. Ona vstúpila ticho a nenápadne. Presne tak ako rozpráva jej autorka. A presne tak ako žije jej hlavná hrdinka. Alebo naopak? Presne tak ako rozpráva jej hlavná hrdinka a presne tak ako žije jej autorka Nadežda Malčeková?

Nech už je to akokoľvek, niekedy je práve tichý vstup tým, čo spôsobí najväčší otras. Lebo niektoré knihy neprichádzajú, aby robili hluk. Prichádzajú, aby robili zmenu. A táto trilógia je určite jednou z nich.

Slovenská literatúra má množstvo diel, ktoré skúmajú spiritualitu, sociálne napätia, rómsku skúsenosť, ženský osud, psychologické drámy, ale azda nikdy predtým tieto svety neboli v jednej trilógii tak prirodzene prepojené. A už vôbec nie tak, že ich rámuje hlas jednej ženy – autorky, ktorá prežila všetko, o čom píše.

Výnimočnosť trilógie spočíva v piatich prvkoch:

1. Autentickosť, ktorú nemožno vyfabrikovať

Nela Nezábudková nepíše o Rómoch. Nela píše z *priestoru medzi Rómami a Nerómami*. Z priestoru dieťaťa, ktoré patrilo aj nepatrilo. A z priestoru ženy, ktorá sa naučila byť mostom.

2. Duchovná rovina bez pátosu

Slovenská literatúra často nevie narábať s vierou bez moralizovania. Nela to dokáže. Lebo jej spiritualita nie je literárna technika – je to autentická duchovná skúsenosť.

3. Ženská postava, ktorá nemá obdobu

Naďa je literárna hrdinka, ktorá vznikla z pravdy, nie z archetypu. Nie je dokonalá, ale je pravdivá. A pravdivosť je v literatúre vzácnejšia než genialita.

4. Prepojenie osobného a politického bez ideológie

Trilógia je politická tým, že je ľudská. Systém, ktorý ju zlomil, je systém, ktorý láme tisíce ľudí denne. A preto jej príbeh nesie univerzálny podtext.

5. Jazyk, ktorý dokáže byť dokumentom aj poéziou

Nela vytvorila nový jazyk – jazyk, ktorý je jednoduchý, ale nie jazyk, ktorý je jemný, ale zároveň ostrý, jazyk, ktorý nečička a neľutuje čitateľa, ale mu nemilostne otvára oči, aby ho pravdou jemne šokoval.

Táto trilógia nie je len „románovou sériou“. Je to rebelujúci literárny **reper**, ktorý nemusí stáť zahánbene v kúte pri prózach Ladislava Mňačka (témy ako odkaz človeka proti moci, morálne konflikty, cena osobnej pravdy, odpor jednotlivca voči väčšej sile) a Dominika Tatarku (témy ako boj voči manipulácii, voči kolektívnemu tlaku, voči strachu, voči moci), pri ženských hrdinkách Jaroslavy Blažkovej, Etely Farkašovej, či Uršule Kovalyk (hrdinka sa vzpiera rolám, odhaľuje vnútorný svet, nie je len „pre ozdobu“ mužskému príbehu), pri rómskych literárnych výpovediach Eleny Lackovej (život Rómov z vnútra, z rodín, z tradícií), či Ilony Ferkovej (rómska skúsenosť v modernom svete s humorom aj bolesťou) a pri duchovných introspekciách Silana (duchovné zápasy, Boh, zmysel, modlitba, úzkosť), Vilikovského (existenciálne sebaanalýzy, vnútorné monológy) alebo Ondreja Štefánika (človek na hranici, psychologická jemnosť, ticho, praskliny).

Ale napriek týmto paralelám trilógia stojí sama. Je totiž prvou slovenskou sériou, ktorá spája rómsku identitu, ženskosť, vieru v Boha, sociálnu realitu, školstvo, diskrimináciu, existenciálny zápas a duchovnú transformáciu. A tak vzniká nový typ literatúry – literatúra zranenej odolnosti.

Čitateľ pri trilógii nezažíva klasický „čitateľský zážitok“. On zažíva spolu s hlavnou hrdinkou ľudskú skúšku. Prečo?

Pretože autorka nebuduje svet, ktorý možno pohodlne obdivovať zvonku. Ona čitateľa pozýva dovnútra – do bolesti, strachu, intimity, ticha, viery aj trýznivej pochybnosti.

Trilógia prináša čitateľovi tri typy dopadu:

1. Empatický dopad

Čitateľ sa ocitá v koži ženy, voči ktorej by si možno predtým vytváral predsudky. Príbeh mu umožní prežiť jej skúsenosť zvnútra a pochopiť ju bez odsudzovania.

2. Etický dopad

Pri čítaní sa vynára otázka: „Čo by som urobil ja?“ Väčšina si uvedomí, že by nedokázala ani zlomok z toho, čo zvládla hlavná hrdinka. Kniha tak nastavuje morálne zrkadlo a provokuje k sebareflexii.

3. Spoločenský dopad

Trilógia mení spôsob, akým sa čitateľ díva na rómske deti, učiteľov, veľkomesto aj vlastné postoje. To je vzácné. Slovenská literatúra totiž dlhé roky zápasila s témami, ktoré boli považované za „ťažké“ – rómska skúsenosť, systémové zlyhania, duchovná kríza, ženská trauma či sociálne prepadnutie. Príliš mnoho diel sa im radšej vyhlo. A priveľa hlasov zostalo nevypočutých.

Trilógia Nely Nezábudkovej je preto nielen literárna, ale aj kultúrna udalosť.

Ukazuje, že hlas obyčajnej ženy môže byť veľkým literárnym hlasom, že duchovný a sociálny príbeh sa dajú písať bez pátosu, že rómska hrdinka môže byť univerzálnou postavou – nie „etnickou témou“, že zmena v literatúre začína pravdou, nie ovládnutím techniky tvorby a predovšetkým, že život jednej ženy môže zmeniť spôsob, akým vidíme celý národ, národnostnú menšinu.

Ak má literatúra vôbec nejaký zmysel, tak je to ten, že nám pomáha všimnúť si to, čo sme si zvykli prehliadať. A trilógia Nely Nezábudkovej toto dokázala. Bez kriku. Bez slávy. Bez agresivity. Bez frustrácie. Len autenticky prežitou a napísa-

nou pravdou.

A práve preto je jej odkaz taký silný. Ticho môže byť hlasnejšie ako nenávisť, láska môže byť odvážnejšia a silnejšia ako moc, a dobro môže byť tvrdohlavejšie ako nástrahy zla.

Za pseudonymom Nela Nezábudková sa skrýva skutočné meno Nadežda Malčeková. Pre mňa je Nadežda Malčeková žena, ktorá bola kedysi dieťaťom hanbiacim sa za farbu svojej kože. Bola dievčaťom, túžiacim po Bohu. Bola mladou ženou, ktorú Boh nevzal do kláštora, aby mohla prežiť všetko, čo nám neskôr vo svojich dielach opísala. A tak prostredníctvom svojich kníh mohla svietiť tým, ktorým už zhasla nádej a bola oporou tým, ktorí nie sú videní.

Jej život nie je legendou. Je jej pamäťou. Je jej knihami. A práve preto sa literatúra v jej prípade nedá oddeliť od života. Je to jeden celok. Spojené nádoby. Jedno by bez druhého nemohlo byť.

Keď píše pod menom Nela Nezábudková, nerobí to preto, že by niečo chcela zatajiť. Nerobí to preto, aby zakryla svoju identitu. Robí to preto, aby dala svetu hlas, ktorý nie je o nej – ale cez ňu.

Nela Nezábudková je meno spisovateľky, ktorá na nič nezabúda. Nadežda Malčeková je meno ženy, ktorá všetko, čo je v trilógii, prežila. A ešte omnoho viac. A tak Nela píše a Nadežda žije, aby Nela mala čo písať. A Nela píše, aby Nadežda mohla prežiť, lebo pamätáte „Rozumie mi len papier a pero.“. Práve v spojení Nadeždy Malčekovej a Nely Nezábudkovej (aj keď jedno sú) vznikol unikátny literárny text románovej trilógie, ktorý je taký presný, taký čistý a taký hlboký, že sa stal literárnym svedectvom generácie.

Nela Nezábudková je autorkou, ktorá nepíše fikciu. Ani autobiografiu. Píše pravdu premenenú na literatúru.

Každá scéna, ktorá v jej knihách bolí, je odrazom niečoho, čo v realite bolelo ešte viac. Každý obraz, ktorý sa vynára z ticha, je odrazom ticha, ktoré ju sprevádzalo celé roky. Každá veta, ktorá znie ako modlitba, je odrazom viery, ktorá ju niesla, keď jej prestal veriť svet. A každá postava, ktorú

vytvorila, je odrazom niekoho, kto v jej živote existoval, alebo niekoho, na koho jej život ešte len čaká.

Je ľahké obdivovať jej knihy. Ale to, čo je na Nele Nezábudkovej skutočne výnimočné, nie je v tlači. Je to v jej charaktere. Toto nie je literárna póza. Toto je jej spôsob bytia. A práve preto je jej trilógia viac než literatúra. Je to svedectvo lásky.

Niektorí autori sa pri písaní trápia nad slovami. Nela sa netrápi nad slovami. Ona sa trápi nad tým, aby pravda zostala pravdou. A tak text nepíše cez techniku. Píše ho cez odvalu.

V literárnej kritike existuje termín „vykúpený text“. Text, ktorý nevznikol preto, že autor chcel, ale preto, že autor musel prežiť, aby ho vôbec dokázal napísať. Trilógia Nely Nezábudkovej je presne týmto typom textu. Je vykúpená. Vykúpená bolesťou. Vykúpená vierou. Vykúpená odvahou. Vykúpená láskou k ľuďom. Vykúpená láskou k Bohu.

Nela Nezábudková priniesla na Slovensko hlas, ktorý bol dlhé roky ignorovaný. Hlas rómskej ženy, hlas duchovnej hľadačky, hlas pedagogickej bojovníčky, hlas ženy, ktorá padá a vstáva, hlas ženy, ktorá verí v dobro napriek všetkému, hlas ženy, ktorá prijala údel s pokorou, ale nikdy nie s rezignáciou.

Jej hlas ukazuje, že literatúra nie je o tom, ako krásne píšeme, ale o tom, ako úprimne žijeme. A jej život je úprimný. Bolestný. Silný. Až brutálne pravdivý. Preto sa stal literatúrou.

Nela Nezábudková je autorka, ktorá nevychováva čitateľov moralizovaním. Vychováva ich tým, že im ukazuje ľudskosť. Jej trilógia je mapou toho, čo sa v krajine deje, keď sa ľudia rozhodnú, že dobro stojí za to. A jej poslanstvo je jednoduché: Svet sa nemení tam, kde majú moc silní. Svet sa mení tam, kde slabí odmietnu prestať milovať.

A to je poslanstvo, ktoré má silu prežiť desaťročia.

Nela Nezábudková vytvorila vo svojich knihách domov, ktorý ona sama celý život hľadala.

Domov pre tichých, zranených, odmietaných, hľadajúcich, veriacich, pochybujúcich, pre tých, čo ešte nevstali, aj pre tých, čo práve padajú.

Jej trilógia je domov pre ľudí, ktorí boli vyhnaní zo sveta spravodlivosti, ale neboli vyhnaní zo sveta ľudskosti.

A preto jej knihy zostanú. Zostanú dlho. Zostanú hlboko. Zostanú tam, kde bude potrebné vidieť svetlo v tme.

X. EPILÓG: ŽENA, KTORÁ MENÍ

RANY NA SVETLO

Príbeh románovej trilógie Nely Nezábudkovej nateraz končí, ale žena, ktorá ním prešla, žije ďalej. Jej hlas je hlasom ženy, ktorá prežila nielen vlastný život, ale aj život tejto krajiny. Naďa zažila mnoho pádov. Napriek tomu všetkému vždy znova a znova vstáva. Nie preto, že je silná. Ale preto, že dobro je v nej silnejšie než únava.

Niekedy stačí jediný človek, aby pripomenul svetu, že ľudskosť nie je luxus. Niekedy stačí jediná žena, aby ukázala, že vieru netvorí múry kostola, ale to, čo dokážeme niesť jeden pre druhého. A niekedy stačí jediný príbeh, aby sme prestali mlčať tam, kde mlčanie pácha krivdu.

Tento príbeh patrí žene, ktorá sa bála. Ktorá bola zraňovaná. Ktorá bola odmietaná. A predsa milovala. Nie hrdinsky. Nie okázalo. Nie dokonalo. Ale pravdivo.

A možno práve preto má jej hlas silu zostať dlho po tom, čo sa zatvoria posledné stránky. Nie ako spomienka na bolesť. Ale ako svetlo, ktoré vzniklo z nej.

A ak je zmyslom literatúry zachytiť to, čo by inak zmizlo v tichu, potom tieto knihy splnili svoju úlohu. Neprinášajú rýchle odpovede. Neponúkajú pohodlný únik z reality. Len kladú ruku na plece a hovoria: **Aj keď padáš, môžeš vstať. A keď vstaneš ty, možno vstane aj niekto iný.**

Takto sa končí príbeh Nadinej trilógie. Nie zatvorením dverí, ale zapálením plameňa, rozžiarením svetla. A vďaka

tomu svetlu pokračuje v žití aj Nadežda Malčeková. Držme jej palce, aby už onedlho mohla Nela Nezábudková pokračovať v písaní nového románu...

Magda Kmeťková
filmárka a vydavateľka

Predošlé diela autorky:

E

DIEVČATKO
Z KLÁŠTORA

Nela Nezábudková

E

▼
ĎATELINKA

Nela Nezábudková